reşat nuri güntekin

Inkılâp Kitabevi

eski hastalık

(1889 - 1956)

İstanbul'da doğmuş, Edebiyat Fakültesini bitirmiş, liselerde öğretmenlik ve müdürlükler, Millî Eğitim Müfettişliği, Paris Kültür Ataşeliği yapmış, UNESCO'da ülkemizi temsil etmiştir. Romanları, hikâyeleri, tiyatroları yanında çeşitli çevirileri de vardır.

reşat nuri güntekin

ESKİ HASTALIK

İnkılâp Kitabevi

ISBN 975-10-0181-1

9 789751 001818

Eski
Hastalık

•

UYARI :

REŞAT Nuri Güntekin'in bütün eserlerinin basım, yayım, temsil haklarıyle senaryosunu yaptırıp filme aldırma hakları Reşat Nuri Güntekin mirasçılarına ait olduğundan, kendilerinin veya umumî vekillerinin yazılı izni alınmadan gerek resmî, gerek profesyonel ve amatör sahne kuruluşları tarafından oynanamaz ve radyofonize edilemez.

Reşat Nuri Güntekin'in
Kanunî mirasçıları
Hadiye Güntekin
Elâ Güntekin

•

Dizgi İnkılâp ve Aka Basımevi
Baskı Anka Ofset Basımevi
İSTANBUL - 1984

REŞAT NURİ GÜNTEKİN DİZİSİ : 21

ESKİ HASTALIK

Yazan :
Reşat Nuri GÜNTEKİN

İNKILÂP ve AKA
KITABEVLERI A. Ş.
Ankara Cad. No. 95 - İstanbul

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'in ESERLERİ

1 — Çalıkuşu
2 — Dudaktan Kalbe
3 — Akşam Güneşi
4 — Acımak
5 — Damga
6 — Kızılcık Dalları
7 — Eski Hastalık
8 — Miskinler Tekkesi
9 — Anadolu Notları I - II
10 — Yaprak Dökümü
11 — Ateş Gecesi
12 — Bir Kadın Düşmanı
13 — Gökyüzü
14 — Değirmen
15 — Yeşil Gece
16 — Olağan İşler
17 — Gizli El
18 — Harabelerin Çiçeği
19 — Sönmüş Yıldızlar
20 — Tanrı Misafiri
21 — Kan Davası
22 — Kavak Yelleri
23 — Leylâ ile Mecnun
24 — Son Sığınak

PİYESLERİ:

Hançer
Hülleci
Çalıkuşu (N. Cumalı)
Bir Köy Öğretmeni
Balıkesir Muhasebecisi
Tanrı Dağı Ziyafeti
Eski Şarkı
Yaprak Dökümü

TERCÜMELERİ:

Hz. Muhammed'in Hayatı
(Emil Dergmenheim'den)
Kahramanlar (Carlyl)
Don Kişot
(Cervantes Saavedra)
Yabancı
Atlı Adam
Bir Fakir Delikanlı
La Dam O Kamelya
(A. Dumas Fils)
Evham
Hakikat (Emil Zola)
İtiraflar (J. J. Rousseau)

I

Kapı aralandı. Bir hastabakıcı, pencerenin yanında gazete okuyan Baş Şvesteri işaretle koridora çağırdı ve şu haberi verdi:

– Şvester Magda, Madamın kocası geldi... Doktorla konuşuyorlar.

Ses, ihtiyar kadının güçlükle işitebileceği kadar hafifti. Buna rağmen o, parmağını dudağına götürdü:

– Sus... Yavaş, dedi ve konuşma bir fısıltı halinde devam etti:

– Ne zaman geldi?

– Biraz evvel... Doktorla buraya gelecekler...

– Olamaz şimdi.

– Beni doktor gönderdi...

– Olamaz... Doktora söyle... Hasta uyuyor... Çok dalgın... Ben, birazdan haber vermeye gelirim.

Şvester Magda, yalnız okurken taktığı gözlüklerini kalın, çatık kaşlarının üstüne kaldırmıştı. Koridordaki kızla konuşurken vücudunu hafifçe yana çeviriyor, göz ucuyla hastanın hareketlerine dikkat ediyordu.

O, iki haftaya yakın bir zamandan beri, burada yatan yaralı kadının bitip tükenmez uykularından şüpheli idi. Baş doktor, bir sebebe bağlamayamadığı bu uykuları, kazanın başta yaptığı sarsıntıya atfediyor ve üzerinde fazla durmuyordu.

Fakat, tecrübeli hastabakıcı için, bu, bir simulationdu. O, hatta bu anda hastanın – tabiî bir uyku hareketi yapar gibi – karyolada bir yandan bir yana dönmesini; başını duvar tarafına, gölgeye çevirmesini duyduğu sözlerin tesirini gizlemek istemesine veriyordu.

Bu tahmin doğruydu. Züleyha, bu dakikada her zamandan ziyade uyanıktı. Koridordaki fısıltıyı, bir kelimesini kaçırmadan işitiyordu. Demek Yusuf buraya gelmiş! Biraz sonra karşılaşacaklar; yüz yüze bakmaya, konuşmaya mecbur olacaklar... Korkunç şey!

Yalnız, Züleyha, bu korkunç şeyin kendisini beklediği kadar sarsmadığını hayretle görüyordu. Ne bir çarpıntı, ne bir ıstırap, hatta ne bir ürperme!..

Bu dakikada ona söz söylemek lâzım gelse, sesinin bir pürüzsüz billûr gibi dudaklarından çıkacağını anlıyordu. Sade göğsü birdenbire genişlemiş gibi, bol havaya ihtiyacı vardı. Yastığının üstünde boynunu hafifçe kaldırıyor, dudaklarını aralıyor, soluklarına bir uyku sesi intizamı vermeğe çalışarak düşünüyordu:

Daha birkaç saat geçerse, on dört gün olacak... Kendisini Alemdağı-Çamlıca yolunda, açık bir spor otomobili içinde görüyor... Mehtap, o kadar parlak ki, ortalık, âdeta bir fecir aydınlığı içinde... Direksiyonda beyaz ipek gömlekli, çıplak kollu genç bir adam var... O kadar hızlı gidiyorlar ki, Züleyha, vücudunu arasıra arkadaşının vücuduna çarpıyor, boynundaki eşarpı, süratin rüzgârına karşı iki eliyle zor zaptediyor.

Birkaç kere «yavaş... daha yavaş» diyecek olmuş, fakat kibirine yedirememişti.

Sonra, daha başka mâniler de vardı: Koşmadan ziyade bir sesle karışıp akmaya benzeyen bu gidişte, sinirlerin ürkme, tırmalanma zevki ve bazı büyük hadiseler karşısında tedbirlerin çaresizliği duygusu...

Aynı hızla Dudullu köyünden geçilirken birdenbire karşılarına çıkan bir su arabasiyle çarpışılıyor... Ondan sonra karanlık, kargaşalık, rüya... Züleyha, kendini bir kere karanlık, çıplak bir odada acayip çehreli insanlar arasında görüyor; bir kere bir sokak fenerinin altında bir sedye içinde gözlerini açıp kapıyor; bir kere denizde motör gibi bir şeyin içinde uyanıp sakallı bir adamın elinden su içiyor...

Fakat bunlar rüya mı, hakikat mi olduğu kestirilemiyen

birtakim hayallerdir ve o, ancak kazanın ertesi günü akşama doğru bu hastanede kendine gelebilmiştir.

Sonradan anlattıklarına göre onun ve arkadaşının ölümden kurtulmuş olmaları bir mucizedir. Çarpışmanın şiddeti onları, kucak kucağa bir su birikintisinin ortasına fırlatmıştır. Züleyha'nın bacaklarında, kollarında, başında, göğsünde ufak tefek yaralar vardır ki geçirilen tehlikenin büyüklüğüne karşı, çocuk oyuncağı demektir. Bunlar, birkaç gün içinde iyi olmuş, yalnız batak içindeki sivri bir taşın sağ kalçasında açtığı yara, hâlâ kapanmamıştır. Fakat, bunun da artık ne ağrısı, ne tehlikesi yoktur.

Buna rağmen o, on dört günden beri bu odada yatıyor; ne vakit çıkacağını, nereye gideceğini kimse bilmiyor...

* * *

Züleyha, yattığı yerde kazadan evvelki saatleri de gözünün önünden geçirdi:

Bir ikindi vakti... Kendisi kalabalık bir akraba ve dost grubu ile Suadiye taraflarında bir çalgılı gazino bahçesinde uslu uslu oturmaktadır. Derken kapıda küçük bir spor otomobili duruyor, içinden genç bir adam atlıyor ve elleri ceplerinde Züleyha'nın masasına doğru yürüyor.

Bu delikanlı, geçen sonbaharda Büyükdere yolunda yapılmış bir amatör müsabakasında – kapıdaki aynı otomobille – ikincilik kazanmış bir sporcudur ve İstanbul'da bulunduğu dört aydan beri de Züleyha'ya kur yapmaktadır.

Masanın önüne gelince birdenbire ellerini ceplerinden çıkarıyor ve küçük bir mantar tabancasını gruba çevirerek:

– Eller yukarı... Kımıldayanı yakarım, diyor. Sonra devam ediyor:

– Ben otomobilli haydut oldum. Züleyha'yı dağlara kaçırmaya geldim... Haydi, düş önüme...

Beyaz gömleğinin sıvalı kolları, kayış kemeri ve boynundaki kırmızı mendiliyle bir fantezi sinema kovboyuna benzeyen delikanlının bu hareketi dehşetli sükse yapıyor. Genç

kızlar, kadınlar, genç erkekler ve hatta ihtiyar erkekler gülüşerek, bağrışarak ellerini havaya kaldırıyorlar. Bu skeçe iştirak etmek, herkesi eğlendiriyor.

Centilmen haydut, bir elinde tabancasını öteki eliyle Züleyha'yı bileğinden tutuyor, parmaklarını, avucunun içini öpüyor ve onu otomobiline doğru sürüklemeye başlıyor.

Ne fenalık var? Bu, gayet güzel bulunmuş spiritüel sinema numarasına iştirak etmekte ne fenalık var? Genç bir kadının her yerde dansettiği, plajda köpük köpüğe boğuşup şakalaştığı ve vücudunu bir heykel gibi kucağına teslim ederek yüzme talimi yaptığı bir genç arkadaşla asfalt yol üzerinde şöyle bir uzanıvermesine kim ne diyebilir? Evet, bu zamanda kimdir o eski kafalı ki böyle bir harekette dedikodu yapılacak bir şey görür?

Genç adam, Züleyha'yı otomobile kapadıktan sonra kendi de öte taraftan, bir sıçrayışta direksiyona geçiyor ve Bostancı'ya doğru inmeye başlıyorlar.

Delikanlı, biraz sonra:

– Züleyha! Yaptığım hareket bir oyun diye, belki hâlâ gülüyorlar, diyor fakat bilir misin ki ben sizi sahiden dağa kaçırdım. Şimdi, Alemdağı ormanlarına gideceğiz; senenin en parlak mehtabını seyredeceğiz...

Züleyha, kızıyor, kendini otodan atacak gibi hareketler yapıyor. Fakat bunların hepsi biraz evvel başlamış şakanın devamından başka bir şey değildir...

Son evler arkada kaybolurken, bir kır bakkalının önünde duruyorlar; ekmek, peynir, yumurta alıyorlar. Burada yenecek şeylerin üç dört kalemden ibaret bulunmasına mukabil, bir camekânın içinde zengin inhisar içkileri vardır. Bunların en iyilerinden iki şişe şarap aldıktan sonra, yollarına devam ediyorlar. Sonra gittikçe ilerleyen akşam, dağ, mehtap ve yalnızlık...

Vaka, bildikler, dostlar arasında ağıza alınmaya değeri olmayan, üç gün sonra hatırası bile kalmayacak bir ehemmiyetsiz şeydir. Fakat, ne çare ki bir aksi kaza, geceyarısı Alemdağı'ndan dönerken parçalanan otomobil hikâyesi

– meselenin hakikate uygunluk derecesi ne olursa olsun – onları iki resmî âşık olarak memleket siciline geçirmiştir. Etraftan imdat yetişinceye kadar, yuvarlandıkları çamurun içinde nasıl baş başa, kucak kucağa yattılarsa, bundan sonra da halk gözünde daima o vaziyette yatmaya mecburdurlar.

Gazeteler, ilk gün bazı yüksek insanlık ve ahlâk kaygılarıyla onların adlarını yazmamış sade "vilâyetlerden birinin yüksek bir ailesine mensup genç bir kadın" ve "memleket haricindeki tanınmış tüccarlarımızdan birinin sportmen oğlu" gibi işaretlerle iktifa etmişlerdi. Fakat kaza yerinden alınmış fotoğrafların zenginliği ve rekabet korkusu bu insaniyetin yirmi dört saatten fazla dayanmasına mani olmuş ve ikinci sabah gazetelerde pafta pafta resimlerle beraber onların hakiki isimleri de ortaya atılmıştı.

Züleyha'nın motörde yatarken, Tophane iskelesine çıkarılırken, imdat otomobiline bindirilir ve hastaneye sokulurken alınmış muhtelif resimleri vardı. Fakat, bu baygın ve yaralı kadın resimlerinden hiçbiri onun hakiki çehresine ait merakı tatmin edememiş, nihayet akşam gazetelerinden biri onun evlendiği gün alınmış bir resmini ele geçirmek suretiyle arkadaşlarını atlatmaya muvaffak olmuştu. Fotoğrafta kocası da bulunduğu için, gazetenin ressamı onu makasla oyup çıkararak yerini boş bırakmıştı.

Birinci gün, hastanenin bahçesi, koridorları adam almamıştı. Züleyha'nın, kazayı haber alan bütün arkadaşları, tanıdıkları, İstanbul'un dört bir tarafından koşup geliyorlardı.

Fakat, ertesi günlerde vaka bir skandal şeklini almaya başlayınca dostlar yavaş yavaş çekilmeye, hastane tenhalaşmaya başlamıştı.

Bunun sebebi, yalnız rezil olmuş bir kadının yakınlarından görünmek korkusu değildi. Dört aydan beri, İstanbul'da dayılarından birinde misafir bulunan Züleyha'nın tâ uzaklarda, İçel vilâyetinin Gölyüzü adlı bir çiftliğinde eski derebeyi torunlarından bir kocası vardı.

Kimse bu adama kazayı kendi imzasıyla haber vermeye cesaret edemediği için, ilk gün, hastane idaresi namına bir

telgraf çekilmiş, o da yine hastane idaresine: "Kazayı öğrendim. Zevcemin tedavisi için hiçbir fedakârlıktan geri durulmasın. Yola çıkıyorum." diye, cevap vermişti.

Ancak, aradan bu kadar gün geçtiği halde, bu adamdan ses, seda çıkmıyor ve bu habersizlik, yakın dostları nedense çok ürkütüyordu.

Onun, Mersin'den İstanbul trenine bindikten sonra bilinmez bir sebepten dolayı, Yenice istasyonundan geri döndüğüne dair bir rivayet vardı. Fakat bunun ne dereceye kadar doğru olduğu anlaşılmadığı gibi, hastanenin Gölyüzü'ne gönderdiği ikinci bir telgraf da cevapsız kalmıştı.

Züleyha, artık odasında tamamıyla yalnız gibiydi. Son günlerde dayısının siyatiği azmış ve doktorların nedense bu defa Yalova ve Bursa kaplıcalarını beğenmemeleri üzerine, çoluğu çocuğu toplayarak Çeşme'ye gitmişti.

Arasıra hastanenin telefonu çalıyor; bir kadın, yahut erkek sesi Züleyha Hanımın, sihhatini soruyor, bazen de acele işi olduğunu, yahut hastayı rahatsız etmekten çekindiğini söyleyen kadın, yahut erkek bir dost, kapıdan bir çiçek demeti, yahut bir şokola kutusu bırakıyordu.

Genç kadın, günlerden beri bu odada Baş Şvesterden; arasıra telefonla gönderilen muhabbet ve selâmları, kapıdan bırakılan çiçekleri getirmeye gelen hastabakıcı kızdan, bir de sabahları üç beş dakika yanına uğrayarak yarasını değiştiren başdoktordan başka insan yüzü görmüyordu.

Züleyha, kimse ile konuşmadığı, hiçbir yerden bir haber almadığı halde, niçin bu kadar yalnız bırakıldığını çok iyi anlamıştı.

Baş Şvester, hemen bütün boş saatlerini bu odada geçirmekteydi. Pencerenin yanındaki koltukta kendi kendine kitap ve gazete tefrikaları okuyor, örgü örüyor, yahut uyukluyordu. Bu alâka, kendisine miydi, yoksa bu koltuk ve bir büyük atkestanesi ağacının yaprakları arasından denizi gören bu pencere, onun öteden beri alışık bulunduğu bir köşe olduğu için mi, böyle yapıyordu. Roman okumayı çok sevdiği anlaşılan Şvester Magda, ilk günlerde, pek gizleyemediği bir

merak ile genç kadını açmaya, söyletmeye çalışmıştı. Fakat sonradan onun sükûtu ve yapma olduğunu tahmin ettiği dalgınlığı karşısında bundan vazgeçmişti. Şimdi, bu sükûttaki sebebe hürmet eder gibi, bir tavrı vardı. Fakat buna rağmen, Züleyha, onun kendisi hakkında hayal kurduğunu ve bir şey yakalamak ümidiyle gözünü üstünden ayırmadığını hissediyordu.

İhtiyar kadının, biraz evvel kapıya gelen kızdan aldığı haber üzerine, derhal sesini alçaltması, Yusuf'un hemen buraya gelmesine müsaade etmemesi, mânalı bir hareketti. Hastanın uykuda olduğunu söylemesi sırf vakit kazanmak ve onu bu müşkül sahneye hazırlamak içindi. Nitekim şimdi, tekrar gazetesine dönmesine bir mani kalmadığı halde okumuyor, sinirli adımlarla odada dolaşıyor, biraz evvel uyanmamasına lüzum gördüğü hastayı uyanmaya ve konuşmaya mecbur etmek için gürültü yapıyordu.

Doktora gelince, onun hareketleri de daha az mânalı değildi.

Firmasının muvaffakiyetini ilmi kadar da mondenliğine borçlu olan başdoktor, zarif ve konuşkan bir insandı. Fakat Züleyha'ya işinden başka hiçbir şeyle meşgul olmaya, hiçbir dedikoduya kulak tutmaya vakti bulunmayan bir meslek ve ilim adamı ciddiyetiyle muamele ediyor, ancak ne lazımsa acele acele onu söyleyerek odadan kaçıyordu.

* * *

Züleyha, bu sakin yaz akşamında hayatın müşkül denen saatlerinden birinin gelip çattığını ve cesur olmak lazım geldiğini anlamıştı. Evvelden çok korkmuş olmasına rağmen, bu cesaret, şimdi onda fazlasıyla mevcuttu.

Bu odada, dünyadan alâkasını kesmiş ve kendi içine çekilmiş bir halde durmadan düşünmekle geçirdiği günler, onda beklenmez değişiklikler yapmıştı. Buna bir parça çaresizliği ve mecburi tevekkülü de katınca hiçbir vakanın kendini gafil avlayamayacağını kuvvetle hissediyordu.

Genç kadın, ilk şaşkınlık günlerinde kendisine sorulacak suallere cevap vermekten ve birtakım mânasız insanların tecessüs ve meraklarına mevzu teşkil etmekten korkarak susmuştu. Bu korku geçtikten sonra da, konuşulacak şeylerin lüzümsuzluğu kanaati onu yeni uyuyan hasta rolünde devama sevketmişti. Sonra, başka bir mesele de vardı: "Ben artık iyi oldum" dediği gün, ona nereye gideceğini soracaklardı. Halbuki nereye gideceğini bilmiyordu. Hatta hastane masraflarının kimin hesabına işlediği bile şimdilik belli değildi.

Netice ne olursa olsun, Yusuf'un gelmesi, bu tereddütlü vaziyete nihayet veriyor, onun cesaretle kendine bir hayat programı çizmesine imkân bırakıyordu.

* * *

Sinirliliği, dakikadan dakikaya arttığı anlaşılan Şvester Magda, başını çevirince Züleyha'nın yatağına oturmuş, kendisine bakmakta olduğunu gördü ve şaşırdı:

– Uyandınız mı?

– Uyumuyordum...

– Şu halde?..

– Evet... Yusuf Beyin nihayet geldiğini öğrendim. Kendisini bekliyorum.

– Şimdi mi?

– Tabii şimdi... Yalnız bir parça yardım etseniz de saçımı, başımı düzeltsem... Hatta kendisini ayakta karşılamak da mümkün...

Züleyha, yanakları birdenbire renklenmiş, gözleri canlı ve parlak, karyoladan yere atlamaya hazırlanır gibi bir tavır alıyordu. Baş Şvester, birdenbire hastalıktan tam sıhhate geçen ve yalnız maddi düşkünlüğünde kendini ellerine bırakıp manevi sefaletinden hiçbir şey teslim etmeden ve kendisine bir dakika yardım etmek zevkini vermeden elinden kaçmaya hazırlanan bu garip hastaya hayretle baktı. Fakat onun bu enerjik hareketinde aynı zamanda bir rol de sezinlediğin-

den hayretini çabucak sakladı:

– Bravo Madam; görüyorum ki...

Galiba kocasının gelmesinin onu sevindirip birdenbire iyi ettiği yolunda bir şaka yapacaktı. Fakat bunu fazla bularak sadece:

– Görüyorsunuz ki, iyisiniz... Çok iyisiniz? diye ilave etti.

Şvester Magda, bir ayna getirerek onun saçlarını düzeltmesine yardım etti ve dolaptan çıkardığı dantel bir kolereti gömleğinin üstünden geçirdi; fakat yataktan çıkmasına kat'iyen razı olmadı.

Bunlar bittikten sonra, Züleyha, yastığına dayanarak:

– Yusuf Beye haber verebilirsiniz artık, dedi.

Genç kadın, bu bey kelimesini ikinci defa tekrar ediyor ve bu sözle kocasıyla olan münasebetinin resmî bir bağdan başka bir şey olmadığına işaret etmiş oluyordu.

Züleyha, nedense Yusuf'un odaya yalnız geleceğini zannediyordu. Günlerden beri zihninde hazırladığı cümleyi sahneye çıkacak bir artist gibi, yavaşça tekrarladı:

– Bazı vakalar karşısında, **kaza** ve **kader** demekten başka çare bulunmuyor.

Bu cümle, babasınındı. Onu Yusuf da bilirdi ve Züleyha'nın ağzından işitir işitmez hatırlayacağına hiç şüphe yoktu.

Bu ilk karşılaşmada, beyhude münakaşalara, sonu gelmez gevelemelere ve rikkatlere meydan bırakmamak için, Züleyha, onu babasının sesiyle söylemeliydi.

Genç kadın, bu cümleden sonra gelecek sözlerin de, kat'i şekillerinin tayinini vukuata bırakmakla beraber, az çok tasarlamıştı:

– Esasen anlaşamamış ve bunun imkânsızlığını anlayarak ayrılmaya teşebbüs etmiş değil miydik? Gerçi mahkemeden boşanma ilâmımızı almadan, araya böyle bir vakanın karışması istenmezdi. Fakat...

Koridorda bir ayak sesi belirdi ve odaya yaklaşmaya başladı. Züleyha, bir eliyle karyolanın demirini sıktı ve başı-

nı kaldırarak biraz evvelki canlı ve parlak gözlerle aralığa baktı.

Fakat, gelen Yusuf değil Şvester Magda idi. Hastabakıcı:

– Doktor, Yusuf Beyi, öteki paviyona götürmüş... Haber bıraktım, dedi.

* * *

Züleyha: "Çok âlâ" demekle beraber, bir can sıkıntısı hareketini menedememişti. Yusuf'un gelmesi gecikirse sakin bir cesaret şeklinde tecelli eden bu heyecanı muhafaza edeceğinden, bu kadar dik ve enerjik kalacağından emin değildi.

Kapının arasından görülen koridorun karanlığı onda daha şimdiden acayip vehimler uyandırmaya başlıyordu.

Züleyha, zihnini yabancı bir şeyle oyalamak ümidiyle Baş Şvester'den gazetesini istedi. Gazete Almanca idi, fakat içinde bol resimler vardı. Züleyha, bunlara bir çocuk gibi gözlerini aça aça bakıyordu. Fakat resimlerden biri, kolunda çantasıyla bir vagon kapısından inen uzun boylu bir diplomat fotoğrafı onu en korktuğu hayallerden birine düşürdü: İlk telgraf üzerine Silifke'den yola çıkan Yusuf'un Yenice istasyonundan geri dönüşü...

Züleyha, birkaç kere Yusuf'la beraber Silifke'den İstanbul'a geldiği için bilirdi. Evvela Gölyüzü çiftliğinden otomobille Mersin'e inilir, sonra trenle Yenice'ye geçilerek Adana'dan gelecek olan Toros Ekspresi beklenirdi. Bazen bir saatten fazla süren bu bekleme müddeti esnasında Yusuf, bir çocuk müvezziden yeni İstanbul gazetelerini alır, onları karşısındaki kanapenin üstüne atarak birer birer gözden geçirirdi.

Züleyha, kocasının asıl havadisi bu istasyonda bu gazetelerden aldığını ve İstanbul'a gitmekten vazgeçerek ters yüzüne Silifke'ye döndüğünü tahmin ediyordu.

Genç kadının, iki gün evvelsine kadar devam etmiş bir

garip nöbeti vardı. Geceyarısından sonra, düğmesine basılınca ani olarak bütün ışığıyla yanan bir ampul gibi, birdenbire karanlığa gözlerini açarak uyanırdı. Vücudunda hiçbir ağırlık ve ağrı hissetmezdi. Yalnız, kulaklarındaki uğultudan bir nöbet geçirdiğini anlardı. Bir de karanlıkta tekrar gözlerini kapadığı vakit, dışarda lambalar yanıyormuş gibi göz kapaklarında bulanık bir aydınlık görürdü.

İşte bu gecelerde, ona inat ile musallat olan bir hayal vardı: Kocasını, Yenice'deki vagonda gazete resimlerine bakıyor görürdü: Parçalanan otomobilin resmi, o otomobilden fırlayan vücutların içine düştüğü bataklığın resmi, motör ve hastanedeki resimler, nihayet Züleyha'nın makasla kendi yanından koparılmış duvaklık resmi...

Yusuf, kızdığı ve düşündüğü zaman, alnında beliren o mavi damarla başını pencerenin ışığına çevirir, o resimlerin altındaki yazıları okurdu.

Genç kadın, sert bir baş hareketiyle bu hayali defetti ve koparılmış duvaklı resmi...

Alman gazetesindeki çantalı diplomat resmi, şimdi de Züleyha'ya aynı hayali göstermeye başlamıştı, gözlerini tekrar kapıya dikti.

* * *

Biraz sonra Yusuf, doktorla beraber odaya giriyordu.

Doktor, kapının yanında durmuştu. O, hiç telaşsız yatağa yaklaştı; eğildi ve karısını saçlarından öptü. Sonra çocuk okşar gibi bir hareketle başını severek:

– Büyük geçmiş olsun Züleyha, dedi, bizi çok korkuttun... Geciktiğim için affet... Benim o hain arap sıtmasını biliyorsun ya... Bunu doktora da izah ettim.

– O halde sana da geçmiş olsun.

– Maşallah, seni iyi gördüm. Züleyha.

– Hiçbir şeyim kalmadı...

Doktor, evvelâ onları yalnız bırakıp gitmekle söze karışmak arasında tereddüt ediyor gibiydi. Fakat, iki resmî dost

gibi tabii ve sakin konuşmaya başladıklarını görünce kendisinin de birkaç kelime söylemesinin muvafık olacağını düşündü; yanlarına geldi; Züleyha'ya hastalığında sormaya lüzum görmediği birtakım sualler sordu; kalçasındaki son yaranın da kapanmak üzere olduğunu ve ehemmiyetsiz bir pansumandan başka yapılacak iş kalmadığını söyledi; sonra Baş Şvestri önüne alarak çıkıp gitti.

Odada yalnız kalmışlardı.

Yusuf ayakta duruyor, etraftaki eşyayı dikkatle gözden geçiriyordu.

Züleyha, evvelâ kocasının kendisine bakmaya ve konuşmaya cesaret edemediği için böyle yaptığını zannetti ve cümlesini okumaya hazırlandı. Fakat o, buna meydan bırakmadan söze başladı:

– Garip intizam!.. Karyolanı odanın bir köşesine tıkmışlar, dolapları, masaları pencere önlerine dizmişler... Biraz evvel, doktor senin mütemadiyen dalgın yattığını söylüyordu. Hakkın varmış... Arasıra gözlerini açtıkça karşında seyredilecek bir şey bulsaydın elbette böyle uyuşup kalmazdın...

Yusuf, her bulunduğu yerin hâkim ve sahibi kesilmek istidadında bir erkekti. Mesela karısıyla bir otele gittiği zaman çabucak hizmetçileri, hatta otelin sahibini hükmü altına alır, mutfağa emirler verir, eşyanın yerlerini değiştirirdi. Daha garibi yalnız uşak, hizmetçi makulesi kimseler değil, şahsiyet sahibi, belli başlı birtakım insanlar da bu âmirliğin hangi hak ve salahiyete dayandığını kendilerine sormadan, ona itaat ederlerdi.

Züleyha, kocasının yalnız kendi kafasına ve kalbine karşı âciz kalmış olan bu otoritesini bir iptidaîlik alâmeti gibi görür, bazen "Kır serdarı... Bostancı başı" gibi sözlerle ona takılır, fakat aynı zamanda bu kuvvetli erkeğin yanında yaşamaktan garip bir emniyet duyardı.

Yusuf, odayı gözleriyle ölçüp biçtikten sonra:

– Senin burada rahat edebilmen için, biraz değişiklik lazım dedi ve onun itirazına vakit bırakmadan işe girişti.

İlk önce Şvester Magda'nın sevgili köşesi dağıldı. Sonra, pencerenin yanındaki dolaba sıra geldi. Yusuf, onu evvelâ kenarlarından tutarak sürüklemeye başlamıştı. Fakat içindeki şişelerin devrildiğini, yerdeki cilâlı muşambanın çizilmeye başladığını görünce ceketini çıkardı ve dolabı iki tarafından kucaklayıp kaldırdı.

İriliği nisbetinde de kuvvetli bir adam olduğu için, bu işi yapmakta fazla güçlük çekmiyordu.

Sıra kendi karyolasına gelince Züleyha, itiraz etmek istedi. Bu köşeyi, sırf gölgesi ve manzarasızlığı için seviyordu. Fakat Yusuf, bu itiraza sadece gülümsemekle mukabele etti. Yatağı pencerenin önüne dayamayacak olduktan sonra, ne diye odanın altını üstüne getirmişti?

Yusuf karyolayı bir çocuk arabası gibi çekerken Züleyha, onun belki bu dakikada konuşmayı daha güç bulduğu için böyle yaptığını düşündü.

Oda, biraz sonra Şvester Magda'ya yanlış bir yere girdiğini zannettirecek bir şekle girdikten sonra tekrar ceketini giydi; Züleyha'nın kolonyasıyla ellerini temizledi; sonra karyolanın kenarına oturdu:

– Seni yatırmak çok hata olmuş... Çok şükür aslan gibisin...

– Evet, oldukça iyiyim.

– Yatak insanı çeker, derler... Hatta, keşke kalkıp giyinsen...

– Yok, o kadar da değil...

– Eşyan nerede, çamaşırların nerede?

Bu kadar konuştukları halde, el'an karısının gözlerine tesadüf etmemiş gözleri etrafta yeni bir şeyler arıyordu. Züleyha, bir kere daha toplanarak ona cümlesini okumaya hazırlandı. Fakat Yusuf, daha evvel davrandı ve son derece tabii bir sesle kendininkini okudu:

– Doktorların söylediğine göre, kalçandaki yarandan başka bir hastalığın kalmamış... Şu halde, birkaç güne kadar Gölyüzü'ne dönebiliriz.

II

"Taşucu" Akdeniz kıyılarında işleyen küçük bir yük vapuru idi.

Yusuf'un akrabalarından biri, onu mütarekede beyaz Rus'lardan satın almıştı. İstanbul-Silifke yolculuğu, birkaç gün evvel tamirden çıkmış olan bu küçük şileple yapılacaktı.

Yusuf hastaneye ikinci gelişinde karısına:

– Bir fikrim var! Bilmem ne dersin? demişti. Bizim "Taşucu" birkaç güne kadar buradan hareket edecek... Seni Silifke'ye onunla götürmeyi düşünüyorum... Bu mevsimde tren yolculuğu çekilmez... Havalar müsait... Uzun bir deniz seyahatinin sıhhatin için de iyi olacağını zannediyorum... Gerçi on, on beş günlük bir deniz yolculuğu da sıkıcıdır amma, vapur kendi malımız demek... İstediğin yerde dururuz... Yeni kasabalar, yeni insanlar görürsün... "Taşucu" maalesef lüks bir vapur değil... Fakat zannederim ki rahatsız olmayacaksın... Arka kısmı tamamıyla bize bırakacaklar... Üç küçük kamara ile minimini bir saloncuğu var... Güzelce temizleyecekler... Yani aşağı yukarı kendi evinde olacaksın... Ne dersin?

Bu seyahati karısının reyine bırakıyor görünmekle beraber Yusuf'un programını yaptığı ve her şeyi hazırladığı anlaşılıyordu. Kocasının hakiki maksadı belli oluncaya kadar Züleyha, kendini tamamıyla vukuata bırakmaya karar vermişti. Onun için Yusuf'un kendisini Gölyüzü'ne götürmek istemesine nasıl düşünmeden razı oldu ise, buna da öyle razı oldu.

Mamafih, Yusuf'un bu fikri esasen de fena bir buluş değildi. Yedi mil süratindeki bu küçük yük vapuru ile İstanbul'dan Gölyüzü'ne gitmek, devriâlem seyahati gibi bir şeydi. En aşağı on beş gün hemen hemen tek başına denizde dolaşacak, bu hastane odasında alıştığı yalnızlığı yolda da devam ettirecekti.

Sonra, kocasının bir sözünü de mânalı bulmuştu. Yusuf, ona: "İstediğin yerde durursun; yeni kasabalar, yeni insanlar

görürsün..." demişti. Kasabaların eski yahut yeni olmalarının belki o kadar ehemmiyeti yoktu. Fakat yeni insanlar Züleyha'yı tekrar yaşamaya alıştıracaklar, eskilerle karşılaşmak günü gelip çatınca, sözlerine ve bakışlarına hâkim olmak itiyadını ona yeniden kazandıracaklardı.

Bu seyahatin başka hiçbir cazibesi olmasa yalnız Silifke'deki kaynanası, görümceleri ve kocasının başka akrabaları ile yüz yüze gelmesini on beş gün geciktirmesi başlı başına bir saadetti.

Züleyha'nın kocasında hayretle gördüğü şeylerden biri de onun sükûn ve neşesi idi. Yusuf, çekinmeden her gün hastaneye gelip gidiyor, yabancılar yanında kendisine türlü iltifatlarda bulunuyor ve sıhhatinin iyiliğe gitmesinden duyduğu memnuniyeti gizlemeye lüzum görmüyordu. Halbuki Züleyha, kapalı bir muhitte mütaassıp bir ailenin ananeleri içinde yetişmiş ve dışarlık çocuğuna bu vaziyette daha haşin ve vahşi görmeyi beklerdi.

Kalçasındaki yara, hâlâ iyi yürümesine mâni olduğu için, Yusuf, akşam üstleri onu bir battaniyeye sararak kucağına alıyor, hastanenin bahçesine indiriyordu. Bu saatte hemen bütün ayakta hastalar bahçedeydiler. Fazla olarak hatırlı ziyaretçilerin girmesine de müsaade edilir, ortadaki havuzun etrafı adeta bir belediye parkı manzarası olurdu.

Züleyha, kocasının, etraftan bakanlara aldırış etmeden kendisiyle meşgul olduğunu, yattığı salıncaklı o sandalyeyi ağır ağır sallayarak neşe ve sükûnetle konuştuğunu gördükçe bazen onun vakayı bildiğinden şüpheye düşecek gibi oluyordu.

Hareketlerinden bir gün evvel, Yusuf, onu yarı zorla bir otomobile, hem de açık bir otomobile bindirerek Büyükdere yolunda bir hayli dolaştırmış, tesadüf ettiği bazı bildiklere bakmaktan ve selâm vermekten çekinmemişti.

Hatta bir aralık:

– Bir gayret edip de bir parça yürüyebilsen, yahut hasta kadınların kucakta mağazalara sokulup çıkarılmaları âdet olsa, Beyoğlu'na iner, bazı eksikliklerini tamamlardık, demişti.

Nihayet, hastaneden çıkışları da, Züleyha'nın evvelden düşündüğüne hiç uymadı. Bir akşam vakti kimseye görünmeden sessiz, sedasız çıkacağını tasavvur etmişti. Hatta Büyükdere yolunda gezmeye çıktıkları gün, Yusuf'un onu doğrudan doğruya vapura götüreceği ve eşyaları oradan aldıracağı yolunda şüpheleri vardı.

Halbuki hareket günü, Yusuf, bahşiş vermek bahanesiyle hastanenin bütün hizmetçilerini, aşçılarını etraflarına topladı. Sonra yürüyebileceğini ısrarla söylemesine rağmen, Züleyha'yı yine kucağına alarak otomobile bindirdi.

Şerefli ve sevinçli bir doğumdan sonra, karısını hastaneden çıkaran bir erkek de ancak böyle hareket edebilirdi.

Züleyha, hastabakıcıların gözlerinde bir gülümseme sezer gibi olarak başını önüne eğdi.

Genç kadın, otomobile binmişti. Yusuf, orada toplananlara kendini seyrettirmekten zevk duyuyor gibi, kapıda başdoktorla lakırdıyı uzatıyor ve Züleyha, bu hareketi **Cinique** bulmaktan ve onun hesabına kızarmaktan kendini alamıyordu.

* * *

"Taşucu" Sirkeci açıklarında bir şamandıraya bağlanmış, onları bekliyordu. Yusuf, karısını sandaldan vapura yine kucakta çıkarmak istedi. Fakat genç kadın, artık bu maskaralığa nihayet vermeye azmetmiş bir tavırla dimdik ayağa kalkınca, bırakmaya mecbur oldu.

Zaten denizin biraz oynak olması da fazla ısrara mâni idi. Beş altı basamaklı minimini merdivenin alt başında duran kasketli ve uzun beyaz bıyıklı bir adam Züleyha'yı elinden tuttu, yukarı çıkmasına yardım etti.

Bu adam, geminin kaptanı idi. Züleyha, güverteye çıkınca kaptanın bir bacağının takma olduğunu gördü ve bu halde bir insanın kendisine yardımını garip bularak rikkatle gülümsedi. Güvertede, beyaz bıyıklı, fakir kıyafetli bir başka ihtiyar duruyordu.

Yaz sıcağına rağmen, arkasında solmuş, buruşuk bir pardesü, boynunda kirli bir kaşkol, ayaklarında lastikler vardı. Yusuf, kaptandan sonra onu takdim etti:

– Gemimizin doktoru Emin Bey... Ne o?.. Taşucu'nun bir hususi doktoru bulunmasını garip mi gördün? Evvelce de söylediğim gibi, yatımızın konfor ve emniyet cihetinden hiçbir eksiği yok...

Doktor, kasketini çıkarmış, mahçup bir tavırla Züleyha'nın önünde reverans yapıyor, boyu çok kısa olduğu için, eğilirken pardesüsünün etekleri yere değiyordu...

Züleyha, bu adamın fakir olduğu kadar da ihtiyar ve yorgun olduğunu gördü ve Taşucu'nun doktoru olmasından ziyade, bu halde bir insanın çalışmasına hayret etti.

Yusuf, vapurda yaptığı hazırlığı karısına göstermek için, sabırsızlanıyordu. Onu elinden tutarak, dar bir lombar merdiveninden, aşağı indirdi. Burası bir küçük salonun etrafına sıralanmış üç kamaradan ibaretti. Yusuf, bu kamaralardan birini karısı için ufak bir yatak odası haline getirmişti. Kenardaki ranzalar kaldırılmış, yerlerine ambalaj kâğıtları henüz sökülmüş yeni bir demir karyola konmuştu.

Züleyha bembeyaz yatak örtüleri üstüne serilmiş battaniyeyi, yerdeki kırmızı çiçekli halıyı, karyolanın başucundaki komodini süsleyen sürahi, lamba ve içine bir iki karanfil konmuş küçük vazoyu alâka ile seyretti. Bilhassa lomboz penceresine geçirilmiş çiçekli bir tül perde, ona gülmek arzusu veriyordu.

Yusuf:

– Burası yatak odan, dedi, maalesef çok dar... İçine bir fazla sandelye bile sığdıramadık... Fakat kimse buralara uğramayacağı için, kapını daima açık bulundurabilirsin... Benim karşıki kamara daha dar amma, ehemmiyet vermiyorum... Niyetim, havalar iyi giderse, geceleri açıkta bir deniz kürü yapmak... Vapuru yeni boyadıkları için, nahoş bir koku var. Bir iki güne kadar hafifler; sen de alışırsan. Olur gider.

Boya kokusunun sintine ve deniz kokusu ile karışarak

yaptığı hava, bilâkis Züleyha'nın hoşuna gidiyor, bir açık deniz yolculuğunun maceralarını müjdeler gibi, onda bir heyecan uyandırıyordu.

Yusuf, Gölyüzü'ne götürülmek üzere, İstanbul'dan' bir hayli eşya almıştı. Züleyha'nın kamarasını süsleyen eşya gibi, salondaki Acem halısı, onun ortasındaki kübik masa, biraz evvel güvertede gözüne ilişen hasır koltuk takımı ve radyo da onlardandı.

Genç kadın, kocasının bu icatlarını evcilik oyunu oynamaya hazırlanan bir çocuğun hevesiyle gözden geçirdikten sonra, tekrar yukarı çıktı.

Vapur kalkıyordu. Yusuf, karısını bir hasır şezlonga oturtarak, hasta bacağını başka bir iskemlenin şiltesi üzerine koydu ve bir ince battaniye ile örttü. Sonra, onun yolda eğlenmesi için aldığı resimli mecmualardan birkaçını dizlerinin üstüne attı.

Yusuf'un biraz evvel vapurun doktoru, diye takdim ettiği kasketli ihtiyar, karşıki kaptan köprüsünün altında arkalıksız bir kahve iskemlesine oturmuş başını parmaklığa asılı bir cankurtaran simidine yaslanmış, şehri seyrediyordu.

Züleyha, kocasına onu göstererek:

– Doktorumuz çocuğa benziyor, diye gülümsedi.

Yusuf ciddi bir tavırla:

– Doktor, gemimizin doktoru değildir, dedi, ben demin lâtife ettim. Bizimle beraber Gölyüzü'ne gidiyor, oradan Gülnar'a geçecek... Vapurumuzun tek yolcusu...

– Peki bu yaşta adam doktorluk edebiliyor mu?

Yusuf, derin bir göğüs geçirdi:

– Onu ben de pek bilmiyorum... Bu adamcağızın hali, kıyafeti, bize bir şey söylemedi... Fakat hakikaten çok kıymetli, melek gibi bir adamdır. Emin Bey, binbaşı mütekaididir. Bir oğlundan başka kimsesi kalmamıştır. Senelerden beri Belediye hekimlikleriyle Anadolu'da geziyor, evvelâ İstanbul'da, sonra Fransa'da okuttuğu bir tek oğluna para yetiştiriyordu... Nihayet çocuk, parlak bir surette mühendislik tahsilini bitirdi, İstanbul'da iyi bir memuriyete yerleşti. Emin

Bey, birkaç seneden beri, bizim Gülnar belediyesinde çalışıyordu... Çocuğu İstanbul'a yerleşince, o da Gülnar'daki işini bırakarak memleketine döndü... Artık beraber yaşayacaklardı. Fakat biçare adam, İstanbul'a vardığı gün, çocuğu Cerrahpaşa hastanesinde bir karaciğer ameliyatından ölmüş buldu. Adamcağız, aynı hastanede üç ay kadar hasta yattıktan ve tedavi edildikten sonra, Gülnar belediyesine, "İstanbul'da artık bir ilişiğim kalmadı. Yerim açıksa ben yine geleyim!" diye mektup yazmış... Onlar da hürmet ettikleri bu güzel huylu insanın üç ayda bu kadar ihtiyarladığını tahmin etmedikleri için: "Gel, bir çaresini buluruz." demişler... Bakalım, aldık götürüyoruz. Beğenmezlerse ne yapalım, biz bir çaresine bakacağız.

– İstanbul'a ne kadar dikkatle bakıyor.

– Hakkın var... Bu, artık son ayrılışa benzer...

Züleyha, bu dev cüsseli genç adamın, bu minimini ihtiyarcığa gösterdiği dostluk ve alâkayı güzel buldu.

Yusuf, kendi kendine konuşur gibi devam etti:

– Yara, her yerde yaradır. Fakat biçarenin uzunca bir zaman denizde kendini unutması iyi olacak... Belki biraz sükûn bulur, muvazenesi yerine gelir.

Züleyha, hafifçe irkildi ve bu hareket, kocasının gözünden kaçmadı.

Demek Yusuf'a göre deniz seyahati, gizli bir kurdun derinden derine kemirdiği bilinen ruhlara mahrum bulundukları sükûn ve muvazeneyi kazandırmak için tatbik edilen bir rejimdi!

Sancak direğinin fenerini yakmaya gelen seyrek kara sakallı, çıplak ayaklı bir tayfa, Züleyha'nın şezlonguna çarpmıştı.

Yusuf, onu biraz evvel bir başka düşküne gösterdiği merhamete hiç uymayacak bir sertlikle haşladı ve kovdu. Sonra Züleyha'ya:

– Bana müsaade, dedi, benim bir parça mutfakta meşgul olmam icabediyor. Gerçi yemek işini beceren bir adamımız var... Fakat servisi de biraz tanzim etmek lazım...

Züleyha, biraz evvel kocasının kendisi için yapıldığını söylediği bir tentenin altında idi. Onu gündüzleri güneşten, geceleri kırağıdan koruyacak olan bu tentenin iki yanında bir kanad vardı. Güneş, yahut şiddetli rüzgârın geldiği taraf daima bu kanadlardan biriyle kapalı tutulacak, sıcak gündüzleri aşağıda geçirmesine imkân olmayan Züleyha için bu tente bir nevi çadır hizmeti görecekti.

Yusuf, beş on dakika sonra, yanında beyaz önlüklü genç bir çocukla döndü. Çocuğun elinde tabaklar, bardaklarla donanmış bir tepsi, kendi elinde bir havlu vardı.

Şakacı bir tavırla hafifçe eğilerek:

– Garsonumuz Halil dedi, ben de metrdotel... Garson pek merasim bilmez... Maamafih, birkaç ay bir meyhanede çıraklık etmiş... Öyle değil mi Halil? Midillicidir... Sen, Midillicinin ne olduğunu galiba bilmezsin... Midilli ahalisine öteden beri Midillici derler. Halil, Midillinin... ne nahiyesi idi o senin nahiye?

– Yere nahiyesi...

– Evet, Yere nahiyesindendir... İçinde tektük akrabası da bulunan Anadolu'ya karşıdan karşıya âşık olmuş... Bir gün, bohçasını koltuğuna alıp bir balıkçı kayığına atladığı gibi Ayvalık'ta almış soluğu... Her halde bu kaçışın başka sebebi de vardır... Kimbilir birini filan mı bıçakladın ha Halil? Doğrusunu söyle... Sonra tahkik ederim; işin fena olur...

Halil, cin gibi bir çocuktu. Oldukça eli de işe yaraşıyordu. O Züleyha'nın önüne çektiği masanın üstünde sofrayı hazırlarken, Yusuf da radyo ile uğraşmaya başladı.

Halil, sofraya yalnız bir takım getirmişti. Yusuf bunu izah etti:

– Yemeği yalnız yiyeceksin... Müsaade edersen ben, kaptanla birkaç kadeh rakı çekeceğim... Kaptan, sarhoş olur da bir kazaya uğrarız, diye korkma... İkinci kaptanımız da var... Dedim ya teşkilât mükemmel...

Züleyha, günlerden beri ilk defa iştahla yemek yedi.

III

Tahta bacaklı kaptanın Yıldız adını verdiği serin bir rüzgâr, gemiyi arkadan öne doğru ağır ağır sallamaya başlamıştı.

Gece, karanlık ve hafifçe sisli idi. Züleyha, başucundaki ampulü söndürmüştü. Sular, vapurun kenarlarında hafif yakamoz parıltılarıyla için için kaynadıktan sonra biraz ötede kayboluyor ve havanın karanlığına karışıyordu.

Yusuf, bir daha karısının yanına dönmemişti. Züleyha, onun karşı güvertede, bir asma lambanın ışığı altında kaptanla beraber rakı içtiğini yattığı yerden görüyor ve vapurun tek büyük ışığı bu lamba olduğu gibi, gözleri ikide birde gayriihtiyarı oraya gidiyordu.

Yusuf'un havanın serinliğine rağmen, ceketi atarak gömlekle oturması ve konuşurken kollarıyla sert hareketler yapması, içkiyi fazlaca kaçırdığını gösteriyordu.

Züleyha, evlendiği zaman kocasıyla yaptığı İstanbul'lu dışarlıklı kavgasında:

– Siz, güzel bir yerde gezmeye gittiğiniz zaman, erkekleriniz sarhoş olup dövüşmeden, kadınlarınız çalı çırpı yakıp duman dumana yemek pişirmeden eğlencenin ve manzaraların tadını çıkaramazsınız? derdi.

Onun, Yusuf'ta bir türlü hoş göremediği şeylerden biri de fazla demokratlığı idi:

– Kızdığınız zaman, birtakım biçarelere ağır hakaretler ediyorsunuz, derdi. Bunu bir dereceye kadar anlıyorum. Derebey torunusunuz, tahakküm ihtiyacı, sizde yiyip içme ihtiyacı gibi bir şey... Fakat biraz sonra aynı tabakadan birtakım insanlarla kafadarlık etmekten çekinmiyorsunuz. Bir masada yemek yiyor, el ele tutuşup kırlarda geziyorsunuz ki işte bunu aklıma sığdıramıyorum.

Züleyha, balaylarında, bu dışarlık çocuğundan kendi düşündüğü tipte bir sinema jön prömiyesi çıkarmak için yaptığı kavgaları hatırladı ve kendi toyluğuna gülümsedi.

Bu gece, Yusuf'un bu mavna azmanı külüstür geminin

tahta bacaklı kaptanıyla yaptığı süfli eğlenti ona batmıyor; bu manzarayı karanlık bir deniz macerası filmi gibi, lâkayt bir bitaraflıkla seyrediyordu.

Şimdi, artık gözünden ve gönlünden çıkardığı bu adamın her şeyi onun için müsavi idi.

* * *

Züleyha'nın çocukluğu İstanbul'da geçmişti. Babası askerdi. Birkaç senede bir İstanbul'a uğrar, yirmi otuz gün ailesinin yanında kaldıktan sonra, tekrar kıtasına dönerdi.

Mütarekede Anadolu isyanı başlayınca, Züleyha, annesi ve sonradan kemik vereminden ölmüş bir teyzesiyle beraber büsbütün yalnız kaldı.

Bereket versin, büyük dayısı Şevket Bey, sık sık Kuruçeşme'deki evlerine uğrayarak, işlerine bakıyor, bazen de onları Erenköy'deki köşküne birkaç haftalığına misafir götürüyordu.

Şevket Bey, o zaman büyük bir hariciye memuru idi. Kuruçeşme'ye her gelişinde, daha kapıdan girerken: "Deliden haber var mı?" diye sorar, ekseriya "yok" cevabını alınca: "Yazık etti kendine de, çoluk çocuğuna da" diye derin derin içini çekerdi.

Büyük dayının deli dediği adam, Züleyha'nın babası Ali Osman'dı. Şevket Bey, eniştesini hakikaten severdi. Fakat bu sevgi, elinde sopa ve saban demirinden başka silahı olmayan dört buçuk köylü ile, dünyanın en medenî ordularını memleketten kovmak gibi boş bir hayale inanmış bir insana deli demesine mâni değildi.

Bu zamanda, bu mağlup ve yorgun milleti ancak siyaset kurtarabilirdi. Halbuki bu adamların çılgınlığı, bu ümide de engel oluyor, zavallı Osmanlılığın son mezarını kazıyordu!

Züleyha'nın annesi, çocuğunun içlenmesinden korktuğu için, onun yanında bu meselelerden bahsedilmesini istemezdi. Fakat, Züleyha, artık her şeyi anlayacak bir yaşa gelmişti. Hatta, babasının adı geçtikçe – bir hasta veya ölüden bah-

sedilir gibi – hüzünle çehresini karartmak lazım geldiğini bile takdir ediyordu. Dayısından ve öteden, beriden duydukları ona epeyce şeyler öğretmişti:

Şu karşı dağların ötesi artık ayrı bir memleket demekti. Yanılıp da bir kere aradaki sınırı geçenler için artık bir daha bu güzel topraklara dönmek yoktu. Babası Adana taraflarında bir yerde idi. Orada da ölecek, yahut talihi yardım eder de ölmezse, ta içerlerde bilinmez bir yerlere sürülüp gidecek ve adı, sanı ortadan kalkacaktı.

Züleyha, birçok defalar, babasını büyük dayısıyla mukayese etmişti. Şevket Bey, yaşlı olduğu halde, ondan ne kadar daha yeni fikirli, zeki ve medeni bir insandı. Ailesini ne güzel yaşatıyordu. Düşmanlar bile onu ne kadar beğeniyor ve hatırını sayıyorlardı. Babasını Adana'da öldürmeye çalışan Fransızlar, dayısını burada el üstünde tutuyorlar; sefarethanelerde, zırhlılarda çaylara, balolara çağırıyorlar; hastalandığı zaman üniformalı ecnebi zabitleri vasıtasıyla hatırını soruyorlardı. İşte iki adamın arasındaki fark!

Akrabalarından bir genç, üstünde silah aramak isteyen bir Fransız polisine el kaldırmaya cesaret etmişti. Galip bir ordunun askerine hakaret eden bir insanın cezası belki de idam olacaktı. Fakat Şevket Bey, bu haberi alınca, evvelâ Fransız sefarethanesinde **Perno**'ya, sonra **General Franşe Despere**'ye koşmuş ve neticede bu genci kurtarmaya muvaffak olmuştu.

Züleyha, babasını tanımaya vakit bulamamıştı. Birkaç senede bir İstanbul'a uğrayan ve her defasında biraz daha ağarmış ve çökmüş görünen bu yorgun ve sinirli askeri sevmez değildi. Kolejdeki hocası **Mis Lorley**'in her zaman tekrar ettiği gibi, ana baba sevgisi derecesinde mukaddes bir fazilet ve vazife idi.

Bazı yaz akşamları Bebek bahçesinde, güzel bir müzik dinlerken yahut da mehtap gecelerinde Kolejli arkadaşlarından bazılarıyla Boğaz'da sandal gezintisi yaparken, bu zavallı adamı birdenbire hatırlayıvererek, hüzne kapıldığı ve hatta ağladığı olurdu. Fakat bu teessür, güzel bir şiir veya ro-

man okunurken duyulan annesinin korktuğu içlenme tehlikesine hiç benzemezdi.

Züleyha'nın evi bir hasta evi idi. Orada hızlı yürümek, yüksek sesle gülmek ve şarkı söylemek yasak gibi idi. Uzakta ve yakında ergeç ölmeye mahkûm iki insanı olan bu evde daima düşünen ve susan bir anne ile yalnız kalmış bir kız çocuğunun mesut olması lazım gelirdi. Fakat hakikat bunun aksine idi. Yine Mis Lorley'in dediği gibi, Züleyha, kendini hayata kolay altettirmeye niyeti olmayan gözü pek bir çocuktu.

Ders, iş spor ve eğlence ile dopdolu bir hayatı vardı...

Gündüzleri Kolejde meşguldü. Akşam üstleri mektep arkadaşlarıyla beraber, havasına göre, bahçe ve salon toplantılarında, yahut mahalledeki yetişkin Rum ve Ermeni kızlarıyla beraber denizde, yahut deniz kıyısında geçerdi.

Hafta başlarında mektepten çıkılır çıkılmaz, mutlaka Erenköy'deki köşke gidilir ve pazartesi sabahı yine ilk trenle mektebe dönülürdü. Orada da dayısının misafirleri ve çocukları ile beraber başka bir eğlence... Yine büyük ve küçük vakansların Erenköy'de geçmesi şarttı. O zamanlar da Züleyha, evine ancak bir misafir gibi uğrardı.

Mis Lorley'in ve okuduğu Amerikan romanlarının telkinlerinden, Boğaz'dan İstanbul'a iner gibi, ellerinde bir çanta ile Avrupa, yahut Asya seyahatine çıkan Amerikalı kız muallimlerin, üç beş sene Kolejde okuduktan sonra muhakkak bir yolunu bulup Amerika'ya aşan Ermeni kızlarının hayatında meydana gelmiş idealleri vardı. "Herkes kendi hayatını yaşamalıdır"; "Hiçbir sevgimiz bizi mukadderatımızın yolundan alıkoyacak bir ayak bağı olmamalıdır" şeklinde roman cümlelerini daima tekrar eder ve annelerinin dizleri dibinde yaşayan, onların verdiği kocaya benliğini esir eden Türk kızlarını istihfaf ederdi.

Amerikalı muallimler, ona müphem bir ümit de vermişlerdi. Koleji iyi bitirirse, ailesi razı olmasa da, mektep hesabına Amerika'ya gönderileceğini zanneder ve Boğaz'ın viran evlerinde yaşamaya devam edecek olan zavallı Türk kız-

larına şimdiden acırdı.

O zamanlarda Boğaz'ın Rumeli kıyısı bir panayır yeri neşe ve canlılığı içinde idi. Akşamları rıhtımlar çeşit çeşit üniformalarla dolup taşıyor, renkli bayraklarla süslü gazinolarda ecnebi zabit ve askerlerinin Rum ve Ermeni kızlarıyla kucak kucağa eğlendikleri, dansettikleri görülüyordu. Ortalık kararınca, denizdeki sıra sıra zırhlıların elektrikleri hep birden yanardı. Denilebilir ki, Boğaziçi asırlardan beri, böyle parlak bir deniz şenliği görmemişti.

Züleyha, bazen gece yarısına doğru lâtarnalar, kitara sesleriyle uykudan uyanır ve deniz kıyısında ışıkların yeniden yanmış olduğunu görürdü.

Bu, Anadolu'dan yeni bir muzafferiyet haberi geldiğine, son günlerini yaşayan çıplak ve silahsız başıbozuk alayın kim bilir nerede yeni bir yara aldığına işaretti!

Züleyha, bu saatte belki babasının da ölmüş bulunduğunu düşünür, dışardaki şenliğe rağmen, yüreğini bir hüzün kaplardı. Kendini ve çoluk çocuğunu boş bir vehme kurban eden bu biçare adam için –bazı pazar günleri sırf müzik ve şiir zevklerinin terbiyesi için Türk çocuklarının götürüldükleri kilisede orgla çalınan dualardan birini– için için tekrar ederdi...

Beklenmedik bir zamanda bu lâtarna ve kitara şenlikleri birdenbire duruvermişti.

Arnavutköy'ü gazinolarındaki bayraklar inmiş, elektrikler sönmüştü.

Geceleri rıhtımlar zifiri karanlıktı.

Parlak üniformalı ecnebi zabitleri artık kollarında Rum, Ermeni kızlarıyla sokakta piyasa yapmıyorlar, acele işleri varmış gibi etrafına bakmadan hızlı hızlı yürüyorlardı.

Züleyha, her sabah uyandığı zaman, denizdeki zırhlı ve torpidolardan birkaçının eksilmiş olduğunu görüyordu.

Mahallede sessiz bir panik, bir göç akını başlamıştı. Komşulardan birçoğu, Züleyha'nın Kolej arkadaşlarından bazıları, evlerini kapayarak Yunanistan'a, Marsilya'ya, daha başka memleketlere gidiyorlardı. Kaçanlara mukabil, cadde-

lerde korkunç kalpaklı Kuva-yi Milliye zabitleri dolaşmaya başlamıştı.

Bunlar, ötekiler kadar şık ve temiz giyinmiş değildiler. Fakat Züleyha, onlara bakarken kalbinin garip ve yeni bir gururla çarptığını duyuyor, bu heybetli insanlar arasında babasını göreceği günlerin de yaklaştığını düşünerek gözleri yaşarıyordu.

Züleyha, bir sabah Boğaz'da kalan son zırhlıların da Marmara'ya doğru açıldıklarını gördü ve ertesi gün dayısının Erenköy'ündeki bahçesinde ilk Anadolu taburunun Bağdat caddesinden şehre girişini seyretti.

Çocuk, büyük bütün köşk halkı, duvarın kenarına üşüşmüşlerdi. Asker geçerken, Şevket Bey, koskoca adam, sevincinden çıldırıyor, "Allahım bize bu günleri göstereceğini umar mıydık?" diye gözleri yaşarıyordu.

Kan devri nihayet geçmiş, sulh ve siyaset devri başlamıştı.

Zaferi kazanan hakikaten değerli ve kıymetli kumandanlar, **vaziyet-i siyasiyenin nezaketini takdir edip de ifrata gitmezler, politika ve diplomasi işlerini ehline bırakmak ferasetini gösterirlerse** memleket kurtulmuş sayılırdı!

Züleyha, dayısının gerek kafa, gerek kalb itibariyle, ne yüksek bir insan olduğunu bu vesile ile bir kere daha anlamış bulunuyordu!

Şevket Bey, Divanyolu'nda **Şark Mahfeli**'ne yerleşmiş olan Kuva-yi Milliye paşasını ziyarete gitmiş ve gayet iyi karşılanmıştı. İhtiyar diplomat, o akşam dostu General **Pele**'nin imzalı resmini çerçeveden çıkardı, yerine çok zeki bulduğu bu kumandanın bir fotografını taktı.

* * *

Züleyha, babasının dönüşünü tam iki ay sabırsızlıkla bekledi. Eskiden onun adını anmaya utanırken, şimdi Balkan muharebesinden kalma bir resmini boynundaki madalyonun içinde taşıyor ve her gece yatarken dudaklarına götü-

rüp öpüyordu.

Balkan'da henüz binbaşı olan babası şimdi miralaydı. Başındaki heybetli kalpak, yakasındaki miralay nişanları, göğsündeki İstiklâl madalyası onu kim bilir ne kadar değiştirmiş olacaktı.

Akşam üstleri – Rum kızlarının birkaç ay önce ecnebi zabitleriyle yaptıkları gibi – iki koluyla onun omuzuna asılarak deniz kenarında gezinecek, gazinolarda oturacaktı. Sonra, baba-kız otomobile binerek Beyoğlu mağazalarından alışverişe gideceklerdi. Babası, kamçısının ucuyla parlak çizmelerine vurarak mağazanın içinde dolaşırken, kendisi şöyle dirseğini tezgâha dayıyarak Rum, Ermeni satıcıları mum gibi karşısına dikecekti.

Züleyha, iki ay bu hayallerle yaşadıktan sonra, beklenen telgraf nihayet geldi.

Bütün aile, ona karşıcı çıkmıştı. Fakat Haydarpaşa istasyonunda trenden büyük astragan kalpaklı, parlak çizmeli miralay yerine soluk elbiseli, soluk benizli, ak saçlı bir hasta indi. Zayıflıktan yüzünün elmacık kemikleri çıkmış, gözlerinin akı sapsarı kesilmişti.

Fazla olarak, kolunun biri de kirlenmiş bir sargı ile boynuna asılı indi.

Züleyha, babasının göğsündeki nişana yanağını koyarak ağlamaya hazırlanmıştı. Fakat muharebeden dönen bir askerin yaralı kolunun da bir nişan kadar iftihar edilecek bir şey olduğunu düşündü ve onun omuzlarına sarılarak gözyaşlarını bıraktı.

* * *

– Hastalığınız ehemmiyetsiz bir şey değil inşallah? Kendinizi iyi bir muayeneden geçirttiniz mi?

– Hastalık mı? Hasta değilim ki... Adana'da bir bataklık sıtmasına yakalanmıştım... Biraz dalağım, biraz da karaciğerim bozulmuş galiba... Geçer, ehemmiyeti yok...

– Yaranız nedir?

– Yara mı? Ne yarası? Ha kolumu soruyorsunuz... Yara değil... Sokakta düştüm... Dirseğim biraz zedelendi, geçer, ehemmiyeti yok...

Züleyha, dayısı ile babası arasında geçen bu konuşmayı –aradan bu kadar sene geçmiş olmasına rağmen– gülmeden, kızmadan hatırlayamazdı. Bu, ne sümsük, ne dilsiz, ağızsız insandı Yarabbi! Bu kadar sene Anadolu'da ölümle pençeleştiği, bunca işler gördüğü halde, anlatacak bir tek hatıra bulamıyordu. Kim bilir hangi bataklıklarda ne mahrumiyetler ve ıstıraplar içinde boğuşurken aldığı bir korkunç hastalığa, hastalık adını vermekten çekiniyordu. Kolundaki yara yahut kırık, bir düşme neticesinde meydana gelmiş de olsa, bir harb yarası sayılırdı. Bunu soranlara insan, söyleyecek bir şey bulamazsa bile, hiç olmazsa sükût ederdi. Halbuki o, sokakta düştüğünü söyleyerek kendisini gülünç ediyor; ailesine bir yara ile iftihar etmek hakkını bile çok görüyordu.

Ali Osman Beyin İstanbul'a dönüşü, Şevket Beyin meyus ve sinirli bir zamanına tesadüf ediyordu.

İlk zamanlarda, ihtiyar diplomatın Şark Mahfelindeki kumandanla arası pek iyi gidiyordu. Fakat evvelâ kendisine çok zeki ve lakırdı anlar gibi görünen bu genç paşa, kim bilir hangi münafıkların tezvirlerine kanarak ondan yüz çevirmişti. Şevket Bey Pele'nin, Franşe Despere'nin dostluğunu kazanmakla memleketin sıkıntılı bir zamanında vatani vazifesinden başka bir şey yapmamıştı. Onun ihtiyar halinde sefarethane çaylarına, zırhlı balolarına devamdan maksadı, sırf yüksek ecnebi mahfellerinde ne olup bittiğini anlamak ve lehimizde cereyan uyandırmaya çalışmaktı. Sonra, **Franşe Despere** ve **Pele** dostluğu sayesinde o kaç biçare vatandaşı hapisten, belki ölümden kurtarmıştı. Yazık ki onlar, bu ince noktaları bir türlü kavrayamıyorlardı. Varsınlar, anlamasınlar, kendisi rütbe ve memuriyet peşinde bir adam olmadığı için şahsı hakkında yapılan bu haksızlığa eyvallah der geçerdi. Fakat vatanın yüksek menfaatlerine taallûk eden bazı meselelerde de yanlış düşüncelere saplanıyorlar, mesela Ba-

bıâli'de siyaset kurdu bunca kârazmûde diplomat varken bir askerle bir doktoru Lozan'a murahhas gönderiyorlardı.

O, sırf bu hakikatleri açıkça söylemekten çekinmediği içindir ki kötü kişi olmuştu. İşte bu kanaat ayrılığı yüzünden Şevket Bey siyasî hayattan çekilmiş ve ömrünün kalan kısmını köşesinde tetebbu ile geçirmeye karar vermişti. Şevket Bey, artık, etliye, sütlüye karışmamaya karar vermiş olmakla beraber, eniştesi Ali Osman'la karşı karşıya geldiği zaman onu tenkidler, üstü örtülü diplomat alaylarıyla hafifçe hırpalamaktan kendini alamıyordu.

Züleyha, bu konuşmaları büyük bir zevkle dinlerdi. Büyük dayısının, babasına birçok cihetlerden üstün olduğuna şüphesi yoktu. Onun askerlik başka, idarecilik ve diplomatlık başka olduğunu anlamakta inadeden kumandanlara karşı yaptığı tenkidleri de doğru buluyordu. Fakat babasının, kolundaki hafif incikten başka kalçasında, kasığında ve göğsünde üç yarası daha olduğunu sonradan öğrendiği bu askerin de elbette ona verilecek cevapları vardı.

Fakat o, âlim ve vatanperver kayınbiraderini, karaciğerden sararmış gözleriyle derin derin dinliyor, sonra bir suçlu gibi başını önüne eğiyordu.

Ali Osman'ın göğsündeki yara, iki senelikten fazla idi. Fakat sol memenin üstünde bıraktığı çiziğin ucunda toplu iğne başı kadar bir delik kalmıştı ki, mütemadiyen cerahatleniyordu.

Ağrısı, sızısı olmayan ve birkaç günde bir üstünde beliren cerahat damlası bir pamuk parçasıyla temizlenince pire yeniğinden farkı kalmayan bir sivilceye doktorlar nedense ehemmiyet veriyorlardı.

Ali Osman, İstanbul'da kaldığı iki ay içinde haftada iki gün Gülhane'ye devam etti.

Bu sefer, artık çoluk çocuğu da Anadolu'ya götürmek azminde idi. Yalnız, son aylarda Züleyha'nın teyzesi ağırlaşmıştı. Ailenin ölecek bir hastayı İstanbul'da bırakıp Anadolu'ya göç etmesine imkân yoktu.

Onun için Ali Osman Bey, Konya'daki yeni alayına bu

defa da yalnız dönmeye mecbur bulunuyordu.

* * *

Dört, beş ay sonra Kuruçeşme'deki evde kızından başka kimse kalmadığını gören Münevver Hanım, Konya'ya gitti. Koleji bitirmeye üç senesi kalan Züleyha'nın İstanbul'daki bu son üç senesi, hayatının en mesut bir devri oldu.

Hafta tatillerini yine Erenköy'ündeki köşkte geçiriyordu. Tekaüt olan Şevket Bey, gerçi kendisini anlamamakta inadeden Cumhuriyet hükümetine içinden dargındı. Fakat bu, onun yeni devrin tadını herkesten ziyade çıkarmasına mâni değildi. Evinde sık sık danslı çaylar, hatta balolar veriyor, hali vakti yerinde dostlarını da buna teşvik ederek muhitini sosyete hayatına alıştırmaya uğraşıyordu.

İhtiyar diplomat, kendini ilme ve tetebbua vakfetmek kararından şimdilik caymış gibi idi.

Artık on yedi, on sekiz yaşında yetişkin bir genç kız olan Züleyha'ya:

– Ne yapalım, mademki memleketime başka surette faydalı olmama imkân vermiyorlar, diyordu, ben de şimdilik vatandaşlarıma modern sosyetenin kaide ve inceliklerini öğretmekle meşgul olacağım. Kurunuvustai bir cemiyete insan gibi yaşamasını öğretmek de az hizmet değildir. Kadını açmakla pek büyük bir şey yapmış olmayız, eğer onu medenî terbiye ve muaşeret âdâbı noktasından tam bir Avrupa kadını vaziyetine sokmazsak...

Züleyha, dayısının memleket idaresi gibi, muaşeret âdâbı fenninde de hakikaten bir derya olduğunu hayretle görüyor, ve böyle bir insandan istifade edilmemesini bir türlü aklına sığdıramıyordu.

Şevket Bey, gençliğinin birçok senelerini Avrupa'da sefaret kâtipliklerinde geçirdiği, İstanbul'da da daima ecnebilerle düşüp kalktığı için kibar hayat şartlarını bütün inceliğiyle biliyordu.

Suvarelerin tertibine, büfelerin tanzimine nezaret eder,

yalnız tuvaletler ve dansların değil, tavır ve hareketlerin de kritiğini yapar, salonda yürümesini bilmeyenlere yürüme öğretirdi.

Mahallede açılmış bir kulübe kısmen kendi kesesinden bir dans muallimi temin etmiş, fakir fukaraya fisebilillâh fokstrot ve tango dersleri verdirmişti.

Züleyha, bellibaşlı insanların muayyen bir sezonda yaptıracakları elbiseler ve bu elbiselere en çok uyacak mendiller, sigara kutuları hakkında ona akıl danıştıklarını gördükçe, iftiharından kolları kabarırdı. Şevket Bey, yeni hayat havariliğini o kadar ileri götürmüştü ki, bazen çömezlerini etrafında toplayarak şu yolda dersler verdiği olurdu:

– Genç bir erkek, eskiden ancak anahtar deliğinden, yahut tahtaperde aralığından gözetlediği bir kadını şimdi, çok şükür kollarına alıp dansedebiliyor. Bu, büyük bir adımdır. Fakat unutmayalım ki, ilk adımdır. Başka bir tabir ile boş bir çerçevedir. Bu çerçevenin içini medeniyetin o rengarenk nakışlarıyla motifleriyle doldurmak, bilir misiniz ne büyük iştir. Mesela dansederken bazen konuşulur, konuşmak icabeder. Amma ne konuşulur? Dereden, tepeden birtakım dedikodular mı?

Hayır, o esnada dam ile kavalye arasında geçecek muhavere, müzik ve dansın bir nevi dili, parolü, eski tabirleriyle güftesidir. Müzik ve dans dakikaları, en kapalı kalblerin istiridye kabukları gibi kendiliğinden yavaş yavaş açıldığı, bütün sırlarını dışarı dökmeye meylettiği dakikalardır. İnsan, içindeki inciyi, yahut da kiri, pisliği bu dakikalarda, meydana vurur. Müzik ve dans dakikaları kadın ve erkek ruhlarının kısa anlaşma dakikalarıdır...

Çılgın fokstrot ile ağır ve şikayetli tango esnasında konuşulacak şeyler, sanır mısınız ki birbirinin aynıdır? Asla, hiçbir vakit... Neşe ve hayat sarhoşu ile düşünen ve duyan adamın aynı daldan konuşmaları kabil midir? Dansta yalnız tempoya kulak vermek, ayak uydurmak kâfi değildir. **Phrase musical**'i, tercümesi caizse, musiki cümlesini dinleyecek, ruh ve vücudunuzun hareketlerini ona uyduracaksınız.

Fokstrot ve tango **iyi doğmuş** bir kavalyenin damına söyleyebileceği sözlerden birkaç nümune ister misiniz?

Şevket Bey, acemi bir tiyatro kumpanyasında rol öğreten bir rejisör gibi, birtakım basmakalıp cümleleri, âşıkane mimikler ve jestlerle tekrar ederken, Züleyha, ihtiyar diplomata adeta âşık olurdu.

Genç kız, bu derslerde dayısının kabiliyetli bir muavini idi. Kendi çocuklarını biraz iptidai bularak, istihfaf eden Şevket Bey, Züleyha'yı beğeniyor:

– Küçük! Sende kumaş var. Bir şeye benzeyeceksin diyordu, fakat o, belki temiz, sağlam, fakat hiç **raffinement'**i olmayan **Amerikannizme** karşı sende biraz **reaksiyon** hazırlamak lazım.

İhtiyar diplomat, bu ehemmiyetli terbiye meselesi karşısında, derin ve düşünceli bir tavır takınıyor, kütüphanesinden özene bezene seçtiği birtakım Fransız romanlarını yeğenine veriyordu.

* * *

Züleyha, üç yaz tatilini üç ayrı vilâyette geçirdi. Bu seyahatlerin, onu çok memnun eden tarafları vardı.

Bir kere Amerikalılar, ona seyahati medenî insan için en büyük ihtiyaç ve lüks olarak tanıtmışlardı. **Anadolu, Çin** ve **Havai adaları** gibi sürpriz ve maceralar diyarı olmamakla beraber, ne de olsa, görülmesi lazım gelen bir yerdi ve işin nihayetinde kendi vatanı idi.

Sonra, hatırlı bir kumandan kızı olarak bir vilâyet muhitine girmek, gururunu tatmin ediyordu.

Bazen viran ve renksiz bir kasabanın asker eliyle meydana getirilmiş bir parkında babasının birkaç zabit arkadaşıyla çay içerken kendini bir macera filminde müstemlekedeki babasını ziyarete gelmiş bir İngiliz Misi şeklinde tahayyül ediyor ve bu hayal bir an için ona etrafında her şeyi güzel ve şi-

ir dolu gösteriyordu.

Öteden beri at gezintilerini en lüks bir eğlence gibi görür, bazı akşam üstleri Bebek'te, Büyükdere yolunda ecnebi amazonlara tesadüf ettikçe, hasedinden erirdi.

Anadolu, Züleyha'nın bu zevkini de bol bol doyuruyordu. Babasının neferlerinden birinin tuttuğu bir ata binerken, bir zabit grubunun ortasında bir atlı yürüyüşe çıkarken, zevkinden gözlerinin yaşardığını duyardı.

Nihayet, dayısı ona Anadolu için, bir nevi medeniyet misyonerliği vazifesi de vermişti. Zavallı Anadolu kadınına yeni hayatı, onun gibi iyi yetişmiş hot sosyete kızlar öğretmezse, kim öğretecekti?

Züleyha, bu işlerde dayısının iyi bir talebesi olarak yetişmişti. Onun İstanbul'da yaptığını, kendisi Anadolu'da yapıyor, fırka ve belediye bahçelerinde sık sık gardenpartiler ve danslı kız gezintileri tertip ediyordu.

Züleyha, İstanbul'da biraz çekingen ve silik bir kızdı. Fakat burada kendisine verilen ehemmiyetten şımarıyor, her şeyde birinci olduğunu görmekten doğmuş bir emniyetle etrafındakileri avucunun içine alıyordu.

Anadolu'ya gelirken yanında getirdiği bir yığın kitap ve kâğıtlarının henüz açılmamış olduğunu görüyor ve bu üç uzun ayın bu kadar çabuk geçmesine hayret ediyordu.

Onu, kasabadan daima kalabalık bir dost kafilesi uğurlardı. Züleyha, bu insanların kendisini beğendiklerini hatta aralarından birkaç gencin –açık bir şey söylemeye cesaret edememekle beraber– kendisini sevmeye başladıklarını bilir, babasıyla annesini son defa öperken, bütün kalabalığı öpüyormuş gibi, koket mimikler yapardı. Bir kalabalık tarafından beğenilmek ve sevilmek!..

Züleyha, bu karanlık denizin ortasında yapayalnız, yeni başlayan hayatın bu vaitlerini hatırlarken acı acı gülümsüyordu.

IV

Uzaktan, ışıklarının kat kat dizileriyle ramazan gecelerinde donanan minare şerefelerini hatırlatan bir seyyah vapuru geçiyordu.

Züleyha, gittikçe uzaklaşan bu ateşleri seyrede seyrede düşünmeye devam etti.

Kolejdeki son senesinin son aylarında, onun Amerika ümitleri, birdenbire suya düşüvermişti.

Ali Osman Bey, kızının üniversitede yüksek tahsilini bile yapmasına razı olmuyor, diplomasını alır almaz yanına dönmesini istiyordu. Evvelce Züleyha'yı kendi hesabına Amerika'ya göndereceğini va'deden mektep, şimdi bu meseleyi tamamıyla unutmuş gibi görünüyordu.

Genç kız, son bir ümit ile dayısına açıldı, babasını kandırmak için ondan yardım istedi. Fakat Şevket Bey, bunu açıktan açığa reddetti:

– Bu sakin ve sessiz adama, en basit hakikatleri anlatmanın ne kadar güç olduğunu bilirsin çocuğum, diyordu, ben araya girersem, sanırım iş daha sarpa sarar... Ali Osman'ın senin gibi iyice yetişmiş bir kızın Silifke'de ne yapacağına aklım ermiyor? Vakansını geçirmek için nasıl olsa bir kere oraya gitmeye mecbursun. Belki bir yolunu bulur, babanı kandırırsın... Bulamazsan da ne yapalım... Babandır... Çaresiz itaat edeceksin...

* * *

– Uyudun mu? Yatmak ister misin?

Züleyha, titreyerek gözlerini açtı. Yusuf, başucunda duruyordu.

– Hava fazla serinledi, soğuk almandan korkuyorum. Hadi, istersen seni aşağı indireyim.

– Hayır, hayır... Çok iyiyim... Bu serinlik daha iyi geldi.

– Dalga denecek bir şey yok ki... Siz rahatsız olmayın. Hiçbir şeye ihtiyacım yok...

– Mademki daha oturmak istiyorsun... O halde kalınca bir battaniye bulmak lazım...

– Battaniyem var ya...

– Olmaz... O, boyun atkısı gibi ipincecik maskara bir şey...

Yusuf, sallana sallana aşağı indi; biraz sonra kolunda bir battaniye ile döndü; karısını yattığı yerde çocuk kundaklar gibi, sarıp sarmalamaya başladı.

Züleyha, onun fazlaca sarhoş olduğunu gördüğü için, ısrarın beyhude olacağını anlıyor, gülümseyerek itaat ediyordu.

Yusuf'un sırtında ince, beyaz bir gömlekten başka bir şey yoktu. Züleyha, soğuk alma tehlikesine asıl kendisinin mâruz bulunduğunu söylemek istedi, fakat onun bu sözde bir alâka ve şefkat mânası bulmasından korkarak sustu. Yusuf, bu işi bitirdikten sonra:

– Şimdi sana konser dinleteceğim, dedi, tayfalar arasında Sakızlı bir muhacir var... Güzel bağlama çalıyor... Sizin yüksek müziklere benzemez amma, belki seni, beş, on dakika eğlendirir...

Biraz evvel Züleyha'nın kulağına ta uzaklardan belli belirsiz bir çalgı sesi gelmişti. Altındaki pervanenin intizamsız çırpınışları ve karanlık denizin her tarafından ayrı ayrı gelen hışıltılar arasında dikkatle kulak verildikçe bir vehim gibi kaybolan, sonra yine başlayan zayıf bir ses.

Genç kadın, bir müddet sonra bunun, vapurun baş tarafında çalınan tambura cinsinden bir halk çalgısı olduğunu anlamıştı.

Yusuf, bağlama çalan adamı güverte merdiveninin alt basamağına oturttu ve kendisi yine kaptan köprüsünün altındaki masasına döndü.

Sakızlı'nın bağlamaya çok uyan kısık, fakat tatlı bir sesi vardı.

Genç kadın, onu evvela hatır için bir çocuk türküsü dinler gibi aklı tamamıyla başka yerlerde, gülümseyerek dinliyordu. Fakat, bazen suların ve rüzgârın sesleriyle karışır gi-

bi olan, sonra yine ayrılan bu bağlama, onu yavaş yavaş uyandırmaya başladı.

Öteden beri, çığırtma ve bağlama nev'inden çalgılar Züleyha'ya Anadolu dağlarının sesi gibi bir şey gelirdi. Şimdi, bir Sakızlı muhacirin elinde, denizin, adanın ve yosunlu sahil kayalarının sesi oluyordu.

Züleyha, yerinden kalktı, battaniyesine bürünerek adım adım merdiven başına yürüdü; ayakta yalpa sarsıntısını daha kuvvetle hissettiği için, kenar parmaklıklardan birine tutunmaya mecbur oldu.

Tayfa, merdivenin alt basamağına oturmuş, ayaklarını bir tavuk kafesinin üstüne uzatmıştı. Biraz evvel Züleyha'ya garsonluk etmiş olan Midilli'li çocuk, yanında yere çömelmiş, çenesini ellerinin içine almıştı. Birkaç adım ilerdeki ambar kapağının üstünde uzun boylu bir adam, avuçlarını ensesine yastık yapmış, sırtüstü yatıyor, dudaklarında bir sigara parlayıp sönüyordu.

Arasıra küçük bir dalga, vapurun alçak kenarına çarpıp kırılıyor, toz halindeki serpintileri Züleyha'nın ellerine, yüzüne çarpıyordu. Genç kadın, hafifçe ağrıyan yaralı kalçasına vücudunun ağırlığını yüklememek için, sola eğilerek ve demirlere dayanarak biraz evvelki düşüncelerine devam etti:

Yusuf'u ilk defa, Yenice istasyonunda tanımıştı. Babası mektubunda: "İstanbul'dan hareketini bana telgrafla bildir. Seni, Yenice istasyonunda beklemeye gelirim. Oradan beraberce Silifke'ye gideriz." diyordu.

Züleyha, istasyonda babasını göremeyerek şaşkın şaşkın bakınırken, uzun boylu bir adam, vagonun penceresine yaklaşmış:

– Ali Osman Bey'in kızı Züleyha Hanım galiba siz olacaksınız, demişti.

Arkasında sadakor bir elbise, başında bir panama şapka vardı.

Züleyha'nın eşyasını almak için vagona girdiği zaman, kendisini takdim etmişti:

– Ben Silifke Belediye Reisiyim... Harbde babanızın neferi idim... Bu sefer de sizi Silifke'ye götürmek işi, yine emirbere kısmet oldu. Babanız çok meşgul olduğu için gelemedi. Size ayrıca bir de kart göndermişti. Hay aksi şeytan! Nereye koydum acaba?

Yusuf, ceketinin, pantolonunun ceplerini içlerini dışlarına çıkararak arıyor, tekrar cüzdanını açıp içindeki paraları, kâğıtları karıştırıyordu.

– Kartta ehemmiyetli bir şey mi yazılıydı efendim?

– Hayır... Sizi benim götüreceğimi yazıyordu.

– O halde niçin zahmet ediyorsunuz? Ağzınızla söylemeniz kâfi değil mi?

– Ne bileyim... Beni tanımadığınız için. Fakat, mademki kâfi görüyorsunuz. O halde mesele yok...

Züleyha, Belediye Reisinin karta niçin bu kadar ehemmiyet verdiğini anlamış, bu endişeyi fazla saf ve iptidai bularak gayriihtiyarı gülümsemişti.

Mersin treninde Yusuf, Züleyha'nın yanına hemen hiç uğramamış, kompartmanın önündeki koridorda birkaç kişi ile beraber bağıra bağıra yol, su, toprak ve politika münakaşası yapmıştı.

Yalnız bir defa Tarsus istasyonunda, kompartımanın kapısından başını uzatarak, ona ucu yapraklı iki turunç hediye etmiş ve nihayet, Panama şapkasının kurdelası arasında bulmaya muvaffak olduğu kartı uzatmıştı. Mersin istasyonunda arkasına beyaz boya ile "Gölyüzü" yazılmış kırmızı bir otomobil bekliyordu.

Belediye reisi, misafirini eşyasıyla beraber bu otomobile yerleştirmiş, kendisi direksiyona geçerek yanına külot pantolonlu, uzun kır bıyıklı bir adam almıştı. Şehrin içinden geçerken dükkânların önünde durarak öteberi alıyor, rastladığı birçok kimselerle uzaktan bağıra bağıra konuşuyor, yahut selâmlaşıyordu.

Otomobil, Fransızlardan kalma bir eski makine idi. Eski saray lândonlarına benzeyen acayip bir biçimi vardı. Şoför yeri bir camlı bölme ile öte taraftan ayrılmıştı.

Belediye reisi, misafirine bir şey söyleyeceği zaman bölmenin bir camını sürüyor, fakat cam güç açılıp kapandığı için her defasında bir hayli uğraşıyor ve kızıp söyleniyordu. Maamafih, Mersin ile Silifke arasında altı saat çeken yol esnasında Züleyha ile ancak üç, dört defa konuşmuştu. Bir defasında bir muz ağacı önünde durarak ona, bu topraklarda yetiştirilecek muzlar hakkında kısa bir konferans vermişti. İkinci duruşta tam yarı yol olduğunu söylediği bir kır kahvesinde onu, beş, on dakika dinlendirmiş ve ikram edilen kahveyi içmediğini görünce, civar bahçelerden bir mendil frenk armudu ile bir salkım keçiboynuzu bulup getirmişti.

Yarı yıkılmış bir hanın sarmaşıklarla örtülü pencelerini göstererek:

– Mersin'den Silifke'ye araba ile gidilip gelinen devirlerde burada gecelerdik, demiş ve saatte yirmi kilometreye yol demeyen kırmızı otomobiline derin bir muhabbetle bakmıştı.

Nihayet, bir kere de denizin içindeki Kızkalesi önünde durmuş, Roma'lıların vaktiyle buraya deniz altından bir tünel açtıkları hakkında bir rivayet mevcut bulunduğunu haber vermişti.

V

Züleyha, tatillerde ailesine misafir geldikçe Anadolu'yu oldukça sempatik bulurdu. Viran köyleri, sefil ve şiirsiz kasabalar ona bir tiyatro sahnesinin, bir sinema perdesinin şimdi varken bir an sonra yok olacak boya ve gölgeden dekorları gibi görünürdü.

Buralarda bir misafir, bir ecnebi seyyah gibi, kısa bir zaman kalıp geçmek, bir defa gördüğü bir çehre veya manzarayı bir daha artık görememek kanaati yüreğini tatlı bir hüzünle doldurup taşırırdı. Kendi, ay illeri gibi uzak ve parlak bir meçhule doğru koşarken, birtakım biçarelerin buralarda karanlık bir ömür geçireceklerini düşünmek, onu hodkâm mer-

hametin tadı ve gururuyla âdeta kendinden geçirirdi.

Ancak, bu defaki seyahatin ötekilerden çok farklı bir tarafı vardı. Bu yerlerden bir daha ne zaman geri dönüleceği belli değildi. Belki de hiç dönmeyecek, loş ve çarpık bir kasaba evinde çocuk yaygaraları içinde ümitsizlikten tıkanarak ihtiyarlayacaktı.

Züleyha, muayyen bir hayat şeklinin bazen bir perdedeki hayalden daha çabuk değişebileceğini anlayacak yaşa gelmemişti. Ümidin ifratlarından ümitsizliğin ifratına düşüyor, vaktiyle babasını nasıl bir daha dönmemek üzere, bu dağlarda kaybolmuş gördü ise, şimdi de kendini aynı çaresizlikle, aynı mahkûmiyete uğramış görerek tıkanıyordu.

Züleyha, bu kır kahvesindeki beş, on dakikalık molanın acısını hiç unutmayacaktı. Kahvenin aralıksız yağlı iskemleleri, viran bir tuğla kemerin üstüne atılmıştı. Altından dikenler ve yosunlarla karışmış incecik bir kirli su akıyordu. Hanın duvarlarına kadar bütün etrafı, yabani otlar, baldıranlar büyümüştü.

Biraz ötede birbirine kol vermiş çınarlar, kavaklar ve daha başka ağaçlar gökyüzünün bir tarafını âdeta kapıyordu.

Burası, ancak kadınlı, erkekli çılgın bir seyyah kafilesinin bir yol uğraşı olarak Züleyha'ya bir şey söyleyebilirdi.

Genç kız, bir aralık gözlerini kapayarak bir piknik manzarası tahayyül etmişti: Yol üzerinde otokarlar, motosikletler homurdanıyor, parlak çizmeli amazonlar; çıplak göğüslü, çıplak uzun bacaklı sportmenler, erkeklik yaşına yeni girmiş kadın tenli etüdiyanlar, alüminyum tabaklar, konserve kutuları çeşit çeşit şişeler ve termoslarla baldıranlar üzerinde bir kır sofrası hazırlıyor; yıkık hanın sarmaşıklarla yarı örtülü pencereleri arkasında kadın, erkek başları görünüyor; karşıki ağaçların içinde bir müzik gibi ölçülü ve ahenkli **Kukuuu-Helooo** sesleri birbirini çağırıyor. Cesur bir amatör, fotoğraf almak için ayaklarının altında sallanan taşlara basa basa yıkık duvarın üstüne çıkmaya uğraşıyor ve etraftan çığlıklar kopuyor.

Evet, bu sefil ve vahşi tabiat ancak böyle bir eğlenceye sahne olmak şartıyla bir renk ve bir mâna alabilirdi.

Halbuki bir jandarma neferi, bağlama alarak monoton bir köy türküsü söylüyor, ve bu ses, Züleyha'ya sıradağların çemberini yavaş yavaş daraltarak kendini boğmaya hazırlanan Anadolu'nun sesi gibi geliyordu.

Elinde parmağını sıyırıp kanatmak pahasına kopardığı bir dal vardı.

Yüzü sararmış, dudakları kısık ve bembeyaz, sinirli adımlarla bu leylek biçimi külüstür kırmızı otomobilin etrafında dolaşıyor, öfkesinden değneğiyle otları parçalıyordu.

* * *

Böyle olmakla beraber Züleyha için henüz her şey bitmiş değildi. Dayısının dediği gibi aşağıdan güreşmek suretiyle babasını kandıracağına ve hiç olmazsa İstanbul Üniversitesine kapağı atmaya muvaffak olacağına, hâlâ bir parça ümidi vardı.

Sabırsızlığından daha o gece babasıyla münakaşaya girmiş, yeni bir genç kız için yüksek tahsilin ne kadar lazım bir şey olduğunu reddedilmez delillerle anlatmıştı.

Miralay, evvelâ gayet kolay kanıyor gibi görünüyor, arasıra başıyla bu doğru sözleri tasdik ediyordu. Fakat Züleyha, titreyerek sustuğu zaman ellerini elleri içine almış, sadece:

– Olamaz kızım. Annenle beni artık yalnız bırakman doğru olamaz demişti.

Bu, kızını zayıf tarafından avlamak için, ortaya atılmış rasgele bir sebepti.

Fakat, Züleyha'nın bunu mânasız bir baba hodkâmlığı gibi anladığını ve yeniden münakaşaya hazırlandığını görünce, hakiki sebebi söylemişti:

– Sen şimdi, şahsiyetinin teşekkülü devresinde bulunan bir çocuksun Züleyha... Hiç olmazsa birkaç sene o havanın dışında kalmalısın...

Züleyha, babasının havadan ne kasdettiğini derhal anlamıştı. Şimdiye kadar içinde yaşadığı hava; İstanbul ve bilhassa dayısının muhiti.

Züleyha, nihayet babasının pençesine düştüğünü dehşetle görüyordu. Artık hiçbir kuvvet bu sakin asker inadını kıramayacaktı. Yapılacak mücadeleler onu vaktiyle Anadolu sergüzeştinden çevirmek için akmış o göz yaşları kadar boşa gidecekti.

Bu adam, şimdiye kadar, bitip tükenmez muharebeler arasında birkaç yılda bir ateş gibi evine uğramış, çocuğunu bir misafirin bir ev çocuğunu sevmesi tarzında sevmişti. Bugün bir misafir, birdenbire müstebit bir ev sahibi kesilerek hayatına hükmetmeye kalkıyordu.

Züleyha, biraz daha yaşlı olup da bu askerin gözlerinin içindeki endişeye değil, etraflarındaki çürüklere, mor halkalara dikkat etseydi onun şimdi de yine bir misafirden başka bir şey olmadığını anlayacaktı.

Fakat o, bunu görmemiş sade zalim bir gülümseme ile dudaklarını kısarak:

– Baba, bunun için biraz geç kalmadın mı? demişti.

* * *

Silifke, Züleyha'nın eski yaz tatillerinde dolaştığı Anadolu kasabalarından daha çirkin bir şehir değildi.

Etrafında bağları, bahçeleri, akar suları vardı.

Yine geçen senelerde olduğu gibi uyanık memur ve zabit aileleri kızın etrafını alıyorlar, onu bahçe ve kır eğlencelerine sürüklemeye çalışıyorlardı.

Beğenildiğini ve etrafında heyecan uyandırdığını görmek, kendini bu muhitte herkesten yüksek bulmak bazen onu harekete getirir gibi oluyordu. Fakat bu neşe, uzun sürmüyor, pek az sonra eğlencelerin iptidailiği, dekor ve insanların sadeliği karşısında yine kendini ye'se kaptırıyordu.

Evleri, dere kıyısına inen bir yokuşun üst başında idi. Alt katta uzun bir taşlık, taşlığın nihayetinde camlı kanatları

daima açık duran sokak kapısının yanında bir palmiye saksısı ve bir salıncaklı sandalye vardı.

O sene yaz, son derece sıcak ve sıkıntlı geçiyordu. Yerli bir hizmetçi, bahçedeki nefere mütemadiyen kuyudan su çektirerek taşlığa döküyordu. Karşıda derenin hafif akıntısı içinde bir mavra ağır ağır dönüyor, genç kız, elleri ensesinde kilitli, kanı ve nefesleri bu mavra kadar ağırlaşmış, sandalyesinde yarı baygın yatıyordu.

* * *

Züleyha, şimdi bu vapur güvertesinde, vücuduna sımsıkı sardığı battaniyeye rağmen yıldız rüzgârından titrediği, yüzü ve elleri dalga serpintileriyle ıslandığı halde el'an derilerinin o ateşle yandığını duyuyordu.

Ne olduğu hâlâ anlaşılmamış olmakla beraber, Züleyha, o yaz, galiba bir de sinir, yahut mide hastalığı geçirmişti.

Yemeden, içmeden kesildiğini gören Ali Osman Bey, ona bir belediye doktoru musallat etmişti. Doktor, her gün daire dönüşünde Züleyha'yı yoklamaya geliyordu. Son derece esmer ve şişman bir adamdı. Yelken bezinden bol bir yazlık elbise giyer, terden sırsıklam mavi frenk gömleğinin ucu, bir düğmesi daima açık bulunan pantalonundan dışarı fırlardı.

Doktor, çıplak başını sıcaktan kâfi derecede muhafaza edemeyen Panama şapkasının içine kat kat asma ve incir yapraklarını döşemiş, elinde komşu bahçelerden aldığı zerzevat ve yemişlerle dolu bir sepet: "Hanım kız! Sen hâlâ yatıyor musun?" diye bağırarak kapıdan girerdi.

Züleyha'da bu adamın neşesine ve kuvvetli madeni sesine karşı anlaşılmaz bir antipati uyanmıştı. Sorduğu suallere cevap vermez, sepetindeki yemişlerden yaptığı ikramları reddeder ve bilhassa kendini ona muayene ettirmemekte bir çocuk inadı gösterirdi.

Adamcağız, ceketinin torba gibi geniş ceplerinden çıkardığı tertemiz şırıngalarını, ispirto şişelerini, hastalarını fen-

nî tabirlerle medih ve izah ettiği son icat ampulleri tekrar ceplerine doldurur ve ertesi gün aynı saatte yine gelmek üzere çıkıp giderdi.

Onu bu taşlıkta bir iki kere de Yusuf Bey yoklamış ve belediye parkı bahçıvanına yaptırdığı buketlerden hediyeler getirmişti.

Züleyha, dayısına gönderdiği bir mektupta, belediye reisi için şu satırları yazdığını hatırlıyordu:

"Dünyada hiçbir belediye reisi memleketini bunun kadar iyi temsil edememiştir. Görünüşte iri yarı, hatta güzelce denecek bir genç adam. Fakat ruh yok. Gayet basit, iptidai ve can sıkıcı... Bütün konuşmaları yol, su, toprak ve belediye bütçesi üzerine...

Gölyüz adında bir çiftliği varmış. Bu çiftlik, muharebeden sonra bir iki sene ona dehşetli para getirmiş... Haline göre çapkınlığı da var... Kendi gibi birkaç zengin çiftçi ile otomobilleri sıralar, yollarda tabanca ata ata Mersin barınında para yemeye gidermiş. O birkaç senelik fazla kazancın bir kısmı böyle gitmiş, bir kısmı da çiftlikte müz yetiştireceğim falan gibi boş hayallerde çarçur edilmiş... Şimdi politikaya merak sardırmış... Kim bilir mebus olmayı falan mı kuruyor nedir? Çiftliği yüzüstüne bırakmış, bir buçuk senedir kasabada belediye reisliği yapıyor... Eşraf, memurlar, belediye meclisi azaları, vilâyet meclisi âzaları, daha bilmem ne âzaları arasında her gün parti kavgaları, sen ben kavgaları ve mektep çocuğu dedikoduları...

Belediye reisi hakiki fikirle zerre kadar alâkası olmayan bu manasız didişmeler arasında toza, toprağa bulanmış, oradan oraya koşuyor, bağırıyor, nasihat veriyor, konferans veriyor. Vaziyetindeki gülünçlüğü farkedemeyerek mühim dünya meseleleri halleden bir adam tavırları alıyor.

Hele ortalığın sıcaktan kavrulduğu bazı sayılı günlerde jakettatay ve silindir şapka giyerek kokartlar, nişanlar takarak, kan ter içinde merasime gitmesini görseniz, gülmekten bayılırsınız...

Sonra, haspam, yeniliği ve medeniliği de kimseye vermi-

yor. Kasabayı süratle asrileştirmek iddiasında. Elektrik için uğraşıyor. Gardenpartiler yapmaya çalışıyor...

Yukarıda da söyledim ya dayı! Bu genç derebeyini gördüğüm zaman, buradaki hayatın iptidailiği, renksizliği ve can sıkıcılığı insan şeklinde karşıma dikilmiş sanıyorum."

– Züleyha, ayakta durmak sana iyi mi ya?.. Hem hava çok fazla serinledi. Artık yatmalısın.

Genç kadın, gözlerini açtı. Çalgı bitmiş, karşı masadaki lamba sönmüştü. Rüzgâr gittikçe artan bir şiddetle esiyor. Yusuf'un beyaz gömleğinin yakaları çıplak göğsünün üstünde çırpınıyordu.

Züleyha, sadece:

– Peki, yatayım, dedi.

Seyyah vapuru uzaktan kaybolmak üzereydi. Genç kadın, ona bir kere daha baktıktan sonra, kamara merdivenine doğruldu.

Yusuf, çok sarhoştu. Buna rağmen karısına yardım etmek istedi; fakat başını lombar kapağına çarptı.

Züleyha, kamarasının elektriğini açtığı zaman, onun alnından, gözleri üzerine dökülmüş karışık saçlarının dibinden kan aktığını gördü.

Yusuf, bunu farkedince, bir ayıp saklar gibi, elini alnına siper ederek geri çekildi:

– Pardon, dedi, ehemmiyeti yok... Biraz tentürdiyot sürerim... Sen rahat et... Bir istediğin olursa seslenirsin... Şuracıktayım...

VI

Züleyha, bir başka mektubunda dayısına şunları yazmıştı.

"Ben, sahiden hasta mıyım? Bilemiyorum. Ateşim yok, bir yerimde bir ağrım, sızım yok. Fakat, sabahtan akşama kadar yatıyorum... Gönderdiğiniz Fransızca romanları daha açmadım bile dersem inanır mısınız? Kılığımı, kıyafetimi

görmeyin... Saçıma bir tarak vurmak, gömleğimin kopuk düğmesini dikmek içimden gelmiyor. Herkese ve bilhassa söze karşı bende âdeta bir tiksinti hasıl oldu. Sorulan bir şeye cevap vermemek ne kadar terbiyesizlik değil mi? Ben, bile bile bu terbiyesizliği yapıyor, benimle konuşmak isteyenlere karşı susuyor ve gözlerimi kapıyorum.

Mamafih, herkesin bir hastalık hali sandığı bu inatçı sükûtun bir politika olmadığından kendim de emin değilim. Çünkü, cevap vermeye başlasam, onlar konuşmaya devam edecekler ve yapı tuğlaları gibi, hep bir boyda, bir renkte yavan lakırdıların arkası gelmeyecek.

Hele, babamın bana musallat ettiği bir belediye doktoru vardır ki, sözleri değil, maden bir borudan çıkıyor hissini veren sesi sağlam bir insanı çıldırtmaya kifayet eder.

Annemi bilirsiniz. Bazen yalnız kaldığı zaman, kendi kendine bir şeyler mırıldanır, fakat etrafındakilerle konuşacak hiçbir şeyi yoktur. Hatta, siz, ona eskiden beri dilsizler kıraliçesi diye, güzel bir ad takmışsınızdır.

Annemin şimdiye kadar en hayret ettiği şey, benim fazla gevezeliğim olduğu için, bugünkü sükûtumun farkında bile olmuyor. Babama gelince, o da kendi âleminde anlaşılmaz bir insandır. Fakat geçen gün bana garip bir şey söyledi. Öğle yemeği için kışladan dönmüş, ceketini çıkararak yanıma oturmuştu. Uzun uzun yüzüme baktıktan sonra gülümseyerek: "Züleyha, senin ne kadar çok susacak şeyin varmış!" dedi.

Bilmem neden bu söz, bana şimdiye kadar babamda mevcudiyetinden şüphe etmediğim sezişler ve fikirlerle dopdolu göründü. Kapalı bir odada kendini yalnız sanırken gözetlendiğini hisseden çıplak bir insan gibi, ürpererek: "Ne söylemek istediğini anlamadım baba?" dedim...

Fakat o da ne söylemek istediğini anlamamış göründü. Sokak kapısının önünde atını dolaştıran emirberine lüzumsuz birkaç emir verdikten sonra, tekrar bana dönerek:

– Rahatsızlığın merak edilecek bir şey değil Züleyha; dedi. Hava değiştiriyorsun... Bu sarsıntı onun neticesi... Ya-

kında hiçbir şeyin kalmayacak...

Silifke'ye geldiğim gece de babam buna benzer bir hava sözü sarfetmişti.

Şimdi arasıra aynaya baktıkça ona hak veriyorum: Damarlarımdaki kanın hareketi ağırlaştı. Vücudum ve zihnim uyuştu. Hiçbir şeye el sürmek içimden gelmiyor. Saçlarım dalga dalga uzayıp karışıyor; kaşlarım büyüyor; bakımsız cildimi çil, alnımı kıl basıyor. Konuşmak, gülmek zevkini kaybettim. Daha biraz zaman geçerse havaya alışmış, tamamıyla bir yerli kadın şeklini, halini almış bulunacağım.

Geçen hafta belediye reisi bize geldi:

Perşembe akşamına bir asri düğünümüz var, dedi, güvey bir eşraf ailesinin oğlu, gelin bizim belediye meclisindeki aza arkadaşlardan birinin kızı... İki aile arasında bir ihtilaf çıktı... Güvey tarafı eski usul, alaturka düğün, gelin tarafı balo istiyor... Neyse, biz araya girdik, bir bahçe eğlentisiyle meseleyi hallettik... Yani hem alaturka saz falan çalınacak, hem dansedilecek...

– Alaturka sazla mı?

Belediye reisi güldü:

– Ne münasebet! Mersin'den caz getireceğiz... O, ayrı; o ayrı... Eğlenti programı tertip için bir komite teşkil ettik. Bu komiteye siz de dahilsiniz. Bu şerefi esirgememenizi şehir namına sizden ricaya memur ettiler beni...

Dedim ya, ben artık insan gibi konuşmasını da unuttum. Yusuf Beye müstehzi bir tavırla şu cevabı verdim:

– Benim bildiği eğlenti denen şeyde rasgele eğlenilir. İsteyen şarkı söyler, isteyen oynar, yahut içki içer. Böyle şeyler programa sığmaz ki komitesi olsun...

Belediye reisi fena bozuldu. Babam yanımızda bulunma-

saydı, belki bana aksi bir şey de söylerdi. Fakat bu kendini beğenmiş genç derebeyi nedense babamın yanında daima bir nefer vaziyetindedir ve öyle kalacaktır.

Mahzun ve mahçup bir tavırla:

– Maksadımız, bu gibi toplantıları daha medenî bir şekle sokmak, dedi. Tabii aklımızın erebildiği nisbette... Siz, iyi yetişmiş bir hamfendisiniz... Bu gibi işlerin bütün inceliğini bilirsiniz... Bize bilmediğimizi öğretmekten belki kaçınmazsınız, diye... Yoksa rahatsız olursanız...

Babam, hafifçe kaşlarını çatarak söze karıştı:

– Züleyha hastadır; fakat sizinle çalışmasına mâni olacak derecede değil, belki hatta açılır bile... Kızım, şehrin kendisinden isteyeceği hizmetleri daima seve seve yapacaktır. Öyle değil mi Züleyha?

Ben, zaten yaptığıma pişman olmuştum. Babamın sözlerine hayret ediyormuşum gibi gözlerimi açarak vaziyeti tamir ettim:

– Elbette baba... Ona şüphe mi var?

Birisinin düğünü için belediyede komite ve bu komitede azalık!

Dünyada bundan gülünç bir vaziyet olmamakla beraber bu iş beni birkaç gün için canlandırır gibi oldu. İki kere belediyeye gittim. Beni belediye reisinin masasına oturttular. Sarık ve sakalını yeni atmış bir aza:

– Belediye heyeti arasında bir hanım... ne inkılâp, ne inkılâp! diye dua eder gibi ellerini yüzüne sürdü.

Meşrutiyet meclislerinden birinde birkaç sene mebusluk etmiş yerli bir avukat da:

– İnşallah siz hanımları resen de iş başında göreceğiz, diye şaka etti, bizim cinsten dünyaya hayır gelmeyeceği artık sabit olmuştur.

Sonradan öğrendiğime göre, bu eski mebus, az buçuk muhalifmiş, (yahut da sizin gayrimemnun dediğiniz kimselerden... Ben, bu nüansları pek ayırdedemem) fakat bu yüzden birkaç kere canını yakmış oldukları gibi, kendi de tembel ve tabansız bir adam olduğundan, açık konuşmaya cesa-

ret edemez, böyle şaka ile karışık müphem lakırdılar söylermiş!

Garip değil mi, bana bu izahatı veren adam, yarım saat evvel, onu bana âlim, fâdıl, hoşsohbet ve daha bilmem ne diye takdim eden, belediye başkâtibi idi. Saçlı sakallı koskoca adamlar, birbirlerini öyle bir yiyorlar ki...

Avukatın garip bir tik'i vardı. Birisiyle konuşurken, arasıra gözlerinden birini kırpıyordu.

Bunu bana kendisi haber verdi:

– Aman hamfendi kızım... Fakirin bir hastalığı vardır... Birisiyle konuşurken gözümün birini işmar ediyor gibi şöyle kırpıveririm. Hatta vaktiyle bu huy için, İstanbul'da bir kadının kocasından az kaldı dayak yiyordum... Size de böyle bir şey yaparsak sakın aklınıza bir şey gelmesin ha...

Odadakiler benden utanır gibi başlarını öte tarafa çevirerek gülerlerken o, parmaklarıyla uzamış kıranta tıraşını sıvazlayarak ilave etti:

– Gerçi bize yalvarıp yakarsalar da "he" diyecek halimiz kalmadı ya âlem bu...

Bu adam ne söylese, belediye reisi başta olmak üzere bütün cemaat katıla katıla gülerek karşılıyor, aralarından biri mutlaka:

– Bey baba yamandır... Söyler mi, söyler, diyordu.

Düşünün hayatın renksizliğini ki, bir ihtiyarın basit tuhaflıkları vodvil yerine geçiyor...

Komitemizde bu saydığım kimselerden ve belediye başkâtibinden başka orta yaşlı iki şişman adamla yirmi sekiz, otuz yaşlarında çatık kaşlı, püskürme benli bir genç daha vardı.

Şişmanlardan biri ziraat müdürü, ikincisi bir Vilâyet meclisi azası idi.

Yüzüklü tombul parmaklarını, çıkık göbekleri üzerinde bağlayarak sessiz, sedasız oturan ve birbirine çok benzeyen bu iki zat, beni kadın, daha doğrusu kendilerini erkek yerine koydukları için, yüzüme bakmaktan çekiniyorlar, gözlerini öteye, beriye kaçırıyorlardı.

Bana ikram ettikleri mor mürekkep renginde bir kara dut dondurması ile bir yağlı çöreğin son kırıntısını zorla bitirinceye kadar havadan, sudan bahsettiler.

Belediye reisi tabağı elimden alırken, eteğime biraz dondurma suyu damlattı ve fena halde şaşırdı.

Ehemmiyeti olmadığını söylememe rağmen, bir hademeye sabunlu bez getirtti, lekeyi kendi eliyle silmek ister gibi bir hareket yaptı. Fakat etime dokunmadan etekliği silmek kabil olmayacağını aklına getirince bezi benim elime tutuşturdu.

Neden ileri geldiğini bilmediğim bir neşe ile gülmeye, konuşmaya başlamıştım. Belediye başkâtibi biraz sonra, bana iltifat etmek isteyerek mükemmel bir çam devirdi:

– Hamfendi kızımız, bakın maşallah bülbül gibi konuşuyor, dedi, ne gönlü var, ne kibir...

İşi derhal anladım. Ben, Silifke'ye gittiğim zaman bizim eve bir misafir akınıdır başlamıştı. Zaten canımla uğraştığım için, bunlardan bir kısmının yanına hiç çıkmamıştım. Annemin zoru ile kabule mecbur olduğum bir kısmını da vahşi tavrım ve sükûtumla ürkütmüştüm. Bu hal, tabii kadınlar arasında benim kibirli, delibozuk bir şey olduğuma dair dedikodular çıkarmıştı.

Yerli eşrafın ileri gelenlerinden olan belediye başkâtibi şimdi bu sözleriyle benim hakkımdaki rivayetleri resmî bir ağızdan tekzibetmiş oluyordu.

Komitenin en genç azası, biraz evvel yukarıda püskürme benlerinden bahsettiğim çatıkkaşlı delikanlı idi. Adı: Fikri idi. Bu Fikri Beyin püskürme benlerinden daha başka marifetleri, yaz sıcağında biriyantinden cıvık cıvık alaviyerj kıvırcık saçları, altın dişleri vardı. Onu bana takdim eden adam, meziyetlerini, marifetlerini saymakla tüketemiyordu. Keman çalar, ut çalar, resim ve bilhassa yağlı boya yastık resmi yapar, fotoğraf çeker, sinema oynatır, makine ve mobilya tamir eder, dikiş dikermiş. Birkaç sene yol müteahhitliği, fotoğrafçılık, jimnastik hocalığı yaptıktan ve halkın rağbetsizliği yüzünden açılmalarıyla kapanmaları bir olmuş, bir

asri gazino ile beraber sinema ve bir kırtasiye dükkânından sonra İçel Buketi isminde bonmarşe gibi bir şey işletiyormuş. Elektrik feneri, alaturka ve alafaranga gramofon plaklarından, kadın çorabı, iskarpin ve şapkasına kadar her şeyin en nuvotesi onda imiş.

Fikri Beyin komitede bana söylemeyi doğru bulmadıkları bir şöhreti daha vardı ki, onu da ben daha evvel bize gelip giden aptalca bir komşu kızından öğrenmiş bulunuyordum: Donjuanlık.

Kasaba kızları Fikri Beyi aralarında paylaşamazlar ve ikisi, üçü bir araya gelip fısıldamaya başladıkları vakit, mutlaka onun lakırdısını ederlermiş.

Manifaturacı, kadınlar âlemindeki bu süksesini kendi de bilir, "Yahu, bu kızlar bizi günün birinde yaka paça dağa kaldıracaklar galiba" diye şikâyet edermiş...

Fikri Bey, hoşuna giden kız ve kadınları nasıl teşhis ettiğini de kendisi anlatırmış:

"Sokakta şöyle kaşlarımdan birini kaldırarak göz ucuyla süzdüğüm kadının bana ehemmiyet vermediğini görürsem, oradan geçen birine hoşça bir latife söyleyiveririm. Kızım sana söylüyorum, gelinim sen dinle gibilerden. O da olmadı mı kendi yoluma gidiyormuşum gibi yaparak hafiften bir gazel tuttururum. O da olmadı mı, gayri benden paso. Kabahat benim değil. O kızda kalp yokmuş..."

Komitede asri sosyete eğlencelerine, Fikri Bey kadar aklı eren kimse olmadığı için balolu düğün, yahut düğünlü balo programını ne kadar zahmetse ben onunla konuşacakmışım.

Belediye reisi bana kendisini tokatlamak arzusunu veren bir aptallıkla bu teklifi yaptığı zaman, şaşırdım.

Manifaturacı ile müzakereyi kabul etmemiş olduğumu tabii tahmin edersiniz.

Hasta olduğumu, sırf belediyenin teveccühüne teşekkür etmiş olmak için, geldiğini söyleyerek ayağa kalktım.

Düğünlü balo, dün gece her dalına bir donanma feneri asılmış geniş bir bahçede verildi.

Fikri Bey, vaktiyle açıp kapadığı sinemadan kalma bir motörle elektrik yapacağını va'detmişti. Fakat uzun zaman, rutubetli bir bodrumda kalan makine, küflendiği ve tamir kabul etmeyecek surette bozulduğu için, son dakikada elektrik ışığını lükse çevirmeye mecburiyet hasıl olmuştu.

Bahçeye epeyce geç gitmemize rağmen, Fikri Beyi hâlâ arkasında yağlı bir işçi gömleği, lüks lambaları asmak ve pompalamakla uğraşıyor bulduk. Lambaların altına düşen masalardaki kadın misafirleri korkuyor, erkekler de bir kaza çıkmayacağından emin olmamakla beraber, ön taraflarda başka boş yer bulunmadığı için, çaresiz, kadınları teskin ediyorlardı.

Belediye reisi, uzun ve biçimli vücuduna çok iyi giden yeni frakı, yakasındaki rozet ve göğsündeki nişaniyle mütemadiyen oradan oraya koşuyor, emirler veriyordu.

Bir aralık, bizi selâmlamak için masamıza geldi.

Babama:

– Bu iş, bana muharebemizden çetin ve heyecanlı geldi. Bey, dedi, son dakikada akla gelmeyecek bir aksilik oldu. Mersin'den cazbantçıları getiren otomobil, Kızkalesi önlerinde bozulmuş... Jandarma karakolundan telefon ettiler... Buradan hemen bir otomobil gönderdim... Fakat hâlâ heriflerden ses, seda yok...

Bunu söylerken, çehresi karmakarışık olmuştu. Hatta galiba hiddetinden ağır bir söz de söyleyecekti. Fakat, benim şerefime kendini zaptetti.

Bereket versin, pistin kenarında cazbantçılar için yapılmış, kameriye gibi bir yerde şimdilik bir ince çalgı takımı çalıyor, halkın çok tuttuğu güzel sesli bir hafız, durmadan gazel söylüyordu.

Bu gece, belediye reisinde dert bir değildi. Bir kısım davetliler, yanlarında sekizer, onar kişi getirmişler, bazı kimseler de davetsiz olarak gelmişler ve tabii göğüslerinden itmek kabil olmamıştı. Bahçenin jandarma kordonu altında olması-

na rağmen, duvarlardan aşan ayaktakımı da başka bir mesele.

Sarhoş olduğu için, kapıdan çevrilmek isteyen bir azılı serseri: "Demokrat devlette halka kapalı kapı yoktur. İçeri girmek herkesin hakkıdır!" diye bağırmış, sokakta toplanan halkı bahçeye hücuma teşvik etmişti.

Bütün kasaba kahvelerinin iskemleleri, araba araba bahçeye taşınmış olmasına rağmen, yerleri kapılmıştı. Kokartlı teşrifatçılar, bunu reisten aldıkları direktif dahilinde gayet nazikâne kelimelerle ihtar ettikleri vakit, kapıdaki sarhoşun lafına benzer cevaplar alıyorlardı. Herhalde, burası hukuk-ı esasiye nazariyeleri münakaşasına müsait bir yer olmadığı için, çaresiz, susuluyor ve hazmediliyordu. Hatta, bizim masamız, bir askerî kumandan masası olmasına rağmen, iki kanun neferine güçlükle muhafaza ettirilmişti.

Meydanın etrafını çeviren on beş kadar masa, büyük zabit ve memurlarla hatırlı eşraf ailelerine tahsis edilmişti. Bunlar, lüks mevkii teşkil ediyorlardı; farik alâmetleri birer beyaz örtü ile su bardakları içine konmuş minimini çiçek demetlerinden ibaretti.

İkinci sırada memurların küçükleriyle eşrafın malî, yahut siyasî vaziyeti biraz sallantıda olanlar ve yüzlerini yeni açılan muhadderatlarını birdenbire ön safha, lüks ışıkları altında göstermek istemeyen muhafazakârlar oturuyordu. Daha arkada, bahçenin karanlık kısımlarında, iyi seçilemeyen bir kadın ve erkek kalabalığı dalgalanıyor ve kalabalık, üzerine çocuklar, köy delikanlıları, neferler binmiş bahçe duvarlarına kadar devam ediyordu.

Lüks masalarda, tek boş iskemle kalmamış bulunmasına rağmen bazı belli başlı aile kadınlarının gelmemiş, daha doğrusu babaları, kocaları, kardeşleri tarafından getirilmemiş olmalarından şikâyet edenler vardı.

Bir iki masa ötemizde oturan şişman ve kırmızı yüzlü bir adam, yanından geçen belediye reisini elinden yakaladı, etraftan işitilecek bir sesle:

– Ne iştir bu beyim... bizi teşvik edenler hani nerede-

ler? Bizimkiler, helâl da, kendilerinin ki mi haram, dedi.

İri vücudunun bir an için küçülüp çöktüğünü gördüğüm Yusuf Bey, ne cevap verdi bilmiyorum. Fakat o gittikten sonra, kırmızı yüzlü adam masasında oturan kızlarına çıkıştı:

– Mantolarınızı sırtınıza giyin bakalım... Dansa kalkacak olursanız, ayağınızı kırarım.

Saat –buralarda gecenin ikisi, üçü demek olan– ona yaklaştığı halde dans meydanında hâlâ bir hareket görülmüyordu, arkamızdaki masada oturan siyah başörtülü, mavi kadife pelerinli bir kadının, "anne, ne zaman dans oynayacaklar?" diye sızıldanan topaç gibi bir oğlan çocuğuna: "Sen başını dizime koy da uyu. Ben, başlayınca seni uyandırırım" diyordu.

Arasıra koşmaca oynamak için, piste saldıran ve babaları tarafından kovalanarak yerlerine getirilen iki minimini kız çocuğu nihayet, ince çalgıya uyarak, kenarda karşı karşıya oynamaya başlamışlardı.

Sandalyelerinde, vaktiyle görücüye çıktıkları zamanki gibi, başları önlerinde, sessiz ve hareketsiz oturan hanımlar, bu çocuk oyununa şiddetle alâkadar oluyorlar, birbirlerinin omuzları üzerinden, kolları arasından başlarını uzatıyorlardı.

Mantolu, tayyörlü, şapkalı yenilerin arasına karışmış siyah çarşaflı analar, kaynanalar, hatta büyük anneler, bu çocuk oyununu seyrederlerken yüzlerinde yaşmak vazifesi yapan ellerini indiriyorlar, ağızlarını, burunlarını namahreme gösterdiklerini unutacak kadar kendilerinden geçiyorlardı.

Nihayet, kapı tarafından bir kargaşalık oldu. Bir ses: "Yahu, yol verin... Davulu patlatacaksınız" diye bağırdı. İnce çalgılar, hemen ahengi kestiler. Bir yüzünde uzun burunlu bir piyero resmi bulunan cazbant davulu kameriyede görününce, bir alkış fırtınasıdır patladı.

Gözlerimle belediye reisini aradım. Fakat göremedim. Onun memnun olduğunu, gururlandığını görmek ne güzel olacaktı. Yazık...

Ancak, şu var ki, sekiz dokuz saatten beri, yolda cıcığı çıkmış olması lazım gelen cazbantçılar, ayaklarının tozuyla işe giriştikleri, üst üste üç fokstrot çaldıkları halde ortada henüz hiçbir hareket görülmüyordu.

Bir aralık, pistin bir yanından öbür yanına geçmek isteyen uzun boylu bir kızı, dansa kalkıyor zannederek, alkışladılar. Kızcağız, ayakları birbirine dolaşarak kendini dar dışarı attı ve bir daha görünmemek üzere kayboldu.

Nihayet, birkaç kişi gelinle güveyi yarı zorla ortaya çıkardılar. Başkaları oynamasalar da, keyifleri bilirdi amma, onlar düğün sahibi, ev sahibi sıfatıyla buna mecburdular. Biçareler, bunu davetlilere karşı bir vazife, evlenme denen şeyin, zor, sıkı, katlanılması lazım gelen zaruri angaryalarından biri addediyor, "ne yapalım başa geldi, çekilecek" der gibi mütevekkil bir tavırla titreye titreye yürüyorlardı.

İkinci ve üçüncü danslarda da aynı hal... Komite azalarının bir köşede bir ayak toplantısı yaparak hararetle konuştukları ve bir mecburi dans seferberliği hazırladıkları görülüyordu.

Biraz evvel teşrifatçılık yapan birkaç smokinli genç, şimdi kavalye namzedi olarak ortaya sürülüyor, fakat bunların kaza ile yanaşacak gibi oldukları masalarda öyle bir panik hasıl oluyordu ki, biçareler geri dönmeye bile cesaret edemeyerek kalabalığa karışıyorlardı.

....

Fikri Bey, ışık meselesini hallettikten sonra, bir aralık kaybolmuş ve cazbant başlarken smokinini giymiş, mağazasının en fantezi ipek mendillerinden bir ikisini ceplerinden sarkıtmış olduğu halde tekrar ortaya çıkmıştı. O, şimdi suvarenin en kibar çehresi idi. Dam olarak beni gözüne kestirdiği anlaşılıyordu. Komite arkadaşları olmamız itibarıyla bundan tabii de bir şey olamazdı.

Kendisine bir ufacık ders vermeye karar vermiş bir vazi-

yette yanıma yaklaşmasını bekliyordum. Fakat o, nedense babamdan çekiniyor, teklifi bizden bekliyerek sade masamızın civarında dolaşmak ve arasıra kaşlarından birini kaldırarak bana meşhur gamzelerinden birini göndermekle iktifa ediyordu. Bunun tutmadığını görünce benim işitebileceğim bir sesle hoşça latifelerinden birkaçını yaptı. Arkasından bir de hafiften gazel tutturuvermiş olsaydı yerli güzellere karşı tatbik ettiği teşhis planının hiçbir eksik numarası kalmayacaktı. Fakat bu gürültüde buna esasen imkân bulunmadığı için, biraz sonra bozuk bir çehre ile yanımızdan uzaklaştı.

....

Burada bir İstanbul'lu ana kız vardır. Ana, sözün ona terzidir. Evinin atelye şekline soktuğu bir odasında çalışır ve sokağa karşı penceresinin camlarına astığı modellere göre son moda kadın elbiseleri diker.

Hicran diye takma bir ad taşıyan kızı, tam mânasıyla serseridir. Yirmisi çoktan geçmiş olmasına rağmen, çocuk gibi giyinir, kısa etekliğini ötesinden, berisinden sökmüş, çatlamış iri kalçaları, testi biçiminde çıplak bacakları ve ökçeleri çarpılmış iskarpinleriyle sabahtan akşama kadar sokaklarda sürter.

Kasabada hem edepsiz, hem deli diye şöhreti vardır. Sokakta kendine sataşan delikanlılara çatar: "Gözünüzü açın. Biz İstanbul kızıyız. Siz, bizim öyle açık gezdiğimize bakıp da kendi ağzınızın kaşığı sanmayın. Biz, erkek gibi kızlarız. Hadi bakayım işinize" diye bağırır. Fakat buna rağmen, arasıra bir iki erkek arkadaşla şehir civarındaki ağaçlığa doğru uzanıverir. O vakit, zavallı terzinin evden fırlayarak kızını aradığı: "Yine nerelere kayboldu? Ah, bu cahil çocuğun başına bir şeyler gelecek" diye bağırdığı işitilir.

Balo komitesinin müzakereleri esnasında, bu ana kızın da ismi geçmişti. Belediye reisi ehemmiyetli bir meseleden bahseder gibi kaşlarını çatarak: "Baloya onların da gelmesine tabii mâni olamayacağız, fakat bu deli kızın bir münasebetsizlik yapmasından, meclisin nezaketini ihlâl etmesinden korkulur. İyisi mi, yüz vermemeli, ve hatta danslara iştirak

etmesine müsaade etmemeli" demiş ve komite azası bu teklifi ittifakla kabul etmişti.

Fakat bu geceki dam buhranı karşısında, Hicran hakkındaki boykot kararı kaldırılıyor, smokinli gençler onunla dans etmek için adeta sıra bekliyorlardı. Hatta bir aralık Fikri Bey, onun anasını da dansa kaldırdı. Fakat zavallı terzi bir türlü tempoya uyamadı, fazla olarak iskarpininin topuğu da kırıldığından, ortada bir iki döndükten sonra, titriye titriye yerine oturmaya mecbur oldu.

....

Komite, bu gece için bir de büfe tertip etmişti. Büfe, bahçenin köşesinde, bir kahveci barakası içinde idi. Misafirler gece yarısına doğru grup grup oraya götürülecek, kendilerine dondurma, limonata gibi şeyler ikram edilecekti.

Kalabalık, programın bu numarasına da mâni oluyordu. Gece yarısından sonra bahçede dehşetli bir susuzluk başgösterdi.

Herhangi bir sebepten dolayı dışarı çıkanların bir daha içeri girebilmeleri şüpheli olduğu için, halk, büfenin önüne yığılıyordu. Öyle ki, bir zaman sonra büfeyi idare eden belediye memurları barakanın kepenklerini kapamaya mecbur oldular. Bu manzaranın bir eşini de, Büyük Muharebede bir vesika fırını önünde gördüğümü hatırlarım.

Cazbandın gürültüleri içinde bazı kimselerin: "Kerbelâ'da mıyız yahu?.. Su bu.. Verin içelim Allah aşkınıza" diye bağırdıkları işitiliyordu.

Kalabalığın arasından, masamızın arkasına kadar sokulmuş poturlu bir ihtiyar: "İnsan akıl edip de iki teneke su getirmeli imiş. Kırkar paradan dünya kadar para kazanacakmışım" diye hayıflanıyordu.

Maamafih, ihtiyaç karşısında belediye reisi de bu tedbire başvurmuştu. O, şimdi pırıl pırıl frakı, yakasının kokartlarıyla kapının yanında sebilcilik yapıyor, dışardan kovalar, tenekeler, ibriklerle getirttiği suları ahaliye dağıtıyordu.

Kriz, biraz geçtikten sonra, belediye memurları imtiyazlı masalara tepsilerle dondurma dağıtmaya başladılar.

Ben, kendiminki ile babamınkini arka masada oturan ailenin dondurma diye tutturan çocuklarına ikram ettim.

Programın dört başı mamur olmasını isteyen komite, dansların arasına bazı eğlenceli numaralar ve atraksiyonlar serpiştirmeyi de ihmal etmemişti.

Bunları, yine Fikri Bey idare ediyor, ve her yarım saatte bir yeni bir hüner ve marifetle gözlerimizi kamaştırıyordu. Bir keresinde pösteki parçasından bir sakal takarak meşhur **Yeğenim** monoloğunu okudu. Dinleyenlerden bir kısmı yeni tıraş edilmiş sakal ve bıyıklarıyla monoloğdaki aşçıbaşı vaziyetinde bulunmasına rağmen, bol bol güldüler.

İkinci defasında, Fikri Bey, bir iki hokkabazlık numarası yaptı; bir altın saati kazasız, belâsız kendi cebinden belediye muhasebecisinin cebine geçirdi.

Bir şapkanın altına koyduğu yumurtadan aynı muvaffakiyetle küçük bir piliç çıkaracağına da şüphe yoktu. Fakat aksi hayvan, masadaki gizli kapağın altında durmayarak köşeye kaçmış ve Fikri Bey el hünerine ve manevra kabiliyetine rağmen, bir türlü onu yakalayamamıştı. Bereket versin bahçenin iç taraflarındaki bir ağaç dalının, üstündeki iri bir adamı çekemeyerek birdenbire kırılması, seyircilerin dikkatini başka tarafa çevirdi ve hokkabazı mahcubiyetten kurtardı.

Programın son bir numarası da, eğlenceli bir eşya piyangosu idi.

Saçsız bir adama tarak, yalancılığıyla meşhur bir avukata tahtadan yapılmış bir martin tüfeği, yüzü yanık bir kadına el aynası gibi şeyler çıkartılıyordu.

Fikri Bey, bu arada bana da kendi mamulâtından bir **Fikri losyonu** hediye etti.

....

Düğün, sabaha kadar devam edecekti. Fakat saat birden sonra, lüks lambaları türlü harıltılar, hırıltılarla isyan etmeye, ahaliyi korkutmaya başladılar.

Smokinin üstüne yeniden iş gömleğini geçiren gayretli Fikri Bey, onları yatıştırmaya çalışırken, bir tanesinin gömle-

ği yandı ve civarında oturanlar epeyce korku atlattılar.

Bahçe, artık tenhalaşmaya, belli başlı aileler birer birer kalkmaya başlamışlardı.

Biz de belediye reisinden izin istedik. Babamla annem yol üzerinde masalarda oturan bildiklere takılıyorlar, her biriyle birer, ikişer dakika ayakta konuşmaya mecbur oluyorlardı. Kapıya yaklaştığımız zaman belediye reisinin arkamda kendini tutamayarak: "Hay Allah belânızı versin!" dediğini işittim.

Akşamdan beri akıllı uslu oturan erkeklerden bir kısmı, ortada birbirlerine sarılmışlar, zıplaya zıplaya dansediyorlar, bir kahkaha, bir kıyamettir gidiyordu. Yusuf Bey, iri vücudunu bu manzaraya siper etmek ister gibi, önüme dikilerek: "Hoş göreceğiz, ne yapalım... Birdenbire bundan fazlası olmuyor" dedi ve içini çekti.

Babam, onu teselli etmek ister gibi tavırla:

– Netice itibarıyla çok iyi geçti, çok temiz geçti, dedi.

– Evet, vukuat çıkmadan gecenin geçmiş olmasına da şükretmeli.

Hakikaten bu kadar kalabalığa kargaşalığa mukabil, ufak bir köylü çocuğunun duvardan düşmesinden ve burnundan ziyade kan akmasından başka vaka olmamıştı.

Yusuf Bey, bizi yolumuzun yarısına kadar götürdü ve ancak babamın arkadaki misafirleri hatırlatarak askerce bir emir vermesi üzerine, geri dönmeye razı oldu.

Neferimiz, elindeki karpit lambasıyla kaldırımın üstündeki çukurları aydınlatarak, ötede, beride kıvrılıp yatmış köpekleri kovarak önümüzden gidiyordu, ben içimde anlaşılmaz bir acı ve ümitsizlikle onun gösterdiği ışıklara basarak arkasından yürüyordum.

Çocukken bir Amerikan mecmuasında, dallarına konan kuşları kapıp yiyen, yanlarından geçen insanlar üzerine birdenbire kalın damarlı yapraklarını kapatarak kanlarını ve etlerini hazmetmeden bırakmayan bir nevi ağaçların resmini görmüştüm.

Burada kendimi bu korkunç nebatlardan birinin kurtu-

lunmaz kollarına düşmüş görüyorum; çıldırıyorum."

VII

Züleyha, yattığı yerde bu mektubu satır satır hatırlarken gülüyordu. O vakit yaptığı çocukça teşbihte yanılmamıştı. Bütün uğraşmalar beyhude idi. Nebat, avını bırakmıyor, onu esrarengiz mıknatısıyla kendisine çekiyordu.

Hangi kuvvet, hangi büyü aralarında her şeyin artık bittiğini zannettiği bir günde onu tekrar Yusuf'un peşine takarak Anadolu'ya sürüklüyordu? Vaka üzerinde konuşup anlaşmışlar mıydı? Hayır.

Her şeye rağmen sefil bir karı koca hayatı yaşamakta devama karar vermişler miydi? Hayır. Bunun en birinci delili kaç gündür beraber bulundukları halde Yusuf'un ona en küçük bir yakınlık göstermemiş olması idi.

Biraz evvel gece ve denizin yalnızlığı ortasında bu sintine kokulu korsan kamarasına girdikleri zaman, onun bir taşkınlığından, hiç değilse, ayrılırken elini eline dokundurmasından alnından öpmesinden ürkmüştü. Fakat Yusuf, bunu aklından bile geçirmediğini anlatan bir sükûnetle ayrılıp gitmişti.

Kocası, onu ne maksatla memleketine götürüyordu? Daha garibi, kendisi bunu öğrenmeden, nasıl bu seyahata razı olmuştu?

Geminin bordalarına çarpan dalgaların yardımıyla Züleyha'da bir şüphe uyandı. Sakın Yusuf bu seyahati bir intikam kasdıyla tertip etmiş olmasın? Mesela gecenin birinde onu bir kedi yavrusu gibi boğup denize atmak.

Gazetelerde böyle yüzlerce kıskançlık vakalarına tesadüf ediliyordu. Onların kahramanları da Yusuf'tan başka türlü adamlar değildi. Hatta bir kısmı belki yaradılışta ondan daha zayıf ve zavallı kimselerdi.

Babasının Yusuf hakkındaki bir sözünü şimdi aynen hatırlıyordu: "O zaman, biz yarı ordu, yarı çete vaziyetinde

idik. Toros eteklerinde Fransızlarla karşı karşıya bulunduğumuz sıralarda, bazen tehlikeli gece baskınları yapmaya mecbur oluyorduk. Her zaman sinirli ve sert olan Yusuf, bu baskınlar hazırlanırken gayet sakin ve neşeli görünürdü."

Demek ki, Yusuf'un bu şimdiki sükûneti ve aralarında bütün dehşetiyle ayakta duran büyük davaya bir kelime ile temas etmemesi, böyle bir baskının alâmeti sayılmak lazım gelirdi.

Yalnız şu vardı ki, akla, mantığa son derece uygun olan bu faraziye, Züleyha'ya hayatı hakkında hiçbir korku vermiyordu. Her şeye rağmen ona karşı garip bir emniyeti vardı. Kedi yavrusu fikirlerini bilmediği bir insana nasıl emin bir sevk-ı tabiî ile vücudunu teslim ediyorsa, o da kendini aynı emniyetle Yusuf'a bırakabilirdi.

Kocasının ona yapacağı bir fenalık varsa, bu cihetten değildi.

* * *

Vakit, gece yarısını geçtiği halde, Züleyha'nın uykusu gelmemişti. Işığı söndürdükten sonra, yattığı yerde düşünmeye devam etti:

O yazın sonlarına doğru şehirde dedikodu artmış ve Yusuf, bir gün arkadaşlarıyla beraber belediye reisliğinden yuvarlanmıştı.

Bütün şehir, günlerce onun idaresizliğinden, müsrifliğinden şikayet etti. Bir rivayete göre para suistimalleri de vardı. Fakat bunlar, gayet kurnazca yapılmış olduğu için bir delil elde etmek mümkün olmuyordu.

Reislikten düştüğünün ikinci gecesi Yusuf, eski kumandanını ziyarete gelmişti. Züleyha, onu zannettiği kadar meyus ve sinirli görmediğine hayret etti.

– Miralayım, idare muharebeye benziyor, diyordu. O zaman birbirimize tam emniyetimiz vardır. Siperde düşman gözlerken bizi arkamızdan vurmalarından korkmazdık, halbuki idare kavgalarında dost ve arkadaş, insana düşmandan

daha tehlikeli oluyor. Biliyorsunuz ki, idare hayatında kombinezonsuz iş görmek mümkün değil... Mesela, fakir birkaç ameleye, formalitesi tamam olmamış bir iş için para, yahut hasta bir hademeye çalışmadığı aylar için ücret veriyorsunuz. Bunda bir fenalık olmadığı aşikâr... Hatta çok kere bu kombinezonları kalemlerdeki kâtip arkadaşlar size tavsiye ediyorlar... Fakat bir gün geliyor ki yine aynı arkadaşlar bunları size karşı silah gibi kullanıyorlar... Hakikaten de netice itibarıyla mesuliyet sizindir; çünkü âmir ve imza sahibi sizsiniz... Benim mesele de böyle oldu. Rakiplerin kahpece hücumları karşısında sarsılmaya başladığımı görünce, başta bizim muhterem başkâtip olmak üzere, bizim arkadaşlar beni sattılar... O başkâtip ki, belki hatırlarsınız, benim başıma yemin ederdi... Fakat ne bileyim ki, belki o da haklıdır... Benden sonra geleceklere yaranmak ve emniyet vermek için belki böyle yapmak lazımdı. Hasılı, ben öteki Yusuf gibi kardeşlerim tarafından satıldım. Bana asıl acı gelen de bu... Ne yapalım, biz beceremedik, yüzümüze, gözümüze bulaştırdık. Temenni ederiz ki, kendileri muvaffak olsunlar...

Yusuf, kendisinin Ankara'ya gideceği ve rakiplerine oradan bir bomba sallayacağı hakkındaki dedikoduları da tekzib ediyor:

– Benim idarecilik hayatım artık bitmiştir, diyordu, gerçi bugün, yarın buradan gideceğim. Fakat zannettikleri gibi Ankara'ya değil, büsbütün ayrı bir istikamete.. Gölyüzü'ndeki çiftliğimize... İşlerim zaten kaç yıldır yüzüstü kaldı... Ağabeyim Sivas'ta operatördür, biliyorsunuz... Ondan hayır yoktur... Bütün işler ihtiyar anamın üstüne yıkıldı. Gerçi onun toprak işlerine benden ziyade aklı erer... Fakat ne de olsa kadındır...

Yusuf'un küçük bir belediye reisliğini ehemmiyetli bir idare işi, bu reislik etrafında yapılan yaygarayı bir politika hareketi gibi tasvir etmesi ve kendisini düşmüş bir kabine reisi vaziyetinde görmesi, gülünç şeydi. Hele "Benim idarecilik hayatım artık bitmiştir" derken aldığı tavır, Züleyha'ya pek çocukça ve iptidaî görünmüştü.

Fakat, buna rağmen, genç kız, onu ayağında golf pantalonu, elinde kamçı ile bakkal dükkânlarını va kaldırım inşaatını teftiş ettiği, yüksek sesle esnafa ve işçilere çıkıştığı zamankinden daha sempatik ve sevimli buluyordu.

Yusuf'un askerlikten kalma bir âdeti vardı. Eski kumandanıyla bir yerde karşılaştığı zaman, ayaklarını birbirine çarparak selâm vaziyeti alır, Ali Osman Bey gülerek, elini uzatmadan tavrını değiştirmezdi. O gece de ayrılacağı zaman, aynı asker selâmını verdikten sonra:

– Miralayım, biz bir aile demekiz, dedi, gelecek haftadan itibaren sizi çiftlikte bekleyeceğiz... Annemle kızkardeşlerimin size ne kadar hürmetleri olduğunu bilirsiniz. Burada çok sıkılan Züleyha Hanımın da açılacağını umuyorum... Ne kadar olsa kırların hali başkadır... Va'dediyorsunuz, değil mi?

* * *

Ertesi perşembe, Züleyha, annesi ve babasıyla beraber Gölyüzü'ne hareket ediyordu.

Otomobil, bir saatten fazla bozuk yollardan, kurumuş derelerden geçtikten ve kış aylarında çıkılmasına imkân olmadığı söylenen bir yokuştan tırmandıktan sonra, bir tepede durdu.

Bu tepe, ilk bakışta, eski bir kale duvarının yıkıntıları gibi görünen iri kaya parçalarıyla dolu idi. Yusuf, misafirlerini burada bekliyordu. Züleyha'ya:

– Burası, bizim malikânenin hudutlarından biridir, dedi. Allah tarafından yapılmış bir istihkâm... Kapısı da şurada...

Züleyha, biraz ötede iki büyük kaya parçası arasında dar bir geçit gördü. Kayalardan birinin önünde sakat bir insan gövdesi şekli almış bir kuru ağaç vardı.

Ali Osman Bey, kızına eliyle göstererek.

– Bak Züleyha, bu fukara, kalenin nöbetçisidir. Kim bilir kaç seneden beri burada böylece dikilip durur, dedi ve

hafifçe içini çekti. Aynı zamanda da sararmış gözleriyle Züleyha'ya bakarak gülümsüyordu.

Genç kız, babasının bu sözlere kendince bir mana verdiğini anlamış ve sebebini bilmeden garip bir üzüntü hissetmişti.

Züleyha, geçidin ötesinde kendini bambaşka bir dünyada buldu. Buranın ışığında ve havasında bile bir başkalık vardı.

Gittikçe sıklaşan ağaçlarla kaplı bir yamacın eteklerinde bir göl başlıyor ve bu göl, karşı ufku kapayan dağlara kadar ilerliyordu.

Genç kız, hayretle:

– Çok garip, dedi, burada bir göl bulunduğunu bilmiyordum.

Yusuf, bu suali bekliyormuş gibi:

– Bilâkis bundan tabii bir şey olmaz, dedi, Gölyüzü'ne gitmiyor muyuz?

– Evet, amma...

Züleyha, bu tarafların haritasını hatırlamaya çalışıyor, coğrafya kitaplarının bu ehemmiyette bir gölden bahsetmeyişini garip buluyordu.

Bu esnada Yusuf'un, babasına yaptığı bir işareti yakaladı. Fakat buna ehemmiyet vermiş görünmeyerek başka şeylerden konuşmaya başladı.

Annesiyle hizmetçi, otomobille yola devam etmişlerdi. Kendileri yürüyerek çiftliğe ineceklerdi.

Zaten akşam yaklaşmış, hava serinlemişti. Yusuf, Ali Osman Beye çiftlikte başladığı yeni işleri anlatıyordu. Züleyha, onları dinlemekle beraber, zihni bu meçhul göl muammasıyla meşguldü. Bir aralık:

– Gölün içinde adalar da var galiba? dedi.

Yusuf, Ali Osman Beye bakarak ve gülerek cevap verdi:

– Elbette, hem bir tane değil, birçok adalarımız var... Sandalla onları gezeceğiz, balık tutacağız.

Aralarında yine bir gizli işaret geçmişti.

Züleyha, artık dayanamadı:

– Küçük bir çocuğun saflıklarıyla eğlenir gibi bir haliniz var, dedi, ne oluyoruz rica ederim.

Yusuf, onun darılmasından korkuyor gibi ellerini kaldırdı:

– Estağfurullah, dedi, alay ne kelime! Fakat size belki küçük bir **mystification**'umuz vardır.

Züleyha, bu Fransızca kelimeyi Yusuf Beyin ağzında pek garip buldu ve gözlerini onun yüzüne dikti.

– Kim bilir belki de bu saatte buradan inişimiz de mürettептir ve bir maksada mebnidir.

– O halde söyleyiniz de anlayalım.

– Müsaade edin de gölümüzün sırrını bir parça daha saklayalım... Zaten biraz sonra kendiliğinden anlayacaksınız...

Züleyha bu sırrı pek mühim bulmuyormuş gibi omuzlarını silkti:

– Vallahi nasıl isterseniz... Sizin bileceğiniz şey, dedi ve yürüdü.

Yolun biraz daha aşağısında sık bir korunun içine girilip çıkıldıktan sonra, Züleyha, göle bir kere daha baktı. Suların arasından yer yer ağaçlar çıkıyordu. Acayip şey! Bunlar söğüt de olsalar suyun içine bu kadar derin batmayacaklardı.

Genç kız, erkeklere bir kere daha kendisine gülmek fırsatını vermemek için, hayretini sakladı ve dikkatini artırdı. Gölün renginde her taraftaki deniz ve göl mavisinden daha fazla bir uçuculuk, bir nevi şeffaflık vardı. Nihayet suyun yüzünde, fizikten mayiat kanunlarına aykırı bir acayiplik farkedilmekte idi. Bu yakadan, öbür yakaya kadar dümdüz devam eden bu sular, karşı sahilde durmuyor, dağın eteklerine doğru tırmanıyordu.

Züleyha, Yusuf'la babasının niçin kendisine güldüklerini anlamıştı. Bu göl, hakiki bir göl değil, bir nevi seraptı.

Yusuf, izahat verdi:

– Gördüğünüz su değil, sadece bir sis tabakasıdır. Ova-

mız rutubetlidir. Her tarafından ufak ufak sular akar... Yaz ve sonbahar aylarında ekseri akşam üstleri ovayı mavimtrak bir sis kaplar ve tepelerden bakıldığı vakit, bu sis, durgun bir göl yüzü gibi görünür. Buraya Gölyüzü denmiş olması bunun içindir.

Bu hadisenin bir eşini de bir akşam üstü Nazilli'den Denizli'ye inerken görmüş ve sizin gibi aldanmıştım. Belki oraya Denizli demiş olmalarının sebebi de budur...

Züleyha, uzaklarda küçük küçük kulübeler, kırmızı dam tepeleri görüyor, çiftlik binasının nerede olduğunu kestiremiyordu.

Yusuf, ona biraz aşağıda, solda bir ağaç kümesi göstererek:

– Evimiz orada, Züleyha Hanım, dedi.

Genç kız, saf bir hayretle sordu:

– Ağaçların ortasında mı?

– Evet, ağaçların ortasında... Kamp hayatı geçiririz.

Yusuf, yine gülüyordu. Züleyha, onun kendisiyle şakalaşmaya devam etmesine, ufak çocukları aldatmakla eğlenen bilgiç büyük adam tavrını tekrar takınmasına sinirlendi. Aynı ton üzerine cevap vermek, onu daha ziyade lâübalileşmeye ve tatsız espriler yapmaya teşvik olacaktı. En doğrusu sükût etmekti. Fakat Züleyha, onu hafifçe şamarlamak zevkinden de kendini alamadı; sakin ve terbiyeli bir tavırla:

– Öyle şey olur mu efendim? dedi. Zengin ve medeni bir insan, herhalde orada konforun azamisini temin etmiştir.

Yusuf, Ali Osman Beye döndü, mahzun bir samimiyetle:

– Eyvah! Züleyha Hanım, benim külüstür çiftliği, Avrupa çiftlikleri gibi bir şey zannetmiş... İnkisar-ı hayale uğrayacak, dedi.

Bu tavır ve bu kelimeler, Züleyha'yı söylediği söze pişman etti.

Ağaçlığın ön tarafındaki patikada birkaç kadın ve çocuk belirmişti. Bunlar, Yusuf'un annesiyle kızkardeşleri idi. Mi-

safirler şerefine bayram çocukları gibi giydirip süsledikleri üç küçük çocukla onları karşılamaya geliyorlardı.

Yusuf'un iki kardeşinden büyüğü duldu. Adana eşrafından olan kocası mücadelenin ikinci senesinde şehid olduktan sonra bir daha evlenmemeye ahdetmiş ve çocuklarını alarak Gölyüzü çiftliğine dönmüştü.

Küçük, henüz on yedi yaşlarında bir kızdı. Şimdilik, ablasının çocuklarıyla uğraşıyor ve boş zamanlarında bir gizli suç işler gibi, odaya kapanarak ilerde doğacak kendi çocukları için portbebeler işliyor, bebek çorapları örüyordu.

Anneye gelince, o, kızlardan ziyade Yusuf'a benzeyen, erkek yapılı bir kadındı. Keskin çizgili enerjik bir çehresi, zeki ve hâkim bakışlı büyük kara gözleri vardı.

Biraz soğuk ve ürkütücü görünüşüne rağmen, Züleyha'yı büyük bir sadelikle kucaklayarak tekrar tekrar yanaklarından öptü.

Züleyha'nın uzaktan bir koru zannettiği yer, etrafı bir dizi kavak ağacıyla çevrilmiş, geniş bir bahçe idi. Kavakların arasında büyümüş ve birbirine kol atmış yabani sarmaşıklar bazı yerlerde hava ve ışığı tutacak derecede sık duvarlar meydana getirmişti.

Bahçe, bir set üstünde idi. Açık olan ön tarafı bıçakla kesilmiş denecek kadar dik bir uçurumla ovaya iniyordu. Ev, bu bahçenin ortasında büyük bir bina idi. Vaktiyle dağların yalnızlığı içinde baskın tehlikelerine karşı yapılmış bir taş kuleden ibaret iken sonradan birtakım ilâvelerle bugünkü şekline sokulduğu anlaşılıyordu.

Yusuf, Züleyha'yı seddin kenarındaki koruluğa götürdü:

– Aşağıdan bakıldığı vakit burası bir kartal yuvası gibi görünür, dedi, asıl ekilip biçilen yerler ovadadır. Fakat demin de söylediğim gibi, çok rutubetli ve sıtmalı bir yer olduğu için, dedelerimiz bu tepelere çekilmeye mecbur olmuşlar...

Züleyha, biraz evvelki kabalığını tamir etmek ve ona tatlı bir şey söylemiş olmak için:

– Güzel, hakikaten çok güzel bir yer, dedi, babamın hakkı varmış. Burada bir küçük hükümdar gibi yaşamak kabilken, şehirde o sevimsiz işlerle kendimizi yıpratmamız hiç doğru olmamış.

Sükûtunu hâlâ hazmedemeyen Yusuf, heyecanla:

– Öyle değil mi? dedi, bu hayat bin kere müreccah ötekine...

Züleyha'nın maksadı, sadece bu yerlerin güzelliğini anlatmaktı. Fakat Yusuf, onun sözlerini yine iş, teşebbüs, servet manasına aldı ve çiftlikte meydana getireceği yeniliklerden hararetle bahse başladı.

Hâlâ ovadan tamamıyla çekilmemiş, fakat akşamla daha şeffaflaşmış olan sis denizinin altındaki ağaçlıkları, kızıl, yeşil, sarı toprak parçaları göstererek genç kıza izahat veriyordu:

– Birçokları gibi, siz de belki delilik dersiniz... Fakat ben, çok değil, üç seneye kadar şurada bir muz ormanı vücuda getireceğim. Bugün inanmazsınız, üç sene sonra da belki İstanbul'da olursunuz... Fakat ilk mahsulü inşallah size göndereceğim; iklim şartları tamamıyla müsait... Yalnız burada arasıra sert Şimal rüzgârları eser, ona da çare buldum... İlk tecrübeyi şu güneş tarafına doğru ekilen bayırda yapacağım. Ağaçların Şimal taraflarını siperlerle muhafaza altına alacağım...

Yusuf'un ovada tatbik edilecek yeni sulama ve ziraat usullerine açılacak kanal ve arklara, yetiştirilecek muz bahçelerine, üzüm bağlarına, pirinç tarlalarına ait projeleri Züleyha'yı alâkadar edecek şeyler değildi. Böyle olduğu halde aylardan beri ilk defa duyduğu garip sükûn ve neşe ile onu dinliyor, sislerin arasında eliyle işaret ettiği noktaları seçebilmek için gözlerini açıyordu. Zaten iyi kavrayamadığı teknik ziraat, arasıra âdetler, istatistikler, yerli, yabancı tabirler ve makine isimleriyle büsbütün güçleştikçe, Yusuf'un yalnız sözlerindeki mânayı değil, sesini de kaybederek manzaralara dalıyor, sonra o sustuğu zaman, uykudan uyanmış gibi oluyor ve tekrar konuşuyordu.

VIII

Züleyha, çiftlikte mesut bir hafta geçirdi. Ona çiftliğin en güzel odasını vermişlerdi. Geceleri rüzgâr hiç eksik olmuyor ve Züleyha sabaha kadar birçok defa onun ağaçlıkta çıkardığı deniz hışıltıları, tahta pencere kapaklarında yaptığı sarsıntılarla uyuyup uyanıyordu.

Sabahları horozlarla beraber uyanan çocukların bahçede gürültü etmeleri ve onun bulunduğu tarafa geçmeleri yasak edilmişti.

Fakat, sabah güneşinin bu kısmı tutmamasına rağmen, Züleyha, erkenden bahçeye, iniyor, çocukları etrafına toplayarak oyunlar çıkarıyor, yahut kümesleri, ahırları gezmeye gidiyordu.

Yusuf'un annesi ve kızkardeşleriyle Züleyha arasında bir kaynaşma olmamıştı. Onlar, bu erkek gibi konuşan, şık ve yüksek tahsilli İstanbul kızına pek yanaşmaya cesaret edemiyorlardı.

Hele küçük kızda dehşetli bir alay edilmek korkusu vardı. Aralarında ehemmiyetli bir yaş farkı olmamasına rağmen, Züleyha'nın yanında bir mektep çocuğu ürkekliği gösteriyor, onunla konuşurken, bazen birdenbire lâkırdısını şaşırarak kızarıyor, kekeliyordu.

Misafirlik müddetince Yusuf'la daima beraber bulunmak mecburiyeti, Züleyha'ya evvelâ can sıkıcı bir şey gibi görünmüştü. Fakat gündüzleri, o hiç ortalarda görünmüyor, hatta bazen öğle yemeğine bile gelmiyordu.

Buna mukabil babasıyla araları çok iyi idi. Çiftliğe hayatlarında ilk defa baş başa kalmak ve birbirlerini tanımak için gelmiş gibiydiler.

Bir gün Züleyha, babasıyla bahçede dolaşırken:

– Beni gezmeye götürür müsün baba, dedi. Sizinle şu karşı tepeye kadar gideriz... Amma yorulmazsanız... Siz bilirsiniz...

Miralayın gözlerinde bir çocuk hayret ve sevinci uyandı:

– Ne güzel bir fikir Züleyha, dedi. Hava kâfi derecede

serinlemişti. Hemen yürüyelim.

Miralay, son yirmi senenin gaileleri arasında çocuğuyla meşgul olmamıştı.

İstanbul'dakilerin kendisini her zaman fena bir aile reisi, fena bir baba olmakla itham ettiklerini ve bu kanaati Züleyha'ya da aşıladıklarını biliyordu.

Doğrusu aranırsa, onlara bu noktada bir parça hak vermek de lazımdı. Sebep ne olursa olsun, İstanbul'un bir köşesinde bir çocuğun yaşadığını büsbütün unuttuğu zamanlar bile olmuştu. Bazen haftalarca süren bu unutmalardan sonra gecenin birinde kızını rüyada görür, kulağında bir ağlama sesiyle uyanarak beş on dakika onu hatırlardı.

Ali Osman, çocuğuna ait arzularını daima ileriye bırakmış, bunun için önünde daha zamanlar var zannetmişti. Halbuki günün birinde kendini birdenbire yetişkin bir genç kız, içinde yetiştiği havaya göre muayyen fikirleri, hırsları, kaprisleri olan bir büyük insan karşısında bularak ne yapacağını şaşırıyordu.

Babalık otoritesini kullanarak onu yanında alıkoymuş, aralarını büsbütün açmıştı. İlk akşamki münakaşadan sonra, birkaç defa onunla konuşmaya teşebbüs etmişti. Fakat Züleyha'nın işiteceği sözleri şüphe ve istihfaf ile karşılamaya daha evvelden hazırlanmış gibi bir hali vardı ki, miralayın cesaretini kırıyor, onu kızına karşı lâkayt ve soğuk bir tavır takınmaya mecbur ediyordu.

Babasından çorap ve mendil istemek için bile, araya daima bir vasıta koyan Züleyha'nın ona baş başa bir gezinti teklif etmesi, Ali Osman'a evvela inanılmayacak bir şey gibi görünmüştü. Züleyha, bütün bu sebepleri anlamamakla beraber babasının sevincini farketti. Çocuklarla birlikte bahçenin karşı tarafında dolaşan annesini göstererek:

– İsterseniz gizli kaçalım baba... Belki onlar da peşimize takılırlar, dedi.

Züleyha'nın bu sözü bu dakikada babasına karşı duyduğu yakınlaşma meylini ifade için bir bahane, bir nevi koketlikti. Yoksa, durgun ve lemfatik annesinin böyle bir gezinti-

yi, yalvarsalar da göze alamayacağını kendi de gayet iyi biliyordu.

Baba kız, bahçeden çıktılar; bir ekin tarlasının kenarını takip eden kuru bir sel yolundan yavaş yavaş tepeye doğru çıkmaya başladılar.

Şimdi, aradan bu kadar sene geçtiği halde Züleyha, bu saatin orijinal zevkini hâlâ kalbinde buluyor, babasının şehirdeki üniforması içinde olduğu gibi buradaki açık renkli sivil elbisesi içinde de dimdik duran ince ve biçimli vücuduyla yanında yürüdüğünü görüyordu.

Aralarında sonradan bozulmuş bir sevgi ve dostluk mazisi bulunmamasına göre, bir dargınlık da mevzuu-bahis olamazdı. Böyle olduğu halde yeni barışmış iki insan gibi tereddütler, utanmalar hissediyorlar, birbirlerine karşı duydukları zaafı açığa vurmaktan çekinir gibi konuşuyorlardı.

Mamaafih, Züleyha daha cesurdu.

Yolda eteğine dolaşan bir çalıdan kopardığı bir çiçeği babasının yakasına takmak istedi; fakat sivil ceketin yaka deliği açık olmadığı için bir toplu iğne ucu ile teyel tirelerini sökmeye uğraştı.

Miralay, uzun boyuyla dimdik duruyor, bu hareketler esnasında kızının güneş ve gölgelerle alacalanan alnını, burnunu, dudaklarını tepeden seyrediyordu.

Züleyha "oldu" diye birdenbire başını kaldırınca, babasının bu gizli bakışını yakaladı ve güldü. Miralay, başka tarafa dönmüş bir kadın çehresini yakından seyrederken yakalanmış bir erkek telaşıyla gözlerini kaçırdı. İkisi de başlarını çevirerek ve gülümseyerek yollarına devam ettiler.

Züleyha, aşkla sevişen iki insan gibi bir baba kızın da birbirlerinin maddi şekillerinden hoşlanabileceklerini, yüzlerinin çizgisi ve vücutlarının biçimini seyretmekten heyecan duyabileceklerini hayretle anlıyordu.

Vücudu arasıra babasının vücuduna dokundukça âdeta bir zevk hissetmekte idi. Bir zaman ona sürünerek yürüdükten sonra nihayet büsbütün koluna girdi ve onun geçirdiği hayat göre nasıl bu kadar ince ve beyaz kaldığı anlaşılmayan

elleriyle oynamaya başladı.

Öteki aşk gibi hiç beklenmedik bir dakikada bilinmez sebeplerle başlamış olan bu İdil'e zarar verir korkusuyla ciddi mevzulara dokunmaktan çekiniyorlar, hep ehemmiyetsiz şeylerden bahsediyorlardı.

Konuşurken birbirlerinin sözlerinden ziyade sesleriyle dudaklarının hareketi ve gözlerinin bakışıyla meşgul idiler.

Giderken hesapsız yürüdükleri için dönüşte yollarını şaşırmışlar ve geceye kalmışlardı. Ev sahiplerinin bahçede, havuz başındaki yemek masası etrafında sabırsızlık ve merak ile kendilerini beklediklerini görünce randevu dönüşünde yakalanmış iki âşık gibi utandılar. Nerede kaldıklarını soran annesine Züleyha, gülerek:

– Söylenmez, o, babamla benim aramda bir sırdır, dedi, ve Miralayı tekrar elinden tutarak sofrada yanına oturttu.

* * *

Herkese karşı daima biraz soğuk ve vahşi kalmış olan Züleyha, kendisini birdenbire babasının kollarına atan ruh hareketinin hangi ihtiyacın ifadesi olduğunu hâlâ anlamış değildi. Bu belki sadece sıhhatinin düzelmesinden, etrafındaki havanın değişmesinden ileri gelme bir aksülâmel; bir muvakkat nikbinlik, neşe ve sempati meylinden ibaretti. Fakat sebep ne olursa olsun İdil devam ediyor ve baba kız yalnız kalmak için uydurdukları hilelerle, beraber buluştukları vakit birbirleri karşısında duydukları yepyeni heyecanlar, meraklar, utanmalarla bu yeni sevgiyi iki genç nişanlı aşkının süslerine boğmakla eğleniyorlardı.

IX

Akşam üstleri ovayı kaplayan denizin yalnız bir vehim ve hayalden ibaret olmadığını Züleyha, sonradan öğrenmişti.

Ovanın ortalarına doğru etrafı kuru sazlarla çevrilmiş hakiki bir gölcük de vardı. Gündüzleri uzaktan parlak bir el aynası gibi görünen bu göl, ikindiye doğru garip bir büyü ile genişlemeye, etrafındaki korulara doğru yayılmaya başlıyordu. Kırmızı kulübe damlar, ağaç tepeleri yavaş yavaş kayboluyor ve gurup zamanında su, büsbütün ufku kaplayarak karşı dağların eteklerine tırmanmaya başlıyordu.

Züleyha, bu denizi seyretmek için babasıyla yüksek tepelere çıktığı akşamları hiç unutamayacaktı. Bir akşam birdenbire:

– Siz, edebiyatı sever misiniz baba? dedi.

Miralay, gülmeye başladı:

– Vaktiyle Namık Kemal'i çok okurdum... Ekrem Beyin, Tevfik Fikret'in bazı şiirleri de hatırımdadır. Fakat, senin edebiyattan maksadın, yeni romanlar olacak... Okumadım çocuğum... Cezmi'den başka hiçbirini bilmem...

Züleyha'nın maksadı ne yeni romanlar, ne de babasıyla herhangi bir edebiyat bahsi konuşmak olmadığı için, acele acele devam etti:

– Size edebiyatça bir teşbih yapsam hoşunuza gider mi acaba?

– Yap bakalım.

– Akşamları bu ovayı basan deniz, neye benziyor, bilir misiniz?

– Neye benziyor?

– Görünürde bir sebep yokken, birkaç saat içinde, bir baba-kız kalbini basan muhabbete...

İkisi de romanesk taşkınlıklara müsait insanlar olmadığı için, yeni münasebetlerinde de birbirlerine karşı ketum ve vakur olmakta devam etmişlerdi.

Konuşmaları daima kendilerine yabancı şeyler üzerine idi. Birbirlerine karşı duydukları ihtiyacı utanılacak bir zaaf gibi, gizli tutmaya uğraşmışlardı.

Hele Züleyha'nın aralarındaki en ağır meseleyi –yarı çocukça, yarı müstehzi bir şairanelikle ve uzun uzun durmaya cesaret eden bakışlarla– birdenbire açığa vurması, ihti-

yar askerin kolay anlayacağı şeylerden değildi. Ali Osman Bey, kızının bu sözlerinde şimdiki muhabbetten ziyade eski alâkasızlığa dair bir ima bularak:

– Teşbih güzel çocuğum, dedi, fakat doğru değil... Biz, birbirimizi sevmiyor muyduk? Daha doğrusu ben seni sevmiyor muydum?

Züleyha, mahzun ve alaycı bir tavırla cevap verdi:

– Ona ne şüphe baba, ona ne şüphe?.. Her baba-kızda olduğu gibi, tabii bizde de biraz bir şey vardı. Nitekim bu şimdi gördüğümüz denizin ovanın ortasında bir ufak mayası var... Amma kendi büyüdüğü zaman, o ufak su birikintisinden o kadar farklı oluyor ki... Size yapacağımı söylediğim teşbihin âcizane güzelliği de burada sanırım...

Miralay, Züleyha'nın bu sözleri söylerken aldığı yepyeni çehreye heyecanla bakıyor, hiçbir busenin iki insan arasında –kızının bu açık hareketi kadar– tam bir temellük duygusu uyandıramayacağını müphem bir surette anlıyordu.

Onda da Züleyha'ya karşı bir açılma ihtiyacı uyanmıştı. Fakat buna ancak dönüşte –geçtikleri yol, etraftaki yüksek ağaçların gölgesiyle büsbütün karanlıklaştığı zaman– karar verebildi.

– Züleyha, sana bir meseleden bahsetmeye mecburum, çocuğum... Biraz nazik bir mesele amma... Bu mesele üzerinde mutlaka anlaşmalıyız... Daha doğrusu ne düşündüğümü bilmelisin... Şurasını da söylemeliyim ki, ben güzel konuşmaya alışmış bir insan değilim... Hiç istemediğim halde ağzımdan seni kıracak bir kelime çıkarsa bilmelisin ki...

Züleyha, daima kısa ve açık konuşan babasının bu acemi ve dolambaçlı mukaddemesini dinlerken gülümsüyordu. Ona emniyet vermek ister gibi, koluna dokundu:

– Benimle artık her şeyi konuşabilirsiniz, baba.

Miralay:

– Burada mesut değilsin kızım, dedi, sıkılıyorsun... İş, güç arasında bunun farkında değil gibi görünmek lazım geldi... Fakat biliyorum... Sana şimdiye kadar söylemediğim bazı sebepler, daha doğrusu benim bazı fikirlerimden dolayı

bu, zaruri idi... Bildiğin mecburiyetler dolayısıyla çocukluğunda seninle meşgul olamadım. Belki iyi mekteplerde okudun; güzel ve faydalı şeyler öğrendin. Buna bir diyeceğim yok. Fakat fikirlerini, yaşayışlarını beğenmediğim insanlar arasında yetiştin... Bunların kimler olduğu malûm... Bana öyle geliyor ki, bunlar sana hayat hakkında yanlış fikirler verdiler... Sözlerimi pek derleyip toparlayamadığımın farkındayım... Fakat sen, beni anlamaya çalış... Memleket, şimdiye kadar geçirdiği inkılâpların en büyüğünü geçiriyor... İstanbul gibi, büyük ve karışık yerlerde bu inkılâp, sarsıntısız geçemez... Sen, teşekkülünün en nazik bir devresindesin... Bu zamanda seni o insanlar ve o hava içinde bırakmak bana tehlikeli göründü... Birkaç sene benimle Anadolu'da yaşamak, senin için daha hayırlı olacağını zannettim... "Geç kaldın!" mı diyeceksin? Zahmet etme... Bunu ben de düşündüm... Fakat ne çare ki tahsilini yarım bırakarak seni aldırmak... O, daha olmayacak bir şeydi.

Miralay, karanlıkta kesik kesik gülerek ve öksürerek devam etti:

– Hâsılı, sana karşı cebir istimal etmiş bir vaziyetteyim... Fakat dediğim gibi, bu, benim vazifemdi... Çocuğumun onlara benzemesinden delice korkuyordum. Galiba bu noktalarda anlaşamayacağız, değil mi Züleyha?

Miralay, korkusunda haklı idi. Onlar, bazı fikirler üzerinde. hiçbir zaman birbirlerini anlamamaya mahkûmdular. Fakat Züleyha, bu korkunun ne zavallı bir muhabbetin ifadesi olduğunu artık anlamış bulunuyordu. Karanlıkta babasının elini tutarak:

– Olabilir baba, dedi, fakat bu, bizim birbirimizi sevmemize mâni olamaz.

X

Yusuf, gündüzleri hiç ortada görünmemesine mukabil, gece yemekten sonra, miralayı zaptediyor ve geç vakte kadar bırakmıyordu.

Çiftlik ahalisi erken yatmaya alışmış insanlardı. Yemekten biraz sonra, el ayak çekiliyor, havuzun yanındaki masanın etrafında, Yusuf'la Ali Osman, bir de Züleyha'dan başka kimse kalmıyordu.

Bazen Yusuf'un annesi de çocukları yatırdıktan sonra, başında beyaz başörtüsü, omuzunda kalın bir atkı ile yanlarına gelerek bir zaman oturuyordu.

Züleyha, ilk günlerde, kendisini bu meclise yabancı bulmuş, ve bu yabancılığı işaret etmek ister gibi, elinde bir kitapla üç beş adım açıkta, bir salıncaklı iskemleye uzanmıştı. Bir şey sorulmadıkça söze karışmıyor ve yalnız kitabıyla meşgul görünüyordu. Havuzda durmadan haykırışan kurbağalar, bazen birdenbire susuyorlar, bu sükûtu farkeden Yusuf, lakırdısını keserek ona:

– Yine yılan geldi galiba, Züleyha Hanım, diyordu.

Züleyha, o zaman yerinden kalkarak kendi kendine havuzun etrafında dolaşıyor, fenerin suları dibine vuran aksinde kurbağaları kovalayan su yılanını görmeye çalışıyordu.

Züleyha, kendi âleminde yaşıyor gibi görünmekle beraber daima onlarla meşguldü.

Ali Osman Beyle Yusuf'un mevzuları çok kere İstiklâl Muharebesi hatıraları idi. Yaprak gölgeleri arasından yeşilimsi donuk ışığını eler gibi hafif hafif sallanan fenerin altında gülümseyerek anlatılan bu hatıralar, büyük hengâmeyi en canlı levhalardan daha kuvvetle Züleyha'ya tasvir ediyordu.

Bir gece, yine böyle bir hikâye esnasında Yusuf, başını çevirince, Züleyha'nın kitabını bırakarak kendilerini seyrettiğini görmüş ve şunları söylemişti:

– Züleyha Hanım, ben sizi daha o zamanlardan tanırım. Babanız sizi arasıra rüyada görürdü. Anlattığına göre, gayet garip bir rüya... Han gibi bir yerde bir taş odaya girer, sizi yırtık pırtık elbiselerle bir kerevet üstünde yatıyor görürmüş... Güya çingeneler sizi evinizden çalmış da bu yerlere kaçırmışlar. Rüyanın hep aynı şekilde tekerrürüne sinirlenir, bazı yorgun zamanlarda "kızı yine aynı halde görece-

ğim, uyumaktan korkuyorum" derdi.

Yusuf, bunu söylerken, miralay utanır gibi gözlerini önüne indirerek gülüyor:

"Mânasız bir şey; besbelli o vakitki sinir bozukluğu" diyordu.

Züleyha, babasının o senelerde çektiği ıstırap ve mahrumiyetleri de yine bu hatıralardan öğrenmişti.

Bu dev yapılı genç adamla, bu sert ve mahdut çehreli ihtiyar köy kadınının babasına böyle taparcasına bağlı göründüklerine artık hayret etmiyordu.

Züleyha, zaferin ilk günlerinde, kıyafetinden bir eski asrek olduğu anlaşılan ihtiyar bir adamın, etrafına toplanmış birkaç mektep çocuğuna, İstiklâl Muharebesini tarif ettiğini işitmişti: "Gazi'nin kumandası altında asker baş, Anadolu halkı sağ el, Anadolu kadını sol el oldu. İşte böyle elbirliğiyle kendimizi kurtardık."

Züleyha'nın muharebeye dair okuduğu işittiği şeyler arasında nedense, en çok zihninde yer eden söz, ihtiyarın bu basit tarifi olmuştu.

Şimdi, bu bahçe masasının kenarlarına dirseklerini dayayarak konuşan bu üç insanda, bu üç kuvveti temsil eden bir levha görüyor, kitabını dizlerinin üstünde unutmuş, derin derin onların çehrelerine dalıyordu. Muharebenin kendisinde olduğu gibi bu masa etrafında birer birer uyandırılan hatıralar arasında da babası daima yarım ilâh gözüyle görülen kumandan, Yusuf onun ebedî neferi, başörtülü ihtiyar kadın ebedî nefer annesi idi ve bu, daima böyle olacaktı.

Fakat, arasıra mevzu değiştiği, söz bugüne ait bahislere intikal ettiği zaman, bu birlik kayboluyor, düşünüşler ve ihtiraslar arasındaki uzlaşmaz ayrılıklar kendini gösteriyor, herkes kendi ayrı aleminin insanı oluyordu.

Miralay, Yusuf'un harbden sonra kendini siyasî hırslara kaptırmasını, toprak işlerini bütün ağırlığıyla ihtiyar anasına yükletmesini daima tenkid etmişti. Onun, yaptığı acı tecrübeden sonra hâlâ da uslandığına inanmak içinden gelmiyor: "Sen rahat duracağa benzemiyorsun. İçin için kaynıyorsun"

diye ona takılıyordu.

Yusuf, bu meselenin münakaşasında gayet sert ve titizdi:

"Maksadım, yine hizmetti. Memlekete yeniliği sokmak, hemşehrilerimi insanca yaşamaya alıştırmaktı. Anlamıyorum niçin bana inanmak istemiyorsunuz?" diye kumandanına âdeta çıkışıyor, bundan sonra kendini yalnız toprak işlerine vereceğini şerefi üzerine yemin ediyordu.

Yusuf'un memlekete hizmet arzusu, çok samimi idi. Zaten bu noktadan Miralayın da şüphesi olamazdı. Fakat buna mukabil, artık idare ve politika işlerinde gözü olmadığı hakkındaki müdafaaları acemice idi. İçindeki yükselme hırsı sönmemişti. Vaktiyle belediye reisliği koltuğunda gördüğü rüya, hâlâ bütün hızıyla devam ediyordu.

Çiftlik için yaptığı parlak ve nümayişli projeler, yine aynı hedefe erişmek için tutulmuş bir başka yoldan ibaretti.

Çiftlikte kol kol etrafa yürüyecek kanallar, son sistem motörlü ziraat aletleri, yeni icatlarla yetişecek muz bahçeleri, memleketin dikkatini buradaki bu küçük entrikalar ve sefil iftiralarla belediye reisliğinden atılmış iş adamının üzerine toplayacaktı ve neticede...

Anası bu münakaşalardan açık bir şey anlayamamakla beraber – o makul ve realist Anadolu kadını kafasıyla – bu projelerin tehlikesini seziyor, arasıra ortaya attığı şüpheler ve bakışlarının bir dilden daha açık ifadeleriyle kumandanın; oğlu üzerindeki otoritesinden imdat bekliyordu.

Züleyha, babasının ikide birde fırsat düşürerek Yusuf'a iktisadi maceraların tehlikesi hakkında söylediği şeyleri doğru görüyor; fakat aynı zamanda onun da heyecanlandıkça – alnının ortasında kabaran o sert damarla – hırsından gösterdiği inat ve sebatı bir erkek için güzel bulmaktan kendini alamıyordu.

XI

Bir gece, rüzgârın her zamankinden daha şiddetli esme-

si yüzünden akşam toplantısı içeride, Yusuf'un odasında yapılmıştı.

Bu oda, taş binanın bir kanadını hemen baştan başa kaplıyordu. Sonradan yapılan tamirlere ve değişikliklere rağmen, tavanlarını kararmış bağ kirişlerinde, kalın duvarlar içinde mazgal deliklerine benzeyen demir kepenkli dar pencerelerinde, açılıp kapandıkça rezeleri paslı bir demir gıcırtısı çıkaran ve kol demirleri şangırdayan kapılarında, bir küçük silah müzesi şekline sokulmuş ocağında bir eski derebeyi sığınağının bütün hususiyetleri saklı kalmıştı. Miralay, evvela bir mihraba yürür gibi ocağa yürüdü; kızın bileğinden tutarak:

– Gel çocuğum, dedi, Yusuf, burada âdeta bir küçük İstiklâl Muharebesi müzesi meydana getirmiştir. Silahların arasında bu kırık odun baltalarının, çapaların, tırmıkların ne işi var deme. Bunlar da silahtır... Halk, İstiklâl Muharebesine evvela bunlarla başladı...

Züleyha, dayanılmaz bir ihtiyaç ile babasına sokularak bu ocağın sıra sıra rafları üstündeki eski yatağanları, palaları, küflü el bombalarını ve her birinin üzerine bir ayrı etiket yapıştırılmış ufak demir parçalarını seyrediyordu.

Burada bunlardan başka düşmandan alınmış bazı eşya, buruşuk kasketler, mantarlar, kayış parçaları, bir gözü kurşunla parçalanmış bir zabit dürbünü gibi şeyler vardı.

Miralay, yamru yumru bir maşrabayı eline alarak evirip çevirdikten sonra:

– Aylarca Yusuf'la beraber bunun içinden su ve bulduğumuz zaman çorba içtik, dedi.

Yusuf, bu asil ve haşin odayı, duvarlara güçlükle tutturulmuş kartonpiyerler ve kontrplaklarla, meşhur tablo kopyaları ve bir yığın modern eşya ile yeni bir şekle sokmaya çalışmıştı. Bu dekor, bir tiyatro sahnesinin içine kurulmuş bir modern salon, daha iyisi resmî bir büro dekoruna benziyor ve Yusuf'un Silifke belediyesindeki odasını uzaktan uzağa hatırlatıyordu.

Burada da odadaki gibi camlı daire yazıhanesi, döner

makam iskemlesi, kâğıt makasları, cetveller, maroken koltuklar ve maroken kanape vardı.

Hatta – besbelli kâhya odası ve ahırlarla konuşmak için – bir ufak dahili telefon bile ihmal edilmemişti.

Yazıhane ve iskemlelerin de – rüzgârdan uçmamaları için – üzerlerine şık prespapyeler konmuş planlar, yeni ziraat aletleri katalogları ve buna benzer daha birtakım eşya... Tecrübeli bir göz, bu odada Yusuf'un tarihini – üst üste iki tabaka halinde – görebilirdi. Fakat Züleyha, orada arrivist bir ruhun alâmetlerinden ziyade, Yusuf'un yenileşme istidadına dikkat ediyor ve bunu beğenmekten kendini alamıyordu.

Züleyha, Yusuf ile annesine epeyce alışmış olmasına rağmen – etrafındaki insanlarla kendisi arasında daima bir küçük mesafe bırakmaya gayret eden bir kraliçe tavrıyla – yine biraz alarga durmuş ve yalnız başına duvardaki resimleri seyre başlamıştı.

Bunlardan biri Yusuf'un yere diz çökerek babasının bileğindeki bir yarayı sardığını gösteren bir fotoğraftı. Resim çekilirken ikisi de başlarını objektife çevirerek gülmüşlerdi.

Yusuf, genç kızın bu resme alâkasını gördü ve ona babasının daha başka resimlerini göstermek için yazıhanenin gözünden bir albüm çıkardı.

Yapraklar, birer birer çevriliyor, Züleyha, onun bazı resimler hakkında birkaç renksiz kelime ile verdiği izahatta bütün bir roman buluyordu.

Sayfaların birinde iki, üç yaşlarında bulanık bir çocuk fotoğrafisi çıkmıştı. Yusuf, parmağını resmin üstüne koyarak: "Tanıdınız mı?" diye sordu.

– Hayır.

– Dikkat edin bakalım.

– Nereden tanıyabilirim?

– Kendi resminiz...

Züleyha, bu resmi hatırlamıyordu. İhtimal muharebelerden birinde babasına gönderilmek üzere ayak üstü bir sokak fotoğrafçısına çıkartılmıştı. Başında kocaman bir kurde-

la vardı. Çoraplarından biri potininin üstüne düşmüştü. Fotoğraf karşısında sallandığı için yüzü karmakarışıktı. Galiba da ağlıyordu.

Züleyha, resimden gözlerini ayırmayarak:

– Bu, size nasıl geldi kuzum? dedi.

– Babanızın bana verdiği bir kitaptan çıktı... Ben de sonradan iade etmeyi unutuverdim.

Züleyha'nın bu yaşlarından kalma fotoğrafı yoktu. Dilinin ucuna geldi, "Bunu ben alayım mı?" diyecekti. Fakat onda, değil yabancılardan, yakınlarından bile en ehemmiyetsiz bir şey istemeye karşı garip bir nefret vardı. Sonra, bu nevi hatıralara el sürülmesi caiz olmadığını da müphem bir surette seziyordu.

Biraz sonra albümün daha aşağı yapraklarından iki fotoğraf düştü. Yusuf, onları yerden alarak:

– Nereden karışmışlar buraya? diye hayret etti.

Resimleri sonradan başka bir yere koymak üzere yazıhanenin üstüne atmıştı. Züleyha'nın dikkat ettiğini görerek tekrar aldı, uzattı.

– Benim Harb-i Umumiden bir yıl önceki resmim...

Züleyha resme bir göz attıktan sonra:

– Garip, dedi, o zaman şapka yasak değil miydi?

– Yasaktı, amma memlekette... Ben, bunu Fransa'da çıkarttım.

– Fransa'da mı? Siz Fransa'da bulundunuz mu?

– İki seneden biraz fazla...

– Hiç bahsetmemiştiniz...

– Bilmem... Yeri gelmedi de ondan galiba...

Züleyha, Avrupa'da iki buçuk senelik bir tahsil değil, on beş günlük bir tetkik seyahati yapanların –yeri gelmeden de– bundan nasıl bahsettilerini bildiği için, hayretten kendini alamadı. Yusuf gibi gösterişi seven, mevkiye, rütbeye, nişana kıymet verdiği anlaşılan bir dışarlık gencinin bununla övünmemesini garip buluyordu.

Yusuf'un odasında, Fransa hatıralarına ait de bir köşe vardı ve bu köşede, yan yana iki etajerin rafları üstünde bir-

takım Fransızca kitaplar ve mecmualar sıralanıyordu.

Kitapların bir kısmı yeni lisan öğrenenlere mahsus kıraat, gramer ve lûgatlar, bir kısmı **vülgarize** fen kitapları ve iskele, istasyon barakalarından rastgele toplanmış romanlardı. Bir kısmının kesilmemiş olmalarına mukabil, bazılarının sayfalarının kurşun kalemiyle yazılmış kelime mânaları Yusuf'un bunlar üzerinde hayli uğraştığını gösteriyordu.

Yusuf, misafirlerinin kitaplarla alâkadar olduğunu görerek, bir ikramda bulundu:

– Beğendikleriniz olursa buyurun alın, dedi, hatta büsbütün de alıp götürebilirsiniz... Bizden artık geçti.

Züleyha, yatarken okumak için bir iki **Illustration** piyesi ayırdıktan sonra sordu:

– Harbden sonra tahsilinizi tamamlamak için neden tekrar Paris'e dönmediniz? Yaşınız müsait...

Yusuf, acı acı gülümseyerek, Miralaya baktı:

– Yaşımız da pek müsait değil amma, başımız daha hiç müsait değil... Geçirdiğimiz patırtıdan sonra öyle ince işlerle uğraşmaya kafa mı kaldı? Değil mi kumandanım?

Miralay, gülmeye başladı:

– Hakikati niye söylemiyorsun, kızıma?

Yusuf, sahte bir hayretle, kaşlarını kaldırdı:

– Bundan büyük hakikat olur mu? Daha ne olsun?..

Miralay, Züleyha'ya döndü, yarı ciddi, yarı şaka bir tavırla:

– Yusuf'un Fransa'ya dönmesi için, tek bir ihtimal vardır, dedi, Allah göstermesin yeniden bir Alman-Fransız muharebesi patlaması... O zaman bizden tek gönüllü olarak Almanlarla beraber Marsilya'ya inmek için ahdi var... Öyle değil mi?

– Yapmayın kumandanım, dedi.

Miralay, Yusuf'un yazıhane koltuğuna oturarak ve onun kalemleriyle oynayarak devam etti:

– Yusuf, uzlaşmaz bir Fransız düşmanıdır, Züleyha... Pekâlâ Fransızca bildiği, okumaya da merakı olduğu halde, onlara el dokundurmaz... Hatta galiba bunun için yemin de etmiştir.

Züleyha, hayretle sordu:

– Buna sebep ne? Bütün düşmanlarımızla artık barışmış değil miyiz? Hatta bize Fransızlardan çok daha fenalık etmiş, Ankara yakınlarına kadar yürümüş olanlarla...

Miralay, Yusuf'u mutlaka söyletmek istiyordu. Bunun için kızının sözlerini kabul ediyor gibi bir tavırla:

– Çok doğru bir mantık Yusuf, dedi, cevap vermek lazım...

– Bu, mantık meselesi değil, duygu meselesi kumandanım... Tutun ki, ben kaba saba, vahşi bir adamım...

– Yo, yok... Bunlar lakırdı değil... Sebebi söyle...

Konuşulan şeyler lâtifeden ibaret olduğu halde, Yusuf'un heyecanlandığı, alnındaki damarların kabarmaya başladığı görülüyordu.

Züleyha'ya garip bir sual sordu:

– Allah göstermesin, birinin babanıza bir fenalık yaptığını farzedelim... Onun da eli armut devşirmiyor ya, nasıl lazımsa öyle karşı koyar... Ödeşirler ve bir gün belki barışırlar... Amma, fenalığı yapan ben olsam, beni affeder mi?

Genç kız, gülmeye başladı...

– Ne demek istediğinizi anlayamadım?..

– Anlayacaksınız... Beni affetmez... Çünkü ben, ona kumandanım, demiştim... Benim ona fenalık etmem, insanlığa aykırı bir şeydir. Muharebe netice itibarıyla haktır. Züleyha Hanım... Amma ne mânada haktır?.. Tabiatta olan bir şey olmak itibarıyla haktır... Hayvan başka hayvanın ağzındaki kemiği kapıp yiyor... Bizim şu bahçeyi çeviren büyük ağaçlar o boya gelinceye kadar, etrafındaki kaç küçük ağacı canavarca yedi bilir misiniz? Bunun hesabı yalnız Allaha malûmdur... Komşularımız, kendilerini bizden güçlü sanınca ne diye üstümüze hücum etmesinler? Bağlarımıza, bahçelerimize yerleşmesinler, çoluğumuzu, çocuğumuzu, kamçı ile işleri-

ne koşmasınlar? Bu, onların hakları... Allah, tabiat böyle istemiş... Nitekim, elimde oldukça ben de böyle yaptım...

– Peki amma, herkes için hak olan bu şey, niçin Fransızlar için...

Yusuf, kaba denebilecek ve başka bir zamanda Züleyha'yı gücendirecek bir el hareketiyle sözünü keserek:

– Müsaade buyurun, dedi, niçin başkaları değil de Fransızlar... Biraz sonra... Arzedeceğim... Mesela İngilizi alalım... İngiliz, tüccar bir devlettir. Oyununun kapalı bir tarafı yoktur. Herif, varını, yoğunu sarfetmiş, fazla olarak da kellesini koltuğuna almış, neticede yaptığı donanma ile kendini dünyanın baş korsanı ilân etmiş... Elbette bu donanma ve bu kuvvetle dünyayı haraca kesecek... Bu kadar fedakârlığı iş olsun, eğlence olsun diye yapmıyor ya... Ben onun yerinde olsam, başka türlü mü yapacaktım? Kepçe benim elimde olaydı: "Yahu şu **demirhindi** şerbetinden biz de bir yol tadalım!" demeyecek miydim? Muharebe sonunda kuvvet onun elinde kalacağına, benim elimde kalaydı, onun İstanbul'a girdiği gibi, ben de Londra'ya girmeyecek miydim?

Peki, neden İngilizleri mazur görüyorum da, Fransızları görmüyorum... Onların ne farkı var? Şimdi size cevap veriyorum Züleyha Hanım...

Biz, Fransızları, öteden beri hocamız, dostumuz yakınımız bildik... Meşhur **İnsan Hukuku** beyannamelerine kapıldık. Filozoflarının, âlimlerinin, ediblerinin, hatta siyasilerinin: "Biz hakkı hakikati, iyiliği, güzelliği insanlık sevgisini menfaatlerimizden de üstün tutarız." demelerine inandık. Onları okuduk, tercüme ettik, mektep kürsülerinden çocuklarımıza telkin ettik. Sekiz, on yaşındaki çocuklarımıza iptidaî mekteplerinde Fransızca okuttuk... Birçokları gibi, ben de onların memleketinde tahsile gittim. Çocuklarıyla beraber bir sıraya oturdum. Çocuklarını kardeş, hocalarını baba diye yüreğime nakşettim... Bütün bunlardan sonra onları evvela Çanakkale'de, sonra İstanbul'da görünce, çıldırıverdim. Belki onların da böyle hareket etmeleri için ince, derin sebepleri, hatta mazeretleri var... Fakat dediğim gibi ben

duygularının esiri bir deliyim. Bunları anlayacak halde ve hatta seviyede değilim. Benim bildiğim, sade hoca dediğim, baba dediğim, kardeş dediğim, yüksek insan dediğim ve ona göre yıllarca sevdiğim, saydığım adamın beni en düşkün zamanımda, kahpece vurması, bundan daha fenası beni mağlûp değil, küçük, sefil, hor, hakir görmesidir... "İstanbul işgal edildi." dediler. Size yemin ederim, sadece: "Olur... Düşman düşmana rahmet okuyacak değil... Talihimize küselim." dedim. Fakat General **Franşe Despere** İstanbul'da Türk milletine karşı, bir garip ve âmir sesiyle konuşmaya başlayınca, kuduz köpeklere döndüm. Nihayet onlar bizi Cenuptan bastırmaya başlayınca...

Yusuf, birdenbire sustu. Züleyha'nın karşısında gülünç bir taşkınlık yapmış olmaktan korkar gibi, gülümseyerek:

– Zayıf damarlarıma bastınız kumandanım, dedi, yine aldık, yürüdük.

Miralay, Züleyha'nın derin alâkasını görerek:

– Adana'daki tayyare vakasını anlatsana Yusuf, dedi.

Yusuf, nazlandı:

– Bırakın Bey, dedi, kızgınlıktan ağzımdan olmayacak bir lakırdı çıkar... Züleyha Hanımın yanında ayıp olur...

Mukaddemeyi Miralay yaptı:

– Mücadele başladığı zaman, Yusuf Adana'da bulunuyordu. Bir tayyare vakası onu çileden çıkardı. Zaten bana iltihakı da bu vaka üzerine olmuştur... Şimdi düşmanlarından alınacak bir öcü kalmamış olmasına rağmen, bu vakayı ne vakit hatırlarsa yeni baştan ateşlenir.

Yusuf, yazıhanesinin üstünden aldığı bir prespapye ile oynayarak, anlatmaya başladı:

– Adana'nın eski istasyonu civarında bir büyük taş bina vardı. Burası Darül'eytamdı. İçinde yetmiş, seksen kadar çocukla, birkaç muallim vardı. Vaziyet sıkışık olduğu için, çocuklar bazen aç kalıyorlardı.

Her ne ise, bir gün bu mektebin üstünde bir Fransız tayyaresi peyda oldu. Kışla falan mı zannetmişti?.. Herhalde

öyle olacak... Çünkü insan ne kadar canavar olsa, çocuğa hücum edemez...

Bu tayyare bomba attı. Bomba, mektebin bahçesindeki havuz yanında patladı. Çocuklar o esnada bahçede idiler... Bir kaç tanesi derhal öldü... Birkaçı da yaralanmıştı. Hafif yaralananlar, evvela hiçbir şey olmayan çocuklarla beraber öteye, beriye koşuşuyorlar, sonra kuvvetleri kesilince düşüyorlardı.

Ben, bunları, mektebin dışındaki yolun üstünden görüyordum... Derken içerden saçı, başı karışık, gömlekli ve yalınayak bir adam fırladı. Bu, bir muallimdi. Şaşkın bir halde çocukların birinden ötekine koşuyordu.

Şimdi, size tayyarenin vaziyetini anlatayım. O, aşağıda kendine silahla karşı koyacak bir kuvvet, binaenaleyh bir tehlike bulunmadığını anlamıştı. Bu vaziyetten aldığı kahpe cesaretle mektebin damlarına, bacalarına dokunurcasına alçalıyor, korkunç seslerle üstümüzden dönüyordu.

Tayyarecinin, yaralı çocukların peşinden oradan oraya koşan şaşkın muallime tabanca ile ateş ettiğini bulunduğum yerden gözümle görüyordum. Birkaç çocuğu öldürdükten sonra, o adamı da vurmak için, o ne soysuz ısrar ve inattı Yarabbi! Züleyha Hanım, bu kadar muharebe gördüm. O motörün sesi, hâlâ kafamın içinden çıkmaz...

* * *

Albümden çıkan ikinci resim, elinde bir bisikletle bir yol kenarında duran geniş hasır şapkalı bir genç kızın fotoğrafı idi.

Yusuf, onu Züleyha'ya uzatarak:

– Paris'te iken oturduğum pansiyonun kızı... dedi.

Miralay, hafifçe öksürdü ve güldü:

– Paris'teki pansiyonun madamının da resmi var mı?

– Hayır.

– Madamın kocasının, kardeşinin, pansiyondaki öteki insanların...

– !!!...

– Sebep!

Yusuf, evvela şaşırmıştı. Sonra maksadı anlayarak, o da gülmeye başladı ve cevap verdi:

– Yoktur kumandanım... Çünkü ötekilerden hiçbiriyle evlenmeyi aklımdan geçirmemiştim...

Züleyha, boş bulunarak, garip bir sual sordu:

– Nişanlınız mı bu Matmazel?

Yusuf, tekrar güldü:

– Şimdi mi? Zavallının şimdi belki on, on iki yaşında çocukları vardır... Fırsat elverseydi, yani muharebe çıkmasaydı, belki o da bugün aramızda bulunacaktı... Şimdi bir Fransız yengeniz olacaktı...

– Tabii siz de Fransız düşmanı olmayacaktınız.

– Kim bilir... Belki... İnsanlık bu...

– Resmen nişanlanmış mıydınız?

– Resmen değil... Aramızda bazı sözler geçmişti. Ailesi fakirce olduğu için, kızlarının Şarka gelmesine mani olmayacaklardı. Hele annesi böyle bir evlenmeye taraftar olduğunu gizlemeye bile lüzum görmüyor, bizim arkadaşlık etmemize beraber gezmemize müsaade ediyordu. Gelgelelim bizim anneye... Mektuplarımda ona bu meseleyi biraz çıtlatacak oldum... Kıyameti kopardı... Seni reddederim, diye ültimatomu bastı. Öyle değil mi anne?

Ocağın yanında beyaz başörtüsüyle ayakta duran Enise Hanım – tehlike hâlâ mevcutmuş gibi – meraklandı ve inat ile başını salladı:

– Ben, Fransız kızını gelinim diye kabul edeceğim öyle mi? Allah esirgesin... Burası babasının ocağıdır... İstediğini getirir, amma ben, kendimi ortadan yok etmesini pekâlâ bilirim.

Bu mânasız isyana hep birden güldüler. Yusuf annesini omuzlarından tutup kendisine doğru çekti, parmağıyla çenesini, burnunu gıdıklayarak:

– Gayrı bu hırçınlıklara lüzum kaldı mı ya anne? dedi.

Enise Hanım, Züleyha'ya pek eski kafalı bir kadın gö-

rünmekten korkuyormuş gibi...

– Neme lazım? dedi; oğlum kimi alırsa alsın... Gelinim diye hürmet etmek boynumun borcudur... Amma siz de insaf edin... Bir Fransız kızından doğacak çocuklara ben nasıl torunum derim?

Züleyha, gülüyordu:

– Amma şimdi ecnebi ile evlenen müslüman hanımlar da var, dedi.

İhtiyar kadın, Züleyha'nın bu latifesinden alınır gibi oldu:

– Yanlış anlamayın kızım, dedi, ben öyle mutaassıp falan değilim... Kimseye karışmam... Hatta ayıplamam da... Herkes istediğini yapar... Ben de sade kendi çocuklarım için söylüyorum.

Yusuf, Züleyha'dan aldığı resmi elinde evirip çevirdikten sonra incitmekten korkuyor gibi, yumuşak bir hareketle bir çekmece gözüne atmıştı.

– Bu çocuk, hakikaten çok iyi, çok temiz bir çocuktu... Mukaddemesiyle bir sürü hatıralar, hikâyeler anlatmaya başladı.

Yusuf'un bu hareketi Züleyha'ya biraz garip görünüyordu. Onun şimdiye kadar muhitindeki insanlardan ve okuduğu kitaplardan aldığı fikre göre erkeğin hayattaki en belli başlı meşgalesi, karşısına çıkan güzel kadınları avlamaktı. Bu, bazen doğrudan doğruya takip ve kur şeklinde olurdu. Bazen aralarında yaş, içtimaî mevki vesaire farkı bulunan insanlar arasında daha gizli şekillere bürünür, hasbî fikir ve his arkadaşlıkları, meslek sempatileri kılığına girer, fakat daima aynı çapkın karakterini muhafaza ederdi. Sosyete denen şey, bu açık veya gizli oyunun bir vesilesi, zarif ve süslü bir dekorundan başka bir şey değildi.

Züleyha, ilk zamanlarda, saf kasaba kızlarının Donjuan'ı olan o altın dişli, yağlı saçlı manifaturacı ile Yusuf arasında pek bir fark görmemiş, bu parasına, mevkiine, boyuna, bosuna mağrur dışarlık delikanlısının kendisine mutlaka kur yapacağını zannetmişti. Silifke'de iken onun sık sık evle-

rine uğramasını arasıra belediye çavuşuyla çiçek demetleri ve üzüm sepetleri göndermesini, ihtilaf, balo, düğün vesaire günlerinde frakını giyip nişanını takarak nümayişler yapmasını hep buna atfeder ve kendisini kolay avlanır bir parti sandığına kani olduğu bu adama hakaret etmek ve haddini bildirmek için fırsat arardı.

Züleyha, ailesinin ısrarıyla Gölyüzü çiftliğine davet edilmesi sebeplerinden birini de bu olarak tahmin etmişti.

Onun fikrince Yusuf, altında atı, belinde tabancası, elinde kamçıyla çiftliğin geniş toprakları ve kalabalık işçileri arasında kendini bir derebeyi, bir küçük prens gibi gösterecekti: bu saltanatla misafirinin gözlerini kamaştırmayı kurmuştu.

Halbuki, bu kadar gün geçtiği halde o, Züleyha'ya hiçbir yakınlık göstermemiş, gündüzleri ortadan kaybolmuş, kır ve orman gezintileri teklif ederek onunla yalnız kalmak fırsatını aramamıştı.

Şimdi de vaktiyle sevdiği kızın resmini hiç çekinmeden uzatıyor, bu eski aşkın hatıralarını – teklifsiz bir erkek arkadaşa anlatır gibi – bütün tafsilâtıyle anlatmakta bir mahzur görmüyordu.

Maamafih, Yusuf'un bu hareketi, Züleyha'da ona karşı garip bir emniyet ve sempati uyandırmıştı. Babasıyla annesinin yakın bir aile gözüyle baktıkları bu insanlara o da ısınıyor. Yusuf'un kardeşleriyle yavaş yavaş dost olmaya başlıyordu. Yalnız Enise Hanımla aralarında bir anlaşmazlık var gibi idi. İhtiyar kadın, Züleyha'yı sevmekle beraber, fikirlerinden ürküyor, onunla konuşurken daima endişeli ve çekingen görünüyordu.

XII

Bir sene sonra annesinin öldüğü gündü. Züleyha, o güne kadar, hayatındaki ehemmiyetini pek anlayamamış olduğu bu sessiz ve sakin kadının bıraktığı boşluğa dehşetle bakarken kendini Enise Hanımın kollarında bulmuştu.

İhtiyar kadın, haftalarca evini bırakarak onlarla beraber yaşadı. Züleyha, saati saatine uymayan bu kararsızlık ve üzgünlük günlerinde bazen kendini çok yalnız buldukça çekinmeden onun göğsüne başını koyuyor, orada kaldığı müddetçe garip bir sükûn içinde uyuştuğunu ve dinlendiğini hissediyordu.

O sene, Züleyha'nın en bedbaht senesi idi. Babasının günden güne vücuttan düştüğünü görüyor ve ne yapacağını, nereye başvuracağını bilemiyordu.

Miralay, daha ziyade sararmış ve zayıflamıştı. Sol memesi üstündeki o iğne başı kadar yara – birkaç seneden beri büsbütün kaybolmuş gibi göründüğü halde – şimdi tekrar kaşınmaya ve cerahatlenmeye başlıyordu.

Züleyha babasının bazen gün ortasında kışladan dönerek yatağına yattığını gördükçe telaşlanıyor:

– Baba, yine sen bilirsin amma, esaslı bir tedaviye muhtaçsın sanıyorum, diyor... Hiç olmazsa .zin al... Birkaç ay kendini adamakıllı doktorlara baktırabileceğin ve rahat edebileceğin bir yere gidelim...

Miralay, kızının bu endişesini alayla karşılıyor:

– Buradan daha iyi dinleneceğim yer, neresi olabilir? diyordu. Benim hastalığım için, bu sıcak ve kuru iklimden iyi bir memleket bulunamaz. Mütehassıs doktorlara gelince; buradakiler de pekâlâ okumuş, yazmış ve fazla olarak tecrübe görmüş insanlar...

Bazen de ağır ve ciddi bir tavırla âdeta Züleyha'yı takdir ediyordu:

– Ben medenî adamım kızım... neremde ne olduğunu pekâlâ bilecek vaziyetteyim... Zannederim ki, annenin ölümü senin gözünü yıldırdı... Fakat merak etme, benim yakında ölmeye niyetim yok... Elbette vücudum bir genç vücudu gibi değil... Fakat sana da, orduya da daha birçok seneler hizmet edecek haldeyim, çok şükür...

Züleyha, o günlerde dayısına yazdığı bir mektubu hatırladı. Bu, kardeşinin ölümünden çok müteessir görünen ve acısını ancak yeğenini görmekle giderebileceğini yazan Şev-

ket Beye cevaptı:

"Babam birkaç ay için beni İstanbul'a çağırmanızı çok iyi karşıladı: "Hemen hareket et Züleyha; umarım ki biraz açılırsın. Hatta ben, seni Mersin'e kadar geçireyim." dedi.

Ne kadar sevindiğimi tahmin edersiniz, tabii... Heyecanla hazırlanıyordum. Hoş bir sürpriz olsun diye, size bile haber vermeyecektim. Bir akşam üstü, lambalar yanarken elimde çantamla kapıdan girdiğimi görüp şaşıracaktınız. Size eski belediye reisinin annesi Enise Hanımdan birkaç kere bahsettim. Ben, buraya dönünceye kadar, o bize daha sık gelecek ve icab ederse büsbütün oturacaktı. Kendisi, tam mânasıyla bir ev kadını olduğu ve babamı bir esir gibi sevdiği için, gözüm arkada kalmayacaktı. Babam da bunu söylüyor, bana sıhhatinin her zamankinden daha iyi olduğunu temin ediyordu.

Fakat, bu hazırlık esnasında, beni garip bir evham bastırmaya başladı. Ben yokken babam da öteki gibi birdenbire ölecek sanıyor ve durup dururken hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlıyordum. Pek iyi anlayacağınız üzere bu sebepsiz evham ve bu gülünç hıçkırıklar pek hayra alâmet değildir; ben de hastayım amma, neremden olduğunu kestiremiyorum. Geçirdiğim büyük sarsıntıların tesiri mi? Vücudumun bir yeri mi bozuldu? Anlamak kabil değil.

Hareket günüm kararlaşmıştı. Babam beni Yusuf Beyin otomobiliyle Mersin'e kadar indirecekti.

Yola çıkmaya bir gün kala, evde misafirlerle oturuyordum. Saat iki buçuk vardı. Kapı çalındı. Baktım babam. Bu saatte gelmek hiç âdeti değildi. Merakla "Ne oldunuz?" diye sordum. Neferin kapıdan uzattığı evrak çantasını alarak: "Hiç... Sıkı bir işim var da evde çalışacağım, sonra, hava da çok sıcak. Soyunup dökünerek çalışmak daha iyi olacak."

Bu konuşmadan sonra, ben, tekrar misafir odasına girdim; o, yukarı çıktı.

Misafirlerle otururken aklım hep onda idi. Yarım saat sonra gayrıihtiyari yerimden kalktım; ayaklarımın ucuna basa basa yukarı çıktım ve birdenbire babamın kapısını açtım.

Ayağındaki çizmeleri bile çıkarmadan kanapenin üstüne uzanmıştı. Yalnız, ceketini çıkararak bir iskemlenin üstüne atmıştı. Saçları karışık, yüzü son derece bozuktu. Istıraplı bir nöbet geçirmekte olduğuna şüphe yoktu.

Baskına uğradığını anlayınca, birdenbire kendini kanapeden attı, gülerek:

– Beni ürküttün Züleyha, dedi.

– Niçin?

– Sebepsiz... Ne boğucu sıcak var bugün... Bir parça şuraya uzanacak oldumdu... Bir uyuşukluk çöktü, dalıvermişim... Sen birdenbire kapıyı açıverince... Anlıyorsun ya...

– Anlıyorum baba...

Masanın başına dönmüştü, beni aldatmak için ortaya yaydığı kâğıtlarla uğraşmaya başladı.

Kapının yanındaki sandalyeye oturmuştum. Hiç sesimi çıkarmadan onun çalışmasını seyrediyordum. Bir aralık kaybolmuş bir kâğıdı arar gibi, bana bakmadan sordu:

– Senin misafirlerin gitti mi?

– Hayır oturuyorlar.

– O halde, senin ne işin var burada?

– Hiç... Sıcak çok fena... Uyuştum kaldım...

Babam, bu defa başını çevirdi; gülümseyerek:

– Yalan söylemek doğru mu Züleyha? dedi.

Küçük bir tereddütten sonra cevap verdim:

– Bir yalan karşılığı olursa, pekâlâ olur...

– Ne münasebet!

Yerimden kalkarak yavaş yavaş yanına gittim; bileklerini tuttum; inkâr edememesi için, dikkatle gözlerine bakarak:

– Niçin bana yalan söylüyorsunuz? dedim, siz hastasınız... Dairede duramadınız... Yatmaya ihtiyacınız var... Benden çekindiğiniz için yatmıyorsunuz... Benim yüzümden kanapeler üstünde sürünerek nöbet geçiriyorsunuz. Masa başında yalandan kâğıtları karıştırıyorsunuz. Bir şeyler yazar gibi görünüyorsunuz... İsterseniz şu kâğıtları biraz karıştırayım; ne yaptığınıza dair birkaç sual sorarak sizi yakalayayım...

Yine o mânasız hıçkırık nöbetlerinden birine düşeceğimi anlayarak, yüksek sesle gülmeye başladım.

– Karşınızda çocuk yok... Avamdan bir insan da yok... Okumuş yazmış bir kız var...

Babam, şaka yapmaya çalıştı:

– Sen, dehşetli bir müstebit kesilmeye başladın Züleyha, dedi. Bilmelisin ki, ben, öyle tahakküme gelen erkeklerden değilim...

– Bakalım görürüz...

– Bu, ne emniyet!

– Hemen sizi soyup yatırmalıyım... Şu sersem belediye doktoruna da bir haber salalım... Fukaranın bir şeye aklı erdiği yok amma, ne yaparsınız? Denize düşen yılana sarılır... Hadi bakalım soyunun...

– Emrediyor... Âdeta emir veriyor bana...

– Ne zannettiniz... Elbette...

– Peki... Hadi bugün de senin dediğin olsun...

– Bugün ve her zaman... Çocukluğu bırakmadığınız ve yalan söylemekte devam ettiğiniz müddetçe...

– Evet amma, sen yarın gidince.

Kararımı vermiştim:

– Nereye? diye sordum.

– İstanbul'a...

– Ben mi? İstanbul'a falan gidecek değilim...

– Sebep!

– Sizi kime bırakayım... Vazgeçtim.

– Şaka ediyorsun...

– Şaka değil baba... Bilâkis gayet ciddi... Her şeyden evvel seni düşünmek lazım... Seni yalnız bırakamam... İstanbul'a beraber gidersek ne âlâ... O da İstanbul için değil, senin sıhhatin için... Gitmezsek böyle burun buruna otururuz...

– Olamaz.

– Olacak...

– Benim emrim, mutlaka yapılır...

– Evet amma, kışlada... Burada sökmez...

Kavga eder gibi konuşuyorduk. Böyle yapmasak, ağlayarak onun boynuna atılmam tehlikesi vardı. Bir şey değil, bu nöbet saatinde belki onu da ağlatabilirdim ve bu, felâket olurdu.

Herhalde gördüğü sert asker terbiyesinin tesiri olacak, babam ağlamayı bir zaaf sayıyor; korkmak, yalvarmak, yahut maiyeti tarafından emri tutulmamak gibi küçültücü bir zaaf.

Annemin felâketinde herkes ağlarken onun kupkuru gözlerle ortada dolaştığını, onu tanımadan evvel görseydim affedemezdim.

Evet, babam, sinirlerine hâkim olamadığı bu düşkünlük saatinde kazara bir damla gözyaşı dökerse ne beni, ne kendini affetmezdi. Onun için konuşma tarzını biraz değiştirerek ciddi bir tavırla:

– İstanbul'a gitmekten büsbütün vazgeçmiş değilim, dedim, sadece bu seyahati birkaç hafta geciktirmek istiyorum...

Bu vakayı size uzun uzun yazışımın sebebi, babamın hayatı için ne kadar korkuda olduğumu anlatmaktır. O, hakikaten tehlikede midir? Doğrusunu isterseniz bunu da bilemiyorum.

....

Ben, artık klasik bir ev hanımı oldum dersem inanır mısınız?

Hizmetçi ile beraber ortalık temizliyorum; neferi çarşıdan alışverişe gönderiyorum; babamın perhiz yemekleri ve ilaçları ile uğraşıyorum.

Bu ev hanımlığının bana en ağır gelen tarafı, misafirler oluyor. Bir küçük kasabada bir kumandan evinin ne kadar çok gelip gideni olduğunu bilirsiniz. Ben şimdi zavallı annemin vekili sayılıyorum.

Daha ilk günlerde karmakarışık saçlarım, ağlamaktan şişmiş, morarmış yüzümle yatağımda yatarken Enise Hanım, başımın ucuna geldi: "Hadi çocuğum; kalk, yüzünü, gözünü yıka, arkana bir temiz elbise giy... Annenin kapısı ka-

panacak değil!" dedi. Bu basit tavsiye, ne dersiniz bana bitip tükenmez bir gayret verdi. O gün bugün "Annemin kapısı kapanmamalı imiş, bu, benim vazifem imiş!" diye saf bir itikatla uğraşıp duruyorum.

Resmî misafirlerden başka annemin yakından tanıdığı ve sevdiği insanlar da var... Bilhassa onlara karşı çok nazik ve sevimli olmaya mecburum.

Eskiden, misafir geldiği zaman, odama çekilir, sırtüstü şezlonguma yatarak kitap okur, yahut düşünürdüm! Şimdi her gelenle saatlerce oturmaya, sonra da ayrıca ziyaretlerini iade etmeye mecburum.

Konuşulan şeyler beni alâkadar etmiyor, kendimden onlara söyleyecek bir şeyim yok. Onun için pek az söylüyorum; ne derlerse gülümseyerek tasdik ediyorum. Bu halim, beni besbelli anneme benzettiği için misafirlere sempatik görünüyor. Buraya ilk geldiğim zaman, kibirli ve müstehzi diye fena bir şöhret almıştım. Şimdi, bu şöhret değişiyor ve bazı saf komşular yüzüme karşı: "Biz, sizin böyle gönülsüz, kibirsiz bir hanım olduğunuzu bilmiyorduk!" diyorlar.

Enise Hanım da geçenlerde ağzından bir söz kaçırdı: Babama benden bahsederken: "Kızımız, maşaallah ne kadar düzeliyor!" dedi. Ben, bir zaman evveline kadar, bu kadıncağızın gözünde, ne kadar bozuk bir insanmışım. Garip değil mi, bu muhteşem gafa kızmak aklımdan bile geçmedi. Ne yapalım insanları oldukları gibi almak lazım.

Garip bir hayatiyeti olan bu köylü kadın, Gölyüzü çiftliği gibi, bizi de avucunun içine aldı.

Sık sık çiftlikteki işlerini bırakarak bize geliyor ve her gelişte dört beş gün kalıyor.

Enise Hanım, bir bakıma evimizin hakiki hâkimi, bir bakıma hizmetçisidir. Gelir gelmez pencereleri açıyor, keçeleri, kilimleri, yorganları, döşekleri havalandırıyor; kirli çamaşır torbalarımızı ortaya döküyor; hizmetçi ile bulaşık yıkamaya, yemek pişirmeye, reçel kaynatmaya kalkıyor. Hatta benim söküklerimi tamir için inad ediyor. Fakat böyle süfli işlerle uğraşırken de yine garip bir hakimiyet var. Babama

varıncaya kadar hepimizi işe koşuyor ve onun verdiği emre itiraz etmeyi hiçbirimiz aklımızdan geçirmiyoruz.

Size daha garibini söyleyeyim. Bu kadın, tabii kara cahil. Böyle olduğu halde, babamın sıhhati hakkında onunla müşavereye girişmekten kendimi alamıyorum. Onun sözleri bana doktorların sözünden daha ziyade kuvvet veriyor.

Mutfağımızı, kilerimizi tanzim ettikten, rafları makasla oyulmuş gazete ve uçurtma kâğıtlarıyla donattıktan sonra çiftliğe döneceğini söylediği zaman, âdeta canım sıkılıyor.

Görünüşte, bugünkü hayatımı kabul etmiş gibiyim. Sükûtlarım, hareketsizlik ve emellerim itibarıyla – komşu hanımlar gibi – ben de bazen kendimi anneme benzetiveriyorum. Korkularım artıyor. Daha birkaç beyhude isyandan sonra, bu hayata alışıp gideceğim, sanıyorum.

Fakat biraz düşününce, kendimi derinden derine yoklayınca anlıyorum ki, buna imkân yoktur ve görünüşe aldanmamak lazımdır. Ben, annemden başka yaratılışta bir insanım. Sonra, başka tesirler altında yetiştim. Kafamın içinde bazı şeyler vardır ki, sırası gelince mutlaka hayattan istenecektir.

Benim bugünkü vaziyetim sadece bir hastası olan insanın muvakkat vaziyetidir ve istikbal için bir taahhüt sayılamaz. Hâsılı, şimdilik burada kalmaya mecburum. Fakat ilerde mutlaka görüşeceğiz."

XIII

Kış ortalarına doğru Miralay, büsbütün yatağa düşmüştü.

Evvela, ona üç aylık bir mezuniyet verdiler. Sonra baharla beraber tekrar bir parça canlanır gibi oldu ve birkaç gün araba ile kışlaya gidip geldi. Züleyha, bu muvakkat iyiliğe aldanmakla beraber, mütemadiyen:

– Size uzun bir istirahat lazım baba... Tekrar yatmanızdan korkuyorum, diyordu.

Ali Osman Bey, bir akşam, Yusuf'la beraber eve geldi:

– Züleyha, yeniden mezuniyet alabilmem için, tam teşkilâtlı bir hastanede muayenem icab ediyor, dedi. Yarın Adana'ya gideceğim. Yusuf Bey de bana arkadaşlık edecek. Onunla beraber olunca merak edilecek bir şey kalmaz. Herhalde iki üç gün içinde burada olacağım.

Miralayın Adana hastanesinde müşahede altına alınmasına lüzum görülmüş, iki üç günlük seyahat, bu sebepten tam on yedi gün sürmüştü.

Bu gecikmeden meraka düşen Züleyha, ikide birde Adana'ya gitmeye kalkıyor, Enise Hanım, zorla önüne geçiyordu.

Bereket versin, Ali Osman Beyden günaşırı gelen mektuplar gayet iyi idi. Fazla olarak, Yusuf da teminat veriyor, hastanenin bahçesinde muhtelif pozda resimler alarak Züleyha'ya gönderiyordu.

Miralay, Adana'dan döndüğü zaman, çok iyileşmiş görünüyordu. Züleyha, izin meselesinin ne olduğunu sorduğu vakit:

– Müsterih olabilirsin kızım, dedi, artık istediğinden fazla dinlenebileceğim.

– !!!???

– Tekaüd oluyorum... Merak etme. Fena bir şey söylemediler... Hatta istersem bir sene kadar da mezuniyet verebilecekler... Fakat bu, doğru olmayacak... Hayatım için bir tehlike olmamakla beraber, ben artık alil sayılırım. Askerlikte yarım adamın yeri yoktur bilirsin... Onun için kendiliğimden tekaüdümü istedim. Zannederim bunu sen de muvafık bulacaksın...

Züleyha, tekaütlüğün –bilhassa babası gibi bir asker için– hayli ehemmiyetli bir sarsıntı olacağını tahmin etti. Fakat onun bu haberi verirken gösterdiği sükût ve neşeye aldanmış gibi yaparak güldü.

– Çok iyi ettin baba, dedi, sen bir ordunun bir zabitinden bekleyebileceği bütün fedakârlıkları yapmış bir insansın. Artık, biraz da kendinle ve benimle meşgul olmandan

daha tabii bir hakkın olamaz...

Miralayın tekaütlüğü, Züleyha'yı bir başka cihetten de ümitlendirmişti: Bundan sonra Anadolu'da oturmak için, bir mecburiyet kalmıyordu. Ankara'dan emir gelir gelmez, İstanbul'a dönerek babasının isteyeceği herhangi bir yerde yerleşebilirdi. Züleyha, teklifin babasından gelmesini istiyor, kendisi, yalnız dolambaçlı imalarla onu bu bahse sevketmeye çalışıyordu. Fakat, aradan birkaç gün geçtiği halde, onun bir şey söylemediğini görünce, şüphelendi, bir akşam lâkayt bir sesle:

– Emrin gelince ne yapacağız, baba? diye sordu.

Ali Osman Bey, hafifçe ürktü:

– Hele bir kere emir gelsin de, o zaman konuşuruz, dedi. Çünkü nihayet, pek az ihtimal de olsa, talebimin kabul edilmemesi mümkündür...

Züleyha, göğsünde hafif bir sarsıntı hissetti. Bir iki kere gözlerini kırpıştırarak:

– Ya öyle mi? Nasıl istersen, dedi.

Babasının niçin kendisiyle konuşmaktan çekindiğini anlamıştı. Hiçbir şeyin farkında değil gibi görünmekle beraber, o geceden itibaren babasıyla Enise Hanımın ve sık sık eve gidip gelen Yusuf'un hallerine dikkat etti ve kendisine karşı alttan alta bir plan hazırlanmakta olduğunu gördü. Onlar, Ali Osman Beyi, tekaütlüğünden sonra da Silifke'de alıkoymak istiyorlardı. Bu planın muvaffak olması, Züleyha için her şeyin bitmesi demekti. Bilhassa babasının – aralarındaki yakınlık derecesi ne olursa olsun – bu köylülerle birleşerek kendisine karşı cephe alması, fena halde haysiyetine dokunuyordu. O, küçük bir hareketle bu cepheyi nasıl bozguna uğratacağını bilmez değildi. Fakat ne çare ki eli, kolu bağlı idi. Ortada hayatından korkulan bir hasta vardı.

Nihayet, bir gece bir aile toplantısı yapıldı ve evvelden hazırlandığı anlaşılan gülünç bir sahnenin tatbikine başlandı.

İlk söz, zavallı Yusuf'a düşüyordu.

O, kısa bir tereddütten sonra, Züleyha'nın bir hafta ev-

vel babasına sorduğu suali tekrar etti:

– Muamele tamam olunca, ne yapmayı düşünüyorsunuz kumandanım?

Ali Osman Bey, "bilmiyorum" demek ister gibi, omuzlarını kaldırdı ve başını önüne eğdi.

Rol sırası, Enise Hanıma gelmişti:

– Bilmem amma, ben sizin yerinizde olsam, burada yerleşirim. dedi, bütün memleket size kul, köle oluyor. Havamız, suyumuz güzel. Sonra, biz varız. Akraba değiliz amma **hayırsız** akrabadan daha iyi kaynaştık; şunun şurasında birbirimize övür olduk... İstanbul'a yine gider gelirsiniz... Sonra, bizim buralarda geçim ucuzdur... Et, zerzevat, odun, kömür...

Zavallı kadın, Yusuf'tan daha basit olduğu için, rolünün tehlikesini anlamıyor, Silifke'yi İstanbul'a karşı müdafaa için, daha caiz bir şeyler bulamayarak, mütemadiyen ucuzluk istatistikleri ileri sürüyor ve arasıra cevap bekler gibi Züleyha'ya bakıyordu.

Genç kız, bu konuşulan şeylerin kendisi için olduğunun farkında değilmiş gibi, ayağa kalktı ve dışarı çıktı. Sofada ertesi gün yıkanacak çamaşır hakkında hizmetçiye yüksek sesle emirler verirken içeride muhaverenin birdenbire durduğuna dikkat ediyor ve ihtiyar kadının nasıl bozulduğunu görür gibi olarak acı acı gülüyordu.

Züleyha, o gece çok sinirli idi. Bir şey söylememeye azmetmiş olmasına rağmen, babasıyla yalnız kalınca dayanamadı:

– Vakitler yaklaşıyor baba, dedi, ne yapacağımızı konuşmaya başlamalıyız artık... Bu, tabii **bizim aramızda** olmalı...

Ali Osman Bey, kızından haklı bir ders almakta olduğunu anlamıştı. Bu üzüntülü meseleyi daha fazla uzatmayı o da doğru bulmadı. Züleyha'nın, oturduğu koltuk etrafına dizdiği yastıklar arasından doğrularak:

– Zannederim ki İstanbul'a yerleşmek doğru olmayacak. Bilmem, sen ne fikirdesin? dedi.

Züleyha, babasını hiçbir zaman bu kadar muztarip, korkak ve mütereddit görmemişti. Fakat buna rağmen, hiçbir şeyin onu bu karardan döndüremeyeceğini anlıyordu.

Dudaklarını kısarak:

– Benim ne fikirde olduğumu söylememden bir şey çıkacağını ummuyorum baba... Siz söyleyiniz kararınızı... dedi.

Züleyha, gülümseyerek gözlerini onun gözlerine dikmeye çalıştı, fakat bu vaziyette tahammül edemeyerek birdenbire başını yana çevirdi; sonra ellerini yarı zorla onun parmaklarından kurtardı:

– Züleyha, yanıma otur kızım...

– Hayır baba... Müsaade ederseniz oturmayayım.

– Niçin?

– Çünkü, bu gece sinirliyim. Hafif bir rahatsızlık hissediyorum. Belki ağlarım. Aklınıza başka şeyler gelir.

Ali Osman Bey, ayağa kalkmıştı, onun saçlarını okşuyor, zorla başını çevirmeye çalışıyordu.

– Züleyha, konuşalım kızım... Pek ileri vardırmamak şartıyla ağlasan da ehemmiyeti yok... Sen yaştaki kızlar için bu, o kadar ayıp bir şey değildir; ferahlıktır...

– ....

– Biraz sıkıntı çeksen de daha rahat uyuruz... Sen, burada yerleşmemize muhalifsin değil mi? Çekinecek bir şey yok... İkimiz de, çok şükür, aklına, iradesine sahip insanlarız...

Vakit geç idi. Babasının ellerindeki ateş ve titremeden, gözlerindeki parıltıdan fena bir gece geçireceğini anlıyordu. Bu dakikada onu teskine çalışmaktan başka iş olamazdı; ilerisi için kat'i bir taahhüt altına girmemiş olmak için, kelimelerine dikkat ederek, sesini tatlılaştırarak:

– Baba, biliyorsun ki, siz tamamıyla iyi oluncaya kadar ben, hiçbir arzunuza karşı gelecek değilim, dedi, bu yerleşme meselesinde belki ufak tefek itirazlarım olabilir... Fakat bilirsiniz ki, bunlar, sırf sizin daha çabuk iyi olmanız için bir takım düşüncelerdir.

– Benim için mi? Nasıl?

Züleyha, zarif bir hareketle babasını okşadı:

– Yarın baba, dedi, yarın istediğimiz kadar konuşabiliriz... Şimdi yorgun bir saatiniz...

– Kızım, mademki başladık, konuşmaya devam etmemiz lazım...

Ali Osman Bey, biraz düşündükten sonra, ağır ağır ilave etti:

– Askerlik itiyatlariyle yerleşmiş bir insan için, herhangi bir meselede iyi, yahut kötü bir karar ve neticeye varmak kadar dinlendirici bir şey yoktur.

Züleyha, babasının günlerden beri zihnini meşgul eden şüphe ve tereddütlerden kurtulmazsa sükûn bulamayacağını anladı; davasını halletmekten ziyade, onu birkaç müphem ve tatlı sözle oyalayıp avutmak kararıyla karşısına oturdu:

– Biraz daha yakın otur, Züleyha... Şimdi anlat bakalım. Benim sıhhatim için düşündüğün şeyler nedir?

– Basit, baba... Doktorları daha kuvvetli, vasıtaları daha bol, havası daha güzel bir yere yerleşmek seninle...

– İstanbul, değil mi?

– Daha iyisini bilmem nasıl bulacağız?

Ali Osman Bey, derin bir nefes aldıktan sonra:

– Bunları ben de uzun uzadıya düşündüm, dedi, imkân yok... Hakikaten imkân yok benim için... Fakat buna mukabil sana artık hürriyetini iade edebilirim çocuğum... Sen, kendi kendine İstanbul'a dönebileceksin...

– Buna da bence imkân olmadığını siz pekâlâ biliyorsunuz ya...

– Çocuğum, artık büyüdün... Açık konuşabiliriz... Benim tabiatımın bir tarafını bilmem anlayabildin mi? Ben, kimseye bir şey borçlu olmak istemeyen bir insanım... Hasta, bir yüktür, bir külfettir... Hele genç bir çocuğu ayak bağı olmak... Ne hale gelirsem geleyim, ben, bu ekmekten yiyecek insan değilim...

– Sinirlenme baba...

– Hayır çocuğum... Bazı şeyleri söylemek imkânını bu-

lamayarak kafasının içinde evirip çevirmek daha üzücü bir şeydir... Bunu sen de pekâlâ anlarsın... Ne söyleyecektim?.. Evet... Aile ocakları, zannedildikleri kadar devamlı şeyler değildir kızım... Büyüklerin kimi ölür, kimi ihtiyarlar... Buna mukabil çocuklar yetişir... Kumanda heyetindeki bu infisah neticesinde yuva dağılır... Onun yıkıntılarından yeni yeni evler meydana gelir... Biz de şimdi bu vaziyetteyiz. Annen ölünce bizim evimiz de bu hale düşmüştü kızım... Yani kelimeyi açık söylemekten çekinmeyelim, fi'len yıkılmıştı. Şimdi benim sana hasta bir baba ile yirmiyi geçmiş terütaze bir çocuktan mürekkep bir aile taslağını böylece devam ettirelim, demeye hakkım yok... Görüyorsunuz ki, sana verdiğimi söylediğim hürriyet bir lakırdıdan ibaret değil. Onu bu hakkı, bu hayat kanununa istinat ettirmeye çalışıyorum... Sen, hürsün kızım... Artık İstanbul'a dönebilirsin; istediğin yerde yaşayabilirsin... İhtimal, bana bir sual sormak istersin "neden tahsilime devama müsaade etmedin? Beni buraya bağladın o halde?" dersin... Bu sualine cevap vermek benim için müşkül olacak...

– Hiç değil, baba... Bilâkis...

– Evet, sebepleri daha evvel de sana bir parça söylemiştim... Kendimce bazı düşüncelerim vardı... Karışık bir devirde geçirdiğin çocukluktan sonra birkaç sene Anadolu havasında, temiz bir aile ocağı içinde yaşamak senin için hayırlı bir şey olacak sanıyordum... Doğrusunu ister misin?.. Hâlâ da bu düşüncemde yanıldığıma kendimi tamamıyla inandıramıyorum... Belki bu hayatın da sende, ilerde görünecek bazı hayırlı izleri kalmıştır...

– Elbette baba...

– Şimdi kızım, kararımızı verelim. Sen dönüyorsun, ben kalıyorum...

– Nereye baba?

– İstanbul'a tabii...

Züleyha, hafif bir sinir kahkahası kopardı; gözlerini kaplayan yaşları göstermemek için, babasının arkasına geçerek ellerini onun omuzlarına koydu; sonra yavaşça eğilerek onu

ensesinden öptü. Züleyha, sevgisinde daima resmî kalmıştı. Miralay, kızının bu korkak, mahçup busesinde fevkalâdeliği anladı; başını önüne eğdi.

– Tekrar hatırlatıyorum: Çocuk oluyorsunuz baba... Bizim için ayrılmak mümkün mü?..

– Er geç, nasıl olsa evleneceksin...

– Onu da düşünmeye daha çok zamanımız var...

– Ben de sana tekrar ediyorum ki, baban fedakârlık kabul edecek bir insan değildir...

– Fedakârlığı nereden çıkarıyorsunuz... Bilmelisiniz ki, sevilen birisi için yapılan fedakârlık, zevk için yapılmış demektir. Binaenaleyh fedakârlık sayılmamalıdır...

– Sen, bunları romanlarda okumuşsun kızım... Hakikat böyle değil.

Züleyha, kısa bir tereddütten sonra:

– Zavallı babacığım, dedi, siz, kızınızın nasıl bir canavar olduğunu bilmiyorsunuz. Bana zevk duymayacağım bir şeyi kabul ettirmek, yaptırmak imkânsız bir şeydir... Şimdi yanınızda, sizin sevginizle öyle dopdolu bir zaman geçiriyorum ki, ilerde bunu hasretle aramaktan korkuyorum.

Züleyha, babasına söylediği sözleri düşünürken, o vakit, zorla zaptedilmiş yaşların şimdi de gözlerini yaktığını duyuyor, maddi sefaletlerine rağmen, o aylardaki ruh zenginliğine hakikaten hayatının hiçbir devrinde erişemediğini hayretle görüyordu.

* * *

Bu geceden üç, dört ay sonra idi. Mevsimin son güzel günlerini geçirmek için, Gölyüzü çiftliğine gitmişlerdi. Bir akşamüstü baba-kız, bahçedeki havuzun yanında oturuyorlardı.

Ali Osman Beyin, son zamanlarda ayakları da şişmeye başlamış olduğu için, dolaşamıyor, dizlerinde Züleyha'nın zorla koymaya alıştırdığı bir hafif battaniye ile salıncaklı koltuğunda uzanıyordu. Bir aralık söz, Yusuf'a intikal etti:

Ali Osman Bey:

– Dikkat ediyor musun Züleyha, dedi, Yusuf yine görünürlerde yok...

Genç kız güldü:

– Silifke'de belediye binasının etrafında sinsi sinsi dolaşıyor olmalı, dedi.

– Zannetmem...

– Ben, öyle tahmin ediyorum... Çiftlik onu tatmin edemiyor... Gözü başka şeylerde...

– Olabilir... Fakat daha mühim bir sebep de var... Düşün bakalım bulacak mısın?..

– Ne olabilir?

– Annesinin daima bizimle beraber yaşamasına mukabil, Yusuf'un inadına bizden kaçtığına dikkat ettin mi?

Züleyha, babasının bu sözlerinden ve gülümsemesinden bir şeyler sezinleyerek:

– Evet fakat benim tahmin ettiğimden başka bir sebep aklıma gelmiyor, dedi.

– Dışarı terbiyesi başkadır... Seninle beraber bulunmaktan çekiniyor...

Züleyha, kaşlarını çattı:

– Ne münasebet? Bu da yeni mi çıktı?

– Halkın dedikodu yapmasından korkuyor.

– Garip şey...

– Garip değil, buraları için bilâkis pek tabii... Her yer için de aşağı yukarı öyledir ya... Birbirleriyle çok yakın münasebeti olan iki ailede evlenecek bir kızla bekâr bir erkek bulunursa...

– Acaba bir dedikodu mu yaptılar, baba?..

Ali Osman Bey, kızının sualini işitmemiş gibi, daha ziyade gülerek devam etti:

– Hele birinin adı Yusuf, birininki Züleyha olursa...

Bu sefer, Züleyha da güldü:

– Benim Züleyha gibi Yusuf'u kovaladığımı zannetmesinler sakın baba?

– O kadar değil tabii... Fakat Silifke'de bazı kimseler

bana bazı şeyler çıtlattılar...

– Ne vakit? Hele son zamanlarsa sizin kimse ile görüştüğünüz yok gibi...

Züleyha, ayağa kalktı:

– Muhterem babamın dili altında bir şeyler dolaşıyor.

– Beni utandırma Züleyha... Bilirsin ki, ben daima açık konuşurum...

– Bu huyunuzu bir zamandan beri bir parça değiştirdiniz gibi geliyor bana...

– Ne yapayım kızım... Biraz haşin olduğun için, bazen ihtiyatlı konuşmaya mecbur oluyorum...

– Bu, doğrudur baba... Ben, yaradılışta biraz haşinim... Bunu kendim de teslim ederim... Fakat size karşı ben hiç öyle bir şey yaptığımı zannetmiyorum... Şimdi, söyleyiniz bakalım, bunları size kim söyledi?.. Sakın Yusuf Beyin kendisi olmasın?

Miralay, bu şüphenin imkânsızlığını göstermek için kahkaha ile güldü:

– Hiç öyle şey olur mu; onun terbiyesi böyle bir meselede bana en küçük imada bulunmasına müsait mi?

– O halde?

– Annesi.

– Sahi mi söylüyorsunuz?..

– Seni, hatta, resmen oğluna istedi.

– İşte bu, pek garip... Enise Hanımın beni beğenmediğini, beğenmesine imkân da olmadığını pekâlâ bilirsiniz...

– Sen bu dışarlık kadınlarını bilmezsin kızım... Enise Hanım, senin fikirlerinden korktuğuna ben de şüphe etmem... Fakat onlar, kızın kendisinden ziyade ailesine ehemmiyet verirler... Bak ne kadar açık konuşuyorum...

– Şu halde Enise Hanım, size olan bağlılığı sebebiyle, beni oğluna istedi.

– Seni de birçok cihetlerden beğendiğini kabul etmezsek kadıncağıza karşı haksızlık etmiş oluruz...

– Mahdum Bey de bu projelere pek yabancı olmasa gerek... Acaba onun fikri ne merkezde?..

– Müsait olsa gerek... Senin gibi bir kıza karşı lâkayt olmasına imkân yok...

– Muhterem babam bu meselede ne düşünüyor? Onlara acaba ne gibi bir cevap verdi?

Ali Osman Bey, şaşırdı, Züleyha'dan bu kadar açık bir sual beklemiyordu. Onu anlamamış gibi görünerek:

– Ne cevap mı verdim? dedi, duvarların kulağı var... Bu sözünüzü kimse, işitmesin, dedim.

– Niçin?

– İmkânsızlığı için...

– Neden bu imkânsızlık?

– Senin böyle bir evlenmeye taraftar olmayacağını tahmin ettiğim için... Bu sözlerin belki arada bir soğukluk meydana getirmesine sebep olacağı için...

– Pek güzel... Fakat benden gizli kalmasını lüzumlu gördüğünüz bu meseleyi, şimdi kendinizin açmanızdaki sebep?!!

Ali Osman Bey, hafifçe kızardı; başını önüne aldı. Genç kız devam etti:

– Bu mesele hakkında muhterem babamın ne düşündüğünü sorabilir miyim acaba?

– Yaşı pek ilerde olmamakla beraber, baban artık ihtiyardır kızım... Alildir, acizdir; her mânasıyla tekaüttür. Onun düşüncelerinin artık hiçbir kıymeti kalmamıştır...

– Ne söylüyorsunuz baba?

Züleyha, kendini hayatın bir dönüm noktasında hissediyor, göğsü tıkanıyordu.

Babasının bu sözlerinde, uzun kahramanlıklardan sonra, beyaz bayrak çeken viran bir kale hüznü vardı.

Züleyha, genç kalbindeki isyan ve merhametin kendisini bu dakikada tamir edilmez bir deliliğe sürükleyeceğini anladı; zorla kendini tutarak:

– Çocuk olmayalım baba, dedi, mantıkî düşünelim... Hissimizle hareket edersek sonradan ikimiz de pişman olabiliriz... Maksadınızı anladım... "Yusuf'la evlenmen, benim için bir arzudur, fakat artık senin üzerinde otoritem kalma-

mıştır" demek istiyorsunuz... Bir kere şunu bilmelisiniz ki, siz, benim üzerimde otoritesi olan tek insansınız ve umarım ki, daima da öyle kalacaksınız. Karakterimi belki anlamışsınız... Ben, kolay kolay boyunduruk altına alınan insanlardan değilim... Belki, bu da kanınızdan aldığım inat, yahut iradenin bir başka türlü tecellisidir. Evlenmek, kendi kafasına ve kalbine göre bir aile yapmak hakkı insanın hürmet edilmesi lazım gelen bir hakkıdır. Müsaade ediniz, bu iş üzerinde hiçbir tesire kapılmadan düşüneyim; hesaplarımı yapayım... Vereceğim kararın benim kendi kararım olduğunu, netice üzerinde sizin hiçbir tesir ve mesuliyetiniz bulunmadığını bilirseniz daha bahtiyar olursunuz.

Züleyha, o akşam, erkenden odasına çekildi. Dışardaki kuvvetli mehtabın hayal uyandırmasından ve romanesk rikkat dalgalarıyla düşüncelerinin selâmetine tesir etmesinden korkarak pencere kepenklerini kapadı; kâh odanın içinde dolaşarak, kâh arka üstü yatarak saatlerce düşündü.

Yaşı yirmi ikiye giriyordu. Senelerden beri üstüne çöken rehaveti silkmek, hayatı için bir karar vermek zamanı gelip çatmıştı.

Önünde birdenbire birkaç yolun açıldığını, soğuk bir mantıkla bütün ihtimalleri ve şansları hesapladıktan sonra bunlardan birini seçmek lüzum olduğunu görüyordu. Kalbinin isyan ve nefretlerini yenerek babasının ölümünü bile bu hesaplara karıştırmaktan çekinmemeli idi. Babası, onun Yusuf'la evlenmesini delicesine istiyordu. Hatta Silifke'den ayrılmamakta inadı da belki bununla alâkadardı. Doğrusunu söylemek lazım gelirse, Miralay, maksadına ermek için, kendisine yakışmayacak küçük entrikalardan bile çekinmemişti. Acizden o kadar nefret ettiği halde, bugün ihtiyarlık, alillik, tekaütlük kelimelerini mitralyöz kurşunları gibi birbiri ardında kızının kalbine göndermesi, onu en zayıf tarafından vurmak için değil miydi? Babasının bu hareketi, Züleyha'nın gururunu kırıyor, onda bu evlenmeyi düşünmeden reddetmek arzusunu uyandırıyordu. Fakat, mademki bugünü hayatında bir dönüm noktası olarak kabul etmişti; o halde dur-

mak ve ilerdeki hayatını açıkça görünceye kadar düşünmeye devam etmek mecburiyetinde idi.

Bu evlenmeyi reddederse ne yapacaktı? Vaktiyle on beş yaşın toyluğu içinde tutturduğu "aklınca, kalbince yaşamak... Müstakil bir hayatın sahibi olmak" teranesine, itiyat kuvvetiyle, devam edip gidiyordu. Fakat bunun pratik çarelerini de düşünmek lazımdı.

Evet, ne yapacaktı? Babası onu yalnız bıraktığı zaman, hangi yaşta olacağını biliyor muydu? Daha mühimi, o gün ilaç kokan loş ve neşesiz odalarda hastabakıcılığıyla geçmiş senelerden sonra ruhen ne vaziyete gelmiş olacaktı?

Tahsili yarım kalmıştı. Bundan sonra ona devam etmeyi düşünmek boş hayaldi.

Müstakil bir hayat yaşamak idealinin bir zaman da bir yerde ufak bir iş bulmak ve ekmeğini kazanmakla kabil olacağını düşünmüştü. Fakat şimdi, bunu da, üzerinde durmaya değmeyecek kadar çocukça bir hayal gibi görüyordu.

Döne dolaşa yine evlenme çaresi kalıyordu. Fakat nerede, nasıl?

Babasının, onu Anadolu'da yaşamaya mecbur etmekle umduğu inkılâpların belki hepsi olmamıştı. Fakat şimdi düşünürken eskisine nisbetle çok ağırlaştığını ve birçok fikirlerinin esaslı surette değişmiş olduğunu görüyordu.

Başka bir muhitte, mesela İstanbul'daki akrabalarının yanında artık ve muvakkat ve yabancı kalacaktı. Görünüşte ne olursa olsun, gayesi fırsat ve tesadüf gözleyerek sosyete içinde evlenecek bir adam avlamak olacaktı. Böyle bir koca avcılığı için **maniyer** ve **koketörü** yapmak Züleyha'ya eski tertip evlenmelerden daha az küçültücü görünmüyordu.

Evet, hedef bu olduktan sonra, hiç akılda yokken ayağına gelen bir Yusuf meselesini de, bir hesap olarak düşünmekte çekinilecek bir şey yoktu.

Yusuf'a, vücut ve çehre itibarıyla güzel erkek denirdi. İnsanlık ve ahlâkından da şüphe caiz değildi. Ancak basit ve toy bir tarafı vardı ki, ona bu maddî güzelliğinden çok şey kaybettiriyordu. Yusuf'un saf bir dışarlık delikanlısı olmak-

tan çıkıp enerjik ve mânalı bir erkek çehresi alması ancak kızdığı ve alnındaki damarın kabardığı dakikalarda kabil oluyordu.

Sonra, kendisinin büyük ideal sandığı bazı miskin rütbe ve mevki hırsları vardı ki, onu çok bayağılaştırıyordu.

Nihayet, üzgençti; kendini ileri fikirli bir medenî adam sanarak hemşehrilerine ukalâlık ediyor, gülünç oluyordu. Maamafih, kabiliyetli ve azimkâr bir kadın, belki zamanla, bu temiz ham maddeden enterasan bir asri erkek tipi çıkarabilirdi...

Züleyha, bu evlenmede daha başka faydalar görüyordu. Hastasına bakmak için, artık yalnız olmayacaktı. Hayat, daha normal bir şekil alacak, senenin bir kısmında kocasıyla beraber istediği memleketlerde seyahate gidebilecekti. Bütün bunlar için, bir fikir, daha doğrusu hayalden bir parça fedakârlık yapmak kâfi idi.

Züleyha, o gece uyumadan kararını vermiş bulunuyordu. Fakat, kendinden daha ziyade emin olmak için, üç gün babasına bir şey söylemedi ve bu üç günün her gecesinde bu düşünceler serisini kendi kendine tekrarladı.

* * *

Silifke'deki evlerine dönecekleri gün idi. Züleyha, Enise Hanımla beraber, babasının çamaşırlarını topluyordu. Bir aralık ihtiyar kadının sofaya çıkmasından istifade ederek, işini bıraktı; babasının önünde durdu:

– Geçen gün bir şey konuşmuştuk sizinle, dedi.

Bu yer ve bu zaman ağır bir meselenin konuşulmasına o kadar az müsaitti ki, Ali Osman Bey, birdenbire intikal edemedi; hayretle "hangi mesele?" diye sormaya mecbur oldu.

– Benim Yusuf Beyle evlenmem meselesi...

Miralayın hayreti daha ziyade arttı:

– Evet kızım.

– Enise Hanımın beni istediğini söylemiştiniz...

– Evet Züleyha...

– Bir noktayı pek iyi anlamayamadım. Bu, kendisinin bir arzusu mu, yoksa oğlu namına yapılmış bir müracaat mı?

– Tabii oğlunun arzusu üzerine... Başka türlü nasıl olur?

Ali Osman Bey, kızının üç günden beri devam eden sükût ve dalgınlığından yanlış bir mâna çıkarmıştı.

Şimdi de onun kapalı çehresinden bir şey anlamıyor, hayretle yüzüne bakmakta devam ediyordu.

– Ben, va'dim üzerine hiçbir tesir altında kalmadan düşündüm baba... Neticeyi kendilerine söyleyebiliriz...

Züleyha, ilk sözü kendi söyler, bu alımsatımı mutat merasim ve vasıtalardan kurtarırsa haysiyetini daha ziyade korumuş olacağını zannediyordu.

O esnada elinde bir küçük çanta ile kapıdan giren Enise Hanıma resmî ve hemen hemen sert bir sesle:

– Efendim ailemize karşı büyük bir nezaket göstermişsiniz. Beni Yusuf Beye istemişsiniz dedi.

İhtiyar kadın, olduğu yerde durdu; çantayı yere bıraktı, sık sık gözlerini açıp kapayarak Ali Osman Beye bakıyordu.

Züleyha, bu hayrete gülümseyerek devam etti:

– Babamla beraber teklifinizi kabul ediyoruz... Şimdi müsaade ederseniz Yusuf Beyi çağıralım da meseleyi kendisine de haber verelim.

Otomobil bir zamandan beri tamirde olduğu için, şehre çiftliğin arabasıyla inilecekti. Yusuf, bahçede, kapının önünde atların koşulmasına nezaretle meşguldü. Züleyha bu meseleyi bir an evvel bitirmekte acelesi varmış gibi, pencereye yürüdü. Yusuf'u adıyla çağırmamak için, tahta kepenkleri hızla itti. Yusuf, başını kaldırınca:

– Biraz yukarıya zahmet edeceksiniz, dedi, ehemmiyetli bir iş var...

Genç kız, sarhoşluğa benzer hafif bir baş dönmesi içinde idi. Biraz sonra Yusuf'u karşısında görünce ilk sözü yine başkasına bırakmak istemedi; iki dakika evvel Enise Hanıma söylediklerini aynen tekrar ederek:

– Ailemize karşı büyük bir nezaket ve teveccüh göstermişsiniz, dedi. Biz de babamla beraber teklifinizi kabul ediyoruz. Mutabıkız değil mi?

Birkaç adım ilerleyerek erkekçe ve arkadaşça bir tavırla elini uzattı; Yusuf'un elini sıktı.

İki ay sonra, Züleyha, Gölyüzü çiftliğinde Yusuf'la evleniyordu.

XIV

Yusuf ve Züleyha masalı hayalleri tahrik etmişti. Memleket bu izdivacı, hemen hemen mukadder bir aşk izdivacı, bir idil gibi görüyor, hatta yine masalın telkinine uyarak ilk teşebbüsün Züleyha'dan geldiğine inanmaya meylediyordu.

Bazı akşamlar ortalık kararırken, yeni nişanlıların atla kırlardan döndüğünü, arasıra yan yana durarak gurubu seyrettiklerini görenler, aralarında –roman ve sinemalarda olduğu gibi– âşıkane muhavereler tahayyül ediyorlardı. Hakikatte onların uzun sükût fasılalarından sonra birbirlerine söyledikleri şeyler, hep evlenme ve yerleşme hazırlıklarına ait projeler ve münakaşalardı.

Aile efradı arasında bazı esaslı anlaşmamazlıklar vardı.

Evvela Enise Hanım, memlekete karşı parlak bir düğün istiyordu. Ekseri köylüler gibi, düğün onun için mukaddes bir merasimdi: Gölyüzü çiftliğinin şeref ve namus meselesi idi. Para işlerinde hasis denecek kadar ihtiyatlı ve hesabi olduğu halde, bu işde hiçbir fedakârlıktan kaçınılmamasını istiyordu.

Yusuf, annesinin Gölyüzü çiftliğini gecelerce çıra ve meşale alevleriyle, çalgı sesleriyle doldurmak arzusunu fazla eski, fazla köylü buluyor, Silifke'de danslı bir toplantı yapılmasını Züleyha'yı daha hoşlandıracak bir yenilik sanıyordu.

Züleyha'ya gelince, onun için şehirdeki danslı toplantı, köydeki meşaleli ve pehlivanlı düğünden daha az gülünç değildi. Kendini bu nevi düğünlerden birinin gelini olarak ha-

yalen bile görmek, onu tiksinti ve istihfaf ile doldurmaya kâfi geliyordu.

Düğün diye, bir şeye ne lüzum vardı? Noterde ev kontratı imzalamaya gider gibi, bir arabaya binerek nikâh dairesine gitmeli, iki şahit karşısında bu işi sessiz, sedasız bitirivermeli idi. Ondan sonra da karı koca çantalarını alarak birkaç hafta bir yere, mesela, Yusuf'un Kıbrıs'taki halasına savuşurlar, olur biterdi.

Yeni ailenin nerede yerleşeceği de epeyce çetin bir dâva olmuştu.

Enise Hanım, çiftlikte yerleşilmesini istiyordu. Yusuf, Silifke'de yeni bir ev tutulmasına taraftardı. Züleyha, kaynanasının fikrini daha doğru buluyordu. Gölyüzü çiftliğine bir **şatlen** vaziyetinde yerleşilir, sonra oradan yaz kış, sık sık Avrupa'ya yahut İstanbul'a seyahatlere gidilirdi.

Züleyha, bilhassa bu son meselede fazla ısrar etmişti. Bunun bir mühim sebebi de, Yusuf'ta son zamanlarda yine belediye ve fırka işlerine karşı bir meyil hissetmesi idi. Aklı sıra evlenmesini bahane ederek tekrar kasabaya yerleşecek, frak ve silindirini giyerek, nişanını, kokardını takarak alayların başına geçecek, eski kafadarlarını etrafında toplayarak belediye intihabı kavgalarına girişecekti.

Züleyha, arasıra bir yerini getirerek bu tarzda bir hayatın acı, zalim karikatürlerini yaptıkça Yusuf'un yüzünü sarkıtması ve dalması, genç kızın tahmininde yanılmadığını gösteriyordu.

Şehirde, memleketin ileri gelenleri için, bir nevi klüb arasıra uğrayan mühim politika adamları için, misafirhane vazifesini görecek bir ev, davetleri idare edecek monden bir kadın, bütün bu külfetlere gaye olarak belediye reisliği ve ilerde belki bir mebusluk...

Yusuf'un bu iptidai ve burjuva ideali karısını da teşrik etmek ümidi Züleyha'yı için için kızdırıyor, boğuk bir kinle dolduruyordu.

Yusuf'un, kısa bazı itirazlarından sonra, daima Züleyha'nın arzusuna baş eğmekle bitirdiği bu müzakereleri uzun

sükûtlar takip ediyordu. Bilhassa gün geçtikçe, bu sükûtların devamı, ilerisi için iyi bir alâmet sayılmamak lazım gelirdi. Züleyha, kendisi de bunu hissediyor, yeni âdete göre muayyen günlerde nişanlısıyla yalnız kaldıkça, ona at gezintileri teklif ediyordu. Anadolu'nun başka taraflarında kış başladığı halde, burada sonbahar hâlâ devam etmekte idi. Bazen evden erken çıkarlarsa Taşucuna, denizi seyretmeye gittikleri oluyordu.

Bir odada karşı karşıya oturmak ve konuşacak söz bulamamaktan doğan sıkıntı, bu gezintilerde hemen hiç kalmıyordu. Atlar, arasıra, baş başa gitseler bile, pek az sonra birbirlerinden ayrılıyorlar, onları uzun zaman kendi âlemlerinde yalnız bırakıyorlardı.

Yusuf, korkak bir adam değildi. Hatta el'an dillerde dolaşan Mersin barı vakalarının da anlattığı üzere, oldukça çapkın ve haşarı bir erkek tanınmıştı. Fazla olarak da Züleyha'nın tesiri altına düşmüş ve bir idil havasına girmişti. Fakat bütün bunlara rağmen, nişanlısına karşı hiçbir yakın ve samimi harekette bulunmaya cesaret edemeyecek gibi görünüyordu. Bunda, Züleyha'nın ilk günden itibaren aldığı biraz mağrur ve ciddi erkek arkadaş vaziyetinin de belki tesiri olmuştu. Herhangi bir söz ve hareketinin Züleyha tarafından istintak edildiğini görmek korkusu Yusuf'u âdeta donduruyor, dikleştiriyordu.

Züleyha, onun bu sert ve lâkayt halinden daha ziyade memnundu. Zaten evlenmeye karar verirken en korktuğu şey Yusuf'un modası geçmiş aşk tiratlarıyla kendisine kur yapmaya kalkmasıydı.

Hatır için de olsa, kendisi bu zeminde ona aynı ton üzere mukabele etmeye muvaffak olmayacak ve arada lüzumsuz bir soğukluk ve gerginlik meydana gelecekti.

Halbuki Züleyha, yeni hayatına hiç de fena bir hisle giriyor değildi. Yusuf'u erkek olarak beğeniyor; fazla olarak ahlâkına da itimad ediyordu. Tamamıyla mesut denemezse bile, normal bir aile ocağı kurmak için bu, kâfi sayılmak lazım gelirdi. Zaten aşk denen şeyin, bu asırda mânası kalmamış-

tı. O, eski romanesk zamanlara ait bir efsane, cüzzam gibi mikrobu ihtiyarlamış bir eski hastalıktı. Evet, bu asırda herkes böyle düşünüyor, bunu söylüyordu. Aşkın bir mahlûku demek olan romanlar bile bugün onu gülünç bir kelime addediyorlar, sayfalarından kovuyorlardı. Hayvanlarda da olduğu gibi, erkekle dişinin birbirlerinden bekledikleri maddî zevkler vardı ve hepsi bundan ibaretti. Gözlerini umarak muayyen bir çehrenin çizgileri ve renkleri üzerinde rüyaya dalmak asrın yeni insanına yaraşmayacak ayıp bir eskilikti.

Yusuf'un maddî güzellik itibarıyla beğenilecek bir erkek olmasına mukabil, çocuk ve köylü tarafları vardı. Fakat o, fikirce kendine üstün bir insan da olsaydı, Züleyha, yine ona asıl benliğini teslim etmeyecek, felce uğramış bir irade ile onu rüyalarının hâkimi haline getirmeyecekti.

Hasılı, Züleyha, izdivacın bu yeni telâkkisine göre vücudunu, fizik tarafını beğendiği bu erkeğe hiçbir kayıtsız vermeye hazır bulunduktan sonra mesele kalmıyordu. Aşka gelince; evlenme dairesinde imzalanacak kontratta buna dair bir madde yoktu.

* * *

Maamafih, Züleyha, vakit yaklaştıkça vaziyetindeki gayritabiîliği kendi de hissetmeye ve sıkılmaya başlamıştı. Ne olursa olsun, insan hayatında mühim bir tarih demek olan nişanlılık devresi bu kadar cansız geçemezdi.

Evlenmelerine bir hafta kala yine bir gün deniz kenarına inmişlerdi. Sular çekilmiş, onlar taştan taşa atlayarak büyük bir kayanın ucuna kadar gelmişlerdi. Enginde güneşin batmasını seyre dalmış görünen Züleyha, bir aralık denize düşecek gibi durduğu yerde sendeledi; Yusuf, çevik bir hareketle onu belinden kavradı. Fakat tutmasıyla bırakması hemen hemen bir oldu. Ayıp bir şey yapmaktan korkar gibi:

– Pardon Züleyha Hanım, dedi, tutmasaydım düşüyordunuz.

Bu korku, Züleyha'ya dokunmuştu. İri parlak bebekle-

rinde guruptan bir kızıltı kalmış gibi görünen gözlerini Yusuf'a dikerek güldü:

– Niçin pardon? diye sordu.

– Yok... Belki sizi rahatsız ettim de...

Züleyha, gözlerini kaçırmıyordu:

– Hemen hemen evlenmiş demek olan insanlar için bunlar en tabii hareketler değil midir?

Sesinde hafif bir tıkanıklık vardı. Bu, onun birdenbire cesur bir jest yapmaya, karar vermiş olmasından ileri geliyordu. Ağır bir tavırla:

– İsterseniz nişanlınızı öpebilirsiniz, dedi.

Yusuf, bu sefer kendi sendeler gibi oldu. Her şey gibi bunda da avansın kendisinde kalmasını isteyen Züleyha'nın alamerikan garabetlerine alışmaya başlamış olmasına rağmen teklifin ciddiyetine inanamıyordu. Züleyha, bu dakikada samimi idi. Böyle olduğu halde dudaklarında Yusuf'un şüphesine hak verdirecek bir garip tebessüm vardı.

– Zannederim ki nişanlıların evlenmeden evvel hiç olmazsa bir kere olsun birbirlerini öpmeleri usuldendir.

Yusuf, bir alaya uğramaktan korkuyor gibi başını uzattı, şakaya benzeyen bir buse ile alnından öpmeye hazırlandı.

Fakat Züleyha, birdenbire cüretin son raddesine çıktı, gülümseyerek dudaklarını uzattı.

İlk nişanlı busesi... Bu, eskiden bir genç kız hayatının en büyük hadisesi idi. Züleyha, birdenbire yaptığı jestle insanlığın bu eski ananesine, edebiyatın köhne romanesk aşkına karşı koyduğuna inanıyordu.

Bu öpüşmenin sinema objektifi karşısında, jüpiter lambaları altında oynanmış bir aşk sahnesi gibi yalnız bir taklitten, bir dudak hareketinden ibaret kalması lazım gelirdi; böyle olmakla beraber Züleyha, bu busede garip bir tad duymaktan kendini menedememiş ve beklemediği bu zevke isyan eder gibi, geri çekilmişti.

Şimdi, Taşucu'ndaki küçük karyolasında, dışarıda ağaran sabah ile sakinleşmeye başlamış sular üstüne hafif hafif salıntılarla düşmeye devam ederken, içinde bir şüphe uyanıyordu.

Birtakım fikirlerle o dakikanın zevkinden bir ayıp gibi kaçınmasıydı, kendini çok kere, akıldan daha emin bir kuvvet olan sevki tabiîlerine bıraksaydı, acaba hayatı başka türlü olmayacak mıydı?

Yusuf, hakikaten temiz tarafları olan bir erkekti. İyi idare edilseydi, bugünkünden daha başka türlü bir insan haline gelmesi de mümkündü.

Taşucu'ndaki o akşamın bazı teferruatını hâlâ unutmuyordu.

Yusuf, onu öptükten sonra kuvvetli kollarıyla belinden tutarak havaya kaldırmıştı. Bu vaziyette onu kâh kendinden uzaklaştırarak seyrediyor, kâh yaklaştırarak yanaklarından, gözlerinden öpüyordu.

Bu, belki ibadet gibi masum bir duygunun ifadesi, Züleyha'nın dünyada her şeyden üstün tutulacağını göstermek isteyen bir hareketti. Fakat genç kız, marazi denecek gururu ve korkusu içinde, kendisiyle bir bebek, bir kedi yavrusu gibi oynanıyor, vehmine düşmüş, Yusuf'un kollarında birdenbire katılaşarak yere atlamıştı.

Bu esnada tuhaf bir kaza da olmuş, Züleyha'nın bileziğinden fırlamış bir tel, Yusuf'un ipek gömleğine takılarak hafifçe yırtmıştı.

– Şimdi, hikâyedeki Yusuf, Züleyha'dan farkımız kalmadı... Size tecavüz ettim; gömleğinizi yırttım. Evde kim bilir beni ne kadar ayıplayacaklar...

Yusuf, Züleyha'nın sinirli bir kahkaha, komik bir telâşla söylediği bu sözü ciddiye almış:

– Estağfurullah... Kim farkedecek? demişti.

Ah, bu Yusuf, niçin bu kadar basitti?

Züleyha, bu hatıradan bir başkasına, bir hafta sonra evlendikleri güne atladı.

Bir şatlen vaziyetinde çiftliğe yerleşmek hususundaki arzusunda ısrar etmiş ve muvaffak olmuştu.

Kendisi için seçtiği oda, misafir geldikçe kaldığı büyük oda idi. Burasını biraz tamir ve boyadan geçirterek âdeta bir genç kız yatak odası tarzında süslemişti. Yusuf, yandaki

başka bir odada yatacaktı.

Kaynanası çiftlik kombinezonundan memnundu. Fakat karı-kocanın ayrı odalarda yatmasını anlayamıyor, doğrudan doğruya itiraza da cesaret edemeyerek "bilmem, biz eski insanlarız da bir şey anlamıyoruz" gibi latifeler yapıyordu. Araları iyi idi. Züleyha, aynı tonla cevap vererek: "Korkmayınız efendim; uyanık kaldığımız müddetçe daima beraber olacağız. Uyku zamanlarını ayrı yerlerde geçirmekten ne çıkar? Hem ben çok horlarım. Yusuf Bey, belki rahatsız olur" diyordu. Bir defa da "siz İstiklâl Muharebesine iştirak etmiş bir kadınsınız efendim. İstiklâlin kıymetini bilmeniz lazım gelir" demişti.

– Aman evlatçığım karı-koca tek insan demektir. İstiklâl olur mu?

Züleyha, Enise Hanımın hayretle gözlerini açtığını ve kendisinin cevap vermeden sadece gülerek onun omuzlarını okşadığını hâlâ görüyordu.

Sonra, düğün de nihayet derecede sadeleştirilmiş, bilinen şekillerden hiçbirine benzememesine gayret edilmişti. Züleyha, bahane olarak babasının hastalığını ileri sürmüş, Yusuf, bu arzuya hürmetle baş eğmeye mecbur kalmıştı.

Resmî dairedeki nikâhtan sonra, Silifke'deki evde dostlara bir kabul yapılmış, sonra geceye doğru otomobille çiftliğe hareket edilmişti.

Buna mukabil Züleyha kaynanasının Gölyüzü halkını alabildiğine yedirip içirmesine ve geç vakte kadar açıkta meşaleler ve çalgılarla eğlendirmesine mâni olmamıştı.

Züleyha, gelin elbisesinin üstüne bir manto almış, kocasıyla beraber bir zaman kalabalığın içine karışmıştı. Bu vaziyette kendini tebaasının arasına girmeye tenezzül etmiş bir popüler prenses vaziyetinde görüyor; gizli bir gurur duyuyordu.

Bu insanların geç vakti, nihayet gece yarısı idi. Biraz da kaynanası ve görümceleriyle balkonda oturduktan sonra ortalıktan el ayak çekilmiş ve Züleyha kocasıyla kendini yalnız bulmuştu.

— Üşümeyecek misiniz acaba?

Züleyha, bu sözün daha başka sözler için bir mukaddeme olduğunu hissetmiş, süratle yerinden kalkarak:

— Hakkınız var, demişti, bu iklimde hâlâ havaların soğumamasına rağmen, kış içindeyiz. Siz odanıza gidiniz... Ben müsaadenizle soyunacağım...

— Züleyha Hanım... Ben, sizden bir...

Züleyha onun devamına meydan vermemek için, gülerek:

— Evlendikten sonra zannederim, Züleyha Hanım kalmadı. Bana artık yalnız Züleyha demeniz lazım... demiş ve Yusuf'u dışarıda bırakarak hızla odasına yürümüştü.

Züleyha, o geceki cüret ve çılgınlığını düşünürken hayret ediyordu. Başında bir tek fikir vardı: başka gelinlere benzememek, hâkim bir erkek tarafından yarı zorla alınan âciz eski zaman kızı mevkiine düşmemek... Böyle gecelerin kof ve bayağı nutuklarından, sahte naz ve utanmalarından, haysiyet kırıcı yalvarıp yakarmalarından tiksiniyor, bütün bu sahneleri, zekâ ve gurur sahibi bir yeni insan için tahammül edilmez bir şey addediyordu.

Yusuf'un kendisini de bu gülünç komediye sürüklemesine mâni olmak için, mutlaka bir şey yapmak lazımdı. Bunun için de tek çare, onu odasında bastırmak, açık bir tavırla "ben geldim" demekti. Nasıl ki daha evvelce de bütün âdetleri kırarak ona "evleneceğiz", "beni öpeceksiniz" diye âdeta emirler vermişti. Ona karşı üstünlüğünü muhafaza etmek için, bundan başka yol yoktu. Amma, bu hareket, bu mahdut fikirli saf dışarlık delikanlısına bir yüzsüzlük şeklinde görünebilecekmiş, ne çıkar?

Züleyha, odasında soyunurken telâşından titriyordu. Yüzünü, kirpiklerinin bütün boyalarını yıkadıktan sonra, aynasının karşısına oturdu; oynamaya hazırlandığı sahne için, en kuvvetli makyaj olarak dudaklarına ruj sürdü ve geceliğinin çıplak omuzlarına bir ince şal attı.

Kararının kat'iliğine rağmen, bir türlü kapıdan çıkamıyor, bir şeyler arar gibi odanın içinde dönüyordu. Ne de ol-

sa bir erkek yatağına gidiyordu. Bâkir vücudunda gayriihtiyari isyan ürpermeleri vardı. Züleyha, bu boğucu heyecanı aptal buluyor, kendisine kızıyordu.

O esnada dışarıda, bir kapı gıcırtısı işitir gibi olarak telâşlandı. Geç kaldığını, Yusuf'un daha evvel davranarak odasına gelmekte olduğunu zannetti. Ve korku, onu hızla odasından dışarı attı.

Biraz sonra, kocasının kapısını yavaşça açıp içeri girdiği zaman kendisine hâkimdi; kuliste bir trak geçirdikten sonra, kendini sahnede, halk karşısında görünce rolünün istediği sükûnu birdenbire bulan bir aktris gibiydi. Arkasını kapıya dayayarak, zarif bir baş işaretiyle "bonsuvar" dedi. Bembeyaz yüzü üstünde kanıyor gibi görünen dudaklarında emin, cüretkâr bir gülümseme vardı.

Yusuf, biraz evvelki sersemlikten ayılamamış görünüyordu. Hâlâ elbiseleriyle idi. Yalnız, ceketini çıkararak uzaktaki bir sandalyeye fırlatmış, cebindeki cüzdan yere düşerek içinden paralar dökülmüştü.

Züleyha'yı görünce, arka üstü uzandığı kanapeden fırladı ve mihanikî bir hareketle ceketini almaya yürüdü.

Züleyha, aynı gülüşle sordu:

– Frakınızdan hâlâ yorulmadınız mı?

O, ceketinin kolunu geçirmeye çalışarak:

– Pardon, dedi, onun için değil, fakat karşınızda...

Vilâyet etiketinin, nezaketi bazen bu mertebelere yükseltmeye kadir bulunduğunu bilen Züleyha, onu eliyle menetti ve sahte bir saflıkla:

– Ben sizi soyunmuş sanıyordum, dedi, onun için rahatsız etmekte beis görmedim... Şimdi tekrar giyinmeye kalkarsanız, bana karşı acayip olur...

Eliyle kendi kıyafetini gösteriyor, gülmeye devam ediyordu:

– Müsaade eder misiniz?

Şalını çıkararak, Yusuf'un ceketinin üstüne fırlattı, çıplak omuzlarıyla kocasının önünde durdu.

Boynu, Yusuf'unki yanında çok küçük kalıyordu. Fakat

vücudunu biraz yana çevirerek, başını geri atarak ona bakışında, iri yapılı bazı zararsız hayvanların boyunlarına atılmaya hazırlanan bir küçük canavar hali vardı.

– Bir düğün gecesinde bu kadar etiket doğru değil...

Süratli bir el hareketiyle Yusuf'un beyaz kravatını iki ucundan çekti, bozdu.

Bu hareketlerden bir şey anlamayan Yusuf'ta saf bir hayret, fakat aynı zamanda sevince benzer bir şey vardı. Züleyha, onun bu heyecanını gördükçe, kuvvetleniyor, vaziyete hâkim kaldığını görmekten doğan bir gurur ile âdeta kendinde geçiyordu..

Yusuf'u bir misafir, bir ufak çocuk gibi elinden tutarak kanapeye oturtmuş, kendisi yanı başında bir sandalyeye geçmişti.

Köşedeki aynanın bir ucunda kendilerini gördü ve bu, ona, vaktiyle sinemada seyrettiği bir sahneyi hatırlattı: gece yarısından sonra, bir bar köşesinde Yusuf gibi ceketsiz ve kravatı bozulmuş temiz bir gençle yarı çıplak bir meşhur aktris arasında geçen bir sahne... Aktris, sefahate kanıksamış, hayalsiz ve bezgin bir kokottu. Züleyha, genç arkadaşının hayat hakkındaki masum fikirleriyle alay eden bu kadının tavrına, oturuşuna, hatta boyalı dudağına, kendi tavrını, oturuşunu dudağını benzetti. Ve bu benzetiş onu ürkütmek şöyle dursun, bilâkis memnun etti.

Hayatında hiçbir gün, ne barda, ne başka bir yerde bir erkekle diz dize oturmamış olmasına rağmen, hatırındaki o bezgin ve sarhoş kokot jestlerini daha iyi taklid etmek için bir heves duyuyor. Yusuf'un kanepesinin kenarında çıplak bileklerini birbirinin üstüne koyup yorgun bir tavırla başını sallayarak kocasına bakıyordu:

– Memnun musunuz?

– Neden?

Küçük bir kahkaha:

– Elbette; çiftlik, yahut belediye işleri için değil... Evlenmemizden...

– Elbette... Pek çok...

– Ben de öyle...
– Acaba... Galiba latife ediyorsunuz?
– Ne münasebet! Bilirsiniz ki, ben latifeyi pek sevmem... Hele böyle işlerde...
– Şu halde doğru söylüyorsunuz?
– Aksi halde, sizinle evlenmeye razı olmamam lazım gelirdi... Bu saatte odanızda ne işim vardı?
– Şu halde siz...
– Evet öyle...
– Halbuki ben aksine kani olmaya başlıyordum.
– Sebep?
– Bilmem... Bana karşı soğuk duruyordunuz da...
– Ne yapmamı isterdiniz?
– Vallahi onu da pek bilmiyorum. Sizinle konuşmaya cesaret edemiyordum...

Bu söz Züleyha'nın gururunu okşamıştı.

– Mademki, sizi beğendiğimi söyledim; o halde mesele kalmadı... dedi.

Yusuf, şaşkın bir halde idi. Karısının bazı sözlerini umulmayacak kadar güzel bularak heyecana kapılıyor, fakat biraz sonra onun başka bir sözünden, kendi saflığıyla eğlenir gibi bir gülüş ve tavrından kuşkulanarak kendini tutuyordu.

Bir zaman sustular. Züleyha, Yusuf'un kanapenin kenarına bıraktığı eline parmağıyla hafif hafif vuruyor, arasıra aynanın kenarındaki hayallerine bakıyordu.

Bir aralık, Yusuf da aynaya bakınca, göz göze geldiler. Züleyha, tekrar söze başladı:

– Konuşmuyorsunuz... Eski zaman gelinleri gibi susuyorsunuz.

Yusuf, nihayet kendi haline gülmek kuvvetini buldu:

– Hakkınız var, dedi, şaşkın gibi oldum.
– Size hoşunuza gitmesi lazım gelen bir şey söyledim... Cevap vermediniz...
– Affedersiniz... Belli etmemeye çalıştık amma, anlamışsınızdır elbet... Ben de sizi çok seviyorum...

Yusuf, Züleyha'nın "beğenmek" kelimesinden kasdettiği mânayı anlamamış, ona "sevmek" kelimesiyle mukabele etmişti... "Ben de sizi..." diye verdiği cevapla karısını kendisine klasik bir **ilân-ı aşk** yapmış bir insan mevkiine düşürüyordu.

Züleyha, kızardığını ve yanaklarının ateşlendiğini hissederek yerinden doğruldu; acele ile:

– Pardon, pardon dedi, ben sizi sevmekten bahsetmedim; beğenmekten bahsettim.

Yusuf, yine bocaladı:

– Affedersiniz. Sanırım ki, arada pek fark yok...

– Bilâkis çok fark var... Bu nokta ehemmiyetlidir. İyice anlaşmalıyız... Sevmek, daha doğrusu aşk, eski zamanların bir gülünç hastalığı idi... Romanlar, şarkılar bunu tatsız nağmelerle mütemadiyen körükleyip dururlardı. Umumi harbin bunca zararlarına mukabil bir faydası, bu aşkı yeryüzünden silip süpürmek oldu... Harb sonu nesli dediğimiz yeni insanlarda artık bu gülünç masala tesadüf etmiyoruz... Bu zamanda ezkaza âşık olduğunu söyleyene rastgelinirse, cüzzamlı gibi insanlar arasından ayırıp bir yere kapamak lazım gelecek...

Son kelimeleri söylerken, kesik kesik gülüyordu. Sonra ciddileşerek devam etti:

– Aşık olmak, rastgele bir insandan kendine bir heykel yapıp tapmak, bütün zevki, saadeti onda aramak, onsuz yaşamak kabil olamayacağına inanmaktır... Bir eski Frenk şairi bunun formülünü de vermeye kalkmıştı: "Bir tek insan aradan çıkıp giderse bütün dünya, susuz bağa dönermiş..." Sonra efendim, bu hastalığa uğrayanlardan üçü, dördü sahici hastalar, tıbbın **monomane** dediği insanlarsa, yüzbinlercesi görenek ve vehim hastası, yani hakikatte sizin, benim gibi sapasağlam insanlardır... Eski hayatta, zevk yok, neşe yok, hürriyet yok... Mesela işsizin biri, uzaktan kafes, peçe arasında yahut anahtar deliğinden bir kadın gözetleyecek, hayal yapacak: "Ben artık başkasıyla yapamam. Onun ayaklarında ölmeliyim. O, bendir; ben oyum!" gibi lakırdılarla biça-

reye musallat olacak... Hele o evlenmelerdeki aşk... Türlü hesaplar, pazarlıklardan sonra iki insanı sandıkları, sepetleriyle bir eve yahut odaya kapamışlar... Onlar birbirlerine adlarını sorduktan sonra: "Efendim, biz birbirimiz için dünyaya gelmişiz de haberimiz yokmuş... Sen olmasan ben ne yaparmışım, ben olmasam, senin haline ne olurmuş... Artık ölüm var, ayrılık yok... Ebediyete kadar anca beraber..." yolunda sözler söylüyorlar... Bu kadar lakırdı, bu kadar sahtekârlık iki hafta sürmeyeceği muhakkak olan bir aşk için... Umarım ki, biz bu gülünçlüklerden kendimizi korumasını bileceğiz...

Züleyha, Yusuf'un derin bir endişe ile kendisini dinlediğini ve cevap vermediğini görerek devam etti:

– Beni tereddütle dinliyorsunuz... Fakat emin olun, bu böyledir... Aşk denen şey, normal bir duygu değildir. İnsanlar, kafaca birbirine müsavi değildir ki, anlaşsınlar... Onların her biri ayrı bir âlemdir... "Ben, sensiz yoğum, sensiz olamam; senin esirinim" demek zilletten başka bir şey ifade etmez... Haysiyet ve idrak sahibi insan, daima müstakildir... Bir evlenme gecesi için fazla ciddi konuşuyor gibiyiz... Ben farkındayım... Fakat, bazı noktalar üzerinde anlaşmamız zaruridir... Bunları daha evvel, nişanlı iken de konuşabilirdik amma, akıl edemedim...

Şimdi gelelim öteki kelimeye... Beğenmeye... Sizi erkek olarak beğendiğimi söyledim... Sizin de kadın olarak benden hoşlandığınızı ümit ediyorum... Çünkü aksi takdirde bu saatte, burada ve bu vaziyette bulunmamamız lazım gelirdi...

Şu halde... Şu halde...

Züleyha, buraya kadar serbest konuşmuştu. Fakat sıra romanesk aşkın yerine konuşması lazım gelen şeyin ifadesine gelince tekrar tutulmaya, zorluk çekmeye başladı:

– Evlilik hayatından dostluğu kovmuyoruz... Bilâkis esaslarda anlaşmak şartıyla, çok iyi dost, arkadaş olunabilir... Sonra da...

Artık ne kadar uğraşsa beyhude idi; daha fazlasını söyle-

yemeyecekti. Yalnız cüretkâr bir tavır almaya çalışarak ve dişlerinin birbirine çarpmaması için kendini zorlayarak: "Geldim işte..." diyebildi.

XV

Evet, Züleyha da, Yusuf da, kendilerini fena idare etmişlerdi.

Yusuf, normal insandı. İlk zamanlarda karısına karşı içinde mutlaka bir şeyler vardı. Kaç defa saklamaya muvaffak olamadığı bir hüzünle Züleyha'ya açılmaya uğraşmıştı. Fakat Yusuf'un maddi taşkınlıklarına memnuniyetle kendini bırakan Züleyha, ruh tarafını kıskançlıkla koruyor, oraya bir adım atılmasına müsaade etmiyordu.

Genç kadın, böyle zamanlarda harîs ve seri bir buse ile kocasının ağzını kapatır:

– Buradan öteye geçmeyelim Yusuf... Gülünç oluruz; anlaşamayız, derdi.

Anlaşamayız!.. Yusuf, bu kelimedeki gurur ve hakareti müphem bir surette hissediyor ve kendini küçük düşürdüğüne için için kızıyordu.

İlk haftaların harareti geçince, aralarında daha ciddi ihtilaflar çıkmaya başlamıştı. Beraber yaşamaya mecbur iki insanın itiyatlarını, zevklerini birbirlerine kabul ettirmeleri esasen kolay bir şey değildi. Bunlardan biri kendini her hususta arkadaşından üstün gören ve arada daima bir ufak mesafe bırakmaya çalışan bir insan olunca, dâva büsbütün çetinleşiyordu.

Züleyha'nın Yusuf'ta beğenmediği ve mutlaka değişmesini istediği bazı haller vardı. İnsan tabiatının ihtarla, tenkidle kısa bir zaman içinde değişebileceğini zanneden genç kadın, kocasından bu itiyatların mukavemetini onun inadına atfederek alınıyor, acı istihzalarla haysiyetini kırıyordu. Bu fena muameleyi, hazmedemeyen Yusuf da gitgide ufak tefek mukabelelerde bulunmaya başladı.

Aralarında açık münakaşalar, yahut kavgalar olsaydı belki bunları anlaşmalar takip edecekti.

Fakat Züleyha, ona cevap vermeye tenezzül etmiyor gibi bir tavırla sükût ediyor ve bu, aralarındaki anlaşmazlığı büsbütün şifasız bir hale getiriyordu.

Sonra, kâh hastalarının odasında, kâh çiftliğin yeknasak muhitinde geçen hayatın kendisinden doğma birtakım sıkıntıları vardı. Vücutlarının içindeki ağrının yattıkları yataktan, etraflarındaki eşya, insanlar ve havadan ileri geldiğini zannneden hastalar gibi onlar da bu sıkıntıyı birbirlerinden biliyorlar, birbirlerine karşı gizli bir kin ve garaz duymaktan kendilerini alamıyorlardı.

Züleyha'nın hâlâ arasıra müdafaa ettiği maddî aşkın, aydan aya tesirini kaybetmesine mukabil, bir müşterek hisleri bütün kuvvetiyle yaşamakta devam ediyordu: Hasta babaya olan muhabbetleri, onun yatakta günden güne eriyen vücudu karşısında duydukları teessür ve korku...

Yusuf'un hastaya bazen öyle bakışları, vücudunu yatakta bir yandan bir yana çevirirken öyle ihtimamları vardı ki, Züleyha'ya, onu ağlayarak kucaklamak ve ötekilere benzemeyen başka türlü buselerle yanaklarından öpmek arzusunu verirdi.

Ali Osman Bey ölünce, bu duygunun daha kuvvetlenmesi ve hayatta yalnız kalan Züleyha'nın, kocasına daha fazla yakınlaşmakta bir teselli araması lazım gelirdi. Fakat öyle olmadı. Züleyha, büyük kederinde ortak kabul etmedi ve vahşi bir yalnızlık aradı.

Kaynanasına, kocasına minnettar olmakla beraber, onların matemlerini sathi, tesellilerini basit buluyor, ve evin içinde herkesten kaçıyordu.

Yusuf'un odasına geldiğini işitince, yatağına uzanarak uyur gibi yapar, konuşmaya mecbur kaldığı zaman ise, cesur bir tavırla başını kaldırarak gülümserdi:

– Merak etmeyin... Kendi kendine geçecek... Az fırtına atlatmadık... Vücudumun dinlenmeye ihtiyacı var... Size alâkanızdan dolayı, çok minnettarım... Fakat dediğim gibi, din-

lenmekten ve beklemekten başka yapılacak bir şey yok...

Karısındaki melankolinin gittikçe arttığını gören Yusuf, ona İstanbul'a bir seyahat teklif etti. Adana'da, yahut Yakacık'ta geçecek bir yazın, sıhhatine iyi geleceğini, belki hatta münasebetlerine de tesir edeceğini umuyordu.

Her şeye olduğu gibi, İstanbul'a küskün görünen Züleyha, evvela Boğaz'ın tenha köşesinde bir otel seçti ve bir vakit mümkün olduğu kadar, herkesten uzak yaşamaya çalıştı.

Artık, dayısının ailesine karşı bile bir yabancılık duyuyor, ilk haftalarda, onlarla münasebetini birkaç saatlik resmî ziyaretlere münhasır bırakıyordu.

Buna mukabil Yusuf'a yakınlık gösteriyor, akşam üstleri sandalla denizde dolaşırken ona uzaktan Bebek sırtlarını göstererek çocukluk hatıralarını anlatıyordu. Fakat, çok geçmeden dayısının ailesiyle beraber daha başka dostlar de etraflarını sarmaya başladı ve şikayetlerinde hâlâ samimi olduğunu zannetmekle beraber, Züleyha, yavaş yavaş onların arkalarından sürüklendi.

Geçen beş senede İstanbul hayli değişmiş, yeni hayat daha eğlenceli bir şekil almıştı. Garp mörs'leri oldukça benimsenmiş, insanların giyinme, konuşma tarzlarına kadar her şeyde farklı bir inkılâp meydana gelmiş görünüyordu.

Bu müddet esnasında dayısı Şevket Beyde de hayli tebeddül olmuştu. İhtiyar diplomat, bir zaman köşesinde menkûp yaşadıktan sonra, krediyi düzeltmiş, iki idare meclisi azalığı ve bir şirket komiserliğiyle tekrar hayata karışmış bulunuyordu. Artık inkılâp ve hükümete eskisi kadar dargın kalmasına da sebep yoktu. Lâiklik dâvasını müfrit, şimendifer siyasetini şüpheli, devletçilik tezini tehlikeli bulmakla beraber, işlerin umumi gidişini fena görmüyordu. Köşede, bucakta kalmış bazı zeki, malûmatlı ve tecrübeli ricale kıymet verilse daha da iyi olacaktı.

İnkılâp, onun nazarında, haşarılığı, kırıp dökücülüğü ile ailesine epeyce korkular geçirttikten sonra düzelmeye, zekâ ve ciddiyet alâmetleri göstermeye başlamış bir çocuk gibi idi. Şevket Bey, bu çocuğun gençlik hali dediği bazı taşkın-

laklarına gözlerinde müşfik bir müsamaha gülümsemesiyle bakıyor ve hafif birkaç retuştan sonra daha iyi olabileceğini müjdeliyordu.

Züleyha'yı Boğaz'daki otelinde aramaya gelen dostlar arasında da hayli değişiklik vardı. Bunlardan birçoğu evlenmiş, gruplar yeni yeni kadın ve erkek çehreleriyle zenginleşmişti. Gerçi Züleyha gibi, Anadolu'nun ötesinde, berisinde kaybolanlar, yahut fakir düşerek dostluk muhitinden dışarı atılanlar da vardı. Fakat bunlar adetçe az oldukları gibi, isimleri de akla gelmediğinden pek farkedilmiyordu.

Züleyha, evvela, dostlara uzak durmak, aralarında bir hatıradan başka bir şey kalmamış gibi, görünmek istedi. Fakat muvaffak olamadı. Onlar yakasını bırakmıyorlardı.

Bir defa birkaç saatlik bir ziyaret için, Erenköy'üne gittikleri halde, Şevket Bey onları üç gece alıkoydu. Sonra daha başkaları da, onları gece yemeklerine, denizde motör eğlencelerine zorladılar.

Züleyha. kendini köylüleşmiş, konuşma ve eğlenmeyi unutmuş bir insan gibi görmekten zevk alıyordu. Fakat bu, bir koketlikten başka bir şey değildi.

Köylü, yahut hizmetçi rolü oynayan bir büyük artist gibi, tuvaletinin sadeliğini, gözlerinin sâfiyeti altında bütün inceliğini ve cazibesini ortaya koyuyordu.

Esasen mevsim de en maneviyatı kırk insana her şeyin yeniden başladığı hissini veren parlak bir yazdı. Bu yaz ve ondan daha ziyade etrafındaki takdir havası Züleyha'yı yavaş yavaş sarhoş etmeye başladı.

Bir akşam Yusuf'a:

– Boğaz'dan usandık artık, dedi, isterseniz biraz da başka taraflara gidebiliriz.

Ve ertesi gün, çantalarını alarak Büyükada'ya naklettiler.

Züleyha, bir büyük hastalığın nekaheti içinde gibi idi.

Silifke unutulmuş; orada geçen beş sene, zihninde karışık ve renksiz bir rüyaya dönmüştü.

Babasının hatırası bile zayıflamıştı. Onu düşünürken ar-

tık fazla bir ızdırap duymuyor, bütün hayatını kaplayacağını sandığı bu yegâne idil ve matemin bu kadarcık bir zaman içinde sönmesine hayret ediyordu.

Gölyüzü hatıraları hâlâ oynamakla eğlendiği köylü kız rolü için bir dekor olmuştu. Kışın çiftlik penceresinden ovanın bitip tükenmez sis ve yağmurlarını, yahut Taşucu sahillerinden açık denizi seyrederken duyduğu büyük can sıkıntısını bile şimdi istismar ediyor, kendisini dinleyenler için, buralardan romanesk hikâyeler, hatıralar çıkarıyordu.

Yusuf, bu kalabalıkta biraz şaşalamış olmakla beraber, memnundu. Tahmininin doğru çıktığına seviniyor, bu tebeddülün yaratılışı itibarıyla daima ifratlar arasında bocalamaya mahkûm Züleyha'yı nerelere götürebileceğini anlayamıyordu.

Silifke'nin en modern adamı geçinen ve bütün yenilik hareketlerine önayak olan Yusuf, buradaki insanlar arasında biraz acemi ve mahçup kalmıştı. Mahçupluğu biraz da gururundan, bir falso yaparak dışarlıklığını belli etmek, istihzaya uğramak korkusundan ileri gelmekte idi. Bu çekingenlik ona, etrafındakileri beğenmiyor hissini veren bir huşunet edası de veriyordu. Halbuki hakikat bunun tamamıyla aksine idi.

İstiklâl Savaşı gibi, yenileşme savaşının da hemen hemen kutsi bir şey olduğuna inanan Yusuf'ta, bu sosyetede gördüğü bütün şeylere karşı, masum bir takdir vardı.

Bu arada denize giren, birbirlerine açık ve lâubali el, dil şakaları yapan kadın ve erkekleri hoş görmemesi, Züleyha'nın her zamanki mağrur ve ağırlığına uymayan taşkınlıklarından ve hafif hareketlerinden alınması lazım gelirdi. Fakat, bütün bunların son asır medeniyeti icaplarından olduğuna kendini inandıran Yusuf, arasıra irkilir gibi oldukça, kendini gerilikle itham ediyor, Züleyha'ya da fazla bir meyli olmaması, bu halleri kolayca hezmetmesine sebep oluyordu.

Züleyha, o kış, Silifke'ye bambaşka bir insan olarak döndü. Artık çiftlikte oturmak istemiyor, hatta bu zamana kadar orada nasıl yaşadığına hayret ediyordu. Enise Hanı-

mın üstü örtülü itirazlarına rağmen, kasabada büyük bir eve yerleşildi, yüksek memur aileleri, yeni müesseselere İstanbul'dan gelmiş gençler, arasıra Silifke'ye uğrayan hatırlı misafirler için bir salon açıldı. Dansediliyor, briç oynanıyor, Züleyha, evvelki istihfaflarını unutarak, neşe ile bu salonu idare ediyordu.

Misafirlerin şu veya bu nevi insanlar olmasından ne çıkardı? Ona hayat ve hareket lazımdı.

Bu yaşama tarzı, Yusuf'un da zaten öteden beri istediği şeydi. Bir kış evvel çiftlikte geçirdiği korkunç balaylarına bu tarz, bin kere müreccahtı. Fazla olarak tekrar politikaya, belediye politikasına dönmek için de bu, bir fırsattı.

Züleyha, dansla, briçle meşgulken, o da etrafına kendi eski taraftarlarını topluyor, belediye heyeti aleyhine komplolar hazırlamaya başlıyordu.

Züleyha, kocasının bu hareketini hiç hoş görmedi. Bir kere Yusuf'un bu nevi arkadaşları, kılık kıyafetleri, dedikoduya dalınca lâübalileşen tavır ve hareketleriyle salonun ahengini bozuyorlardı.

Sonra, Züleyha'ya göre, belediye politikacılığı kibar değildi. Küçük bir kasabanın sokakları, suları, süprüntüleri ve bilmem kaç bin liralık bütçesi için, yapılacak gürültü sadece gülünçtü. Politika ancak bir memleketin büyük işleri etrafında yapıldığı ve ölüm, sürgün tehlikeleri karşısında mücadeleye değer bir kuvvetle çarpışıldığı zaman şık bir şey olurdu.

Yusuf'un birtakım külüstür insanları etrafına toplayarak yine aynı neviden insanlarla dalaşmaya kalkması, haysiyet kırıcı bir işti. Neticede muvaffak olduğu farzedilse bile, küçük bir kasaba belediye reisinin karısı olmak kendi işine gelmezdi.

Züleyha ile Yusuf, görünüşte olduğu gibi, hakikatte de birçok yeni ailelere benzeyen bir modern ocak meydana getirmişlerdi. Aşk gibi, kendilerini aynı bir duygu etrafında birleştirecek müşterek korku veya ıstırapları da olmadığı için, birbirlerine lâkayt yaşıyorlar ve dışardan bakanlara anlaşmış bir çift gibi görünüyorlardı.

Bu belediye politikası dâvası aralarını şiddetle açtı ve sevişmeyen iki insanın kaprisi olduğu için gün geçtikçe müzminleşti.

Züleyha, kocasına karşı tenkidlerinde çok sert ve müstehzi davranıyordu. Yusuf'ta da artık eski tahammül kalmamıştı. Bilhassa istihzaları hazmedemiyor, hiçbir zaman karısına karşı olan yumuşak başlılığı kaybetmemekle beraber, icabettikçe sert mukabelelerden çekinmiyordu.

Nihayet, İstanbul'da geçmiş bir yazdan sonra, aralarında yeni bir ihtilâf daha çıktı. Bir mevsimlik eğlencesine bir türlü kanmayan Züleyha, kış içinde bir Avrupa seyahati istedi. Yusuf, çiftlikteki işlerini bahane ederek bunu reddetti. Silifke'deki salon, görünüşte bir sene evvelki halini muhafaza etmekle beraber, onlar hemen her gün didişiyorlardı.

Mesut aile ismini alan birçok yeni evlerin içi aynı vaziyette olduğu için, bu nevi didişmeler bir tehlike teşkil etmeyebilirdi. Fakat onların ikisi de, başkalarına pek benzemeyen mağrur, uzlaşmaz insanlardı.

Günün birinde, Züleyha, pek de ehemmiyeti olmayan bir meselede Yusuf'a ayrılmalarını teklif etti. Bu da yine birçok ailelerde her gün rastgele ortaya atılan bir tehdit idi ve kocası aldırış etmemiş olsaydı, Züleyha, onu çoktan unutmuş olacaktı.

Fakat Yusuf, birdenbire sarardı; kısa bir tereddütten sonra, ciddi ve sakin bir tavırla, "Pekâlâ... Mademki öyle istiyorsunuz, öyle olsun!" dedi.

Karakterlerine göre artık ikisi için de dönüş yolları kapanmış bulunuyordu.

Aralarında artık bir dargınlık ve ihtilâf sebebi kalmadığı için, masanın başına oturdular ve ayrılma şeklini âdeta dostça kararlaştırdılar.

XVI

Züleyha, Silifke'den ayrıldığı zaman, bir daha geri dön-

meyeceğini şehirde kimse bilmiyordu. Her şey, bir suikast gizliliğiyle hazırlanmıştı.

Civarda birkaç günlük bir gezinti bahanesiyle evvela Adana'ya inmişler ve orada izlerini kaybettirdikten sonra, Ceyhan'a geçmişlerdi.

Ceyhan'da Yusuf'un yine Yusuf adında bir avukat arkadaşı vardı. Evvelden bütün hazırlıkları yapmış olan bu arkadaş, Yusuf ile Züleyha'yı istasyonda karşılayarak evine götürüyor, bahçede çardağın altında öğle yemeği yeniyor, sonra kasabanın sokaklarında gezilirken tesadüfen gibi mahkemeye giriliyordu.

Hayatında ilk defa mahkemeye giren Züleyha, basık tavanlı, karanlıkça bir odada biraz babasını andıran ak saçlı bir hâkimle genç bir kâtipten başka kimse göremeyince, geniş bir nefes almıştı.

Hâkim, meseleyi biliyordu. Buna rağmen, hüviyetlerini ve taleplerini sordu. Züleyha'ya vereceği cevap evvelden öğretilmişti. Yusuf'un da ne söyleyeceği aşağı yukarı malûmdu. Fakat kocasının geçimsizlik suçlarını kendi üstüne alırken elini yavaş yavaş kaldırıp göğsüne koyması Züleyha'ya masum bir çocuk jesti gibi göründü ve mânasız yere yüreğini sızlattı.

Çantasını düşürmüştü. Yusuf, uzun boyu ile eğilerek yerden aldığı bu çantayı, Züleyha'ya vermeden evvel yavaş yavaş silerken hâkim profesyonel suallarinden birini daha sordu:

– Birbirinize edilmiş, hakaretiniz var mı?

Bunu söylerken, Yusuf'un ellerinin hareketine bakıyor, acı bir tebessümle gülümsüyordu.

Züleyha, kendini zayıf hissettiği dakikalara mahsus o biraz cüretkâr ve müstehzi sesiyle:

– Huzurunuzda artık birbirimizi istemediğimizi söylemekten büyük hakaret olur mu? dedi.

Hâkim, daha fazla ısrar etmedi. Taleplerini kabul ediyordu. Bugünden itibaren ayrılmış sayılabilirlerdi. Yalnız kanunî müddeti doldurmak için, bir sene beklemek lazımdı.

* * *

Enise Hanım, meseleyi Yusuf'un tek başına Silifke'deki eve döndüğü bir gece yarısı öğrendi ve hayatında ilk defa bir büyük baygınlık geçirdi. Elleriyle saçlarını çekiştiriyor, "Ne yaptın Ali Osman'ın kızını?" diye ağlayarak oğlunun boğazına sarılmak istiyordu.

Yusuf, sert bir sesle ona: "Sus... O, benim bileceğim şey. Kadınlar öyle her şeye karışmaz!" diye çıkıştı.

İhtiyar kadın, bu sesi ve kelimeleri vaktiyle onun babasından da işitmişti. Kendisinin de ikide birde tekrar ettiği gibi, o ailenin erkek çocuğunu parmak kadar da olsa, evin efendisi, âmiri sayan bir köylü kadınından başka bir şey değildi. Onun için, Yusuf'un bu sert emri karşısında, birdenbire sindi ve bir daha onun yanında Züleyha'nın adını anmaya cesaret edemedi.

Ertesi sabah, Silifke'deki evin kapıları, pencereleri kapanıyor, aile sessiz, sedasız Gölyüzü'ne göç ediyordu.

Yusuf ile Züleyha'nın ayrılmak için Ceyhan mahkemesine müracaat ettikleri neden sonra, şehirde duyuldu.

* * *

Züleyha, hâkimin karşısında olduğu gibi – artık müstakil bir insan olarak – mahkemeden çıktıktan sonra da bazı müşkül dakikalar geçirmişti.

Yukarıdan gelecek Toros ekspresini beklemek için geceyi Ceyhan'da geçirmek lazım geliyordu. Sır, öteki Yusuf'un karısından gizli tutulmuştu. Zavallı kadın, akşam üstü onları bahçe aralarında gezdirirken, gece yatacakları odayı hazırlarken, öbür sefere kucaklarında bir çocukla gelmeleri için, temennilerde bulunuyordu.

Bir aralık, Züleyha'nın bahçede aşı çakısıyla oynarken hafifçe kesilen parmağı için Yusuf'un gösterdiği ihtimamı kıskanarak kocasına:

– Benim bir yerim kesilince sen böyle ehemmiyet ver-

miyorsun, diye sitem etti.

Ertesi gün, Yenice istasyonunda yollar ayrıldığı vakit, bu ayrılığın kat'i olduğuna Züleyha'nın hâlâ içi inanmıyor, biraz evvel onun tren memurlarına emirler veren sesini hâlâ bir yerden işiteceğini zannediyordu.

Evet, bu iş, şaka gibi başlamış, şaka gibi devam ederek bu neticeye ermişti. İlk teklif kendinden geldiği halde, arzusunun bu kadar çabuk kabul edilmesine içinden darılıyor, kendisinden bu derece kolaylıkla vazgeçilebilmesini hazmedemiyordu.

Babası sağ olsaydı, belki değil, muhakkak aralarını bulurdu. Fakat şimdi iki tarafın uzlaşmaz vahşi gururunu kıracak kimseleri kalmıyordu. Olan olmuştu; şimdi yapılacak şey, vaziyeti olduğu gibi kabul etmek, beyhude zaaflardan kendini koruyarak istikbale cesaretle bakmak.

Peki amma, mademki bu ayrılığın zaruretini daha o gün tren Toros tünellerine girmeden kabul etmiş, İstanbul'da kaldığı müddetçe de bir an bunu başka türlü olabilmesine ihtimal vermemişti. O halde nasıl oluyor da bu kadar zaman sonra aksi bir tesadüfün ve bu tesadüf etrafından meydan alan dedikodunun ihtilâflarını büsbütün vahim bir şekle soktuğu bugünde Yusuf, onu almaya geliyordu? Daha garibi: kendisi, niçin hiçbir mukavemet göstermeden çocuk gibi onun önüne katılmıştı?

Züleyha'nın daha fazla düşünmeye kuvveti kalmamıştı. Elini yanağından çekerek karyolanın kenarından sarkıttı, uyudu.

XVII

Deniz hayatı, Züleyha'ya birkaç gün içinde sükûn ve muvazenesini iade etmişti.

Tekirdağ'ından başlamak üzere, Marmara'nın büyük, küçük hemen bütün iskelelerine uğradılar. Karşıdan çıplak ve ıssız gibi görünen kıyılara yaklaşıldıkça İstanbul'un Ka-

vaklar'ına benzeyen fakir manzaralı kasabacıklar, köyler beliriyordu. Taşucu, bu iskelelerde onların istedikleri müddetçe kalıyor, işleri bittiği zaman, bir yelken gemisinden tek farkı gibi görünen dumanını tüttürerek yeniden yola düşüyordu.

Bir yerde durdukları vakit, Züleyha, uykuda olursa Yusuf, yük alınıp verilmesine mâni oluyor, vincin işlemesine izin vermek için, onun uyanmasını bekliyordu.

Yusuf, Züleyha'yı bu kasaba ve köylerden hemen hepsine çıkarıyor, tanıdık bir çehreye tesadüf edilmesine imkân olmayan harap sokaklarda, fakir çarşı ve pazar yerlerinde dolaştırıyor, çardaklı, havuzlu yalı kahvelerinde oturtuyordu. Bazen rastladıkları herhangi bir vasıta, otomobil, talika, hatta yaylı ile daha içerlere, denizden birçok saat uzaktaki başka kasaba ve köylere gidiyorlar, ortalık karardıktan sonra boş tarlalar arasında büsbütün belirsiz bir hale gelen kara yollarında kayboluyorlardı. Hangi saatte olursa olsun, sahile çıktıkları vakit, Taşucu'nu yeşil ve kırmızı fenerleriyle kendilerini bekliyor göreceklerinden emindiler.

Sükûn, Züleyha'ya sade denizlerin ve karaların yalnızlığından gelmiyordu. Genç kadın, bundaki asıl âmilin daima yakınında hissettiği dev yapılı, çocuk tavırlı erkek olduğunu gayet iyi anlamıştı.

Sükûn ve emniyet! Evlilik hayatlarında kocası aşk, hayal, heyecan itibarıyla ona vermeye muvaffak olamadıklarını bu cihetten fazlasıyla ödemişti.

Züleyha, himayeyi hür ve müstakil bir insan için küçültücü bir şey telâkki etmesine rağmen, Yusuf'tan ayrıldıktan sonra, en ziyade bu sükûn ve emniyetin eksikliğinden rahatsız olmuştu.

Hâsılı, Taşucu, uzun zaman kendisiyle yarış ettikten sonra direklerine konan deniz kuşları için ne oluyorsa, yavaş yavaş Züleyha için de olmaya başlıyordu. Bu mahdut hayatın çerçevesi içinde, Yusuf'la hemen daima bir arada olduğu halde, Züleyha, hiçbir sıkıntı hissetmiyordu.

Yusuf'ta huzurunun Züleyha için lüzumsuzluğuna, söy-

leyeceği hiçbir sözün onda ne bir neşe ne herhangi neviden bir alâka ve merak uyandırmayacağına inanmış ve mümkün olduğu kadar ondan uzak bulunmaya evvelden karar vermiş gibi bir hal vardı. Kendisine Midilli'li küçük miçodan, arasıra Züleyha'ya çalgı çaldırmaya gönderdiği Sakızlı'dan farklı bir mevki vermiyor ve ancak lazım oldukça genç kadının yanına gidiyordu.

Akşam yemeklerini karada bir küçük lokantada, zaruri olarak beraber yemezlerse, daima bacanın dibindeki masada kaptanla beraber yiyor, öğle yemeklerinde bile çok kere Züleyha'yı yalnız bırakmak için, bahaneler buluyordu.

Züleyha ile bir şey konuşmaya geldiği zaman, ona yanında fazla kalacağı hissini vermemek için, daima ayakta dururdu.

Çok kısa olacağı hissiyle iki tarafın da hiçbir sıkıntısız başladığı bu konuşmalar, bazen kendiliğinden uzuyor, yine belki bu duygunun sevkiyle Züleyha, onun söylediklerine karşı bir garip alâka hissediyordu.

Mademki artık – hiçbir anlaşma ümidiyle alâkaları olmadan – birbirlerini iki yabancı, bir yol, yahut istasyonda tesadüfen karşılaşmış iki insan gibi kabul etmişlerdi. O takdirde sözlerinin birbirine batmasından korkmaksızın, öteden, beriden konuşabilirler, hatta birbirlerinin haline insanî bir alâka gösterebilirlerdi.

Züleyha, evvelden işitmeye tahammül edemediği belediye dedikodularını bile şimdi bir yabancı çiftçinin tarlasını basan sele, yolda rastlamış bir ihtiyar kadının askerdeki oğluna ait hikâyeler gibi sakin bir gülümseme ile dinleyebiliyordu.

Konuşurken zaruri olarak göz göze bulundukları halde hiçbir zaman bakışlar derinleşmemiş, göz bebeklerin birbirini görmemişti. Bazen ihtiyatları hilâfına böyle bir tesadüf olursa, gözlerini kaçırmaya doğru bulmuyorlar, yine aynı vaziyette konuşmakta devam ederek bakışlarını bir düşünce ile dalgınlaştırıyorlar, birbirlerini görmez oluyorlardı.

O sene yaz, her tarafı kasıp kavurduğu halde Marmara,

nedense oynak ve serindi.

İkindiye doğru denizin yüzü köpükleniyor, Akdeniz kıyıları halkının dediği gibi **Çoban yaylada akçıl koyunlarını güdüyordu.**

Akşamdan sonra hemen daima rüzgâr çoğalmakta idi. Züleyha, gece yarısı kamarasına girdiği zaman, biraz evvel küpeştenin kenarından eğilmiş yüzü, saçları, elleri su serpintilerinden ıslanmış bulunuyordu.

Deniz, boya ve sintine kokusu, kıçtan yalpalarla bazen boşta dönen pervanenin gürültüsü, gıcırdıyan tahtaların sesi, nereden geldiğini kestiremediği içi boşluk ve derinliğin uğultusu zannettiği başka bir ses, onun bundan sonra uyurken en çok arayacağı kokular ve sesler haline gelmeye başlamıştı.

Mütemadiyen hayata çağıran ve kendini tamamıyla kaybetmesine mâni olan bu sesler ve sarsıntılar, onu bazen saatlerce uyku ile uyanıklık arasında bulanık bir yarım şuur hali içinde tutuyor, hatıralarla rüyaları birbirinden ayırdedilmez bir şekle sokuyordu.

Hiçbir insan hırsının, hiçbir endişe ve korkunun bozamayacağı garip bir muvazene ve sükûn vaziyetinde idi. Mazi ile istikbâl arasında olduğu gibi, gökle deniz arasında da aynı muayyen bir noktada hiçbir madde ve cisme temas etmeden – günahsız ölülerin ruhlarına izafe edilen ilâhi sükûnetle – uçuyor gibi idi.

Züleyha, açık denizde uçan seyyah kuşların bazen yoruldukça vücutlarını hava tabakalarına, rüzgâr akıntılarına bırakarak bir ara uyudukça buna benzer bir şeyler duyacaklarını tasavvur ediyordu.

Yine bir afyon dalgınlığı içinde uyuştuğu, yatağının karşısına asılı mavi gece kandilini rüyasından çıkan bir çocuğun – Mersin'de tanıdığı küçük bir Habeş kızının – eline alıp oynadığını, kıvırcık saçlarına takmakla eğlendiğini seyrettiği bir gece idi. Kapı hafifçe gıcırdadı. Yusuf, bir büyük karaltı halinde yanına girdi, sessizce üzerine eğildi: Züleyha, kocasının bir kolunu yatağının üzerinden aşırarak vücudunu kapla-

dığını, göğsünü göğsüne, dudağını dudağına dokundurmak üzere olduğunu hissediyordu. Yusuf'un saçları alnına, gözlerine, yanaklarına sürünüyordu.

Genç kadın, yaklaştığını hissettiği buseye kendini bırakmak kararıyla boynunu uzatarak: "Sen misin Yusuf?" dedi.

Fakat aniden kendi sesinden uyandı. Karaltı, birdenbire kaybolmuştu; kamara boştu. Yatarken karyolasının başına astığı bir ipek atkının ucu yüzüne sürünüyordu; elleri –birisini göğsünde sıkmaya hazırlanır vaziyette– açık kalmıştı.

Züleyha, şuurunun bütün ışıkları birdenbire yanarak, yerinden fırladı. Hissettiği şeyin bir rüya, yahut ağırlık olduğuna inanamıyordu. Hafif yalpa ile aralanıp kapanan kapıyı açarak dışarı bakmadan kendini buna kandıramadı.

Vücudu garip titremeler, ürpermeler içinde idi. Bu rüyanın evhamı, yahut kâbus halinde muhakkak ki zevkli bir tarafı vardı. Mersin'li küçük Habeş kızı kamaradaki mavi ampulü, kıvırcık saçlarının üstünde dolaştırırken, odayı kaplayan, üzerine çöken büyük gölgedeki maverai haşmet düşünüle düşünüle, yudum yudum tadı çıkarılacak bir şeydi.

Fakat Züleyha, bu rüya, yahut kâbusun ne mânaya geldiğini anlayarak asabileşiyor, kendini vermeye razı olduğu halde reddedilmiş bir kız gibi, haysiyetini kırılmış görüyordu.

Muhakkak ki, ne ruhunun, ne vücudunun bu yabancıdan isteyeceği bir şey yoktu. Fakat gece hali bu! Birtakım karanlık kuvvetler zekâ ve kalbinin uykuda olduğu bu ânı gözleyerek üstüne çullanmışlar, ona bu sefil oyunu oynamışlardı.

Züleyha, tekrar uyuyamayacağını hissederek pardesüsünü üzerine aldı, güverteye çıktı.

Yusuf, bu gece fazla içmiş olacaktı ki, karısının daima oturduğu hasır şezlong üzerinde uyuyup kalmıştı. Üşümesi ihtimali vardı.

Fakat Züleyha, dargındı. Ona yardım etmek değil, bulunduğu güvertede bile durmak istemeyerek aradaki köprü-

den karşı tarafı geçmek istedi. Ancak kaptanın, yahut başka birisinin bu saatte ne istediğini sorarak kendisini rahatsız etmelerinden çekindi, arkadaki karanlık bir köşeye giderek yüzünü denize çevirdi.

Evet, sebepsiz olduğunu bildiği halde, Yusuf'a darılıyor, onu kendisini gafil ve zayıf bir ânında avlayarak büyük emniyetini suistimal etmiş gibi görmekten kendini alamıyordu. Demek bu türlü baskınların tekürrürüne meydan vermemek için artık ihtiyatlı uyumak lazım gelecekti.

Maamafih bu kin, bir geceden fazla sürmedi ve Züleyha, ertesi gün uyandığı zaman, kendini Yusuf'a karşı tabiî vaziyetine dönmüş buldu.

* * *

İlk yola çıktıkları gecenin programı, Marmara iskeleleri aralarında dolaşmakla geçirdikleri bütün gecelerin programı olmuştu.

Yemeği karada bir gazinoda, yahut lokantada yemedikleri akşamları, Yusuf, onu güvertedeki masasında, Midilli'li küçük miço ile yalnız bırakıyor, kendisi kaptan köşkünün altındaki masada tahta bacak kaptanla karşı karşıya rakı içmeye gidiyordu.

Yusuf'ta en şiddetli tenkid ettiği dışarlık huylarından biri, hizmetçiler, işçilerle senli benli konuşması olduğu halde, kendisi de farkında olmadan, küçük Midilli'li ile dostluğu ilerletmişti. Züleyha, yavaş yavaş yemek yerken Halil, karşısındaki lombar merdiveninin kapısına sırtını dayar, bazen kolundaki havlunun ucunu düğümleyip kulaklı tavşan başlarını yapmakla oyalanarak onu beklerdi.

Bu çocuğun sivri yüzünde, zeki ve uyanık gözlerinde, etraftan bir koku alıyormuş gibi, sık sık oynayan burun kanadlarında da zaten tavşana benzer bir şey vardı. Züleyha, yemek arasında konuştuğu tektük sözlerle onun hayatını öğrenmiş bulunuyordu. Midilli'de Yere diye bir nahiye vardı. Halil, orada doğmuştu. Anası sağdı; ağabeylerinden birisiy-

le orada yaşıyordu. Öteki iki kardeşi, İzmir'in Yenikale'sinde askerlik etmişler ve Büyük Muharebede ölmüşlerdi.

Vaktiyle halleri, vakitleri iyi idi. Fakat memleket, düşmana geçtikten sonra, rahatları bozulmuştu.

Sağ kalan ağabeysi bağcılık yapıyordu. Bu ağabeyin bir kolu sakat, daha doğrusu, bileğinden kesikti. Bir gün bir alışveriş meselesinden dolayı üç yerli Rum, kardeşini dövmeye başlamışlardı. Kolu sağlam olsa ağası onların üçüyle de uğraşabilecek bir delikanlı idi. Fakat ötekiler bu sakat adamı, altlarına almışlar, Halil de yerde toz toprak içinde depelenen, tekme ile dişi kırılan kardeşine yardım etmek mecburiyetinde kalmıştı. İşte bu sırada bir kaza çıkmış, Halil, eline geçirdiği bir kunduracı bıçağıyla Rumlardan birini karnından yaralamıştı. Ele geçmiş olsaydı cezası büyüktü. Fakat o, günlerce kırlarda, çalılar arasında saklanmış, sonra bir kaçakçı sandalıyla Ayvalığa kapağı atmaya muvaffak olmuştu. Anası ihtiyardı. Onu bir daha görmek yoktu, fakat kardeşini belki bir gün görürdü.

Halil, Züleyha'ya, yahut Yusuf Beye, kaptana emrederse vapurun Midilli'ye yakın geçeceğini söylüyor, ona Yere'yi karşıdan göstereceğini va'dediyordu.

Züleyha, artık vapurun içinde de ayaklanmıştı.

Bazı geceler makine dairesine geçerek, hafif bir kandil ışığı altında iki silindirin karşılıklı inip çıktığını seyrediyor, daha ilerde bir delikten iki çıplak adamın kazan ocağına kürekle kömür atışlarına bakıyordu. Hatta arasıra baş altında kapalı ambar kapaklarının üzerine bir daire çevirerek çalgı çalan, oyun oynayan tayfaların arasında dolaştığı da oluyordu.

Sakin ve mağrur duruşuyla, ipek şalını rüzgâra karşı muhafaza etmek için göğsünün üzerinde kavuşmuş beyaz elleriyle Züleyha'nın Gölyüzü'nde olduğu gibi, burada da yine kendi tebaası içinde dolaşan demokrat bir prenses vaziyeti vardı. Fakat şimdi bu insanlara karşı eskisinden çok farklı bir sempati ve yakınlık duyuyordu.

Bir kısmının küçük Halil'inkine benzer, macera ve mec-

buriyetlerle Rodos'tan, Sakız'dan, Sisam'dan kaçmış olduklarını öğrenmişti.

Züleyha, onların ana vatanla bıraktıkları vatan arasındaki denizi dönüp dolaşmakla geçen hayatlarında iki ayrı cazibe ortasında kararsız kalmış ruhlarının bir ifadesini görüyordu.

Kendi dünyasından gördüğü ihanetin yarası çok taze olduğu için, garip bir ihtiyaçla bu insanlara sokuluyor, ikram ettikleri sandalyeye oturuyor, bazılarıyla konuşuyordu. Sonra, onların kendi eğlenceleriyle meşgul bulundukları bir dakikada sessizce aralarından silinerek karanlıkta bir asma merdivene tırmanıyordu.

Taşucu'nun burnunda, tahtadan oyulmuş ve beyaza boyanmış kaba bir denizkızı heykeli vardı. Züleyha, üstüne atılmış halat yığınlarıyla daha ziyade yükselen bir lombar kapağının siperinde bu heykele yaslanıyor, kollarını onun kırık omuzlarından, tahtadan saçları üzerinden geçirerek vücudunu denize sarkıtıyordu.

Taşucu, yavaş yavaş ilerledikçe sular, taranan saç demetleri gibi, hafifçe kabararak ikiye bölünüyor, köpükten lülelerle, hafifçe yakamoz pırıltılarıyla vapurun yanlarına dolanıyordu.

Züleyha, bir gece daha akla gelmez bir şey yaptı. Kaptanla Yusuf, her zamanki masalarının başında, konuşmaya dalmışlardı. Doktor, biraz ileride bir salıncaklı sandalyede uyuyordu.

Züleyha, nereden geldiği belli olmadan, birdenbire masanın yanında göründü. Yüzü, asma fenerin ışığı altında bembeyaz, gülümsüyor, bir şey söylemeden başıyla selâm veriyordu.

İki erkek, hayretle yerlerinden fırladılar. Yusuf, masanın karışıklığından, kaptan, arkasındaki kolları sıvalı yırtık fanila gömlekten utanıyor gibi idi.

Telâşla etrafına baktıktan sonra, direkteki bir çiviye asılı ceketine davranmak istedi. Züleyha, buna mâni oldu:

– Yolculuktayız, dedi, rahatınızı bozmayın... Müsaade

eder misiniz, ben de bir parça ilişeyim?

Yusuf'un merdiven başında duran bir tayfaya getirtmek istediği koltuğu reddetti; kır kahvelerindeki arkalıksız hasır iskemlelere benzeyen bir iskemleye ilişti. Arzusu, her yerde olduğu gibi, burada da üç beş dakika sessiz sedasız oturmak ve geçmekten ibaretti.

Fakat, kaptanla Yusuf, bu arzuyu anlamıyorlar, onu bir resmî ziyaret karşılar gibi ağırlamak istiyorlardı.

Hele Yusuf, evine teklifli misafir gelmiş dışarlıklı bir ev kadını, daha doğrusu, dairesindeki odasına bir vekil uğramış bir belediye reisi gibi laf anlamaz bir halde idi. Onun fikrince misafire mutlaka bir şey yedirip içirmek ve iskemlesine hiç olmazsa bir yumuşak yastık koymak lazımdı.

Züleyha'nın ısrarlarına rağmen, çağırdığı tayfaya boş, yahut kirli meze tabaklarını kaldırtarak sofrada temizlik yapmaya kalkıyordu.

Züleyha, kaptanın kamarasından getirtmek istediği konyağı, kocasının kendi eliyle hazırlamaya teşebbüs ettiği limonatayı da güçlükle reddettikten sonra, âdeti hilâfına Yusuf'a bir latife yaptı:

– Silifke'de balo komitesi azası olarak odanıza girdiğim gün, bana zorla ikram ettiğiniz karadut dondurmasını unutmayın, dedi, bilirsiniz ya dondurmayı üstüme dökmüştünüz.

Yusuf, bu hatıraya bir çocuk saffetiyle güldü:

– Evet... Dehşetli rezil olmuştum o gün, dedi.

Züleyha, kaptanla Yusuf'u memnun etmek için, masanın üstündeki bir açık paketten bir sigara ile birkaç tane leblebi ve badem aldı.

Doktor, bunların hiçbirinin farkında değildi. Salıncaklı iskemlesinde başını kollarının arasına sokmuş, ayaklarını kısarak daha ziyade küçülmüş bir çocuk gibi uyuyor, arasıra derin derin nefes alıyordu.

Üşümemesi için, Yusuf, kendi ceketini onun üzerine atmıştı.

Züleyha:

– Hasta biçare, dedi, geceleri kamarasında bunaltı geliyor. Böyle açık havada birkaç saat rahat uyuyor.

Maamafih, Yusuf, ihtiyara acımasına rağmen, onun kadın yanında uyumasını etikete mugayir buluyor, adamcağızı uyandırmaya kalkıyordu.

Züleyha'nın, buna mâni olmak için, böyle teklif tekellüf yapılırsa, bir daha gelmeyeceğini söylemesi ve iskemlesinden kalkıyor gibi bir hareket yapması lazım geldi.

Konuşulan şey, yine muharebe, İstiklâl Muharebesi idi. O zaman bacaklarından biri henüz tahtadan olmayan Rodos'lu kaptan, Karadeniz'deki tehlikeli bir sergüzeştini anlatıyordu.

İsterse, Züleyha'nın da takip edebilmesi için hikâyeye tekrar başından başlardı.

Büyük Muharebede deniz zabiti idi. Mütarekede ordu dağılınca Taşucu'na benzeyen küçük bir kömür vapuruna geçmişti. Her tehlikeyi göze alarak, İstanbul'dan Anadolu'ya silah ve asker kaçırıyordu.

Züleyha, bu hikâyeyi dinlerken, vaktiyle Gölyüzü havuzunun yanındaki toplantıları hatırladı; etrafını büyük pervanelerin ve sessiz gece böceklerinin sardığı asma feneri, babasının soluk ve yorgun çehresini, onu bir yarım ilâh gibi dinleyen Yusuf ile başörtülü ihtiyar köylü kadınını gördü.

Zihni dalgın, gözlerinde Taşucu güvertesindeki bu fakir içki masasıyla Gölyüzü'ndeki masanın hayali birbirine karışmış, Rodos'lu kaptanı dinlemeye devam ediyordu.

Yine böyle sakin bir yaz gecesi imiş... Dolmabahçe açığında demirlemiş bir ecnebi zırhlısında balo mu, yoksa ziyafet mi veriliyormuş, neymiş, hâsılı parlak bir şenlik yapılıyormuş...

İstimbotlar, muşlar durmadan gidip gelerek zırhlıya davetlileri taşımakta, ikide birde çalınan mızıkanın sesi, sahilleri çınlatmakta imiş...

Bu esnada, Rodos'lu kaptanın gemisi Kızkulesi önlerinde bir şamandıraya bağlı ve kapkaranlık, Karadeniz'e hareket için müsait zaman bekliyormuş. İçinde bir miktar cepha-

ne, on iki kadar zabit varmış... Askerden terhis edilmiş Karadeniz köylüleri kıyafetindeki bu zabitler güvertede sessiz sedasız bu şenliği seyrediyorlarmış...

Züleyha, kendisinin de, Fındıklı'daki bir mektep arkadaşına misafir gittiği bir akşam Dolmabahçe meydanında böyle bir şenlik seyrettiğini hatırlıyordu. İhtimâl ki de aynı gece idi. Elektriklerin zırhlı etrafında meydana getirdiği geniş ışık havuzunda muşların, istimbotların, sandalların kaynaştığı görülüyordu.

Bir aralık sarayın iskelesinden kalkan bir çatana, zırhlıya doğrulmadan evvel, yavaş yavaş rıhtım kenarından geçmiş, Züleyha bu çatanadaki parlak üniformalar, sırmalı yaver kordonları arasında Şehzade Ömer Faruk'u tanır gibi olmuştu.

Etrafındaki buğulu aydınlık hâlesi içinde bir yıldız takımına benzeyen bu zırhlı; muşlar, istimbotlar, motörlerle oraya akın eden fraklı erkekler, büyük üniformalı zabitler, bürümdükleri kapların, mantoların göğsü açıldıkça dekolte göğüslerinin mücevherleri parlayan kadınlar ve bir renkli efsane kitabından çıkmış zannedilen sarışın prens, küçük kolejliye bir vakit ideal hayatın bir sembolü gibi görünmüştü. Şimdi de hâlâ o günün tesirinden tamamıyla kendisini kurtaramamış olmasına rağmen, zihni ve kalbi, Kızkulesi önündeki karanlık kömür vapuruyla onun içindeki köylü kıyafetinde zabitler tarafına geçiyor, Rodos'lu kaptanın kelimelerinden çıkan hayalin arkasında onlarla beraber İstanbul'dan uzaklaşıyordu.

Bu İstiklâl Muharebesi, üzerinden seneler geçtikçe ne müessir bir masal oluyordu.

Yusuf, karısının çıplak dirsekleri diz kapaklarında, parmakları çenesinin altında kilitli, gözleri parlak, masal dinleyen bir çocuk merakıyla arasıra kaptana sualler soruşuna dikkat ediyordu. Züleyha, çok değişmişti!..

* * *

Züleyha'nın kaptanla Yusuf'u ziyareti bir defaya mahsus kalmadı. Geceleri vapurun içinde kendi kendine dolaştıktan sonra, daima onların masasında karar kılıyordu.

Yusuf, onun sebebini tayin edemediği, bu sokulganlığa, sade ve arkadaşça konuşmalarına alışmaya başladığı için kaptan köprüsü altındaki çilingir sofrasını hakir görmemesine, arasıra bu sofradan leblebi ve badem almasına hayret etmiyordu.

Hatta bir defasında Züleyha, kendi kendine oynuyor gibi yaparak, eline bir bıçak almış, bir yumurtanın sarısını beyaz peynirle, tereyağıyla karıştırarak yavaş yavaş iki ince ekmek diliminin üstüne sürmüştü. Sonra, bunlardan birini çatala takarak kaptana uzatmış ötekini – hareketini gizlemek ister gibi bir tavırla – usulca Yusuf'un tabağına koymuştu.

Züleyha, ihtiyar doktorun sıhhatiyle de çok alâkadar görünüyordu. Yusuf'un ihtimamlarına rağmen, zavallının halindeki düşkünlük günden güne artıyordu. Uyanıkken hiçbir şey duymuyor, düşünemiyor gibi bir hali, garip bir sersemliği vardı. Fakat uyuyunca vücudu gibi yüzü de çöküyor, dudakları kısılıp ağarıyordu. Solukları kesik, sık ve muztaripti. Arasıra, tıkanır, bunalır gibi olarak gözlerini açıyor ve çehresi birdenbire canlanarak niçin uyandığına hayret eder gibi gülümsüyordu.

Züleyha, arasıra:

– Bu biçare, şimdi bu haliyle çalışmaya mı gidiyor? diye sorar, Yusuf, bir baba şefkatiyle müphem cevaplar verirdi:

– Bakalım... Elbette bir şey yapacağız... Bu halde sokakta bırakacak değiliz ya!

XVIII

Marmara bitmiş, Çanakkale Boğazı'na girilmişti.

Burada da yine öyle ağır gidiliyordu. Gündüzleri Gelibolu, Çardak gibi küçük kasaba ve köylerde geçirildikten son-

ra gece, sahillerin yeşil, kırmızı fenerleri arasında başka bir iskeleye doğru tekrar yola çıkılıyordu.

Hayli ilerleyen mehtap, suların hafif bir rüzgârla kırışan yüzünden taşıp köpürüyor, Taşucu, bu ışık selinin içinde rastgele sürüklenir gibi ağır ağır akıyordu.

Bir gece Nâra önünde Çanakkale'yi ve Kilitbahir fenerlerini seyrederlerken İstanbul'dan ayrıldıkları günü hesap ettiler.

Züleyha, hayretle:

– Küçük bir Marmara ne kadar sürmüş, dedi, bu kadar günde galiba Amerika'yı tutmak mümkündü.

Yusuf, cevap verdi.

– Mahsus oyalandık Marmara'da... Bu serinliği Akdeniz'de bulamayacağız... Oraları şimdi yanmaya başlamıştır, Maamafih, sıkıldınızsa daha hızlı da gidebiliriz...

Züleyha'nın maksadı yanlış anlaşılmıştı. O, zamanın uzunluğunu değil, sadece bu çerçeveye sığan hadiselerin zenginliğini ifade etmek istemişti. Bu itibarla programı idare eden Yusuf'a karşı bir nevi kompliman da gizli idi.

Züleyha, bunu Yusuf'a anlatmayı uzun buldu; sadece gülümseyerek:

– Bilâkis, ben yolun daha uzamasını bile istiyorum, dedi, ve hemen sözü değiştirerek elini sağındaki tepelere doğru uzattı:

– Çanakkale muharebesi buralarda geçti, değil mi?

Yusuf, ağır ağır başını salladı:

– Evet... Bir fikrim var... Muharebe yerlerini bir kere otomobille dolaşmak benim için çok ehemmiyetlidir. Size Çanakkale'yi iyice gösterdikten sonra ben müsaadenizle bir kaçamak yapacağım... Siz, Taşucu ile Seddülbahir'e gidersiniz. Ben, orada size iltihak ederim... Beş, altı saatlik iş.

Züleyha, kısa bir tereddütten sonra:

– Ben de gelmek istersem bir mahzur var mı? diye sordu.

Yusuf güldü:

– Ne mahzuru olacak?.. Bilâkis memnun olurum... Fa-

kat yanıp yıkılmış bir toprakta saatlerce sarsılmak belki sizi yorar diye cesaret edemedim.

– O halde beni de beraber götürürsünüz olmaz mı?

– Emredersiniz.

Yusuf, biraz evvel güverteden geçerken karısının kendisini çağırdığını işitmiş, başını çevirince onu vapurun kenarına asılı sandalın içinde görmüştü. Züleyha, yaramazlık etmiş bir çocuk vaziyetinde idi. Kenardaki demirlerden birine bağlanmış bir ipi çekiyor, bir kayık salıncakta gibi hafif hafif sallanıyordu.

– Ne güzel bir beşik icad etmişsiniz.

– Evet, sahi, bir bayram salıncağı gibi... Çocukluğunuz aklınıza geldi ise, siz de gelebilirsiniz... Kâfi yer var...

Bunu söylerken sandalın öteki kenarına çekiliyor, eteğini toplayarak yanında kocasına yer açıyordu.

Yusuf, karısının bu arkadaşça hareketlerine alışmaya başlamış olmakla beraber yine de hayretten kendini alamamış, iri vücudundan umulmaz bir çeviklikle sandala atlamıştı.

Züleyha'da bu gece garip bir konuşma ihtiyacı vardı. Yer dar olduğu için kolu hafifçe koluna sürülen Yusuf'a, ay ışığı içinde incecik yolların beyaz çizgileri seçilecek kadar aydınlık görünen Kilitbahir tepelerine ve daha ötelere dair tatlı, samimi bir şeyler söylemek istiyordu.

Fakat kendisiyle buraları dolaşmak için gösterdiği arzuya onun "emredersiniz" diye verdiği resmî cevap, bu iştahını kırmıştı.

Taşucu, Maydos'un önünden dönüyor, suyun yüzünde beyaz yaldız varaklar gibi titreşen, yer yer kopup dağılan ışıklar arasında Çanakkale'ye doğru ağır ağır akmaya devam ediyordu.

Yusuf, karısının elindeki ipi almıştı. Salıncağı sallıyor, belki bu eğlenceden hoşlandığı, yahut da bir şey söylemek lüzumunu hissettiği için:

– Ne güzel keşfettiniz bunu, diyordu.

Başlarının üstündeki bir makara garip bir sesle gıcırdıyordu.

Yusuf, ayağa kalkarak onu eliyle muayene etti.

– Bir kaza çıkarmayalım, Allah saklasın... Bakarsınız ipi üstünkörü bağlarlar... Birdenbire laçka yapar...

Bu kaza sözü Züleyha'da gayriihtiyari başka bir kazayı hatırlattı. Yine böyle parlak bir mehtap içinde ağaran Çamlıca tepelerini, yıldırım hızıyla geçilen Dudullu yolunun kenarındaki ağaçlar, tepecikler arasından görünüp kaybolan denizi gördü. Belki de geçen ayın aynı gecesi idi. Ne yakın, fakat bir bakıma göre de ne uzak!

Züleyha, artık sandalda rahat edemedi. Kolunda, Yusuf'un kolunun dokunduğu yerde bir ateş başlıyor ve bu ateş yavaş yavaş bütün vücuduna geçiyor gibi idi.

Bir aralık kocasının başını arkaya çevirerek uzun uzun bakması, ona bir vehim de verdi. Zihninden geçen şeylerin sirayet etmesinden ve onda da aynı hayali uyandırmasından korkar gibi oldu:

Ellerinin üstüne düşen şalını toplayarak:

– Artık insek, dedi.

Biraz sonra kendi kendine kamarasına dönerken zihni yine ilk geceki düşüncelerine sapmış bulunuyordu.

Yusuf'un vaziyetini nasıl izah etmek lazımdı? En medeni ve açık zihinli bildiği insanları, en yakın dostları bir gün içinde çil yavrusu gibi dört bir tarafa dağıtan bu vahim iskandalı bu mahdut dışarlık çocuğu niçin bu kadar geniş karşılıyordu?

Yoksa bu adam, uzun bir tarihten sonra çürümeye ve göçmeye yüz tutmuş bazı eski ailelerin son çocuklarında görülen ruh illetlerinden biriyle malûl bir dejenere mi idi?

Henüz resmen ayrılmamış olmalarına istinad ederek kendisinde fuzuli bir af ve şefkat hakkı mı vahmediyordu? Fakat böyle olsa tiyatrolardaki barışma ve af sahnelerinde olduğu gibi, bir sitem, münakaşa ve gözyaşı nümayişi yapacak, yahut hiç değilse bir alicenaplık jestinden kendini sakınamayacaktı.

Züleyha, uyuşmuş ağrısının tekrar uyanmaya başladığını sezen bir hasta korkusuna düştü. Yatağında bu çetin muamma ile yalnız kalır ve bir kere zihnini işletmeye başlarsa bir daha duramayacağını, fena bir gece geçireceğini hissediyordu.

Yanmış lambasını söndürdü ve yatağının üstüne attığı şalı tekrar koluna alarak güverteye çıktı.

Yusuf, karşıda parmaklığa yaslanmış, denizi seyrediyordu. Züleyha, onu tanımış olmasına rağmen, adıyla çağırmaya mecbur kalmamak için seslendi:

– Siz misiniz orda?

– Benim... Bir şey mi istediniz?

– Vakit çok geç amma... Kabilse bana arasıra çalgı çalan Sakızlı'yı bulmanızı istiyorum...

– Peki... Uyumuşsa bile uyandırırım...

– Uyumuşsa rahatsız etmeseniz...

– Ne ehemmiyeti var?.. Yine uyur.

– İsterseniz sizi de burada konsere davet edebilirim.

Züleyha'nın sesi biraz evvelki endişesinden hiçbir şey hissettirmeyecek derecede pürüzsüz ve neşeli idi.

* * *

Çanakkale'de bir gün gezildikten sonra, ertesi sabah erkenden Maydos'a geçiliyor ve iskelede kendilerini bekleyen otomobille yola çıkılıyordu.

Yusuf'un programı uzundu. Geceden evvel bütün muharebe sahneleri taranmış olacaktı. Harb tarihinde ehemmiyetli olmayan bazı yerler vardı ki, kendi hayatına karışmış olmak itibarıyla, onları da ayrı ayrı dolaşmayı âdeta bir vazife biliyordu. Sevdiği bir arkadaşın matarasına su doldururken vurulduğu bir kuyu başı, Havuzlar'da kendisinin bir hafta hasta yatmış olduğu bir bahçıvan kulübesi... Şimdi ne kuyu, ne de kulübeden bir iz kalmamıştı. Fakat Yusuf karısını otomobilde unutarak, güneşin altında boş kırlarda, taş ve çalı yığınları arasında kendi kendine dolaşıyor, aranıyor, köy-

lüleri yollarından çevirerek bir şeyler soruyordu.

Züleyha'yı yalnız kan ter içinde otomobile döndüğü zaman hatırlamış gibi görünüyor: "Beni affediniz... Belki bir daha yolum düşmez... Mutlaka görülmesi lazım bazı şeyler var... Maamafih sıkılacağını evvelden söylemiştim." diyordu.

Züleyha sıkılmıyordu. Başını otomobilin yastığına bırakarak gözlerini kapadığı zaman, Yusuf'un tahmini hilâfına uyuklamıyor, tatlı bir hüzün ve sükûnet içinde düşünüyordu.

Gece, bir aralık başlar gibi olan sinir nöbetlerinden eser kalmamıştı.

Otomobil, etraflarında fundalıklar ve taş yığınlarından başka bir şey görünmeyen inişli, çıkışlı birtakım yollardan sonra bir tepeye vardı ve oradan Saros denizi göründü.

Dağın bu yüzünde yol daha ziyade bozuluyordu. Zihninde tasarladığı bir planı takip ediyor görünen Yusuf, hatıralarının karıştığı yerlerde yine köylüler, çobanlarla konuşuyor, şoförle münakaşa ediyor, otomobili, içinden çıkılamayacak zannedilen izbelere sürüklüyordu.

Bir aralık Züleyha'yı makinede bırakarak kaybolmuştu. Sekiz, on dakika sonra kan ter içinde geri döndü. Çehresi memnundu.

– Bulduk, dedi, buraya sizin de beraber gelmeniz lazım... Biraz yorulacaksınız amma...

Evvela sebebini söylemekte tereddüt ediyor gibi idi. Sonra karar verdi ve yavaş yavaş:

– Babanızın muharebe ettiği ve yaralandığı bir yer, dedi. Bir gün bana tarif ederken önündeki kâğıda çizdiği harita o kadar gözümün önünde ki, buldum... Biraz sıkıntıya değecek herhalde...

Züleyha, bir şey söylemeden otomobilden inerek kocasını takibe başladı. Evvela fundalar arasında dik ve taşlık bir patikadan indiler. Yusuf, belindeki kayış kemeri çıkararak bir ucunu Züleyha'nın ellerine vermişti. İkide birde bacaklarını yolun iki tarafına gererek, topuklarını toprağın sağlam kısımlarına, fundalıkların köklerine basarak duruyor.

– Kayışın ucunu sıkı tuttuğunuz müddetçe korkmayın.

Temel direğinden daha sağlamım, diyordu.

Sonra, gülerek:

– Sizinle bir nevi **alpinizm** yapıyoruz bugün, diye şaka ediyordu.

Buna rağmen, Züleyha'nın yine sendelediğini ve kaymak tehlikesi gösterdiğini görünce öne geçti.

– Yürürken bana dayanın, bütün ağırlığınızı verin; korkmayın. Kayacak olursak ben yolun ortasına çöküveririm, dedi ve biraz hüzünle ilâve etti:

– Toroslar'da ne mihnetler pahasına öğrendik bu dağcılığı.

Patikanın aşağı kısmında biraz nefes aldıktan ve üstlerindeki dikenleri silkeledikten sonra dar bir yola girdiler. Burası düzdü; fakat birbirine kol atmış küçük yeşil çiçekli bir nevi bodur sarmaşıklardan geçilmez bir hale gelmişti.

Yusuf'un müşkülât arttıkça neşelenen bir karakteri vardı.

Kollarıyla sarmaşıkları aralayarak, bir kısmını kırıp atarak Züleyha'ya yol açıyor, bazen durarak çiçekli dallar koparıyordu:

– Bizim bildiğimiz, ağaçları Allah başımıza gölge versin, yolumuzu kolaylaştırsın diye yaratmıştır. Bunlar aksine ayaklarımıza gölge verip başımızı güneşte bırakıyorlar. Fazla olarak da yolumuzu kesiyorlar.

Züleyha, bu latifeye saf bir çocuk kahkahasıyla güldü.

Biraz sonra bu çorak topraktaki nebat bolluğunun ve elle dokunulunca eriyerek bir damla su haline gelen küçük yeşil çiçeklerin hikmeti anlaşılıyordu.

Yolun ucunda, yukardan nasıl görünmediğine şaşılması lazım gelen bir akarsu vardı. Sazlar ve dikenli kümelerin arasına yayılarak uyumuş gibi görünen ağır hareketli bir derecik.

Yusuf, canı sıkılmış gibi ayağını yere vurarak:

– Bu, hesapta yoktu. Allah cezasını versin, dedi.

Bu hiddet, daha ziyade Züleyha hesabına idi. Yoksa kendisi şimdiden bir büyük taş parçasının kenarına otura-

rak ayaklarını çıkarmaya başlıyordu.

– Harb harbdir... Ne yapalım... Bu kadarcık bir mâni karşısında gerileyecek değiliz ya...

Sonra, başka bir sesle ilâve etti:

– Babanızın yolundan.

Babanızın yolundan!.. Görünmeyen bir kuş uçarken kanadıyla Züleyha'nın göğsüne çarpmış gibi oldu.

Gayriihtiyari gözleri yaşarmıştı. Yusuf'u kendisine bu kadar yakın bulduğu bir dakikayı hatırlamıyordu. Birbirlerine karşı haklı haksız birtakım kinleri ve nefretleri olabilirdi. Fakat her şeye rağmen, bu müşterek sevginin bağı hiçbir zaman kopmayacaktı.

Yusuf, bu dakikada ona bir büyük kardeş gibi görünüyordu.

Bir kardeş, Yusuf gibi güzel çehreli, temiz bakışlı, temiz ve sağlam vücutlu bir erkek kardeş, insan için hayatta ne büyük bir emniyet ve zevk olurdu. Yusuf, kardeşi olsaydı muhakkak çok sevecek ve hiçbir kusurunu görmeyeçekti.

Basit fikirlerini, basit emel ve hırslarını müsamaha ile, şefkatle dinleyecek, biraz evvelki gibi latifelerine candan gülecek, hatta keyfine pek dokunmayan emirlerine itaat etmekten hoşlanacaktı.

Fakat ne yazık ki, o bir koca idi. Kafaca, ruhca herkesten yüksek, herkesten başka olmak, fakat bu meziyetleri karısının gününe, saatine göre değişen arzu ve kaprisleriyle oyuncak yapmak gibi imkânsız bir tenakuzu tahakkuk ettirmek vazifesini üstüne almış hayatın kendi mayasında olan ıstıraplara kadar her şeyden cevap vermek mesuliyetini yüklenmiş adamdı.

Evlilik hakkındaki fikirlerde öteden beri aksayan ve yer yer felâketlere sebep olan sakat bir taraf bulunduğu muhakkaktı. Halbuki kendisi bununla da kalmamış ne romanesk bir aşkı, ne karşılıklı bir muhabbet ve takdiri olmayan iki insanın birbirlerinde bulacakları maddi zevkle bir aile ocağı kurabileceğini kabul etmişti. Bu, ancak vücutlarının muayyen birkaç yerinden biribirini tutan iki insanın kendilerini

bir musiki cümlesinin zevkine kaptırarak yaptıkları birkaç dakikalık bir vals, yahut tangoda mümkündü.

Muhtelif zamanlarda zihninden buna benzer bazı düşünceler geçmiş olmasına rağmen, Züleyha, bu kadar değişmesine ve kendisini Yusuf'a karşı hemen hemen zalim mevkiide görmesine sebep ne olduğunu anlayamadı.

Bu saatte ona karşı duyduğu yakınlık ve sempatiyi sezdirmekten korkuyormuş gibi uzakça bir yerde toprağın üstüne oturdu, Yusuf gibi iskarpinlerini, çoraplarını çıkarmaya başladı.

Yusuf, bunu görünce hayretle sordu:

– Soyunuyorsunuz... Bu hazırlığın sebebi?

Züleyha, gülerek cevap verdi:

– Ben de suya gireceğim.

– Çok âlâ... Biraz ayaklarınız serinler...

Fakat derenin geçilmesi Züleyha'nın zannettiği kadar kolay bir mesele değildi. Suyun içinde sivri taşlar ve etraftan dökülmüş bir sürü dal, yaprak, hatta diken vardı. Bunların çoğu çürümüştü. Yürürken ayakları, yağlı, yapışkan bir toprağa batıyor, suyun yüzü yeşilimsi bir çamur tabakasıyla bulanıyordu.

Karşıki sazların arasından bir iki kurbağa da telâşla suya atlayınca genç kadın durdu, utanmış gibi bir tavırla:

– Devam edemeyeceğim, dedi.

Yusuf, gülüyordu. Elindeki iskarpinleri, çorapları ve yeşil çiçekli dalları Züleyha'nın eline tutuşturarak:

– O halde müsaade edin, kolayı var, dedi. Daha evvel de aklıma geldi amma, belki mutlaka ayaklarınızı serinletmek istiyorsunuz, diye tereddüt ettim.

Hiçbir gayret sarfediyor görünmeden Züleyha'yı koltuklarının altından tutup kaldırdı, boş bir testi gibi omuzlarından birine oturttu:

– Ayaklarınızı serbest koyuverin... Saçlarımı sıkı tutun, korkmayın...

Karşı kıyı on beş adımlık yerdi. Fakat Yusuf, bir ördek gibi derede dolaşmaktan hoşlanıyor, çıkılacak yeri beğenmi-

yor ve suyun aktığı tarafa doğru yürüyerek daha münasip bir yer arıyordu.

Züleyha, babasının bir sözünü hatırlayarak gülümsedi.

Evlenmelerine birkaç gün kala Ali Osman Bey:

– İstikbal bilinemez, demişti, fakat Yusuf, cins bir erkektir. Seni başında taşıyacağından eminim. Bu cihetten gözüm arkada kalmayacak...

Dere, batak olduğundan, Yusuf, bazen sendeliyor, ıslak ayaklarıyla kocasının gömleğini kirletmekten korkan Züleyha biçimsiz bir vaziyette durduğu için, düşecek gibi olarak onun saçlarına yapışıyordu.

* * *

Beş dakika daha gittikten sonra vardıkları yer bir kayalıktı. Biraz evvelki serinlik ve yeşilliğe mukabil burası kuru ve çıplaktı.

Yusuf:

– Babanızın şarapnel parçalarıyla topuğundan ve dizinden yaralandığı yerin burası olduğu yüzde yüz muhakkak, dedi, geride seyyar hastaneye götürülünceye kadar yattığı kovuk bunların hangisidir?.. Onu tahmin etmek mümkün değil...

Kayalığın aşağı kısmıyla toprak arasında ağızları kuru otlar, dikenler ve taş yığınlarıyla kapanmış birkaç kovuk görünüyordu.

Yusuf, yine karısını yalnız bıraktı. Kovuklarda eskiden kalma bir iz ve alâmet bulmayı ümid eder gibi birinden çıkıp ötekine girmeye başladı.

Gömleği, pantolonu toz toprak içinde kalmıştı. Karışık saçlarından örümcek ağları, kuru dikenler sarkıyordu. Arasıra yüzünün, boynunun terlerini sildikçe çamur içinde kalan mendiline bakarak gülüyor:

– Ne yapalım, biraz sonra derede biraz yıkanıveririz, diyordu.

Toprak altında define arayan insan da ancak bu kadar

ihtirasla kendini işe verebilirdi.

Artık Ali Osman Beyden bahis yoktu. Fakat Yusuf'un münhasıran onu düşündüğü belli idi.

Kayaların ortasındaki meydanlıkta, kızgın öğle güneşi altında unutmuş göründüğü Züleyha'yı ancak biraz evvel dereden geçerken teslim ettiği dalları istemek için hatırladı.

Bunların yeşil çiçekleri tamamıyla kaybolmuş, yaprakları –yarım saat içinde üzerlerinden büyük bir mevsim geçmiş gibi– buruşmuş, sararmıştı.

Yusuf, onları mendilinin kenarından yırtıp çıkardığı bir bez parçasıyla bağladı, koklar gibi bir hareketle dudaklarına götürdükten sonra kovuklardan birinin kapısına astı.

Züleyha, kendi kendine:

– Ne sevgi yarabbi, ne sevgi! dedi ve gayriihtiyari gözlerinden yaşlar aktı: Açık bir yaz gününde bir bulut parçasından birdenbire dökülüveren yağmur gibi hazırlıksız ve güneşten mi, ruhtan mı geldiği anlaşılmayacak kadar kolay ve ıstırapsız bir yaş seli...

Yusuf'un şimdiye kadar birçok emsaline tesadüf ettiği bu romanesk mektep çocuğu vefasına şaşmak için bir sebep yoktu. Kendi de Gölyüzü'nde birkaç sene aynı insana karşı aynı İdil'in izah edilmez heyecanlarıyla dolup taşmıştı. Nitekim bu birdenbire akan yaşlar da arasıra kendisini yoklayan aynı hummanın bir nöbetinden başka bir şey değildi.

Dönüşte tekrar dere kenarına vardıkları zaman, Yusuf, karısını bir gölgelikte bıraktı; kendisi suyun aktığı tarafa doğru yürüyerek sazların arasında üç, beş dakika kayboldu.

Döndüğü zaman, Züleyha, onun gömleğini yıkayıp tekrar giymiş olduğunu gördü.

– O ıslak gömlek sizi hasta etmez mi?

Genç kadın, bunu söylerken –endişe ediyor görünmemek için– sesine lâkayt bir ton veriyordu.

Yusuf, alay eder gibi güldü:

– Şimdi beş dakikaya kalmaz kurur...

Züleyha'nın karşısında yere, otların üzerine oturdu, devam etti:

– Su bulduğu yerde hemen çamaşır yıkamak asker âdetidir... Üşümeye, hastalanmaya gelince, alışkanlık meselesi... Siz farkında değilsiniz, fakat ben şimdi bile sıcak gecelerde ne yapıyorum bilir misiniz?.. Siz yattıktan sonra gömleğimi iple denize sarkıtıyorum... Sonra sularını şöyle bir sıkıp sırtıma geçiriyorum... Sizin güvertedeki şezlongda serin serin ne uyku çekiliyor tasavvur edemezsiniz.

Züleyha, gayriihtiyari haykırdı:

– Islak gömlekle mi?

– Öyle ya...

Genç kadın, kesik sinir kahkahalarıyla gülüyordu:

– Bunu bir daha yapmayacaksınız... Hatırım için... Yani benim rahat uyuyabilmem için... Çünkü sizin... yahut herhangi bir insanın ıslak gömlek içinde deniz rüzgârına karşı uyuduğunu düşünmek benim uykumu kaçıracak... Kendimi suyun içinde yatıyor sanarak titreyeceğim.

Karşı karşıya çocuk gibi gülerken gözbebekleri biribirine tesadüf etmişti. Fakat bu, uzun sürmedi. Başlarını çevirmekle beraber bakışlar yine parlaklığını kaybediyor, miyopların gözleri gibi hafif bir buğu ile bulanıyordu.

Maamafih, neşelerini kaybetmemişlerdi. Yusuf, Toroslar'a ait bazı hatıraları hafifçe karikatürize ederek anlatmaya başladı:

– Bilir misiniz, ben, babanızın çamaşırcıbaşısı idim... Bazı aylak zamanlarımızda bağda ateş yakar, kumandanımın gömleklerini yıkardım... Maamafih, yama işlerini o, benden iyi becerirdi... Size göstermedim galiba... Benim Gölyüzü'ndeki hatıralar arasında bir de gömlek vardır... Gömlek beyazdır, fakat kolunda siyah iplikle bir yama görülür... Babanızın iğnesinden çıkma bir şaheserdir... Uzanın otların üzerine... Korkmayın bu sıcakta soğuk almak kolay değildir... Üstümde potinlerimden başka çıkarılabilecek eşya olmadığı için altınıza serecek bir şey ikram edemiyorum... Ha şöyle...

Biraz evvelki sıcaktan sonra bu gölgeli su başında vücudunda tatlı bir kesiklik hisseden Züleyha, yavaş yavaş yere

uzanmış dirseklerine yaslanarak çenesini avuçlarının içine almıştı.

Yıllarca devam etmiş bedbahtlıkların böyle neşeli, alaycı bir lisan ile anlatılması, nedense ona daha fazla hüzün veriyordu.

Sonra, başka bir şeyin de farkında olmuştu: Gölyüzü gecelerinde harb hikâyeleri anlatılırken o, yalnız babasını görür, başkaları bu hâilenin karanlık dekorları gibi müphem ve hareketsiz kalırdı. Halbuki şimdi hayalinde babasıyla beraber Yusuf'u da takip ediyor, onun genç vücuduyla, temiz sıhhatiyle, hemen hemen bir küçük servet denecek vasıtlarıyla hayatın tam zevkini çıkaracak bir yaşta katlandığı mihnetlere acıyordu.

Bu hayal, bu alâka ve merhamet, yazık ki, ona çok geç gelmişti.

Yusuf'un gömleği süratle kuruyup rengini değiştiriyor, yer yer yapışık bulduğu vücudundan ayrılarak buruşuyordu.

Züleyha, yine Embiya tarihindeki Yusuf kıssasını hatırladı: Kardeşleri tarafından aldatılarak kuyuda bırakılan Yusuf'un babasına götürülen gömleği, Mısır'da esirken Züleyha tarafından yırtılan gömlek...

Onların bir yerde yolu kaybettiklerini zanneden şoför, kesik kesik korna çalmaya başlamıştı.

Yolun buradan ötesi arızasız devam etti. Yusuf, emsalsiz bir kılavuzdu. Ehemmiyetli muharebelerin geçtiği yerleri çok iyi bildiği gibi elinde ayrıca bir de harita vardı. Züleyha'nın umulmaz bir alâka gösterdiğini farkettiği için arasıra otomobili durduruyor, uzun uzadıya izahat veriyordu.

Züleyha, muharebeyi görmeyen insan için onu tasavvur etmenin ancak bu felâketin geçtiği tepeleri, dereleri, kırları görmekle mümkün olabileceğini anladı.

Yusuf: "Düşman, şu noktaları tutmuştu; şuradaki siperlerden müdafaamızı yapıyorduk." dediği zaman, Züleyha'nın zihnine durgunluk çöküyor, muharebe hakkındaki hayalleri bir çocuk kitabının boyalı resimleri gibi sahte ve iptidai kalıyordu.

Yalnız muharebenin dehşetini değil, onu yapanların fedakârlık ve azaplarını da ancak bir dereceye kadar burada duymak ve anlamak kabildi.

Güneş batmış, Saros'a inen yamaçlar kararmaya başlamıştı.

Züleyha, bu eski facia sahnesini seyrederken vaktiyle mektepte İngilizce bir müntehabat kitabından okumuş olduğu bir parçayı hatırladı. Bu, galiba Lâtin klasiklerinin birinin tercümesiydi. Hulâsası şu idi:

"Muharebe meydanında cehennemi bir hareket vardı. Takım takım insanlar boğazlanıyor, kan gövdeyi götürüyordu. Fakat meydanın etrafını saran ve basamak basamak yükselen dağın bir noktası vardı ki, oraya varıldığı zaman, aşağıdaki fırtına dinmiş, sonsuz bir sükûn ve hareketsizlik levhası halinde donmuş görünüyordu."

Kendisi de sabahtan beri adım adım çıktığı tepede böyle bir noktaya varmış gibiydi. Mesafenin tesirine zamanın tesiri de katılıyor, hadiseler mânasını, hatıralar acılığını kaybediyor, her şey sonsuz bir sükûnete inkılâbediyordu.

Züleyha, bir akşam evvelki buhranından âdeta bir utanma hissi duydu. Dünyanın en büyük bir hâilesini bile unutmuş görünen bir toprakta bir ferdin eleminden daha küçük ve gülünç ne tasavvur edilebilirdi?

Genç kadın, bu muharebe meydanından kendisine sirayet eden sükûnet ve tevekkülün devam edeceğini ve bu ağır örtü altından uzun zaman hiçbir isyanın baş kaldıramayacağını hissediyordu.

Otomobil, bir virajdan dönünce, denizde, Seddülbahir'in viran tabloları önünde Taşucu'nun kendilerini beklediğini gördüler.

Seyahat, artık sona ermek üzere idi. Otomobil, ağır ağır dik bir yokuşu inmeye başlarken Züleyha, bu muharebeden sağ dönenleri düşündü. Bahtiyar mıydılar acaba? Yanındakinin de onlardan biri olduğu düşünülecek olursa, bu, pek muhakkak değildi. Kim bilir onlar da biraz saadet bulma ümi-

diyle döndükleri ocaklarında ne neviden talihsizliklerle karşılaşmışlardı.

XIX

Marmara'daki serinlik, Adalar denizinde de birkaç gün devam etti.

İki üç öğle saati müstesna, bütün gün rüzgâr esiyor, eteklerinden çıkan yelken sesleri arasında bir kotra seyahati ihtisasları duyuyordu.

Ekseri dışarlıklılar gibi tahminlerinin doğru çıkmamasını bir izzetinefis meselesi yapan Yusuf:

– Bu deniz, bu ayda, yine benim dediğim gibi çok sıcak olur amma, şansınız varmış, diyordu.

Taşucu, burada da yol üstündeki büyük, küçük bütün iskelelere uğramakta devam ediyordu. Yarım gün Edremit'te kaldılar. Yusuf, birçok defalar uzaktan Kazdağı'na doğru baktı. Galiba bu tepelerde de bir otomobil seferi yapmak arzusuyla cenkleşiyordu. Fakat bunun fazla teferruata sapmak olmasından korkarak vazgeçti.

Edremit'ten sonra bir boğazı dolaşarak içiçe göllerden meydana gelmiş gibi görünen bir körfeze, Ayvalığa girdiler. Yusuf, Taşucu'nun burada biraz işi olduğunu bahane ederek şehrin kenarındaki çamlıkta bir gece geçirmeyi teklif etti.

Akşam üstü vapurun sandalıyla karaya çadır, yatak, hatta masa ve iskemleler taşıttırılarak bir tepeciğin üstünde mükellef bir kamp kurdular.

Askerlik senelerini hatırlatan her şey Yusuf'a çocukça bir zevk ve neşe veriyordu.

Yere'li Halilcik ile diğer iki tayfa çadırın etrafındaki kuru çam püllerini açıyor, masanın üstüne lüks lambaları takıyorlardı. Birkaç saatlik bir yaz gecesi için yapılan bu zahmetlere Züleyha gülüyor, fakat Yusuf'u küçük Halil ile arka-

daşlarını kan ter içinde oraya, buraya koşturmaktan menedemiyordu.

Maamafih, bu kadar emekle meydana gelen çadır, yalnız Züleyha'ya yaradı ve Yusuf, kampı süpüren tayfaların biraz öteye yığdıkları çam püllerinin üstünde geceyi geçirdi.

Yusuf, Züleyha'yı çadırına bırakırken içeride bir şey eksik olmamasına son bir defa göz gezdirmiş:

– Çoktandır karayı unuttunuz... Bu gece sallantısız uyuyacaksınız; güzel bir değişiklik olacak, demişti.

Durduğu yerde sallanmayan, duvarlarında su çırpıntıları duyulmayan bu yatak, Züleyha'ya hakikaten değişik bir his veriyordu. Fakat etrafındaki çam ormanında deniz hışıltıları yine eksik değildi.

Çadırda iri bir ateşböceği kalmıştı; dışardaki mehtaptan kaçmış bir ışık kırıntısı gibi bir yerden kalkıp bir yere konuyor, Züleyha, bu ışıktan gözlerini ayıramıyordu.

Taşucu'nun güvertesinden deniz yol yol yeni sürülmüş bir tarla gibi vehmettiği ve üzerinde ayakla dolaşmak arzusunu duyduğu bazı geceleri hatırladı.

Etrafındaki bitip tükenmez sulara mukabil şurada çam iğnelerinden bir deniz vardı ve bu denizin üzerinde pekâlâ yürünebilirdi. Vücudunda hissettiği kırıklığa rağmen, bu fikir, Züleyha'yı tekrar çadırından dışarı çıkardı. Yusuf, beyaz gömleğiyle, yanında duran ceketini katlayıp başının altına koymaya bile lüzum görmemiş, derin derin uyuyordu.

Züleyha, onu uyandırmak korkusuyla çadırın arka tarafında dolaştıktan sonra ağaçların arasına daldı; rastgele yürümeye başladı. Uzaklardan ve tepesindeki dallardan durmadan esen rüzgârda bunaltıcı bir reçine ve kekik kokusuyla dolu bir mahzen havası kapalılığı ve sükûneti vardı.

Bazen yaprakların üzerinde ayakları kayarak çamların gövdelerine tutunuyor, parmaklarına ve avuçlarına sakızlar yapışıyordu.

Ormanın genişçe bir açıklığında rüzgâr, ufak bir çukuru çam pülleriyle doldurmuş, akşam üstü küçük Halil'in Yusuf'a yaptığı yatağa benzer bir yatak meydana getirmişti.

Züleyha, kaza ile bir çukura düştü. Evvela korkarak hafif bir çığlık kopardı, fakat boylu boyunca gömüldüğü yapraklar içinde kendini o kadar rahat buldu ki, tekrar ayağa kalkmak isteyemedi ve bir müddet o halde yattı.

Ayaklarının altında, ağaçlar arasında yer yer kaybolup görünen körfezi mehtap öyle tatlı nebülöz ışıklarıyla sarmıştı ki, Züleyha'nın Gölyüzü ovasının denizi gibi bir vehim ve hayale aldandığını zannedeceği geliyordu.

Ormanda gece! Teslim etmek lazımdı ki, eski romanesk aşk büsbütün de hiçten sebeplerin mahsülü değildi.

Biraz sonra tekrar ayağa kaltığı zaman saçları, elbiselerinin içi çam iğneleriyle dolmuş bulunuyordu.

Ağaçların arasında bir zaman daha dolaştı; sonra zihninin semtleri tayin edemeyecek kadar karıştığı ve ormanda kaybolmaktan korktuğu bir zamanda kendini çadırın yanında buldu.

Yusuf, hâlâ uyuyordu; yalnız vaziyetini değiştirmiş, ellerini kavuşturarak yüzünü bileklerinin üstüne koymuştu.

Saat kim bilir kaç vardı. Şehrin yandan görünen sahil kısmında ışıklar sönmüştü. Artık yatmak lazımdı. Fakat açıkta bu kadar güzel bir uykuya dalmak mümkünken çadırın kasvetli havası içine girmek ona isyan veriyor, biraz evvelki yapraktan yatağında kalıp uyumadığına pişman oluyordu. Fakat birtakım sebeplerden dolayı buna imkân da yoktu. Nasıl ki, burada yatan insan kocası olduğu halde onun yanında uzanıp yatmak da aynı derecede, belki hatta daha fazla imkânsızdı.

Üç seneye yakın evlilik hayatlarında bir gece bile beraber yatmamışlardı.

Akşam üstü, çamlığa gelmeden evvel Ayvalık rıhtımında dolaşırken, Yusuf'un vaktiyle Silifke'de tanıdığı bir mühendis ailesine rastlamışlardı: Yusuf'tan biraz daha yaşlı görünen sempatik bir erkek, karısı ve kızkardeşi... Mühendis, resmî memuriyeti bırakmış, Ayvalık'ta ufak bir fabrika edinerek sabunculuğa başlamıştı.

Bu ailenin Yusuf'a çok bağlı olduğu görülüyordu. Onu

bir gece evlerinde misafir kalmaya ikna edemeyince hiç olmazsa beş on dakika deniz kıyısında bir gazinoda oturmayı teklif etmişlerdi.

Züleyha, bu kızın kendisini inceden inceye tetkik etmesinden, Yusuf'u dinlerken gözlerinin garip bir surette dalmasından ve bu tesadüften çok memnun ve müteheyyiç göründüğü halde onun latifelerine bir çocuk somurtkanlığıyla cevap vermesinden bir şeyler sezer gibi olmuştu. Vaktiyle aralarında bir flört geçmiş olabilirdi. Yahut da Yusuf'un hiçbir şeyden haberi olmadığı halde, bu kız, kendi kendine gelin güvey olmuştu.

Zavallı çocuk, kendini dargın göstermek istemesine rağmen, gazinodan kalkıp eller sıkılmaya başlanınca hüzünle: "Bakalım artık görüşecek miyiz?" demekten kendini alamamıştı.

Bunlar, birbirlerini çok sevecek bir çift teşkil edebilirlerdi. Yusuf, fırsat kaçırmıştı. Bu kıvırcık saçlı kız, Yusuf'un karısı olsaydı, mutlaka bu saatte çamların sakızı gibi iki koluyla Yusuf'un boynuna yapışmış, orada uyumuş bulunurdu. Maamafih, kendisinin Yusuf'a olan bağı o kadar zayıftı ki, bu hayal, kıvırcık saçlı kızla değilse bile bir başkasıyla bundan sonra da mümkün olabilirdi.

Yusuf'un bir gün bahtiyar olduğunu işitmek onu şüphesiz memnun edecekti, etmesi lazımdı. Böyle olmakla beraber bir zaman kendisinin olmuş bir insanı başkasının kucağında yatıyor düşünmek belki biraz gücüne gider, bu akşamkine benzer bir tesadüf ilerde başka bir yerde onları karşılaştırırsa kendisi de mühendisin kardeşi gibi –sevincinin arasında– arasıra bir parça somurturdu. İnsanlık!

Züleyha, Yusuf'un yanında oturduğu yerden, ellerine dayanarak kalktı, istemeye istemeye çadırına yürüdü. Vücuduna dolan çam iğnelerini silkelemek o kadar güç değildi. Fakat bu işi yapacak elleri bileklerine kadar sakızlara bulanmış, fazla olarak da üzerlerine topraklar, çürümüş ağaç tozları yapışmıştı. Sofranın üstünde, ağzına çam kozalağı tıkanmış bir testi duruyordu. Züleyha bu testideki su ile ellerini

temizlemek istedi. Fakat su, sakızları daha beter cıvıklaştırıyordu. Birçok uğraştıktan sonra sudan ümidini kesince küçük Halil'in ocağından kalmış küllerle ellerini oğuşturdu. Nihayet kâğıtla temizlenmeye kalkıştı. Bu sefer, fazla olarak kâğıtlar da parça parça parmaklarına yapışıp kaldı.

Züleyha, çabaladıkça battığını görerek telâşlanıyor, ne yapacağını bilmez bir hale geliyordu.

Çaresiz, Yusuf'u uyandırmak lazımdı. Fakat onu dürtmeye, ve adıyla çağırmaya cesareti yoktu.

Ona kendiliğinden uyandığını zannettirmek için ayaklarıyla gürültü yaptı, öksürdü, ıslık çaldı; nihayet bir sinir hareketiyle masa üzerindeki bardaklardan birini yere atıp kırdı.

Yusuf, birdenbire gözlerini açarak yerinden doğrulmuştu. Karısını karşısında görünce telâşla sordu:

– Neden ayaktasınız? Hasta mısınız?

Züleyha, başıyla hayır işareti yaptı.

– Bir şey mi istiyorsunuz?

Züleyha, arkasına sakladığı ellerini çıkardı. Yusuf'a gösterdi. Hoş görüleceğini bildiği bir suç için yalandan korkuyor gibi yapan bir şımarık çocuk sesi ve tavrıyla:

– Bakın bana neler oldu? diyerek sızıldandı.

Yusuf, ay ışığında pek iyi seçemediği lekeleri parmağıyla muayene etmek isteyince Züleyha, hafif bir çığlıkla ellerini kaçırdı:

– Dokunmayın... Siz de batarsınız...

– Peki amma anlayalım, ne oldu?

– Uyumak için beni çadıra bıraktınız... Fakat ben uyumadım... Çamlıkta mehtap o kadar güzel ki... Sizden habersizce usulca dışarı çıktım... Gezerken elime ağaçların sakızı yapıştı. Sonra bunların üstüne de ot, yaprak, kum sıvanınca... Su aradım, bulamadım. Daha doğrusu su, sakızları büsbütün sertleştirdi. Uğraştıkça daha ziyade batıyorum...

– Niçin uyandırmadınız beni?

– Ne bileyim... Darılırsınız diye korktum...

– !!!???

Yusuf, vakur ve haşin Züleyha'daki bu çocuk maniyerle-

rine, onun başını önüne eğerek, dudaklarını büzüp uzatarak âdeta bir bebek sesiyle ve kırık dökük cümlelerle konuşmasına hayret ediyordu. Hele "Darılırsınız diye korktum" cümlesi onun konuşma tarzına o kadar yabancı bir tarzdı ki... Maamafih Yusuf, bu noktalara fazla dikkat ediyor görünmedi; bir gemici tavrıyla bacaklarını ayırıp gererek havaya baktı ve düşündü. Sonra:

– Merak etmeyin... Kolayını buluruz, dedi, petrolün bazı hassaları vardır... Şimdilik elimde daha müessir bir madde-i kimyeviye bulunmadığı için bir tecrübe yaparız...

Masanın üstündeki daldan sönmüş lüksü indirip, yere koydu. Yemek havlusunun ucuna petrol dökmeye başladı.

Züleyha, yine aynı tavırla sordu:

– Ümidiniz var mı?

– Eh, biraz... Şimdiden telâş etmeyin... Muvaffak olamazsak o zaman beraber ağlarız ve yarın sabah mutlaka bir çaresini buluruz...

– Yarın sabah mı? Bu ellerle yarın sabahı beklemek... İmkânı yok...

– Daha olmazsa sabaha kadar ellerinizi bezle sararız... Bizim dışarlıkta kına koyarlar ya... Farzedelim ki size de kına koyduk...

– Çıldırırım ben.

– Bizim kadınlar çıldırmazlar fukaralar... Şimdi yakın gelin bakalım... Bu vaziyette eğilirseniz düşersiniz... Daha iyi oturun...

Züleyha, yine bir çocuk tavrıyla yere diz çöktü; iki elini uzattı.

Yusuf, onun blûzunun kollarını koltuk altlarına kadar sıvadıktan sonra ameliyata başladı.

Evvela bu ümit de boşa çıkacak, çamurlu sakızların Yusuf'a da sirayetinden başka bir netice vermeyecek gibi göründü. Fakat Yusuf, tuttuğunu koparan bir erkekti. Gazlı havluyu Züleyha'nın ellerine, bileklerine kuvvetle sürtüyor, sakızları kendi tırnaklarıyla kazımaya uğraşıyordu.

– Biraz canınızı yakarsam kusura bakmayınız, artık...

– Tabii... Hatta şu cam kırıklarıyla kazımayı da bir tecrübe etseniz...

Yusuf, gayriihtiyari güldü:

– Yapmayın bu kadar... Biraz metin olun...

– Metanetle alâkası yok ki bunun. Sinir...

– Hep aynı kapıya çıkar... Niçin bu kadar sinirlisiniz?

– Ben fazla sinirli insan değilim... Hatta soğukkanlılığımın soğukluk derecesine vardığını söyleyenler vardır... Hani şu fena mânadaki soğukluk... Sosyetelerin umacısı olan soğuk insan...

– Estağfurullah... Müjde, sakızlarda çözülme alâmetleri başladı... Yaşasın petrol... İngilizlerin ehemmiyet verdikleri kadar var... Bakalım bu hizmetime karşı ne vereceksiniz bana?

– Ne isterseniz...

Yusuf, bir aralık kendi kendine gülmüştü. Züleyha'nın aklına bir şey gelmesin diye sebebini izah etti:

– Askerde biribirimizi yıkadığımız da olurdu, ne marifetler öğrenmedik şu asker ocağında... Yalnız babanıza böyle bir emeğim geçmemiştir... Bilir misiniz... bilmem nasıl söylemeli... yardımın bedene taallûk eden kısımlarına karşı garip bir nefreti vardı. Yaralılık halleri müstesna, mesela başkasına vücudunu oğdurmak hatta arkasına tentürdiyot sürdürmek gibi şeylerden kat'iyen çekinirdi.

– Kızı gibi ellerini de sildirmezdi tabii...

Yusuf, tekrar güldü:

– Yok, onu demek istemiyorum... Bu, fevkalâde bir hal... Hatta bilakis o huy size de geçmiştir diyebilirim...

– Öyle mi buluyorsunuz?

– Muhakkak... Mesela hiçbir hastalığınızda benden yardım istediğinizi hatırlamıyorum...

Biraz sonra ameliyat muvaffakiyetle bitmişti. Züleyha, Yusuf'a teşekkür ettiği halde ellerini onun elinden çekmiyor, başını biraz yana çevirerek sükut ediyordu.

Yusuf, ağır bir sesle:

– Bizi bu vaziyette gören olsa ne der acaba? dedi.

Züleyha, ay ışığından bembeyaz toprağın üzerine bir cin gölgesi açıklığıyla çizilmiş el ele gölgelerine, biribirine dokunurcasına yakınlaşmış başlarına, kendisinin dizüstü vaziyetine ve çıplak bir omuz üzerinde dökülüyor gibi görülen saçlarına baktı, hafifçe titreyerek:

– Bilmem ki, diye cevap verdi.

– Şık bir hanım sabahı bekleyememiş, ay ışığında manikür yaptırıyor, demezler mi?

Yusuf, gülüyordu Züleyha'nın istemeye istemeye gülmesi ve bir espri ile mukabele etmesi lazım geldi:

– Yahut büyük çocuklar oynuyorlar... Adı nedir bilmiyorum, hani bir oyun vardır... Çocukların biri ellerini ötekinin açık avuçları üzerine koyar...

– Malûm, malûm... Adını ben de bilmem... Fakat çocukken her zaman oynardık... Hem biz dışarlık çocukları sizin gibi nazik değiliz... Biribirimize kıyasıya vururduk... "Allah yarattı" demezdik. Benim, Ömer diye bir arkadaşım vardı. Harbde tifüsten öldü. Çocukluğumuzun birçok seneleri beraber geçmişti... Ne anlatacaktım? Evet... Bu el oyununda bu Ömercik'le yaptığım hayvanca şakayı... Bir gün dere kenarında yine bu oyunu oynuyorduk... Orta parmağımla şahadet parmağımın arasına şu vaziyette bir iğne kıstırdım, iğnenin ucu yukarı çıkıyordu... Zavallı Ömer göz kızgınlığıyla bunu görecek halde değildi... Avucunu şırak diye elimin üstüne vurunca...

Yusuf, bu hikâyenin tariflerini Züleyha'nın ıslak ellerinde yapıyor, onları mütemadiyen evirip çevirerek parmaklarının boğumlarını birer birer yokluyor, avucunun derisini gererek üzerindeki çizgiler üzerinde parmağını gezdiriyordu.

Sonra, birdenbire ayağa kalkarak:

– Zannederim ki bitti, dedi, biraz gaz kokusu kalıyor amma zaruri... Sabaha kadar o da uçar...

Züleyha da ayağa kalkmıştı:

– Tekrar mersi, dedi.

– Bir şey değil... Vazifem efendim...

Yusuf'un bunu söylerken hafifçe eğilişinde ve sesinde

âdeta bir resmiyet vardı.

Züleyha, çadırına girince döndü, kapının aralığından baktı; Yusuf'un evvelce yattığı yerdeki çam püllerini ayağıyla karıştırdığını, sonra artık bu yatağı beğenmiyor gibi ağır ağır çamlara doğru yürüdüğünü ve kaybolduğunu gördü.

XX

Züleyha, o gece sabaha doğru uyumuş ve belki iki saat dinlenmeden garip bir rahatsızlık ve asabiyetle yatağında gözlerini açmıştı. Bu sıkıntı, çadır bezlerinin arasından geçerken kirli bir sarılık alan ve ağırlaşan güneş ışığından geliyordu.

Yusuf, karısının şahsından ziyade ona edilecek hizmetin teferruatıyla meşgul bulunduğu için rengindeki sarılığa, büyümüş gibi görünen gözlerine dikkat etmedi. Züleyha'dan ayrıldıktan sonra belki de hiç uyumamış olmasına rağmen çok dinç ve neşeli görünüyor, kampı bozmaya gelen gemicileri yine kasıp kavuruyordu.

Karısını uçsuz bucaksız zeytin ağaçları arasında da birçok dolaştırdıktan sonra şehre indi, deniz kenarındaki bir gazinoya oturttu.

Züleyha, evvela rahatsızlığından bahsetmediği halde Yusuf'un bunu kendiliğinden anlamadığına kızıyor, dağ taş onun peşinde dolaşırken biraz açılmış olmasına rağmen, Taşucu'ndaki kamarasında dinlenmeye döneceği saati sabırsızlıkla bekliyordu.

Deniz kıyısında otururlarken küçük bir vapurun boğazdan çıkmak üzere olduğunu gördü ve hayretle sordu:

– Taşucu'na ne kadar benziyor... Sakın o olmasın...

Yusuf, onun gösterdiği yere baktıktan sonra sahte bir hayretle cevap verdi:

– Zannederim ki ta kendileri...

Züleyha, gözleriyle körfezi aradı. Taşucu, hakikaten ortada yoktu.

– Peki amma ben bundan bir şey anlayamıyorum...
– Anlaşılmayacak bir şey yok... Taşucu, bizi bıraktı, gidiyor... Galiba kaptanı bıktırdık, bize isyan etti.
Züleyha, Yusuf'un halinden yine bir şaka, yahut sürpriz yaptığını anladı; sükûnetle gülümseyerek:
– Bana karşı o kadar nazik takayyütleriniz var ki, herhangi bir ciddi tehlikeye inanamayacağım, dedi.
– Ne güzel bir kompliman bu, bana.
– Kompliman değil hakikat.
Yusuf, o sabah kendi kendine yaptığı bir planı izah etti: Züleyha'yı denizden bıktırmamak için yine birkaç saat otomobille kara yolu yapacaklardı. Uzak değil, Dikili'ye kadar... Birkaç gün evvel Seddülbahir'de olduğu gibi Taşucu, onları bu sefer de Dikili'de bekleyecekti.
Başa gelen çaresiz çekilecekti. Zaten sabahki rahatsızlığı da hafiflemeye başlamış olduğundan Züleyha, bu fikri fena karşılamadı.
Hareket zamanına kadar şehrin bazı görülecek yerlerini gezmeye, bir gün evvel sahilde tesadüf ettikleri mühendis arkadaşa fabrikasında Yusuf'un tabirince, ayaküstü bir merhaba demeye ve çarşıya uğramaya karar verdiler. Geceki telaş arasında Züleyha'nın tarağı kaybolmuş olduğundan ona bir de yeni tarak alınacaktı.
Yusuf, küçük bir manifaturacı dükkânından taraktan başka bir iki ufak tefek eşya aldıktan sonra bir elbise askısına asılmış kırmızı bir kadın mayosunu indirtti; parmaklarıyla muayene etti; rengini ve cinsini beğenmemekle beraber dükkâncıya onu da sarmasını söyledi.
Züleyha, bunun neye yarayacağını sorunca:
– Yolda ihtiyacımız olacak sanıyorum, dedi, maamafih, olmazsa memlekette birine İstanbul hediyesi diye veririz. Mesela Üflet ablaya... Akşamları bizim Gölyüzü'nü deniz basınca Üflet abla mayosunu giyip plaj safası yapar.
Ülfet abla çiftlikte, alil bir leylek gibi çerçöple ve ötekinin, berikinin yardımıyla yaşayan uzun, zayıf, yarı meczup bir ihtiyar Habeşti.

Yusuf, Ülfet ablanın bir uzun iskeletten farkı olmayan vücudunda kırmızı mayosuyla Gölyüzü'nün hayali denizinde yıkanışını tasvir ederken çarşıdaki esnafı şaşırtan kahkahalarla gülüyor, gayriihtiyarı Züleyha'yı da peşinden sürüklüyordu.

Öğleden sonra Züleyha'daki sıkıntı artmıştı. Otomobil şehirden çıkarken başı ağrıyor, kulakları uğulduyordu. Yusuf, onun yüzündeki gayritabii sarılığı yarım saat sonra farketti:

– Elinizle şakaklarınızı sıkıyorsunuz, dedi, galiba biraz rahatsızsınız...

Züleyha, kısa bir tereddütten sonra üstüste birkaç defa başını salladı:

– Evet, biraz başım ağrıyor, dedi ve canlanmaya çalışarak gülümsedi:

– Ehemmiyeti yok... geçer...

Yusuf da güldü:

– Tabii ehemmiyeti yok, dedi, denize alıştınız, şimdi kara sizi tutmaya başlıyor.

Otomobil, zeytin bahçelerinin patikaya benzeyen dar, taşlık yollarından düz bir ovaya inmek üzere idi. Yusuf, karısındaki rahatsızlığa pek kulak asmıyor görünmesine ve yolda artık ehemmiyetli bir arıza kalmamış olmasına rağmen şoföre ağır ve sarsıntısız gitmesini emretti.

Yusuf'un kara yolu dediği ve bu mevsimde şoseden daha rahat olduğunu söylediği bu yolda yer yer belirip kaybolan tekerlek izlerinden başka yolu hatırlatacak bir şey yoktu.

Otomobil, boş tarlalar, kurumuş çayırlar içinde rastgele sağa sola gidiyor, seyrek ağaçlı bahçelere sapıyor, arasıra yolun bir dere, büyücek bir çit veya hendekle kesildiğini gördükçe geri dönüyordu.

Şoför buraları ezbere bildiğini temin etmesine rağmen, yolda her rastgeldiğine yol soruyordu.

Hava ağır ve rüzgârsızdı. Güçlükle nefes alan Züleyha, kendini biraz daha bırakırsa uyuyacağını hissediyordu. Ço-

cukluğundan beri onun bir siniri de aydınlıkta, başkasının gözü önünde uyumaktı.

Uyku halinde zekâ, çehrenin ifadeleri üzerinde kontrolünü kaybeder, insan bu zamanlarda çirkin, ahmak ve aciz görünürdü.

Yusuf'la bir gece bile bir arada uyumamış olmasında bu korku ve sinirin de az çok tesiri olmuştu.

Evet, insan, uyku esnasında gözlerinin, yanaklarının, teneffüsünün ne hale girdiğini bilmiyordu. Belki hatta, horlardı da. Bir çehredeki ifade ve muammanın tesiriyle muztarip bir insan için onu bu yorgun ve aciz dakikasında yakalamak ne intikamdı.

Züleyha, bir aralık gözlerini kapayıp açtığı zaman kendi vaziyetini ve etrafındaki manzarayı değişmiş gördü ve bütün gayretine rağmen uyumuş olduğunu anladı. Arabanın sarsıntıları vücudunu gayriihtiyari Yusuf'a doğru atmış, başını onun göğsüne düşürmüştü. Yusuf, bu vaziyette onu desteklemek mecburiyetinde kalmış, kolunu arkasından geçirerek, kucaklar gibi sağ omuzundan tutmuştu.

Züleyha, uyandığını belli etmemek için tekrar gözlerini kapadı. Arabanın sarsıntıları başını hafif hafif onun göğsüne vuruyordu.

Sevdiği insanın kucağına başını yaslayıp uyumak! Eski aşk romanlarının sık sık tekerrür eden teranelerinden biri de buydu. Fakat itiraf etmek lazımdı ki, onun da kendine göre bir zevki yok değildi.

Evet, bu kadar senelik evlilik hayatında, velev ki bir kapris için bir gece bir saat başını, Yusuf'un göğsüne koyup uyumamıştı.

Vals bittiği zaman partenerin kollarında bir saniye fazla durmak nasıl bir suç olursa o da vücut zevklerinin dindiği andan itibaren Yusuf'un kollarında kalmayı, kendi fikirlerine göre bir suç saymış, dudağından öperek odasına dönmüştü.

Evet, insan için sevdiği, hatta sevmeden sadece emniyet ettiği başka bir insanın göğsünde bir an uyuyup uyanmanın

da inkâr edilemez bir zevki vardı.

Bu esnada Züleyha'ya başka bir fikir daha geldi. Bu gençlik ve ihtiras dolu erkeğin göğsünde yatan baş, avucunun içinde duran çıplak omuz, işin nihayetinde senelerce onun karısı olmuştu. Bunca hatırası olan bu başın ve bu çıplak etin onda bir heyecan ve ihtiras uyandırmaması maddeten imkânsız olmak gerekti.

Fakat Züleyha, bütün dikkatini topladığı halde onda bir hastayı, yahut sadece uykuda bir kardeşi tutan bir insan sükûn ve ihtimamından başka bir şey sezemiyordu.

Hiçbir mantıkla izahı mümkün olmayan bu büyük sükûn, Züleyha'ya birdenbire bir büyük küskünlüğün alâmeti gibi göründü.

Arabanın bir köprü başında ansızın durması ve kocasının şoförle konuşmaya başlaması, Züleyha'yı başını kaldırmaya mecbur etmişti. Yeni uyanmış bir insanı taklit için gözlerini iri iri açmasına rağmen, Yusuf, dikkat etmiş olsaydı, bu gözlerdeki düşüncelerin derinlik ve vüzuhundan Züleyha'nın çoktan uyanmış olduğunu anlayacaktı.

Yusuf, yavaşça kolunu çekerken, kendini ona izahat vermeye mecbur gördü:

– Yorgunluktan uyukladınız, başınız düşüyordu... Sizi desteklemeye mecbur oldum... dedi.

Sonra, otomobilin kapısını açarak aşağı indi, elini uzattı:

– Zahmet olmazsa siz de biraz yayan yürüyeceksiniz... Çok değil, kırk elli adım...

Köprünün üzerine "Kamyon ve otomobil geçemez" diye bir levha asılmıştı.

Züleyha, bunu okuyunca şaşırdı:

– O halde ne yapacağız? diye sordu.

Yusuf, omuzlarını silkerek alay etti:

– Geçeceğiz tabii... Başka türlü yapmaya imkân var mı?

– Peki amma, herhalde bir tehlike var ki, bunu asmışlar.

– Orası muhakkak... Fakat siz uykuda farketmediniz... Daha üç dört dakika evvel karşıdan bizim en aşağı iki ağırlığımızda bir kaptıkaçtı geldi... Onun geçtiği yerden, bir defaya mahsus olarak, bizim otomobil de pekâlâ geçebilir.

Şoför de bıyık altından gülerek mütalaasını söyledi:

– Ona bakarsanız, tehlike dün de vardı, geçen hafta da, geçen ay da... Şimdi anlaşılan para bulundu; tamire başlayacaklar...

Züleyha, Yusuf'un kendisini indirdikten sonra tekrar otomobile binmeye hazırlandığını görerek sordu:

– Peki, ya siz?

O, evvela:

– Ben yürümeye üşeniyorum doğrusu, diye güldü, sonra şoföre işittirmemek için alçak sesle ilâve etti:

– Tehlike ihtimali milyonda bir bile olsa öyle icabeder... Şoförü yalnız bırakmamak lazım...

Bu hareket, bir yabancıya çocukça bir cesaret taslama, bir Don Kişotluk gibi görünebilirdi. Fakat Züleyha, bunun onda köklü bir efendilik duygusundan, belki bir derebeyi ailesi ananesinden geldiğini bildiği için böylę düşünmedi ve Yusuf'un ilk evlendikleri seneye ait bir vakasını hatırladı.

Yağışlı bir gece yarısı kapı, hızlı hızlı vurularak bütün çiftlik halkı uykudan uyandırılmıştı. Kapıyı çalan, kâhya Ömer Çavuştu, yanında çok koştuğu için konuşurken tıkanan ve öksüren bir çoban vardı.

Çoban, acayip kıyafetli iki adamın ağıllar tarafındaki taş ocağına girdiklerini görmüş, ne olduklarını bilmediği için üzerlerine gitmeye cesaret edemeyerek kâhyayı uyandırmaya koşmuştu.

Alelacele çizmelerini çekmiş, gocuğunu ve tüfeğini yüklenmiş olan Ömer Çavuş da işi "Bey'e" haber vermeye geliyordu.

Yusuf, bir şey söylemeden giyinip, daima odasında yatağının başı ucunda duran bir tabancayı cebine koymuş ve duvarda asılı kırbacını alarak dışarı çıkmıştı.

Züleyha, kaynanasının sapsarı olduğunu ve asabiyetten

başörtüsünün kenarlarını çekiştirerek dua ettiğini görünce sormuştu:

– Bu adamlar kim acaba efendim?

İhtiyar kadın cevap verirken gözleri derin bir endişe ile büyümüş gibiydi:

– Bilir miyiz kızım? Belki hapishane, yahut asker kaçakları... Belki de eşkiya...

– Demek ki tehlike var...

– Elbette kızım...

– O halde oğlunuzu niçin bıraktınız?

– Beni dinler mi kızım?.. Hem o gitmezse kim gidecek?

– Çiftlik kâhyası var... İşçiler var...

– Onlar para ile tutulmuş hizmetkârlardır kızım... İşleri başkadır... Can tehlikesi olduğu zaman âdet evin erkeği "Bey"i kim ise o gider kızım...

Züleyha, ihtiyar kadının bunları söylerken gözlerindeki ıstırap ile karışık masum hayret ve gururu hâlâ görür gibi oluyordu.

XXI

Köprü geçildikten biraz sonra otomobil, güneşin altında yer yer sedef parıltılarıyla yanan ıssız bir kumsalın kenarında durmuştu.

Deniz, o kadar uzaklara çekilmişti ki, bu kumsaldan nerede ayrıldığı birdenbire farkedilmiyordu.

Yusuf, arabadan atlıyarak iki avucunu kumla doldurdu. Sonra da onları Züleyha'nın yüzüne yaklaştırarak:

– Bakınız, bu kadar güzel ve temiz şey gördünüz mü? dedi. Dünyanın en güzel bir plajındayız... Maamafih, yalnızlığı insana hüzün veriyor.

Sonra ilâve etti:

– Ayvalık'tan aldığım mayonun hikmeti anlaşıldı değil mi?

Züleyha, gülerek sordu:

– Benim için mi?

– Burada kendi başınıza bir plaj eğlencesi yapacaksınız... Hastalığınızı kıyıda bırakıp Taşucu'na sapasağlam dönmek için bundan iyi çare yoktur... Size kabin olarak otomobili bırakıyoruz... Biz, şoför arkadaşla biraz ilerdeki Altınova köyünde kahve içmeye gideceğiz... Keyfiniz nasıl isterse soyunursunuz, giyinirsiniz, kumlarda yatarsınız... Kendi işinizi kendiniz görürsünüz... Gitmek istediğiniz zaman da klaksonu öttürüverirsiniz... Zaten Dikili'den nihayet bir iki kilometre uzaktayız... Şu kayaların üstünden bakarsanız evleri seçebilirsiniz... Biraz açıktaki duman da herhalde bizi bekleyen Taşucu'nun olacak.

Sular çok ısınmıştı; harareti dışardaki havanın hararetiyle aynı derecede gibi idi. Züleyha, adım adım ilerledikçe ayaklarının ağırlaştığını duymasa deniz içinde yürüdüğünü farkedemeyecek sanıyordu.

Suyun dibindeki kumlar da dışardakiler kadar ince ve beyazdı. Üzerlerinde, yürürken kendi vücuduyla yaptığı dalgaların yeşilimsi titrek hareketlerinden başka leke görünmüyordu.

Züleyha, denizde bir hayli yürüdüğü halde suların bir türlü belini geçmediğini görüyor, istese engindeki bir yelken gemisine kadar bu vaziyette yürümek, elleriyle onun kenarlarına tutunarak içindeki insanlarla konuşmak kabilmiş gibi bir şey hissediyordu.

Nihayet, yürümekten usanarak suyun içine oturdu, bir banyoda imiş gibi ayaklarını uzattı, biraz arkaya meylettirdiği vücuduna kumlara dayandığı elleriyle destek yaparak başının arka kısmını suya bıraktı.

Züleyha, burada geçirmekte olduğu zamanın hayatında aynı dekor içinde bir ikinci defa tekerrürüne imkân olmayan nadir saatlerden biri olduğunu, bir kenarındaki birkaç başıboş develerden başka canlı mahlûk görünmeyen bu kumsalı daima hatırlayacağını anlıyordu.

Rahatsızlığından eser kalmamıştı. İçi garip neşe ile doluydu. Denizde başka insanlar, kalabalık plajların mûtat ha-

yat ve hareketleri olsa çılgınca bağırarak, gülecek, çırpınacak, şarkı söyleyecekti. Fakat etrafındaki yalnızlığın vakur hüznü bu neşeyi sakin bir istiğrak haline, nikbin düşüncelere, hayata karşı derin ve sebepsiz bir emniyete çeviriyordu. Ufuklar genişliğince sığ bir havuza benzeyen bu denizde yüzmek ona gülünç hareketler, beyhude çabalamalar gibi geliyordu.

Muvazeneyi bozacak hiçbir sebep olmadığı halde, başı bazen birdenbire denize dalıyor, ağzına sular dolarak silkiniyor, eski vaziyetini almak için bir parça çabalanıyordu.

Bu, ona sakin ve uslu bir deniz oyunu fikri verdi. Dipteki kumlar üzerine, kollarına yanına uzatarak hiç hareketsiz arka üstü yatmak, açık bıraktığı gözleriyle suların arasından dışarıdaki dünyayı seyre çalışmak...

Bu, biraz da acı ve meşum bir tarafı olan oyunun hatırı için beş on saniye nefes almamaya pekâlâ katlanabilirdi. Fakat bu vaziyette bir türlü muvazenesini bulamıyor, yüzünün etrafında dalga dalga yüzmeye başlayan saçlarından sonra sular vücudunun üst kısmını da kaldırıyor, onu başını tekrar sudan dışarı çıkartmaya mecbur ediyordu.

O vakit ayakları yerde, başı dışarıda, vücudu kökünden dibe bağlı büyük ve garip bir deniz nebatı gibi hafif salıntılarla sağa, sola hareket ediyordu.

Sabahtan beri erimiş bir kurşun parlaklığıyla yanan güneşte ve denizde hafif kızıltılar başlayınca Züleyha, vaktin geldiğini anladı, yavaş yavaş kabinine, otomobile döndü.

İşini bitirince Yusuf'u klaksonla çağırmayı kararlaştırmıştı. Fakat Züleyha, bunu –onun belki de davetin gecikmesinden endişeye düşerek– kendiliğinden gelmekte olduğunu gördüğü zaman hatırladı.

İşarete hacet kalmamıştı. Buna rağmen Züleyha, –bir oyun fırsatı kaçırmaktan korkan bir çocuk gibi,– yerinden kalkarak ileriye uzandı, klaksonu öttürmeye başladı. Ancak bu, alelâde bir klakson çalışı değildi. Sesler, akşamın sessizliği içinde kâh sert ve acele, kâh hafif ve kesik devam ediyor, bir melodiye refakat eden saksafondaki ateşli, sabırsız nota-

larla âdeta haykırıyordu.

Züleyha'nın kulağına birdenbire erkeğini çağıran bir dişi kuşun ötüşleri geldi ve utanarak durdu.

İkramcı Yusuf, yine Altınova'daki bahçelerden Züleyha için yemişler, üzümler alarak bir sepete doldurmuştu. O, kenarından salkımlar dökülen dolu sepetiyle yanına geldiği zaman, Züleyha, ellerini kapıya dayıyarak vücudunu dışarı sarkıttı, her zamankinden bambaşka bir sesle: "Size çok... pek çok mersi!" dedi.

Kendisini görmediği halde şakaklarına yapışmış ıslak saçlarıyla, derin bir neşe ile gülen gözleri ve dişleriyle şimdiye kadar ne Yusuf'a, ne başka bir insana bu kadar güzel bir çehre ile görünmediğini anlıyordu.

Yusuf, bu teşekkürü sırf üzümler için sandı ve evciment aile babası gururu okşanmış:

– Bir şey değil, dedi, buradan geçip de size Altınova'nın üzümlerinden tattırmamak doğru olmazdı.

Sepetini yere koyarak içinden bir salkım üzüm almış, karısına uzatmıştı.

Bu defa da Züleyha aldandı, onun sadece renklerini karısına daha iyi takdir etmek için yaklaştırdığı üzümleri kendine eliyle yedirmek için yapılmış bir jest zannederek boynunu uzattı, bunlardan birkaç tanesini dudaklarıyla kopardı.

Züleyha, bu gafletine sonradan çok üzülmüş, sahibinin avucundan yem yiyen kuş vaziyetinde, hem de davetsiz olarak, Yusuf'un elinden üzüm yemesini kendi kendine affedememişti.

Fakat o saat kendini duygu ve heyecanlarına o kadar kuvvetle bıraktığı bir neşe ve nöbet sonu saatiydi ki, yanlışlığı farkettiği zaman da fazla utanmaya sebep görmemişti.

Otomobil, kumların üzerinde hafif çıtırtılarla yavaş yavaş yürümeye başlıyordu. Züleyha, karşı yamaçta akşam güneşine karşı parlayan camlarıyla yakınlaşmış gibi görünen Dikili'ye bakıyor, gidilecek yolun bu kadar kısa olmasına üzülüyordu.

Otomobil sarsıntılarıyla kolu Yusuf'un koluna dokun-

dukça geri çekmiyor, vücudundaki harikulâde canlılığa rağmen başını – bundan evvelki yolda olduğu gibi – onun göğsüne bırakarak uzun uzun gitmek ve tekrar uyumak için dayanılmaz bir ihtiyaç duyuyordu.

Bunun elbette Yusuf'un şahsiyetiyle bir alâkası yoktu. Ruh ve vücudun yapılışlarından doğma öyle zaruri ihtiyaçları olurdu ki, bazı dakikalarda önüne geçilmez bir kuvvet, onları yanındaki herhangi bir insana doğru atardı. Kendisinin bu anda benliğine sahip olduğu gündüzkü nöbetin şimdi de böyle bir hafif zehirlenme sarhoşluğuyla devam etmediği muhakkak mıydı? Şimdi onca muhakkak olan yalnız şu idi ki, basit olmak, vücut ve hatta ruhun isteklerini, atılışlarını birtakım fikirler, nazariyelerle dizginlememek çok güzel şeydi: Biraz evvel vücudunu sulara bırakarak büyük yapraklı garip bir göl çiçeği şuursuzluğu ve haraketsizliğiyle sağa, sola nasıl yüzdü ise, aynı şuursuzluk ve hareketsizlikle kendini hayata bırakmak... Dünyada bundan daha güzel ve daha doğru bir şey olmamak lazım gelirdi.

Züleyha, gayriihtiyari bir akşam evvel yine güneşin ufukta kızarıp büyüdüğü bu saatte Ayvalık rıhtımında beraberce gazinoya oturdukları aileyi, onun Yusuf'a yarı âşık, yarı dargın tombalak kızını hatırına getirdi. Şimdi kendi yerinde bu kız olsaydı, başını Yusuf'un omuzuna dayıyarak, kısa kollarını onun genç dev gövdesi etrafında kavuşturmaya çalışarak, çenesini çenesine yapıştırarak aynı salkımdan üzüm yiyecek ve muhakkak çok iyi yapacaktı.

XXII

Aşçı dükkânı ile meyhane arası bir küçük lokantanın sokağa çıkarılmış masasında gecike gecike yedikleri yemekten sonra iskeleye inmişlerdi. Taşucu'nun sandalı kendilerini burada bekliyordu.

Yusuf, bir ayağı iskelede, bir ayağı sandalda Züleyha'ya elini uzatırken birdenbire aklına gelmiş gibi:

– Bir teklifim var, dedi, istemezseniz gayrivaki sayarız, olur biter... Belediye burada bir küçük park meydana getirmiş... Beş on günden beri bu parkın bir tarafında sinema gösteriyormuş... Vakit daha erken... Karanlıkta kasabanın hiçbir yerini görmedik. İsterseniz beş on dakiki bu parka uğrayalım... Bakalım ne çeşit şey...

Züleyha, hiç tereddüt etmeden:

– Gayet güzel fikir, dedi, ben hazırım.

Yusuf, onun bu teklifi bir çocuk uysallığıyla ve hemen hemen sevinçle kabul ettiğini görünce biraz duraladı:

– Maamafih, yorgunsanız vapura gideriz... Yine siz bilirsiniz, dedi.

Züleyha güldü:

– Yorgunluğu, hastalığı plajda bırakmayı kararlaştırmamış mıydık?

Yusuf, karısının hareketlerinde ve cevabında iki noktaya dikkat etti:

Eskiden Züleyha, onun hiçbir teklifini bu kadar kolay kabul etmez, en ehemmiyetsiz meselede hafifçe çehresini çatarak duralardı.

Bundan başka kendisinin bir sözüne ehemmiyet vererek, nişan koyarak onu sonradan tekrar ettiğini de ilk defa işitiyordu.

Nihayet, birkaç dakika sonra biraz evvel geçtikleri sokaktan geri dönerlerken Yusuf, onun yanında bir mektep çocuğu gibi jimnastik adımıyla yürüdüğüne ve kendisine ayak uydurmak için arasıra bozuk kaldırım taşlarının üstünde sektiğine dikkat etti.

Bu ehemmiyetsiz gibi görünen ufak tefek hareketleri Züleyha için izah edilmez yeniliklerdi.

Taşucu, Marmara'da ve Adalar denizinde iskeleden iskeleye dolaşırken gördükleri bütün şehirler ve kasabalarda Yusuf belediye işlerine yakın bir alâka göstermiş, bazen hatta bir bahane ile Züleyha'yı peşine takarak yeni yapılan binaları, sokakları, çarşıları, mezbahaları gezmişti.

Öteden beri karısını sinirlendiren ve hatta aralarındaki

uzlaşmaz ihtilâflardan birin teşkil etmiş olan bu alâkayı ondan gizlediğini sanıyor, Züleyha da bunun farkında değil gibi görünüyordu.

Parkın aydınlıkları karşıdan görününce Züleyha onu biraz iğnelemek ihtiyacını duydu.

– Eski belediye reisi ruhunuz uyandı, dedi.

– Ne münasebet!?

– Parkı bunun için görmeye gitmiyor muyuz?

– Emin olun değil... İsterseniz dönebiliriz.

O, maksadının sezilmesine canı sıkılarak hakikaten dönmeye hazırlanıyor, Züleyha, kesik kahkahalarla gülüyordu.

– Çocuk musunuz?.. Ne fenalık var bunda...

O da, çaresiz güldü:

– Elbette bir fenalık yok... Gayet tabii bir şey... Fakat hakikaten yanıldınız... Emin olun...

Yusuf, yalan söylemeyi pek beceremediği için son cümleyi söylerken sesi garip bir ahenk alıyor, Züleyha, buna daha ziyade gülüyordu.

Genç kadın cevap verdi:

– Siz de emin olun ki, yanılmadım. Hem ben bu arzunuzu niçin garip bulayım? Ben medenî bir insan değil miyim?.. Bir kasabayı güzelleştirmeye yarayan faaliyetler elbet beni de alâkadar eder.

Fakat bu sefer de haklı olarak Yusuf inanmıyor, karısının alay mı, yoksa kendi zevk ve merakına karşı bir cemile mi olduğunu kestiremediği bu sözlerine gülüyordu.

Sokakta iki arkadaş gibi şakalaşarak, birbirini iğneleyerek yollarına devam ederlerken Züleyha, bir yandan da düşünüyordu:

Karı koca iken tehlikeli çarpışmalara meydan açan bir mevzu, aralarındaki münasebet iki arkadaş münasebeti şeklini alınca ne kadar tatlılık ve müsamaha ile konuşulabiliyordu.

Yusuf, karısının bu bahçeyi fazla iptidaî ve demokrat bulmasından korkarak hemen çıkmayı teklif etti hatta: "Maksat bir görüp geçmekti. Bir şeyler yapmak istemişler

amma, pek becerememişler" diye üstü örtülü bir de rakip tenkidi yaptı.

Züleyha, biraz evvelki münakaşayı devam ettirmek ister gibi:

– Niçin! Ben, bilâkis çok şirin, çok samimi buldum, dedi, gelmişken mutlaka bir parça sinema seyretmeliyiz.

Züleyha, bunu yalnız Yusuf'u şaşırtmak ve memnun etmek için söylemiyordu.

Daldan dala gerilmiş tellerde sallanan ampulleri, bir köşede benzin motörünü, minimini bir havuzun kenarında kahve, gazoz, nargile için erkekleri, mehtaptan korkuyormuş gibi ağaç altlarına çekilmiş çarşaflı kadın gruplarını hakikaten çok hoş buluyor, bunların arasında dolaşırken bir büyük bahçe tablosunun boyadan insanları arasına karışmak vehim ve zevkini duyuyordu.

Züleyha, eski kafes ve tahta parçalarını birbirine ekleyerek meydana getirilmiş bir bölmeden parkın sinema kısmına geçti, biraz alarga oturmak suretiyle haltan ayrılmak isteyen kocasına aldırış etmeyerek kalabalığın ta ortasına girdi. Orada keşfettiği iki boş sandalyeden birine sevinçle otururken ötekini kendine doğru çekerek Yusuf'a saklıyor, acele etmesi için eliyle ona işaretler yapıyordu.

Eskiden beri tiyatro ve sinema etiketine en aykırı bulduğu ve Anadolu'da en ayıpladığı şey oyun esnasında öteberi yiyip içmek olduğu halde, maşasını şakırdatarak sandalyeler arasında dolaşan sigaralı garsonu çağırdı, kendine gazoz ve Yusuf'a kahve ısmarladı.

Bütün bu hareketleri yaparken birkaç saat evvel kumsalda otomobil kapısında hissettiği garip duygu tekrar uyanıyor, bir insan hayatında bir defadan fazlaya tahammülü olmayan bir harikulâde güzelliğin – maden bir heykele vurup geçen bir parıltı halinde – gözlerini, dizlerini ve yüzünün bütün hatlarını aydınlattığını görür gibi oluyordu.

Sinema, yalnız sessiz değil, çalgısızdı da... Sesi, arasıra birbirine mülâhazalarını söyleyen seyircilerin sesi; çalgısı,

ikide birde annelerinin kucağında viyaklayan küçük çocukların feryadı idi...

Bütün şaşaasiyle parlayan ay, beyaz perde üzerindeki zayıf projeksiyon ışığıyla cenk ediyor, bu perdenin yalnız bir büyük ağacın gölgesine isabet eden kısmında bir parça bir şeyler belli oluyordu.

Yusuf, hiç olmazsa mehtaba karşı bir tente kurmayı akıl etmemiş olmalarına şaştı ve Züleyha bu tenkide billûr gibi çınlayan bir kahkaha ile güldü.

Önlerindeki sandalyede sof ceketini yanına koymuş, yakasına bir büyük mendil atmış orta yaşlı, şişman bir adam oturuyordu. Onların kasabaya yeni gelmiş iki misafir olduklarını anladı ve Anadolu halkına mahsus sevimli teklifsizlikle Yusuf'a bir ev sahibi cemilesini yaptı:

– Nargilem hanımı rahatsız ediyorsa ileri gidivereyim.

Film arasıra koptukça, yahut eskilikten silinmiş bazı kısımları fark edilmez bir gölge halini aldıkça bu adam onlara dönerek latifeler yapıyordu.

– Hacı Bey sinema zarlarını okka ile getirtiveriyor... Okkası yirmi kuruştan... Hurda fiyatına... Kopuklarını kendi yapıştırıveriyor... Benim gibi onun da aklı böyle ince işlere ermediğinden yapıştırmalar bazı tersine türsüne oluveriyor. Gayri kusuruna bakmayın... "Allah kabul etsin" deyip geçiverin... Hacı Bey yamandır... Bize para ile rüya gösteriyor... Hani eskiden cahillere davul tozuyla minare gölgesinden ilaç yapıp paralarını alıverenler varmış... Ha ha ha ha... Yamandır bizim Hacı Bey... Rüya satıcılığı kolay değil.

Hacı Bey, sinemanın sahibi olacaktı; sinema zarı da herhalde pelikülün tercümesi...

Karısının lâübalilikten hoşlanmadığını bildiği için, Yusuf, şişman adamla konuşmaya cesaret edemediği halde Züleyha'nın yüksek sesle güldüğünü ve ona cevaplar verdiğini görerek hayret ediyordu. Bilhassa rüya satıcısı tabiri Züleyha'yı pek eğlendirmişti, Yusuf'a:

– Ne güzel değil mi? Bu tabirdeki pitoreski hiç unutamayacağım diyordu.

Film, sinemanın ilk icadı zamanlarından kalma idi; en aşağı otuz, otuz beş senelik olduğu yalnız eksikliğinden değil, resimlerin kesik hareketlerle titreye titreye biribirini takip etmesinden de anlaşılıyordu.

Mevzuun ne olduğu, nerede geçtiği belli değildi. Hacı Beyin aradan kesip çıkarmayı akıl edemediği bazı eski yazılardan anlaşıldığına göre, sık ormanlar arasından geçen bir nehrin kenarında doğup büyümüş onsekiz, yirmi yaşlarında bir çocuk, köylü annesinin korkularına, yalvarmalarına rağmen, tahta parçalarından garip bir sal yapıyor. Maksadı buzlar eridiği, sular serbestçe akmaya başladığı zaman uzaklarda bulunduğunu işittiği denize inmektir. Yaz gelince çocuk, salını nehre indiriyor, ormandan kesilerek suların akıntısına salıverilen büyük ağaçlarla beraber akmaya başlıyor. Yolun ortasında bir istasyon vardır. Her sene yaz devam ettiği müddetçe külot pantolonlarının kemerinden ip kangalları ve büyük tabancalar sarkan koloniyal şapkalı birtakım adamlar – filmin kargaşalığı içinde mahiyeti anlaşılamayan – bir araştırma yahut ticaret için buraya geliyorlar, barakalar, kamplar kurarak birkaç ay yaşıyorlar; sonra sular donmaya başlayınca kafile halinde tekrar meçhul bir yere gidiyorlar. Denizi görmek isteyen çocuk burada – yine anlaşılmayan bir sebeple – bir barakada kendi kendine oturan esrarengiz bir kadının cazibesi altına düşüyor ve denize kavuşmadan mevsimin bittiğini, yolların donmaya başladığı görerek geri dönüyor.

Macera, üst üste birkaç sene tekerrür ediyor ve daima aynı âkıbetle neticeleniyor...

Ay ışığında bembayaz perdenin üstünde mütemadiyen su gölgeleri akıyor, filmdeki ormanın resimleri mi, yoksa etraftaki hakiki ağaçların aksi mi olduğu belli olmayan dal, yaprak gölgeleri sallanıyor ve denizi görmek isteyen çocuğun altında, tipiden göz gözü görmeyen kırlarda çılgın koşuşmalarla, rüzgârdan savrulan yapraklar arasında kavuşup ayrılmalarla hakikaten bir rüya kargaşalığı içinde uzayıp gidiyor.

Züleyha, bu filmi, yahut bir benzerini iyi bir sinemada daha parlak ve anlaşılır bir şekilde seyretmiş olsaydı belki sıkılacaktı.

Fakat bu şekilde kendini ona fena halde kaptırmıştı. Denize inmek isteyen bir genç çocuğun esrarlı bir gölgeden bir türlü kendini kurtaramamasından başka bir noktasını anlayamadığı bu hikâyede İbsenien bir hava buluyor, yavaş yavaş büyük bir hüzne düşüyordu. Boş kalan bir sandalyeyi önüne çekerek bileklerini ve çenesini dayamıştı.

Yusuf, biraz evvel konuşan nargileli komşunun sekiz, on kuruşa satılmasını pahalı bulduğu bu rüyaya Züleyha'nın nasıl tutulduğunu anlamıyor, arasıra nezaketle:

– Sıkıldınızsa gidebilirsiniz, diyordu.

Züleyha, filmi sonuna kadar seyretti ve ışıklar açıldığı zaman gözlerini kaplayan yaş tabakasını Yusuf'a göstermemek için acele acele kalabalığın arasına karıştı.

XXIII

Sandal, gece yarısına doğru Taşucu'nun merdivenine yaklaşırken tahta bacak kaptanla doktorun, geminin küpeştesine dayanarak kendilerini beklediğini gördüler. Küçük Halil, ellerini beyaz ceketinin beline dayamış, arkalarında duruyordu.

Züleyha, uzun zamandan beri kaybettiği insanları görüyormuş gibi, sandalın muvazenesini bozan bir hareketle yerinden kalkarak ellerini salladı. Bu esnada duyduğu sevinçten, farkında olmadan, bu insanlara garip bir alâka ile bağlandığını anlıyordu.

Güverteye çıktığı vakit, Küçük Halil, gizli bir şey haber vermek istiyormuş gibi yanına yaklaştı; kalkmak üzere olan vapurun Midilli'yi gece geçeceğini, ona sevgili Yere'sinin bulunduğu tepeyi gösteremeyeceğini söyledi. Buna mâni olmak için yapılacak bir şey yoktu. Fakat Züleyha da küçük Halil'le beraber ehemmiyetli bir şey kaybediyormuş gibi bir

teessür duymaktan kendini alamadı.

Geceleri erkenden, güvertedeki salıncaklı iskemlesinde uyuyup kalan doktor, bu akşam, fevkalâde olarak, onları beklemişti. Züleyha, doktorun zayıflığına rağmen parmakları daima biraz şiş olan ellerini okşarken o, beyaz kirpiklerinin arasında tatlı bir ışıkla gülümsüyor, ağır ağır:

– Çok kaldınız... Göreceğimiz geldi, diyordu.

Sonra, Züleyha'ya bir vaitte bulundu:

– Şimdi vakit geç... Yarın olsun da sizinle tavla oynarız, dedi.

Züleyha, bu adamın hayatında bir ehemmiyet almaya başladığını hayretle görüyor, arasıra içinde – bir zaman onu babasına âşık etmiş olan lirik heyecana benzer – bir şeyin kımıldadığını hissediyordu.

İlk tandığı gün, bu alil ihtiyar, ona mücessem bir bedbahtlık gibi görünmüştü. Bir insan için mağlubiyetlerin en çaresizi olan ihtiyarlıkta genç bir oğul kaybetmek, sonra bu düşkün ve hasta halinde Anadolu'da iş aramaya gitmek! Talihsizliğin bundan daha büyüğünü tasavvur etmek bile güçtü. Fakat günler geçtikçe Züleyha, onun zannettiği kadar kan ağlamadığını, etrafında küçük küçük birtakım şeylerle alâkadar olduğunu ve sevindiğini görüyordu.

Vaktiyle bir aralık tesbihlere merak sardırmış, hatta oğlunu Avrupa'ya gönderirken satmaya mecbur olduğu bir küçük koleksiyon da meydana getirmişti. Bu merak, onda hâlâ tamamıyla sönmemiş görünüyordu.

Züleyha'nın çantasında kıymetlice olduğu zannedilen bir hediye tesbih bulunduğunu öğrenince gözleri parladı, cinsini tayin etmek için bu tesbihi görmek istedi.

Tesbihin hangi ağaç, yahut taştan yapıldığını öğrenmek Züleyha için bir mesele değildi. Fakat doktorun ikide birde korkak bir tavırla bunu kendisine hatırlattığını görünce anladı ki, bu, onda bir hizmet arzusundan ziyade bir meraktı.

Doktor, Züleyha'nın güç belâ arayıp bulduğu tesbihi, gözlüğünü takarak tetkik etti, avuçlarının içinde oğuşturduktan sonra gözlerini yumarak derin derin kokladı:

– Çok iyi cinsten bir amber, dedi.

Bu kokunun onu âdeta bir istiğrak haline düşürdüğünü gören Züleyha:

– Sizden bir ricam var, dedi, izin verirseniz onu size hediye edeceğim.

– Bana mı? Büsbütün mü? Olamaz, dünyada olamaz...

Ancak ihtiyarlarda görülen titiz bir inat ile bu hediyeyi reddediyor, zorla verilmesinden korkuyormuş gibi titreyen avuçlarını sımsıkı kapıyordu.

Züleyha, ricadan sonra onu darılmakla, artık tavla oynamamakla tehdit etti, bir zamandan beri âdet edindiği çocuk jestlerinden biriyle sağ elinin parmaklarını birbiri üzerine koydu:

– Bozun, diye boynunu büktü.

Doktor, darılmayı göze alarak bükük parmakları bozmaya razı oldu, tesbihi kabul etmedi.

Ancak, ertesi sabah bilmem neresine dikkat etmediğini söyleyerek tesbihi bir kere daha görmek istedi ve Züleyha, mânalı bir gülümseme ile bir gün evvelki ricasını tekrar edince nazlanmadan aldı.

Zavallı adam, aradan geçen bir gecede pişmanlıktan nasıl yandığını bu hareketiyle itiraf etmiş bulunuyordu. Ah, ihtiyarlık!

Doktor, bu neticeden o kadar emindi ki, mukabilinde Züleyha'ya bir hediye bile hazırlamıştı: Çikolata yaldızlarına sararak yeleğinin cebine yerleştirdiği alacalı Yemen taşından bir yüzük...

Aynı zamanda tesbih koleksiyonculuğu zamanından beri saatinin kösteğine takılı duran küçük bir pertavsızı, marokken kılıfından çıkarıp Züleyha'ya uzattı ve bir de akla gelmez kompliman yaptı.

– Taşın içine dikkatle bakarsanız iğne ucu gibi kıvılcımlar yanıp söndüğünü görürsünüz ki, gözlerinize de benzer.

Züleyha, etrafındaki eşyayı boş bir duman ve gölge halinde görüyor zannettiği bu ihtiyarın, kendisinin yakın dostlarınca bile pek fark olunmamış bir hususiyetine dikkat et-

mesine şaştı ve kahkahalarla güldü.

Gayriihtiyari ellerini onun omuzlarına koyarak:

– Böyle karşılıklı hediyeler, komplimanlarla biz galiba birbirimize abayı yakacağız beyefendi, dedi.

Sonra, başını çevirip Yusuf'u yanlarında görünce bu lâubali şakasından utandı.

Bazı öğle sonlarında, güvertede bir tente altında doktorla tavla oynarlarken duruyorlar öteden beriden konuşuyorlardı.

İnhilâl halinde görülen bu başta sağlam taraflar kalmıştı. Bilhassa çocukluğuna ait bazı hatıralarını söylerken düşünceleri ve gözleri berraklaşıyor, dilindeki ağırlık hemen tamamıyla kayboluyordu.

Züleyha, onun boş sigara kutularına ve bilhassa teneke kutulara merak ettiğine, bunları nerede bulursa toplayarak kamarasına götürdüğüne dikkat etmişti.

Doktor, uyanıklık saatlerinden birinde bunu Züleyha'ya orijinal bir tarzda izah etti:

– Bu meraka ihtiyarların birçoğunda tesadüf edilir. Yaşlılıkta hafıza zayıflar, hatıralar bulanıklaşır. İnsan, neyi nereye koyduğunu hatırlayamayacak hale gelir. Benim gibi kendi işini kendi görmeye mecbur yalnızlar için bu, büyük bir felakettir... Bir yerim söküldüğü zaman gözlüğümle iğne ipliğimi, geceleri bir rahatsızlık hissederek uyandıkça mumla kibrit kutumu ve ilaçlarımı hatırlamak benim için müşküldür... Ufak tefeğimi önceden böyle kutulara yerleştirmiş olursam rahat ediyorum... Evet, çocuğum, hafızamla zihnin çökmüş raflarında bulamadıklarımı el yordamıyla bu kutularda buluyorum...

Züleyha, daha geniş ve umumî meselelerden bahsedilirken de doktorun arasıra buna benzer şeyler söylediğini işitiyor, onun vaktiyle epeyce okumuş ve düşünmüş bir insan olduğunu anlıyordu.

Züleyha, ihtiyar arkadaşıyla konuşurken oğlunu hatırlatacak bir şey söylememeye dikkat etmekte idi. Buna rağmen bir gün bir falso yapmıştı.

Doktorun hiç münasebeti yokken "Niçin sizin çocuğunuz yok, bir tane olsa eğlendirirdi sizi" demesine karşı sırf onu cevapsız bırakmamak için:

– Böyle daha iyi galiba... Çocuk sahibi olmak, durup dururken kendine beyhude bir sevda icad etmek, değil midir? Yumurcakların hastalıkları var, ölümleri var...

Züleyha, bu sözlerle ona oğlunu hatırlattığını zannederek birdenbire kendini toplamış ve üzülmüştü.

Ancak bir gün Emin Bey kendiliğinden:

– Merhum oğlum on üç, on dört yaşlarında idi, diye başlamış ve müessir bir hatıra anlatmıştı: "Çocuğumun o vakit fildişi parlaklığında bir çehresi vardı", "O yaş, çocukların babaya karşı en hassas ve vefakâr oldukları yaştır" tarzında cümleler Züleyha'nın kalbine ok gibi saplandığı halde o, hiçbir hassasiyet göstermiyor, memnun ve sakin, gülümsüyordu.

Züleyha, o zamandan sonra doktora dikkat etti ve ruhen göründüğü kadar bedbaht olmadığına karar verdi.

Bir amber tesbih, parlak tenekeden yeni bir sigara kutusu onu sevindiriyordu. Vapur dururken tayfaların denize attıkları balık oltalarından ne çıkacağını bir çocuk merak ve sevinciyle bekliyordu. Hatta istikbale ait bile tasavvurları, ümitleri vardı. Gülnar'daki doktorluğa tekrar tayin edilirse yerlilerden birinin bahçe içindeki boyalı bir evini tutacağını ve Züleyha'yı kocasıyla beraber davet edeceğini va'dediyordu. Sonra kendisi de – doktorsuz bir kasabayı uzun müddet yalnız bırakmak doğru olmadığı için – yaz ortalarına doğru belediyeden birkaç gün izin koparарak Gölyüzü'nde onları ziyaret edecekti.

Züleyha, bu hal karşısında düşüncelere dalıyordu:

İhtimal ki, ihtiyarlık, uzaktan görüldüğü kadar büyük bir sefalet değildi. İnsanı bazen intihara kadar sürükleyen ıstıraplar, ateşler, ümitsizlik buhranları genç vücudun, tıkanmadan işleyen göğsün, muntazam hareketlerle çarpan kalbin eserleri idi. Vücut yıprandığı, damarlar sertleştiği zaman, akıl isyanlarını, ruh yanıp yakılma kabiliyetini kaybedi-

yor ve insan, siniri öldürülmüş çürük dişler gibi duygusuz, hatıra kırıntılarıyla, tesbihler, teneke kutular nev'inden hırdavata sardırılmış merak ve heveslerle son bir ümit âlemi kuruyor ve ölüm kendisini bu gaflet içinde bastırıyordu.

Doktorun sıhhatinde, arasıra hissettiği hafif tıkanmalardan başka endişe verecek bir şey fark edilmemekteydi. Hatta Züleyha'ya alıştığı nisbette artıyor görünen neşe ve hayatiyeti ona normal bir insan manzarası veriyordu. Fakat salıncaklı sandalyesinde sık sık uyukladıkça aralık gözlerinin yavaş yavaş yukarıya kayması, dudaklarının kısılarak ağarması, Züleyha'ya yakın bir ölümün alâmetleri gibi görünüyordu. Aynı hali, son zamanlarında babasında da fark etmişti.

Züleyha, ertesi gün güverteye çıkınca ilk karşılaştığı insan tahta bacak kaptan olmuştu.

XXIV

– Neredeyiz? diye sordu.

– Çeşme'ye gidiyoruz.

Züleyha'nın tebessümü dudaklarında dondu. Gözlerini sık sık açıp kapayarak:

– İzmir'e gidecek değil miydik? Çeşme'de işimiz mi var, dedi.

Kaptan hafifçe omuzlarını kaldırarak:

– Yoo... Ben de bilmiyorum vallahi... Yusuf Bey bu sabah öyle emretti.

Vapurun baş ambarının kapağı üzerinde iki kişi güreşiyordu. Bunlardan biri Midilli'li küçük Halil'di.

Yusuf, birkaç gemici ile beraber bu güreşi seyre dalmıştı. İkide birde:

– Ha Halil... Göreyim seni, gayret, diye bağırıyor ve gülüyordu.

Züleyha'yı yanında görünce gülmesine devam ederek:

– Pehlivan maçı var, dedi, sizin Halil, bacağına bakmadan Sakızlı ateşçi ile güreşiyor... Fakat öyle sert, atik güreşi-

yor ki... ispeç horozu gibi çapkın...

Züleyha da bir zaman güreşle alâkadar oluyor göründükten sonra lâkayt bir sesle sordu;

– Demin kaptanı gördüm de... Çeşme'ye gidiyormuşuz, öyle mi?

Yusuf, başını çevirmeden cevap verdi:

– Evet... Rotayı değiştirdik...

– Buna sebep!

– Şevket Beyin orada olduğu aklıma geldi... Daha dönmemişse bastırırız, iyi olur, dedim.

Yusuf, bu esnada karısına bakmış olsaydı, gözlerinin içinde rüzgârla sallanan mum alevi gibi bir şeyin birkaç kere uzanıp kısıldığını görecekti. Fakat o, şimdi yalnız küçük Halil'in güreşiyle meşgul bulunduğu için buna dikkat etmedi.

Yusuf'a bir cevap vermek lazımdı. Züleyha, kendini toplayarak aynı lâkayt sesle:

– Hakikaten iyi olur... Dayım bizi görünce çok memnun olacak... dedi.

– Biz de öyle tabii.

Züleyha, maçın bitmesini beklemeyerek geri dönmüş, kimse ile konuşmaya mecbur kalmamak için kamarasının yolunu tutmuştu.

Bir muamma karşısında idi. O güne kadar Şevket Beyin adı aralarında bir defa geçmemişti. Yusuf, esasen sevmediği bu insanla karşılaşmaya neden lüzum görüyordu? Bu ani tebeddülün sebebi ne olabilirdi?

Dayısının sırf kendisini himayeye mecbur kalmamak maksadıyla ve biraz da Yusuf'tan ürktüğü için İstanbul'u terk ettiğine şüphe yoktu. Böyle olduğu halde Çeşme'de onun peşini kovalamak Züleyha'ya tahammül edilmez bir haysiyetsizlik gibi görünüyordu. Yusuf, ne akla hizmet ediyordu da onu durup dururken buhranların en şiddetlisine sürüklüyordu.

Felaket şurada idi ki, dayısıyla yüz yüze gelmek istemediğini Yusuf'a anlatmasına da imkân yoktu. Maamafih, çaresiz, başa gelen çekilecekti.

Züleyha'nın sıkıntısı birkaç saat sonra Çeşme'de bir iskele memurundan Şevket Bey ailesinin sekiz, on gün evvel İzmir'e indiğini öğrendiği dakikaya kadar devam etti.

Bu haberi aldığı zaman kocasına karşı "Yazık... İyi bir fırsatı kaçırdık" demesine mukabil içi birdenbire sevinçle dolmuştu. Korkusunun esasen boş olduğunu şimdi anlayabiliyordu. İhtiyar kurdun, onların İstanbul'dan ayrıldıklarını haber aldıktan sonra Çeşme'deki tedavisini bir saat fazla uzatmış olmasına sebep var mıydı?

Taşıcı, Çeşme'den sonra yine rotayı değiştirdi; gerisin geriye İzmir'e döndü.

Züleyha, kasabalar ve köyler arasında devam etmekle garip bir hususiyet alan bu seyahatte büyük ve parlak bir şehre uğranmasını biraz program harici buluyordu.

Fakat Yusuf, buna itiraz edemeyecek bir sebep gösterdi. Her zamankinden daha neşeli görünmesine rağmen, doktorun sıhhati ona da endişe veriyordu.

– Yarım yamalak bilgilerimle bir şey söylemek doğru değil, diyordu. Fakat, damarlarında ve tırnaklarının dibindeki morartıları, oturduğu yerde sık sık dalarken kendini kaybetmesini, sonra geceleri gelen boğulmaya benzer halleri, doğrusu pek beğenmiyorum... Her gece zavallıyı birkaç kere kamarasında yoklamazsam içim rahat etmiyor. Yatağında arka üstü yatamıyor, büyük sepetini önüne koyuyor, camide rahle üzerinde Kur'an okurken uyuyup kalanlar vaziyetinde başını ona dayıyor... Yolun ilerisinde elimizi, ayağımızı şaşırtacak bir halle karşılaşmaktan korkuyorum doğrusu... Bundan sonra gideceğimiz yerlerde mütehassıs doktor bulacağımız da şüpheli... İyisi mi, İzmir'de kendisini sıkı bir muayeneden geçirtiriz... Sevaptır zavallıya...

XXV

Züleyha'nın savuşturulduğunu zannettiği tehlike İzmir'de birdenbire karşısına dikiliyordu.

Şevket Bey, henüz İzmir'den ayrılmamıştı; birkaç seneden beri bu vilâyetin iktisadi kalkınma işleriyle meşgul bir eski arkadaşının Karşıyaka'daki evinde misafirdi.

İhtiyar diplomat, yeni zamanların modasına uyarak golf pantolon, çift gözlük ve kasketli dostunun hususi otomobilinde tetkik seyahatleri yapmış, ayrıca Efes ve Bergama harabelerini de gezmişti.

Ancak bir gün Karşıyaka vapurundan İzmir Kordon'una çıkarken iskelede Yusuf ile Züleyha'yı karşısında görünce, bütün bu eğlencelerin burnundan gelmesinden korktu.

Bu karşılaşmayı evvela iki tarafın da istemeyeceği bir mel'un tesadüf zannetmişti.

Fakat Yusuf, sırf kendisini görmek için Çeşme'ye uğradıklarını, bulamayınca mahzun olduklarını, henüz İzmir'den ayrılmamış olduklarını biraz evvel tesadüfen öğrenerek hemen Züleyha'ya müjde vermeye koştuğunu söylediği zaman ise şaşırdı; duygularını rijid bir mask altında saklamak bir diplomatın birinci vazifesi olduğunu daima tekrar etmesine rağmen bir ihtiyar köylü şaşkınlığıyla gözlerini tekerlekleştirdi.

Yusuf'un memnun tavırlarına, samimi sesine inanamıyor, bunları kendisini bir tuzağa düşürmek için hile sanıyordu.

O esnada Şevket Beyin ekonomist dostu da yanında idi. Yusuf ile Züleyha'yı akşam yemeğine ve geceyi birlikte geçirmeye davet etti.

Yusuf, çekingendi; bu nevi davetlerde daima ağır alırdı. Buna rağmen, biraz da yarım ağızla yapılmışa benzeyen bu daveti tereddütsüz kabul etti.

Şimdilik iki taraf da işine gidecek, geceye doğru Yusuf, karısıyla beraber Karşıyaka'ya geçecekti:

Ev sahibi adresi vermek isteyince, Yusuf:

– Hacet yok... Adresinizi almıştım. Zaten burada karşılaşmasaydık size geliyorduk, dedi.

Kordon'da yanyana biraz yürüdükten ve birbirlerinin sıhhati hakkında malûmat aldıktan sonra Şevket Bey arka-

daşı ile beraber otomobile bindi. Yusuf da karısını otele bıraktıktan sonra doktorun muayenesini yaptırmakta olduğu hastaneye döndü.

* * *

Şevket Beyin bahsettiği rijid mask bugün asıl Züleyha'nın yüzünde idi ve ihtiyar diplomat, onu hiçbir zaman yeğeni kadar muvaffakiyetle idare edememişti.

Züleyha, birkaç saat önce otelde kendi kendine otururken Yusuf'un birdenbire geldiğini, bir müjde veriyormuş gibi "Dayınızı bulduk. Daha gitmemiş. Karşıyaka'da bir yerde misafirmiş" dediğini işitince bir an şaşırır gibi olmuş, fakat hemen kendini toplayarak sakin ve lâkayt: "Ya! Öyle mi? Çok âlâ!" demişti.

Yusuf'un bu hareketindeki sebebi aramanın sonra sırası gelecekti. Şimdi bu baskın karşısında yapılacak şey, şaşırmamak, bütün kuvvetlerini toplayarak sükûn ile vukuata karşı koymaktı. Yusuf'un hemen bu saatte, Şevket Beyi kaçırmaktan korkuyormuş gibi Karşıyaka'ya koşmak istemesi de mânasızdı. Hele gidilecek yerin bir yabancı evi olması rezaleti büsbütün katmerleştiriyordu. "Niçin bu acele... Telefon edelim, yahut birini göndererek randevu istiyelim" demek dilinin ucuna geldi. Fakat söylemedi. Yusuf, kendisini bu karşılaşmadan korkuyor, zannedebilirdi. Sonra bu saatte kocasından herhangi bir şey istemesine maddeten imkân yoktu.

Züleyha, vapur iskelesindeki ilk tesadüfte hareket ve sözlerini Yusuf'unkilere ayar etmeye çalışmış, büyük bir sükûnetle konuşmuştu.

Fakat otelin odasında kendini birkaç saat için yalnız görünce yüzündeki maskeyi birdenbire fırlattı ve şiddetli bir sinir krizi geçirdi.

Bir şeyler kırmak ihtiyacıyla etrafına bakınıyor, dişleriyle dudaklarının içini koparak:

– Ne yapıyor bu budala... Niçin... Maksadı nedir? diye çırpınıyordu.

Züleyha, küçük bir yük vapuruyla yapılan bu uzun yolculuğu biraz da Yusuf'un ıssız denizlerde, hiçbir tanıdık çehreye rastlanmasına imkân olmayan küçük kasaba ve köylerde kendilerini bir zaman kaybetmek maksadına atfetmişti. Halbuki o, şimdi kendini de, karısını da hiç hazırlıksız olarak tehlikelerin en korkuncuna atıyordu.

İskandal patlar patlamaz kendisini inkâr eden, koleradan kaçar gibi İstanbul'dan kaçan bu dayıyı saklandığı yerde yakalamak, "Şükür Allaha ki, bize sizi buldurdu" diye ayaklarına koşmak köpekçe bir haysiyetsizlikti. Hem de nerede? Yabancı bir evde, iskandali bütün tafsilâtiyle bildiğine şüphe bulunmayan, belki de dayısıyla onun açık münakaşasını yapmış insanlar arasında...

Elbette kırk yıl Taşucu'nda seyyar bir manastır hayatı geçirecek değillerdi. Bir zaman sonra, çaresiz insan içine çıkılacaktı. Fakat bu kadar sıcağı sıcağına onu bir sürü yabancı arasına katmak iz'ansızlıktı.

Züleyha, misafir gideceği evde, sinemada bir rezalet veyahut cinayet aktüalitesi seyretmeye hazırlanan insanların merak ve heyecanını tasavvur ediyordu. İhtimal, bu saatte dolaplar karışıyor, onun gazete baş sayfalarındaki yaralı resimleri aranıyordu. Ailede belki kendisini eve kabul edilmesini doğru bulmayan mütaassıplar, yahut riyakârlar da vardı. Fakat münevver ekseriyet hiç şüphesiz, âşıkıyla otomobil kazasında yaralanan meşhur kadının ilk defa kendi evlerine ayak basmasını bir imtiyaz sayıyor ve gururlanıyordu.

Haydi diyelim ki, Yusuf, onun bu gece çekeceği azabı idrak edememiş olsun. Fakat ya kendi vaziyeti... Gazetelerdeki meşhur kadının kocası sıfatıyla el sıkmaya, lakırdı söylemeye ve sırıtmaya nasıl kuvvet bulacaktı? Arasıra zihninden geçen şüphe doğru idi. Bu dışarlık çocuğu mert ve temiz görünüşüne rağmen, muhakkak bir dejenere idi.

Züleyha, bunları düşünürken bir humma ateşi içinde gibi odada kendini oradan oraya atıyordu. Bir aralık her şeyi

göze alarak Yusuf'la açık konuşmadığını ve dayısını görmek istemediğini ona kat'i bir lisan ile anlatmadığına teessüf etti. Fakat şimdi artık pek geçti. Hastalık ve kaza gibi meşru bir mâni bile çıksa yine bu mülâkata gitmek lazımdı. Aksi halde kaçtığını, korktuğunu söyleyeceklerdi ki, netice itibarıyla yalan da olmayacaktı.

Yusuf'tan ilk haberi aldığı dakikada düşünmeden, âdeta bir sev-ki tabii ile gösterdiği sükûn ve lâkaydi en doğru hareketti. Yüzsüz görünmek tahlikesine rağmen, sonuna kadar da maskeyi muhafaza etmek kendisinin bir suçlu vaziyetiyle karşılarında ezilip büzüldüğünü görmek zevkine hazırlananların arzusunu kursaklarında bırakmak lazımdı.

Bu uzun kriz, Züleyha'nın sinirlerindeki gerginliği gidermiş, netice itibarıyla onun için aynı nimet olmuştu.

Sahneye çıkacak bir artist gibi ayna karşısında yapılmış uzun ve ustalıklı bir makyajdan sonra Yusuf'la beraber otomobile bindiği vakit kendini inanılmaz bir sükûn ve neşe içinde buluyordu.

XXVI

Zaten ilk heyecanının tesiriyle meseleyi zihninde fazla büyüttüğünü de dayısının bulunduğu eve ayak atar atmaz anlamıştı.

Ekonomistin ailesi, altmışa dayanmış basit bir kadınla, ertesi gün gireceği ikmal imtihanının dehşetinden dünyayı görecek halde olmayan toy bir mektep kızından ibaretti.

Yemek, sükûn içinde geçti. Şevket Bey, Anadolu'ya ait görüşlerini anlattı ve cidden çok enteresan bulduğu bu memleketin, bu kadar asır yüzüstü bırakılmış bir üvey evlat muamelesi görmüş olmasına hayıflandı. Yenilerin gayretini takdir ediyor, yalnız biraz Avrupa sermayesi celbetmenin kolayına bakılmazsa kalkınma işinin gecikmesinden korkuyordu. Sonra, Efes ve Bergama harabelerinden bir tarihçi ve bir Estet ağzıyla uzun uzun bahsetti. Hatta bir aralık seneye

Silefkos harabelerini ziyaret fikrinde olduğunu ve bu arada birkaç gün de Gölyüzü'ne misafir geleceğini müphem bir surette müjdeledi.

Yemekten sonra tektük misafirler gelmeye başlamıştı. Bunların giyinişleri, vaziyetleri ve bilhassa hepsinin yemekten sonra hava almak için dolaşırken şöyle bir uğradıklarını söylemeleri Züleyha'yı kuşkulandırdı. Aralarında merak ve tecessüslerini iyi saklamayan genç kadın ve kızlar, yeni sinema jönprömiyeleri gibi giyinmiş bir iki delikanlı da vardı.

Havadisin yayıldığına şüphe yoktu. Bunlar, sırf onu görmek ve müşahedelerini, her biri kendi kafasına göre uydurma tafsilat ve hatıralarla süsleyerek başkalarına anlatmak için geliyorlardı.

Yarın, dedikodu, şehrin her tarafında duyulacak ve Alemdağ rezaleti kahramanını daha başka görmek isteyenler olacaktı.

Bunların Züleyha nazarında artık hiç ehemmiyeti kalmamıştı. Bütün kuvvetleri tetikte, zekâsı parlak, pusuda bir avcı gibi etrafı kolluyor, kalkacak herhangi bir başı saniyesinde devirmeye hazır bulunuyordu.

Yusuf'ta bu gece görülmemiş bir yenilik daha vardı. Eskiden en iyi zamanlarında bile kalabalık içine girildi mi vahşileşir, karısına karşı uzak, soğuk bir vaziyet alırdı. Halbuki bu gece en zarif salon erkeklerine taş çıkartacak bir ifrat ile Züleyha'ya komplimanlar yapıyor, pervane gibi etrafında dönüyordu.

Bu vaziyet karşısında Züleyha da ona aynı yakınlıkla muamele etmeye mecbur oldu ve bütün gece – niçin olduğu bilinmeden – birbirlerine karşı bir âşık karı koca rolü oynadılar. Züleyha, hatta birkaç defe gayriihtiyari onu "Yusuf" diye adıyla çağırdığını hayretle farketti.

Bu vaziyetin de yardımıyla Züleyha, bu akşam şöhretli bir film yıldızına benzetilebilirdi. Kendini sonuna kadar rolüne hâkim hissediyor, vakur ve hesaplı jestler, elektrik ışığı altında gözalıcı parıltılarla vara yoğa gülen dişleriyle etrafındakileri silik bir figüran kalabalığı haline düşürüyordu.

Gözlerini kendisine dikkatle bakmaya cüret edenlerin gözlerine gaddar bir inat ile dikiyor ve o bakışları kırmadan başka yere dönmüyordu.

Şimdi artık ne isterlerse söyleyebilecekler, belki "küstah, yüzsüz, ahlâksız" diyeceklerdi. Fakat zayıf, korkak, müsamaha dilencisi asla!

Züleyha'nın bu haline şaşanlar arasında dayısı da vardı. Fakat buna rağmen Şevket Bey, tabiiliğin bu kadarını pek tabii bulmuyor ve arasıra hafif bir endişe ile yeğenine bakıyordu.

O geceki kalabalığın en zararsız unsuru gibi görünen mektepli kız, bilmeden bir patavatsızlık yaptı ve bir an her şeyi berbat edecek gibi oldu.

Bir aralık masa üzerinde duran bir gazeteyi eline alarak ötesini, berisini gözden geçirmeye başlamıştı. Birdenbire:

– Ay, dedi, Halkapınar yolunda bir otomobil kazası olmuş... Bir kadın yaralanmış...

İzmir sergisinden bahseden bir genç kadın birdenbire sustu; ondan sonra daha başkaları da önlerine, tavana, yahut pencereden karanlık sokağa bakmak gibi hareketlerle münasebetsizliği tamamladılar. Ev sahibi kuru kuru öksürüyor. Şevket Bey, masanın üstünden aldığı bir resmi dikkatle tetkik ediyordu.

Züleyha, sükûnet ve biraz hüzünle:

– Son zamanlarda çok arttı bu otomobil kazaları, dedi. Ve sordu:

– Kadıncağız ölmüş mü acaba?

Küçük kız, kıpkırmızı idi; başını önüne eğerek ve kekeleyerek:

– Hayır efendim, dedi yaraları gayet hafifmiş...

Züleyha: – Ölüm olmadıktan sonra yaranın o kadar ehemmiyeti yok, dedi ve sustu.

Misafirler arasında kendine çok güvendiği anlaşılan genç bir Don Juan taslağı vardı. Züleyha, bu gencin konuşmasından, bakış ve tavırlarından kendisine kolay elde edilir bir kadın gözüyle baktığını anlıyordu.

Bir aralık yalnız kalmasından istifade ederek İzmir'de çok kalıp kalmayacaklarını sormuş, "bir iki gün" cevabını alınca kaşlarını kaldırarak, "yazık" demişti. Züleyha, bu "yazık"ın mânasını zihninde tamamlıyor, kendi kendine: "Yazık... Biraz kalsaydınız, bir iki seans baş başa konuşmaya fırsat bulsaydık, bir ikinci otomobil gezintisi de biz yapardık" diyordu.

Herhangi bir şekilde bir hakaret Don Juan'a karşı mânalı kaçardı. Onun için Züleyha, kendini tamamıyla silahsız gördü ve bütün gayreti bu adamla göz göze gelmemeye ve konuşmak mecburiyetinde kalmamaya çalışmaktan ibaret kaldı.

Biraz sonra bu genç, Yusuf'la da konuşmuş, teklifsiz bir tavırla koluna girerek balkona çıkarmıştı.

Züleyha, oturduğu yerden onun kocasına sigara ikram ettiğini, karanlıkta parlayıp sönen kibrit ışığında Yusuf'un gülümseyerek eğildiğini görüyordu.

Delikanlı, galiba Yusuf'un karşısında vücutça pek küçük ve hakir görünmekten korktuğu için balkon parmaklığının üstüne oturarak bacaklarını sallamış, bir koluyla yanındaki direği kucaklamıştı.

Züleyha, gözlerini bir türlü balkon kapısından çekip kurtarmaya muvaffak olamıyordu.

Bu adam, muhakkak Yusuf'u istihfaf ediyor, eliyle omuzunu okşayarak onunla yüksekten konuşmaya kendinde hak görüyordu.

Züleyha, o zamana kadar kendisinin kocasına karşı suçlu mevkiinde bulunduğuna, bir türlü aklını yatıramamıştı. Gerek yaralı olarak hastanede yatarken, gerek sonradan denizdeki yalnızlıkları esnasında kendi kendisine yaptığı muhakemelerde düşünceleri hep şu mihver etrafında dönmüştü:

– Yusuf'la beraber yaşayamayacağımızı anlamakta müttefik değil miydi? Cemiyet ve devlet Ceyhan'daki hâkim ağzıyla: "Nikâhınız feshedilmiştir. Aranızda bir şey kalmamıştır. Yalnız bir sene müddetle bekleyeceksiniz!" dememiş miydi?

– Evet.

O dakikadan itibaren birbirleriyle hiç alâkası kalmamış iki yabancı, iki hür ve müstakil vatandaş vaziyetine girmemiş miydik?

– Evet.

– Yusuf bir kadınla bir dağda bir otomobil gezintisine çıksa ve yaralansa ben ona bir şey demeye kendimde hak görecek miydim?

– Şüphesiz hayır.

– İskandalı öğrendiği zaman beni vahşi bir gururla inkâr etmesi, adımı ağzına almaması mümkün değil miydi?

– Evet.

– Hatta daha bedevice düşündüğünü farzederek benden, yahut o adamdan öc almaya kalkmasına bir mâni var mıydı?

– Hayır.

– Mademki o, büsbütün akla gelmez bir yol tutmayı tercih ederek kendisini tekrar karısı sıfatıyla insan içine çıkarmayı istemişti. O halde bütün neticelere katlanacaktı.

Züleyha, hâlâ da bu fikrini değiştirmeye sebep görmediği, hatta durup dururken kendisini müşkül bir vaziyete sokan Yusuf'un bu bedbahtlığına biraz da memnun olması lazım geldiği halde oturduğu yerde içi içine sığmıyor, ona delicesine acıyordu.

Onlar, iki erkek, bu dakikada belki büsbütün başka şeyler düşünmekte, denize karşı sigaralarını içerek İzmir'in üzüm, yahut belediye işlerini münakaşa etmekte idiler.

Fakat Züleyha'nın bütün vehimleri ayaklanmıştı. Yusuf'u bu küçük adamın karşısında eziliyor, aşağı cins bir insan muamelesi görüyor şüphesinden bir türlü kendini kurtaramıyor, ona kimsenin hakaret etmesini ve acımasını hazmedemeyeceğini anlıyordu.

Gece, epey ilerlemişti. Muvaffakiyet yüzde yüzdü. Fakat bir türlü zihninden defedemediği bu sabit fikrin kendisine bir şaşkınlık yaptırmasından, son dakikada her şeyi altüst etmesinden korktu.

Saat on ikiyi çalıyor. Şevket Bey gözlerini oğuşturarak hafifçe esniyordu.

Züleyha, birdenbire kalktı. Gülerek:

– Nerede ise sevgili dayımızı uyutacağız... Artık gitmeliyiz, dedi ve onun itirazına meydan bırakmadan Yusuf'a seslendi.

Birkaç dakika sonra dışarıda yalnız kalacağını düşünmek ona bütün neşe ve canlılığını iade etmişti. Karanlık sokak, sonra deniz ve Taşucu'nun dinlendirici kucağı...

Yalnız, Yusuf son dakikada yine bir münasebetsizlik yaptı; Şevket Beyi ertesi gün Taşucu'nu görmeye davet etti.

Fakat bu ilk karşılaşmadaki neşe ve samimiyet ihtiyar diplomatın endişelerini yatıştıramamıştı. Her şeyde olduğu gibi bu davette de bir gizli maksat kokusu seziyordu.

Ertesi gün Züleyha, geç vakit uykudan uyandığı zaman dayısından gelmiş bir mektup buldu:

Şevket Bey, büyük damadından aldığı endişe verici bir telgraf üzerine o sabahki ekspresle İstanbul'a hareket mecburiyetinde kaldığını bildiriyor, Taşucu'nu göremediğine üzülüyor ve yeğenine baharda Yusuf'la beraber İstanbul'a davet ediyordu.

XXVII

İzmir hastanesindeki muayeneden kat'i bir netice alınamamıştı. Doktorlar, Emin Beyin vücut ve kalbini zayıf buluyorlar, fazlaca gördükleri üreyi düşürmek için ilaç veriyorlar ve bir yiyecek rejimi tavsiye ediyorlardı.

Gerçi bir zaman hastanede kalması da iyi olurdu, amma, bu pek zaruri değildi. Mademki burada kimsesi yoktu; bu mevsimde pek yorulmadan yolculuğuna devam edebilirdi. İlerde başkaca bir arıza çıkarsa artık iskelelerden birinde herhangi bir hekime müracaat ediverirlerdi. İhtiyarlık!

Ağustos'un son günleri idi. Akdeniz, ateş içinde yanıyordu. Taşucu barınılmaz bir hale gelmişti. Gemiciler artık çıp-

lak geziyorlar ve mütemadiyen kovalarla güverteleri yıkıyorlardı.

Sahilde serin bir köşe bulmak, bir parça nefes almak ümidi de kalmamıştı. Çıktıkları iskelelerde cılız ağaç, duvar, tente gölgeleri altında, boş dükkânlar içinde, bir sokak muharebesinin ölüleri vaziyetinde kendilerini bırakmış yarı çıplak insanlar serilip yatıyor, yalının yosunları, sokakların süprüntüleri, pıhtılanmış bulaşık suyu dereleri, bakkal, kasap ve aşçı dükkânları havayı ağır bir koku ile dolduruyordu. Yusuf ile Züleyha, etraflarını saran haşerat bulutları, burada ne aramaya geldiklerini merak eder gibi bakan insanlar arasında ananevi çarşı, hükümet ve belediye meydanı ziyaretlerini bazen bitirmeden vapurlarına dar kaçıyorlardı.

Bu seyahatte Züleyha'nın uğradığı her sıkıntıdan kendini mesul gördüğü anlaşılan Yusuf:

– Bu mevsim hiçbir zaman buralarda iyi değildir... Bilirim... Fakat bu türlüsü sırf aksi tesadüftür, şanssızlıktır, bir sıcak dalgası içindeyiz, diyordu.

Zaten fazla rötarlı olduğu için artık sağa, sola bakmadan yoluna devam etmesini kaptana emretmişti. Fakat Taşucu, dokuz millik süratinin azamisiyle fayrap ettiği halde, enginin bir noktasında bir mayi maden içine batmış gibi âdeta olduğu yerde çabalıyor görünüyordu.

Bir parça nefes alınabilen zaman, akşam üstünün bir iki saati idi.

Güneş büyüyüp kırmaya başlarken denizde de hafif kızartılar beliriyor, vapurun güvertesinden bile hissedilmeyecek kadar alçaktan esen bir hafif rüzgârın enginde, kırların patikalarına benzer ince ince yollar açtığı görülüyordu. Sonra, tam gurup vaktinde bu yolların aralarındaki boşluklar biçilmiş ekin tarlaları renkleriyle sararıyor, gölgeden hendek kenarlarına, kuru sel çukurlarına, bahçe, çit ve tarhlarına benzer şekiller peyda oluyordu. Züleyha, Marmara'da da birkaç kere denizin böyle ova ve tarla manzaraları aldığını, sahilin gölge ve dumandan bahçelerle vapura doğru yürüdüğünü görmüştü. Fakat renklerin bu kadar net ve sabit kara

manzaraları halinde mücessemleştiğine burada ilk defa şahit oluyordu. Yusuf bile biraz hayal fukarası olmasına rağmen, bir akşam:

– Serap içinde gidiyoruz... Serap sade toprağı su gibi göstermez ya, bu da tersine, suyu toprak gösteriyor, demişti.

Fakat, gece ile beraber, havanın sıkıntısı tekrar artıyor, vapuru âdeta boğucu bir sis kaplıyordu. Açık kapısının önündeki saloncukta iki vantilatörün durmadan gürültü yapmasına rağmen, Züleyha, kamarasında barınamıyor, bir iki saat yatağında, karaya vurmuş bir büyük balık gibi çırpındıktan sonra kendini yukarı atıyordu.

Yusuf, bu vaziyete bir çare aramış, güvertedeki çadırı biraz daha teşkilâtlandırarak karısı için bir yatak odası şekline sokmuştu. Kendisi yün veya pamuktan herhangi bir maddenin vücuduna dokunmasına tahammül edemeyerek, güverteye serdiği bir hasırın üstünde gömleksiz yatıyor, Züleyha, buna itiraz ettikçe:

– Ne söylüyorsunuz... Ben sizi huylandırmaktan korkmasam tepemden aşağı bir kova deniz suyu geçirir öyle uyurum, diye gülüyordu.

Züleyha, âdeta hasta idi; yemeden, içmeden kesilmişti. Yusuf'un bunu fark ederek beyhude münakaşalara kalkmasından korktuğu için yiyeceklerinin bir kısmını, gözünün önünde zorla küçük Halil'e yediriyordu.

Züleyha'nın himayesinden şımaran ve âdeta Taşucu'nun imtiyazlı şahsiyetlerinden biri haline gelen küçük Halil, bir maskaralık icad etmişti.

Geceleri vapurun bordasındaki demirlerden birine bir çamaşır ipi, ipin ucuna büyük bir kumanya sepeti bağlıyor ve kendini bu sepetin içinde denize atıyordu.

Bütün tayfalar, geminin kenarına üşüşüyorlar ve on beş, yirmi dakika tatlı bir vakit geçiriliyordu.

Bir gece tahta bacak kaptan yalancıktan kızmış, "Ben gayri senin zevzekliklerinden bıktım, ne halin varsa gör!" di-

ye ipi bıçakla kesiyor gibi yaparak Halil'i birçok bağırtıp yalvartmıştı.

Bu eğlenceye gülenler arasında yalnız doktor eksikti. O zavallı, birkaç günden beri kamarasından çıkamıyacak kadar hasta idi. Yusuf, bunu, bazen sapasağlam insanları bile perişan eden sıcağa, bazen İzmir ilaçlarının ağırlığına veriyor, fazla telaş göstermiyordu. İlaçları kesmişti fakat havaya karşı yapılacak bir şey yoktu.

Züleyha, bir gün Emin Beyi kamarasında yoklamak istedi. Doktor, arkasında kirli bir beyaz entari ile yatağında iki büklüm oturuyordu. Yüzünü yine o rahle önüne yığdırdığı yastıkların üzerine koymuştu. Tıraşı uzamış, çökük yanakları ince bir beyaz sakalla örtülmeye başlamıştı.

Züleyha'nın sesini tanıyınca gözlerini açtı ve gülümsedi. Onun suallerini dinlemiyor:

– Niçin rahatsız oluyorsunuz çocuğum, niçin benim için rahatsız oluyorsunuz? Burası çok sıcak... Hadi, rüzgâra çıkın... Biraz iyileşince ben de geleceğim, diye söyleniyordu.

Züleyha, teessürünü gizlemeye, neşeli bir çehre almaya çalışarak ayak ucundaki ranzaya oturdu. Hastanın ayaklarından biri yatağın kenarından sarkmıştı. Züleyha, fazla şişmiş görünen bu ayaktan gözlerini ayıramıyordu.

Bir küçük sehpa üzerinde bir bardak su ile bir limon şekeri külâhının arasında Züleyha'nın amber tesbihi duruyordu.

Doktor, bir aralık bu tesbihi aldı, titreye titreye öpmeye, yüzüne sürmeye başladı.

Bakışlarındaki gayritabii parıltıdan ve hareketlerindeki intizamsızlıktan Züleyha, onun bir nöbet geçirmekte olduğunu hissetti:

– Bir rahatsızlığınız mı var efendim? Bir şey istiyor musunuz? diye sordu.

– Size teşekkür ederim... Bu tesbihi verdiniz bana... Teşekkür ederim... Ah, bu tesbih... Ne iyi ettiniz de verdiniz onu bana...

Dili hafifçe peltekleşmiş gözleri şaşılaşmıştı. Yastıkları-

nın üstünden kollarını uzatıyor, Züleyha'nın ellerini tutup öpmek ister gibi hareketler yapıyordu:

– Ah, ne iyi ettiniz onu verdiniz de bana...

Züleyha, sesinin ve bakışlarının sükûnetiyle onu yatıştırmak isteyerek gülümsedi:

– Niçin böyle söylüyorsunuz efendim... Ne ehemmiyeti var?

Doktor, etrafına bakındı, büyük bir sır emanet etmek isteyenlere mahsus bir tavırla boynunu uzatarak, sesini alçaltarak:

– Bilmiyorsunuz çocuğum, bilmiyorsunuz, dedi, bu tesbihte bir hassa var... Onu yastığımın altına koyup uyuduğum zaman...

Sözünü bitirmeye cesaret edemiyor, sesi tıkanıyordu.

Züleyha, sebepsiz bir ürperme hissetmekle beraber aynı sakin sesle sordu:

– Yastığınızın altında tesbihle uyuduğunuz zaman ne oluyor?

– Peygamberi rüyamda görüyorum. Uzun siyah cübbesiyle, siyah sakalıyla üzerime eğiliyor, mis kokulu dudaklarıyla beni öpüyor...

Bunu söylerken hafifçe kıstığı gözlerinden yaşlar akıyor, yanaklarını ıslatıyordu.

Züleyha, Emin Beyin bir akşam üstü kendisiyle konuşurken uzun zamandan beri itikadını kaybettiğini, Allahla Peygamberle alâkası bulunmadığını biraz esefle söylemiş olduğunu hatırladı.

Sebep meydanda idi. O, yüzünü yastığa koyarak uyku ile uyanıklık arasındaki bulanık şuur haline düşünce, amber kokusu pamukların arasından sızıyor, biçarenin hasta başında bu rüyanın doğmasına sebep oluyordu.

Züleyha, o gün çok fena bir hisle doktorun kamarasından ayrıldı ve bir daha oraya dönmeye kendinde cesaret bulamadı. Yusuf'un, onun gittikçe iyileşmekte olduğuna dair verdiği teminata inanmış görünüyor, fazla tafsilât sormuyordu.

Akdeniz'de sıcak dalgası hâlâ devam etmekte idi. Taşucu, artık hiçbir yere uğramadan yürüyor, Züleyha, nerede bulunduklarını, uzakta tüten dumanlara benzeyen sahillerin nereleri olduğunu Yusuf'tan ve küçük Halil'den öğreniyordu.

XXVIII

Züleyha, bir sabah güvertedeki yatağında derin bir sükûnet hissiyle uyandı. Vapur durmuştu. Yattığı yerden eliyle tentesinin eteklerini araladı ve alaca karanlıkta küçük bir kasabanın henüz sönmemiş sahil fenerini gördü. Birkaç yüz metre ilerde bir karaltı seçiliyordu. Züleyha, dikkat edince bunun Taşucu'nun küçük sandalı olduğunu farketti.

Uğranacak iskeleleri daima evvelden haber veren Yusuf, dün akşam bir şey söylememişti. Sandalın bu saatte karaya gitmesi garipti. Herhalde bir türlü akıl erdiremediği liman ve pratika muamelelerinden biri için olacaktı.

Züleyha, perdesini tekrar kapadı ve yatağında bir yandan bir yana dönerek uykusuna devam etmek istedi. Fakat Taşucu'nun sandalı bir türlü zihninden çıkmıyordu. Beş, on dakika boş yere uyumaya çalıştıktan sonra ani bir kararla yatağından kalktı; yanındaki hasır koltuğun üstünde duran mantosuna sarınarak dışarı çıktı.

Küçük Halil, kaptan köprüsünün altında sakallı bir tayfa ile konuşuyordu.

Halil'in bu saatte uyanık bulunması da gariptendi. Küçük Miço, arkası dönük olduğu için Züleyha'yı görememişti. Fakat sakallı tayfanın bir şey söylemesi üzerine telaşla başını çevirdi.

Züleyha, onu bir işaretiyle yanına çağırmıştı.

– Halil, neredeyiz? dedi.

– Fethiye'de Hanımefendi...

– Niçin durduk?

– Vallahi bilmem ki...

Halil'in yalan söylediği anlaşılıyordu. Züleyha, suallerine devam etti:

– Biraz evvel bizim sandal karaya gitti... Sebebi ne?

– Yusuf Bey gitti Hanımefendi...

– Yusuf Bey mi? Bu saatte ne münasebet? Yanında kim vardı?

– Kürekçiler...

– Daha başka?

– Doktor Bey de gitti.

– Doktor Bey de mi?

Küçük Halil, artık doğru konuşmak mecburiyetinde olduğunu anlamıştı:

– Dün gece Doktor Bey pek ziyade hasta idi... Siz yattıktan sonra daha ziyade hastalığı arttı... Yusuf Bey, sabaha kadar hiç yatmadı, yanında oturdu.

– Sen yanlarına girdin mi?

– Evvela öteberi götürüyorduk... Sonra: "Hasta iyice... Siz yatın!" diye bizi yatmaya gönderdi.

– Kaptan nerede?

– Bilmem... Kamarasında...

– Peki, Doktor Beyi nereye götürdü?

– Hastaneye götürdü.

– Gidecek halde miydi?

– Yusuf Bey kucağında sandala indirdi... Zaten kaç okkalık insanki zavallı...

– Giyinmiş miydi?

– Entarisinin üstüne paltosunu sarmıştı. Doktor Bey...

Züleyha, birdenbire asabileşti:

– Halil, sen ağzında bir şeyler geveliyorsun, dedi. Yoksa Doktor Bey öldü mü?

Böyle bir şey varsa Halil'in saklamaması için hemen hemen lâkayt bir tavır alıyordu.

Fakat küçük miço bu defa şüphe edilemeyecek bir saffetle yemin etti:

– Vallahi... Kardeşime kavuşmayayım yalan söylüyorsam...

Züleyha, küçük Halil'den aldığı izahatı kendi tahminleriyle tamamlayarak:

– Anlaşılan Doktor, geceyi çok fena geçirdi, dedi. Yusuf, telaşlandı ve vapuru en yakın iskeleye yanaştırarak adamcağızı hastaneye götürdü.

Bu düşünce, onu tatmin eder gibi olmuştu. Bu sabah, havada nedense hafif bir serinlik vardı. Züleyha, güverte parmaklığına dayanarak sahili, kasabayı seyretti. Bundan usandığı zaman da aşağı indi, uzun uzun yıkandı, giyindi. Sonra tekrar güverteye çıkarak küçük Halil'in getirdiği kahvaltı tepsisinin başına oturdu. Deniz, sığ ve şeffaftı; vapurun kenarında yeni yumurtadan çıkmış balık sürüleri kaynaşıyordu. Züleyha, bir vakit de onlara kahvaltı artıkları atmakla eğlendikten sonra bir nöbet daha aşağı indi, bavullarını, elbiselerini yerleştirdi.

Saatler geçtiği halde Taşucu'nun sandalı hâlâ görünürlerde yoktu. Vapur, hiçbir zaman ona bu kadar sıkıcı ve ölü görünmemişti. Hatta bu tesir altında bu seyahatin artık fazla uzadığını düşündü ve Silifke'ye varacakları zamanı hesaplamaya çalıştı.

Nihayet, aşağı salondaki kanapenin üzerine arka üstü yatarak kitap okumak istedi ve uyuyakaldı.

XXIX

Züleyha, tekrar uyanıp güverteye çıktığı zaman, garip bir manzara ile karşılaştı. Vapurun içinde daima yalınayak, çapaçul bir kıyafette görmeye alıştığı tayfalar, yeni elbiseler ve kasketler giymişlerdi.

Bunlardan bir ikisi, merdivene bağlı sandala inmişlerdi. Ötekiler karşı güvertede, kaptan köprüsünün altında sıra bekliyorlardı.

Küçük Halil, yere çömelmiş, tahta bacak kaptanın pantolonunu fırçalıyordu. Onlar da yine Züleyha'nın o zamana kadar görmediği bir kıyafette idiler.

Kaptan, siyah üniforma ve sırma şeritli bir kasket giymişti. Elinde gümüş saplı kalın bir bastonun, ayağında tertemiz silinmiş lüstrin bir iskarpin tekinin, öğle güneşinin akisleriyle parladığı görülüyordu. Küçük Halil'in arkasında bedeninin bolluğundan, kollarıyla paçalarının uzunluğundan kendine ait olmadığı anlaşılan bir gemici elbisesi vardı.

Züleyha'yı kimse farketmiyor gibi olduğu halde o, güvertede görünür görünmez herkes yerli yerinde durmuştu.

Kaptan, küçük Halil'i bıraktı, bastonuna dayana dayana kaç güverteye giden asma köprücüğü geçti ve Züleyha'nın karşısında durarak selâm verdi.

Çehresine resmî bir ciddiyet vermek istediği halde çok müteeessir olduğu ve kelimelerini aradığı anlaşılıyordu. Züleyha, ondan evvel davranarak:

– Galiba doktorcuğu kaybettik Kaptan Bey, dedi.

O, yine cevap veremedi. Parmağıyla vapurun bayrağını gösterdi. Evvela, bir şey anlamayan Züleyha, sonradan bu bayrağın yarım çekilmiş olduğunu gördü.

Kaptan, kendi za'fına kızıyor gibi kaşlarını çatarak, mendiliyle burnunu, bıyıklarını silerek:

– Allah arkadakilere ömür versin... Ne yapalım ihtiyarladı, dedi.

– Yusuf Bey dışarda mı?

– Evet.

– Siz galiba cenazeye gidiyorsunuz.

– Evet... Yarım saat evvel çocukların bir partisini İkinci ile gönderdim. Şimdi izninizle ben gidiyorum... İki saate kalmaz hepimiz buradayız... Yalnız, Halil çok yalvardı. Hissiyat işi olduğu için bir şey diyemem. Bilmem sizin bir hizmetiniz olacak mı?

Züleyha, ayaklarının ucuna basarak düşündükten sonra:

– Gidecek tabii dedi, yalnız on dakika beni beklemenizi rica ederim.

Kaptan, birdenbire anlamadı:

– Yani ne yapacaksınız? diye sordu.

– Beni de beraber alacaksınız.
– Sizi mi? Nasıl olur?
– Ben de bir arkadaş değil miyim?
Kaptan, dikkatle gülümsedi:
– Elbette... Allah ömür versin... Fakat Yusuf Bey bilmem ki ne der?
– İzin vermez mi diyeceksiniz?
– Yok, estağfurullah!.. Yalnız üzülmenizi istemeyecek de... Herhalde siz kalsanız daha iyi olur... Farz-ı kifayeyi biz yapacağız.
– Demin hissiyat işi diye gayet güzel ve insani bir kelime sarf ettiniz. Gerçi geminin süvarisi, âmiri sizsiniz amma, küçük Halil'e verdiğiniz müsaadeyi benden esirgemeye hakkınız yok.
Züleyha, bunları söylerken eliyle tahtabacak kaptanın bastonunun gümüş sapına dayanan elini okşamıştı. Bu jest onun arasıra doktorla konuşurken yaptığı bir hareketti. İkisi de bunu hatırladılar ve birbirlerine gülümsediler. Fakat gözleri o kadar dolu idi ki, bu vaziyette karşı karşıya dururlarsa bir kaza çıkacağını anladılar. Züleyha, acele acele lombar merdiveninden indi; kaptan, yarım bayrağa bir kere daha baktıktan sonra geri döndü.
On dakika sonra Züleyha, hazırdı. Siyah elbisesi olmadığından koyu lacivert bir elbise giymiş, yaka fazla fantezi olduğu için siyah eşarbıyla boynunu sımsıkı kapamıştı.
Kaptan, sandaldaki gemicileri tekrar güverteye çıkarmıştı. Ayağına bakmayarak Züleyha'yı Taşucu'nun merdiveninden kendi eliyle indirmek istedi, fakat bastonunun ucu merdivenin bir deliğinin arasına kaçtı; üniforması ve sırmalı kasketiyle balıklama denize uçmasına bıçak sırtı kaldı. Bereket versin kuvvetli bir genç tayfa, onu tam vaktinde belinden kavrayarak tehlikenin önünü aldı.
Kaptan, iki kürekçi ile küçük Halil'den başka kimseyi sandala almak istememişti.
Züleyha, buna itiraz etti:
– Neden? Hep beraber gidelim. Daha iyi, dedi.

Fakat kaptan, bunu reddetti. Sandal, küçüktü. Zaten nasıl olsa geri kalanları almak için bir iki parti gelinip gidilecekti.

Kaptan, bu adamcağıza niçin bu kadar acıdığını bir türlü kendi kendine izah edemiyordu.

Zaten ihtiyardı, diyordu. Bakacak kimsesi yoktu. Parası yoktu. Ölüm bir cihetten de hayırlı oldu. Cenazesi de yüzüstü kalmıyor... Kendisinden yüksünmeyen arkadaşlar, helal hoş olsun, son vazifelerini yapıyorlar... Böyle olduğu halde bu ihtiyarcık, yüreğimin başını sızlattı.

– Züleyha, sandalın kenarından parmaklarını suya salıvererek düşünüyordu: İhtiyarlık! Asıl buna acımak lazım gelmez miydi? Gençlikte ölümler bir nevi kaza ölümleri idi; tesadüfler ve talihsizliklerin getirdiği bu kazalar önlenebilirlerdi de. Fakat ölüm, ötekiler için, ihtiyarlar için ümitsiz ve çaresiz bir mahkûmiyetti ve asıl acılığı burada idi.

Bunlar, kaptanla konuşulacak şeyler olmadığı için Züleyha, susuyor, parmaklarının arasında taranan sulara bakarak dinliyordu. Maamafih, belki asıl haklı olan bu kaptan ve hayat ile ölüme onun normal halk adamı gözüyle bakabilenlerdi. Herhalde bir insanın elli, altmış, yahut yetmiş, seksen sene yaşamakla tatmin edilmiş ve istenecek bir şeyi kalmamış olacağını tasavvur ve kabul etmek güzel şeydi.

* * *

Başına arkasındaki uzun kollu ceketin kumaşından kareli bir yün kasket giymiş siyah gözlüklü bir küçük ihtiyar, kaptanla Züleyha'yı çarşıdan, dar sokaklardan ve kapalı dükkân kepenkleri arasından geçirerek muvakkithane gibi bir yere soktu.

Yusuf, burada arkalıksız bir kahve iskemlesine oturmuş, fakir kıyafetli birkaç kişi ile konuşuyordu. Başını çevirip Züleyha'yı görünce sevinçle yerinden fırladı, yanına geldi.

Fakat bu sevinci yersiz buluyormuş gibi çehresini çatarak:

– Siz neye geldiniz? dedi.

– Niçin gelmeyeyim?

– Rahatsız olacaksınız... Üzüleceksiniz... Ben gelmeden haber bile vermemelerini söylemiştim...

– Emrinizi yaptılar amma ben hazırlığı görünce anladım.

– Keşke vapurda kalsaydınız... Fena ettiniz.

Züleyha'ya bunları söylerken âdeta azarlar gibi tavırlar alıyordu.

Fakat onu burada yanı başında görmekten duyduğu memnuniyeti de gizleyemiyor, karısının İstanbul'dan beri galiba ilk defa ellerinin içine aldığı ellerini bırakmıyordu.

Züleyha, bir şey söylemeden gözlerini önüne indirdi: Babasının öldüğü geceyi, kendisini iri vücuduyla ilk defa ağladığını gördüğü Yusuf'un kucağına nasıl bıraktığını görüyordu. O gece bu kadar senelik evlilik hayatlarında ilk ve son anlaştıkları gece olmuştu. Şimdi de kocasının ellerini sıkan ellerinde aynı zevkin bir bakiyesini buluyor gibiydi.

Ne olacakları belli değildi. Fakat ilerde herhangi bir sevdiği insanı kaybederek yaralanacağı gün veya gece bu adamı yanında arıyacağını hissediyordu. Acaba karılık ve kocalık denen ve birçok insanları bütün anlaşmazlıklara, bedbahtlıklara rağmen, biribirlerinden ayrılmaz hale getiren bağ bu nevi ufak tefek itiyatların bir muhassalası mıydı?

Züleyha, kendini tutamadı ağlamaya başladı. Yusuf, hepsini birden doktora ait zannettiği bu yaşlar karşısında erkeklik vazifesini hatırlamamazlık edemezdi. Derhal metin bir tavır alarak:

– Ağlamayın ne yapalım... Ölüm haktı, dedi ve tahtabacak kaptanla herkesin mahut tesellisini ilâve etti.

– Zaten ihtiyardı...

Yusuf'un biraz evvel konuştuğu adamlar ayakta bekliyorlardı. Yusuf: "Benim arkadaş..." diye Züleyha'yı onlara tanıttı, "Merhumu çok severdi de, dayanamadı, cenazesine geldi." diye izahat da verdi.

Kasketli ihtiyar, bunu bir mazeret şeklinde alarak:

– Ziyanı yok... Kadın, erkek hep bir... Yerliler pek yapmazlar da... Burada memur ailelerinden cenazeye gelen kadınlar oluyor, dedi.

Yusuf, muvakkithanedeki ihtiyarlardan birini karısına "Sabık müftü efendi..." diye takdim etmişti.

Genç adam, biraz evvel onlarla öteden, beriden konuşurken müftü ile ahbap çıkmıştı. Daha doğrusu kendinin değil de, babasının ahbabı... Müftü efendi birçok sene evvel Yusuf daha dünyada yokken Silifke'de onun babasını tanımıştı. Yusuf, bu rabıtayı kendisiyle olan şahsi bir dostluktan daha kuvvetli buluyor ve ihtiyar adamla konuşurken âdeta rikkatten gözleri yaşarıyordu. Müftü, sıcağa rağmen semaverle çay pişirmişti. Züleyha kocasının hoşuna gideceğini hissettiği için müftünün ikramını kabul etti; oradaki sandalyelerden birine oturarak bir küçük bardak çay içti.

Yusuf, sık sık yerinden kalkarak dışarı çıkıyor, kapının önünde birtakım adamlarla konuşuyor, alçak sesle emirler veriyordu.

Züleyha, bir aralık onunla göz göze geldi:

– Hastaneye gitmeyecek miyiz? diye sordu.

Yusuf, hayretle gözlerini açtı:

– Hangi hastane?

Sonra hatırlayarak:

– Evet, dedi, ben size öyle haber bırakmıştım... Fakat buraya geldiğimiz zaman, hastanelik işimiz kalmamıştı. İster misiniz görelim... Şuracıkta...

Züleyha'yı taşları yosun bağlamış iki yüksek duvar arasında dar bir geçitten geçirdi, kemerli bir taş kapıdan bir avluya soktu. Burada bir taşın üstünde şal taklidi bir soluk Acem basmasına sarılmış bir tabut duruyordu.

Avluda bir siyah sokak köpeğiyle oynayan üç, dört yaşında bir çocuktan başka kimse yoktu.

Züleyha, daha ziyade ilerlemeye cesaret edemiyor gibi kapının yanında durmuştu.

Yusuf:

– Her şey hazır, dedi, öğle namazını bekliyoruz... Siz

mutlaka mezarlığa gelecek misiniz?

– Bir mahzuru var mı?

– Hayır... Müteessir olmayınız diye... Bahusus siz böyle merasime alışık değilsiniz...

– Ölümü tabii görmek lazım... Demin "buraya geldiğimiz zaman hastanelik işimiz kalmamıştı" dediniz. Yolda mı öldü zavallı?..

Yusuf, bir tereddütten sonra itiraf etti:

– Hayır... Daha evvel... Vapurda... Gece yarısından biraz sonra...

– Küçük Halil beni aldattı...

– Aldatmadı. O da bilmiyordu. Hatta vapurda kimsenin haberi yoktu... Tabii kaptan müstesna...

– Niçin?

– Denizciler vapurda ölüyü uğur saymazlar da... Doktor, benim kucağımda öldü... İnanılmayacak kadar sakin ve kolay bir ölüm... Ortalığı telaşa vermek mânasızdı. Uyuduğunu söyleyerek çocukları yatmaya gönderdim. Ortalık ağarıncaya kadar kendim bekledim... Sonra da zavallıyı paltosuna sardım, kucağımda sandala indirdim. Kürekçiler onun öldüğünü karaya çıkacağımız zaman farkettiler.

Bütün geceyi bir ölü ile başbaşa geçirmek, sabahleyin gün ağarırken onu bir hasta çocuk gibi paltosuna sararak kucağında taşımak!

Bu adamın teessüründeki vakara, vefa ve muhabbetindeki nümayişsizliğe hayran olmamak hakikaten kabil değildi.

Metin ve kuvvetli erkek denen insan besbelli bu neviden insanlar olacaktı.

Biraz sonra ezan okundu; cami meydanında bir kalabalık toplandı. Yusuf, öteye beriye başvurarak birkaç mektep çocuğuyla yirmi kadar erkek getirmeye muvaffak olmuştu. Taşucu'nun tayfaları, tabutu meydandaki musalla taşına getirdiler. Tahtabacak kaptan sırmalı kasketi, gümüş saplı bastonuyla önde yürüyordu. Yusuf'un terziye ısmarlamış olduğu bayrak da o esnada yetişip geldi. Fakat onu tabuttaki ca-

mi örtüsünün üzerine yerleştirmeyi beceremedikleri için Züleyha, ilerledi ve yardım etti.

* * *

Züleyha, Yusuf'un siyah paltolu, karışık beyaz sakallı bir ihtiyar adamı öteye, beriye koşturduğuna dikkat etmişti. Biraz sonra mezarlıkta komik bir kaza oldu. Cenaze gömülürken bu adam da kürekle mezara toprak atanların arasına karışmıştı. Fakat zayıf ve ihtiyar olduğu için, ıslak toprağa saplanan küreği çıkarmakta güçlük çekiyor, ayaklarından birini küreğin demirine dayayarak sapını var kuvvetiyle geriye basıyordu. Bir defasında kürek birdenbire yerinden fırladı, paltolu adam sırtüstü yere düşerek bacakları havaya kalktı.

Mezarın karşı tarafında sakallı bir körün yanık sesle Kur'an okumasına rağmen cemaat arasında bir kahkaha koptu. Hatta adamcağızı kolundan yakalayarak ayağa kaldıran, iki adım ileriye fırlayan kasketini alıp başına koyan Yusuf da gülmekten kendini alamıyordu.

Züleyha, bu adamın arkasındaki palto ve kasketin, doktorun palto ve kasketi olduğunu o zaman farketti.

Biraz sonra kalabalıktan ayrılıp kendi kendilerine şehrin sokaklarına daldıkları zaman da ihtiyarın arkalarından geldiğini görünce, Züleyha: "Kim bu adamcağız?" diye sordu:

Yusuf:

– Dünyada dertli adam mı ararsınız, dedi. İhtiyar bir Girit'li... Vaktiyle memleketinde epeyce de bir adammış. Bizim zavallı doktor gibi onun da birkaç ay evvel bir oğlu ölmüş ve adamcağız sokakta kalmış... Müftü, arasıra yardım ediyormuş amma, onu da dinlediniz, çoluk çocuğunu zor besliyor, fukara... İzzetinefsini kırmadan eline beş on para vermek için öteberi iş gösterdim... Pek bir işe yaramadı amma, bizim için düştü kafasını şişirdi, daha ne yapsın biçare?..

Yusuf, mezarlık vakasını hatırlayarak yine gülmeye baş-

lamıştı. Fakat bu sefer kendini tutmaya mecbur olmadığı için serbestçe makaraları koyuveriyor, sokaktan gelip geçenleri kendine baktırıyordu.

Züleyha, gülerek sordu:

– Niçin arkamızdan geliyor?

– Verdiğimiz para ile hilliyatı besbelli çok şahane buldu. Minnetini ifade için bizi sandala kadar teşyi edecek galiba...

– Hilliyat nedir?

– Doktorcuktan miras kalan palto ile kasket... Entari ile gömlek de vardı amma, onları bir yere bırakmış olacak... Herhalde onları da giyer.

Züleyha, durmuş. Bir çocuk tavrıyla elini sallayarak ihtiyarı çağırdı:

– Siz gelsenize buraya...

– Babaefendi seni çağırıyorlar... Burada ona umumiyetle "Babaefendi" derlermiş.

İhtiyar, tereddütle yaklaşınca Züleyha sordu:

– Düştüğünüz zaman bir yeriniz acıdı mı?

Babaefendinin sevimli bir çehresi vardı. Onlarla beraber kendisi de gülmeye başladı. Bir yandan kat'iyen canının yanmadığını temin ederken, bir yandan da ensesini çevirerek ve uzun beyaz saçlarını elleriyle ayırarak kafasındaki kocaman bir şişi gösteriyordu.

– Canım acımadı, fakat çok korktum...

– Neden?

– Başım tabutun kapağına çarptı. Ölmeden tabuta girdik maşallah...

Babaefendinin tatlı sözlü ve şakacı bir adam olduğu anlaşılıyordu. "Başım", "Maşallah" gibi kelimeleri "basim", "masallah" diye telaffuz ediyordu.

Aynı zamanda da çok terbiyeli idi. Züleyha'nın beraber yürümeleri hakkındaki teklifini reddederek arkada kalıyor, ona söz söylerken paltonun altındaki paçavraları saklamak için göğsünü kavuşturuyordu.

İskeleye gelmişlerdi.

Züleyha, elini sallayarak:

– Allahaısmarladık Babaefendi, dedi. Yalnız size bir şey soracağım... Bana merak oldu da... Sizin ne güzel beyaz dişleriniz var... Takma mı onlar?

Giritli gülümsedi:

– Keşke öyle olsa, hanumefendi, dedi, satardım, parasiyle öteberi yiyecek alirdim.

Bu cevap, onları tekrar güldürdü. Züleyha, kocasına:

– Keşki doktorun öteki eşyalarını da Babaefendiye verseydik; dedi.

Yusuf, başını sallayarak cevap verdi:

– Ona imkân yok... Mirasçılarına dağıtılmak üzere onları hükümete teslim etmek mecburiyet-i kanuniyesindeyiz...

– O halde müsaade ederseniz ben de Babaefendiye bir hediye vereyim.

Verilecek şey paradan başka bir şey olamazdı. Fakat ihtiyarda büyük sefaletine rağmen, o kadar az dilenci hali vardı ki, Züleyha çantasına soktuğu parmaklarını çıkarmaktan âdeta utanıyordu.

Ayrılacakları zaman Züleyha:

– Babaefendi, haydi beraber gidelim, dedi.

İhtiyar, düşündü; bu ümid edilmeyecek kadar güzel şakaya tatlı tatlı gülümsedi:

– Hadi gidelum, dedi.

– Buradan ayrıldığınıza üzülmez misiniz?

Babaefendi, yine gülerek omuzlarını silkti:

– Hanlari, hamamlari, çoluk çocukları kime bırakacağız? dedi.

Bu defa, Yusuf söze karıştı. Züleyha'ya:

– Biliyor musunuz... Sizin şaka diye söylediğinizi ben sahiden düşündüm. Çiftlikteki öteki adamlar arasında o da pekâlâ geçinip gider.

Züleyha'nın kalbi çarpıyor, gözleri parlıyordu. Babaefendiyle çabucak pazarlığı kestiler. O, nereye gidileceğini bile sormuyor, karışık saçı, sakalıyla, sahipsiz kalmış bir iri ço-

ban köpeği gibi peşlerine takılmaya hazırlanıyordu.

Yusuf, bu hadisenin Taşucu halkını da memnun edeceğini ve vapurda hiç olmazsa bir iki gün devam edecek neşesizliği gidereceğini umuyordu.

Babaefendinin kasabada ne yapağı, ne eşyası vardı. İskelede duran hamal kılıklı birine:

– Evlat... Ben gidiyorum... Bildiklere selâm söyle... Haklarını helal etsinler.

Demekle bütün işlerini bitirmiş oldu. Fakat o, besmele çekerek paltosunun eteklerini kaldırarak sandala bineceği zaman, Züleyha güldü:

– Bir şartım var, o kasket ile palto dışarıda bırakılacak... Ben size vapurda başkasını bulurum, dedi.

XXX

Doktorun ölümü Taşucu'nda korkulduğu kadar neşesizliğe sebep olmamıştı.

Yalnız bir iki gece Sakızlı'nın çalgısı durmuş ve tayfalar erkenden yatmışlardı.

Babaefendi, doktorun arkasından çıkan paltoyu nasıl sıcağı sıcağına giydiyse onun kamarasındaki yatağına da öylece girip rahat bir uyku çekmişti. Gerçi bu kamara aslında ikinci süvari kamarası idi; sırf Yusuf Beyin hatırı için bu sefere mahsus olarak doktora verilmişti. Babaefendi bugünkü içtimai seviyesi itibarıyla onun kapısından bile bakacak adam değildi. Fakat ikinci kaptan, besbelli bir ölü kamarasına hemen girmekten ürktüğü için onu kendi rızasıyla ihtiyar Giritli'ye bırakmıştı.

Babaefendi, biraz gayretle doktorun babası olacak yaşta bir adamdı. Fakat dişleri gibi vücudu da bembeyaz, sapasağlam kalmıştı. Ayağında Yusuf'un eski pantolonu, arkasında onun göğüs ve kolları çıplak bir spor gömleği başıboş bir çomar gibi vapurun içinde oradan oraya dolaşıyor, her yere, her işe burnunu sokuyordu.

Babaefendi, derebeyi yaradılışında bir adamdı. Birkaç gün içinde Taşucu halkının başına bir kel kâhya kesilmişti. Mutfakta patateslerin kabuğunu elleriyle beraber soyan aşçıdan, tahtabacak kaptanın kumandalarına kadar her şeye karışıyor, itiraz ediyordu.

Fakat tecavüzlerini ânide şakaya boğduğu gibi, kızılacak yaşı da çoktan geçmiş olduğundan herkes onu hoş görüyor, hatta sevmeye başlıyordu. Bir ihtiyar insan göğsünden nasıl çıktıkça şaşılacak kadar dik, gür bir sesi vardı. Yiyip içtikçe bu ses büsbütün açılıyor, sakin gecelerde külhanbeyi tayfalardan birinin alay için sorduğu bir gizli suale kendince yavaş sesle verdiği cevap boru gibi vapurun içinde öterek herkesi güldürüyordu.

Hele makam ile Rumca bir mevlût okuyuşu vardı ki, bütün tayfalar gibi Yusuf'u da eğlendirdiği için hemen her gece tekrar ediliyordu.

Babaefendinin büyük kusuru çok söylemesi idi. Bir kere lakırdıya başladı mı duramıyor, karşısındaki yürüyüp gidiverirse hikâyesinin arkasını önüne çıkan herhangi bir kimseye anlatmakta fark göremiyordu.

Maamafih, iz'anlı ve saygılı tarafları da vardı. Züleyha'dan çok yüz bulduğu halde şımarmıyor, vapurun bir harem dairesi telakki ettiği kıç güvertesine kat'iyen ayak atmıyordu. Hatta tayfalardan iş için sık sık oraya geçenler olursa: "Ne arıyorsun bire orada? Ahirdir orasi be oğlum? Görmiyor misin ki familya vardir orada?" diye çıkışıyordu.

Daha garibi Züleyha bazen konuşmak, yahut bir şey vermek için yanına çağırdığı zaman da Babaefendi nazik bir tavırla:

– Affedersiniz Hanumefendi... Siz buraya teşrif edin, diye onu kaptan iskelesi altındaki güverteye davet ediyordu.

Yusuf'un güzel bir müşahedesi vardı:

– Taşucu, bir ada muhacirleri vapurudur, diyordu, Limni'den Kıbrıs'a kadar her adadan insan var... Bir Girit'li eksikti... Şimdi onu da tamam ettik.

Fakat Babaefendi, Taşucu'nda yalnız Girit'i temsil et-

mekle kalmıyor, onun ötekilere karşı üstünlüğünü, hâkimiyetini tanıtmak için politika yapmaya da savaşıyordu. Bazen:

– Birakin bire cahil çocuklar... Ayip deyildir onlara ada diyorsunuz? gibi sözlerle vapurda âdeta fitne çıkarıyordu.

Yalnız, dişleri gibi parlak hafızasıyla miralay Vasos'un sergüzeştini Venizelos'un çocukluğunu bütün tafsilâtıyla hatırlayıp anlattığı halde, Babaefendi, şimdi bu yabancı vapurla nereye, ne yapmaya gittiklerini bir türlü hatırında tutamıyor, Züleyha'ya ikide birde:

– Rica ederim Hanumefendi... Nerede gideceğiz?.. Göl içidir nedir orasi? Ben de orada oturacayim?

Yolunda sualler soruyordu.

Züleyha, bir dakikada verilmiş bir kararla kim olduğunu, nereye gittiklerini bilmediği insanlara takılıveren, yarı yolda bırakılırsa nerede öleceğini düşünmeyen bu ihtiyardaki gamsızlığa, tevekkele hayran oluyordu. Hayata bu kadar emniyet hakikaten kıskanılacak bir şeydi.

Maamafih, doğrusunu söylemek lazım gelirse, kendisi de gideceği yer ve istikbal hakkında şimdilik bu ihtiyardan fazla bir şey biliyor değildi. Yol yakınlaşmıştı. Mersin'i, Finike'yi, Kilidonya burnunu geçtikten sonra başlayan sahillerde, arasıra yine Yusuf'la uğradığı iskelelerde Gölyüzü'nün kendisine mahsus renkleri ve kokusunu bulmaya başlıyordu.

Evet, yolculuğun sonu geliyordu. Nihayet, birkaç gün içinde yine insanlar arasına girmek, bu saatte ne olacağını tahminden aciz bulunduğu bir hayatın sergüzeştlerine göğüs vermek lazım gelecekti.

Denizin ıssızlığından süzülüp geliyor gibi olan güzel sükûnetini kaybetmişti. Silifke'de başta kaynanası olmak üzere kendisini karşılayacak çehreleri şimdiden görüyor, kalbi garip bir heyecan ile çarparak gözleri kararıyordu.

XXXI

Yine boğucu bir sıcak dalgasının Taşucu'nu sardığı bir öğle sonu idi.

Antalya'dan beri açıktan giden vapur, başını karaya çevirmiş, kayalık bir burnu döndükten sonra bir koyun ortasında durmuştu. Garibi şu ki, etraftaki yeşillik arasında eve, köye benzer bir şey de görünmüyordu.

Yusuf, saatlerden beri güvertedeki şezlongunda sessiz, sedasız yatan karısına yaklaştı. "Uyuyor musunuz" diye sordu.

Züleyha , doğrularak:

– Hayır, dedi, etrafı seyrediyorum.

– Bomboş bir sahilde niçin durduğumuzu sormuyorsunuz?

– Sıcak bugün beni o kadar aptallaştırdı ki akıl edemedim. Herhalde yine bir sürpriz olacak.

– Onun gibi bir şey... Vilâyetimizin deniz hudutları içine girmiş bulunuyoruz... Anamur burnu civarındayız. Yarın sabah, Allah kısmet ederse, Taşucu'nda olacağız... Binaenaleyh bugün seyahatimizin son günü... Programın veda numarası olarak size bir plaj eğlencesi ikram etmek isterdim... Dikili'yi çok beğenmiştiniz... Bizim de orası kadar güzel plajlarımız olduğunu size göstereceğim.

Züleyha, gülmeye başladı:

– Vilayet rekabeti öyle mi?

– Galiba biraz da hastasınız bugün... Şimdi bu güzel koyda bir deniz banyosu yaparsınız. Bir şeyiniz kalmaz.

Biraz sonra Taşucu'nun sandalı Yusuf ile Züleyha'yı bir keçiboynuzu korusunun kenarına bırakıyordu. Züleyha, karaya çıkınca ağaçların arasında bir parça yürümeye ihtiyacı olduğunu söyledi.

– Deniz tutar gibi bir hal... Şimdiye kadar hiç olmamıştı. Sudan ziyade gölgeye ihtiyacım var, diyor, ikide birde ağaçların altına oturarak avuçla yerden aldığı toprakları kokluyordu... Yusuf:

– Haklınız var... Bugün yolculuğumuzun yirmi sekizinci günü... Hemen bir yarım devriâlem seyahati... Usandınız artık, dedi.

Züleyha, Yusuf'un alınmış olmasından korktu; gülerek:

– Hayır, hayır... Bu seyahat için kat'iyen söz istemem, dedi, Taşucu'nu hiç unutmayacağım.

Kendilerini yapayalnız sandıkları bu koruda karşılarına çıkan iki kız çocuğunun peşine takılarak bir karpuz tarlasına gittiler. Babaefendiye benzeyen bir ihtiyar Girit'li onları bir büyük bostan kuyusunun yanında bir çardağa misafir etti. Dualar, senalarla karpuzlar kesti. Yusuf, o gün karaya çıkarken fotoğraf makinesini de boynuna asmıştı.

Züleyha, Giritli'nin torunu olan kız çocuklarını yanına alarak birkaç poz resim çıkarttı. Sonra ortalık biraz serinleyince yine ağaçlar arasında dolaşa dolaşa deniz kıyısına indiler.

Burası Dikili plajı gibi geniş bir kumsaldan ibaret değildi. Akdeniz'de büyük lodos fırtınaları koptukça koya hücum eden dalgalar sahili arızalarla doldurmuştu; şurada karadan kopmuş ve üzerinde hâlâ ağaçlarının kökleri belli olan bir adacık; ötede bir kayanın dibine suların açtığı bir büyük kovuk; daha ilerde uzun bir vapur iskelesinin enkazını andıran küme küme taş yığınları.

Etraftaki keçiboynuzları bazen sahile kadar yaklaşıyor, uzaktan beton teraslara benzeyen dik ve çıplak setlerin kenarından denizin üzerine sarkıyordu.

Yusuf, ehemmiyetli bir iş yapar gibi öteye beriye gidip geldikten sonra Züleyha'ya bir yer intihabetti. Ayvalığın kırmızı mayası bir el çantası içinde buraya da getirilmişti. Yalnız, Yusuf mayo ile beraber bir terlik falan getirmediğine teessüf ediyor:

– Ne olsa buraları biraz taşlıktır... Geçtim, ayağınızı falan kesersiniz diyordu.

Hatta: "Ben şu Girit'li bahçıvanlara kadar bir gidip gelsem mi? Belki bir terlik falan buluruz... Tabii parasıyla." diye saf bir teklifte bulundu ve Züleyha'yı güldürdü. O:

– Ne olur? Ayaklarımın mücevherleri dökülecek değil ya... diye yere, kumların üzerine oturuyor, mesele kalmadığını anlatmak için iskarpinlerini, çoraplarını çıkarmaya başlıyordu.

Yusuf, Züleyha'nın mayosunu, havlusunu bırakarak:

– Siz şimdi Dikili'deki gibi işinize bakın... Ben de şuralarda bir araştırma yapayım; bakalım olgunlarından biraz keçiboynuzu bulabilir miyim? dedi.

Bu, karısına banyo müddetince yalnız ve serbest kalacağını anlatmak için bir bahane idi.

Züleyha, Dikili'de sığ denizin kumları üzerine oturarak geçirdiği saatin zevk ve sükûnetini unutamamıştı. Fakat burada bu pozu tekrar etmeye imkân yoktu. Kıyıdan beş, on adım uzaklaşınca sular derinleşiyor, diplerinde taşlar, yosunlar belirmeye başlıyordu.

Biraz yürüdükten sonra yoruldu; bir kayanın kenarına çıkıp oturarak ayaklarını suya sarkıttı.

Kayanın dibinde gazoz şişelerine benzeyen bir şişe vardı. Züleyha bu şişenin buraya nereden gelebileceğini düşündü. Sonra denizde kaybolan insanların şişelere mektup koyarak suya salıverdiklerine dair masalları hatırladı. Çocukça bir merak ile eğilerek şişenin içinde bir şey bulunup bulunmadığını görmeye çalıştı. İşte bu esnada kumların üstünde hafif bir gölge, bir harelenme belirdi, sonra bir su yılanı süratle geçerek kayaların altında kayboldu.

Züleyha, bunu görünce hafif bir haykırışla yerinden fırladı; kayanın üstünde ayağa kalktı.

Şimdi ne olacaktı? Bir daha suya ayağını sokmaya cesaret edemeyeceğini anlıyor, asabileşiyordu.

Biraz sonra çaresiz, Yusuf'a seslendi. Bereket versin o, pek uzaklarda değildi. Hemen cevap vererek sahile geldi, konuşmaya başladılar.

– Ne oldunuz?

– Sormayın... Yılan var... Burada kaldım.

– Korkacak bir şey yok... Onlar su yılanıdır... Bir zararı olmaz...

– Olabilir... Fakat sinir meselesi... Ayağımı suya sokunca vücuduma sarılacak sanıyorum...

Yusuf da gülüyordu:

– Bir ufak su yılanını nerede ise ejderha yapıp çıkaracaksınız.

Züleyha, utancından yalan söylemeye başladı:

– Zannettiğiniz gibi değil... birkaç kulaç...

– Size öyle görünmüş olabilir...

– Olabilir... Fakat buradan kurtulmak için bana bir akıl öğretmeniz lazım...

– Akılla, tavsiye ile olacak şey değil... Gayret yine dayıya düştü.

– Ne dediniz? Anlamadım.

– Gayret dayıya düştü, dedim. Bu bir tabirdir. Hülâsa-i meali biz oraya geleceğiz, demek... Sığ mı orası?..

– Bilmem, derin yerleri de var amma sığ denebilir.

– Yani pantolonumun paçalarını iyice sıvarsam gelebilir miyim? Maamafih, bacaklarım uzun olduğu için...

Yusuf paçalarını baldırlarına kadar sıvıyarak yürümüştü. Fakat deniz derinliği Züleyha'nın tahmininden fazla idi. Su, Yusuf'un diz kapaklarını geçiyor, pantolonunu ıslatıyordu. Sağa, sola hareketler yapar ve daha sığ bir geçit ararken ayağı bir çukura tesadüf etti; yarı beline kadar batıp çıktı.

Züleyha, mayosuyla kendini yakından göstermemek için tekrar kayanın üzerine oturmuştu.

– Olan oldu ne yapalım artık, diye ilerleyen Yusuf'un haline kahkahalarla gülmekten kendini alamıyordu:

– Sizi bu felaketlere uğrattıktan sonra bir de gülmek ayıp amma sinir... Yalnız dikkat edin... Yılan size de musallat olursa...

– Ben de yanınıza çıkarım... Taşucu'na imdat işareti veririz.

– Şimdi nasıl gideceğiz?

– Tabii yılanı avlayıp sahayı temizlemeye imkân yok... Şu halde Çanakkale'de yaptığımızı yapacağız... Bir kere daha omuzuma bineceksiniz...

Züleyha, vaziyeti tasarlayınca kızdı. Çanakkale'de giyimli idi; üstünde vücuduna yapışmış mendil kadar bezle âdeta çıplak değildi. Oradaki gibi bacaklarını Yusuf'un omuzlarından aşırarak saçlarına yapışmak tuhaf olacaktı. Maamafih, en muvafık poz da galiba yine bu idi.

Sinirli gülmelerine devam ederek:

– Beni omuzunuza çıkarınca gömleğinizin de pantolona döneceğinin farkında mısınız?..

– Ne olursa olacak artık... Aldırmayın, sizi burada bırakacak halimiz yok ya... Başa gelen çekilir...

Yusuf, yük yüklenmeye hazırlanan bir hamal gibi kayanın kenarına çökmüş, sırtını karısına çevirmişti.

Züleyha, Yusuf'un omuzlarından birine oturarak bacaklarını onun arkasına sallandırmanın daha hafif bir poz olacağını düşündü ve öyle yaptı. Fakat bu vaziyette tutunmak güçtü. Bir tehlike halinde saçlarına yapışmaya, mecbur kalmamak için sağ kolunu kocasının alnından geçiriyor, parmaklarını onun ensesinde kilitliyordu.

Yusuf büyük kuvvetine rağmen muvazeneyi muhafazada güçlük çekiyor, kalçalarına kadar yükselen denizin içinde iki adımda bir sendeliyordu.

Birkaç kere Züleyha ile beraber suların içine yuvarlanacak gibi hareketler yaptı.

Öte taraftan Züleyha da yavaş yavaş onun göğsüne doğru kayıyor, kollarının halkası kocasının alnından yüzüne, sonra çenesine, boynuna düşüyordu.

Bir an oldu ki, Züleyha, şiddetli bir ihtiras dakikasında iri yarı bir erkeğin kucağında kavrayıp kaldırarak göğsüne bastığı, dişlerine götürdüğü çıplak bir kadın vaziyetine düştü.

Çeneleri birbirine sürtünüyor, kollar bir zemberek yayı sertliğiyle birbirini sıkıyor, göğüsler birbirini eziyordu.

Züleyha'nın gözleri bu anda, ta yakından, Yusuf'un gözlerine rastladı ve onlarda bir ihtiras şaşkınlığı gördü.

Bu, akla gelmez bir tesadüf, yahut bir kaza idi. Vücutlar birbirini hatırlıyor, kollar bir sar'a ihtiyacıyla kenetleniyor-

du. Züleyha, titreyerek gözlerini kapadı; göğsüne basan göğsün tazyiki altında soluğu kesilmiş, dudakları yarı açık bekledi.

Fakat saniyeler geçiyor, beklediği gelmiyordu. Tekrar gözlerini açtığı zaman karşısında bambaşka bir Yusuf gördü. Bütün kanı çekilmiş, dudakları kısılarak ağarmış sapsarı bir çehre...

Yusuf, karısını yere indirdiği zaman soluyordu. Alnındaki iri ter damlalarını eliyle silerek kesik kesik:

– Ağırlığınız yok... Amma su, insanı fena kesiyor, dedi. Sonra, onu kendi kendine giyinmeye bırakarak uzaklaştı.

XXXII

Sonbahar Gölyüzü'nde geçti. Kışa doğru da Silifke'de kapıları, pencereleri hâlâ kapalı duran eve indiler.

Görünüşte hiçbir şey değişmemiş gibiydi. Hayatları ufak tefek farklarla eski şeklinde devam edip gidiyordu. Yusuf, hatta Cumhuriyet şenliği gecesi çiftlikte fakir işçi çocukları için bir sünnet düğünü yapmış ve çiftliğe büyük memurlar ve eşraftan epeyce bir kalabalık toplanmıştı.

Kendisi bu aylarda çok meşgul görünüyordu. Sabahları erkenden ya şehre iniyor, ya çiftliğin aşağı kısımlarında çalışmaya gidiyor ve ancak geç vakit akşam yemeğine geliyordu.

Babaefendiyi çiftliğe getirmişler, aşağı kattaki odalardan birine yerleştirmişlerdi.

İhtiyar Girit'li, Taşucu'nda olduğu gibi burada da kâhya kesilmişti.

Başta asıl kâhya olduğu halde bütün işçilere çıkışıyor hatta Züleyha'ya kork korka Yusuf'u çekiştirdiği bile oluyordu.

Onun fikrince elinden kat'iyen iş gelmeyen bu adamlar, çiftliği batıracaklardı. Yusuf Beyin onlara bu kadar yüz vermesi caiz miydi? Kendi de Girit'te bundan büyük çiftlikler

idare etmişti. Yusuf Beyin yerinde olsa bu beceriksiz adamların hepsini sokağa atar, yerine başkalarını alırdı.

Çiftlik her sabah, bahçede çatacak insan bulmazsa tavuklar ve köpeklerle kavgaya tutuşan Babaefendinin sesiyle uykudan uyanıyordu.

Bu gürültüden rahatsız olmayan galiba yalnız Züleyha vardı. Nedense Giritli'nin sesi ona denizin sesi, Taşucu'nda geçirdiği büyük sükûnetin ve hayatındaki meçhul bir değişikliği bekleme devrinin sesi gibi geliyordu.

Çiftliktekiler, Züleyha'nın bu adamla sık sık konuştuğunu, akşam üstlerini onu yanına alarak saatlerce dağlarda, derelerde kaybolduğunu hayretle görüyorlardı.

* * *

Yusuf'la Züleyha'nın ilk günlerde dikkat etmediği bir değişiklik vardı. Ailesi, yahut misafirler beraber bulundukça karısına karşı yine Taşucu'ndaki gibi ihtimamlı ve nazikti. Fakat yalnız kaldıkları vakit, yarıda kalmış bir sözü bile bitirmeye lüzum görmeden susuyor ve çekiliyordu.

Maamafih, artık yalnız kaldıkları zaman da yok gibiydi, Yusuf, yatma saatleri haricinde hemen daima dışarıda bulunuyor ve belli etmemeye çalışmasına rağmen yine ziyade içtiği anlaşılıyordu.

İşçilere karşı muamelesinde de sert ve sinirliydi. Bir gün hiç yoktan bir şeye kızarak kamçısı ile kâhyaya vurmuştu.

Babaefendi bile bu hırçınlığın farkında olduğundan Yusuf'u görür görmez bir köşeye kaçıyor ve o evde bulunduğu müddetçe sesini çıkarmaya cesaret edemiyordu.

Kasabaya inileceğine yakın Züleyha, şiddetlice bir anjin geçirmiş, bazı geceler ateşin şiddetinden kendini kaybetmişti.

Bu hastalık müddetince onu kaynanası beklemişti. Enise Hanım, karyolanın karşısına koyduğu bir yer minderinin üzerinde oturuyor, kızlardan biri odasına çekilerek rahat et-

mesini, hastayı kendisinin bekleyeceğini söyledikçe hiddetleniyordu.

Züleyha, bu gecelerde ne vakit gözlerini açtı ise kaynanasını, bir zamandan beri daha ziyade zayıflamış yüzünde büyümüş gibi görünen gözleriyle kendisine bakıyor bulmuştu.

Karşıdan karşıya birbirlerine gülümsüyorlar, ihtiyar kadın, yerinden kalkarak Züleyha'nın örtüsünü, yastıklarını düzeltiyor, eliyle ateşini yokluyor, bir şey isteyip istemediğini soruyordu.

Yusuf, bu hastalık esnasında ancak iki, üç kere karısının odasına uğramıştı. Gürültü yapmamak için potinlerinin ucuna basarak pencereleri açıp kapatmış, bazı eşyanın yerini değiştirmiş ve vazifesini bunlarla tamamlamış gibi beylik birkaç sözden sonra çıkıp gitmişti.

Züleyha, kaynanasının bir haline dikkat etmişti. Enise Hanım, kendisine çok nazik davranıyor, sıhhatiyle candan alâkadar oluyordu. Fakat gülümseyerek bakıştıkları halde gözbebekleri bir defa bile birbirinin içinde durmamıştı. Tıpkı Taşucu'ndaki konuşmalarında Yusuf'la olduğu gibi. Şu farkla ki, Yusuf, bu anlarda bakışlarını yavaş yavaş başka tarafa çevirirdi. Halbuki ihtiyar kadın, başka bir manevra yapıyor, gelinini okşamak ister gibi iki eliyle onu ensesinden, saçlarından tutarak yüzünü göğsüne kapıyordu.

* * *

Her şeyin unutulmuş ve gündelik hayatın tabii seyrini almış görünmesine rağmen bu anormal vaziyetin devam edemeyeceğini Züleyha gayet iyi hissediyordu. Kocasıyla açık konuşmak zamanı gelmişti. Bu davanın daha fazla geciktirilmeye tahammülü yoktu. Yusuf'un herhalde kendine göre birtakım düşünceleri ve iyi kötü bir kararı olacaktı. O, belki de ilk teşebbüsü karısından beklediği için böyle susuyordu.

Hastalığın hafiflediği, fakat hâlâ devam eden ateşin kendisini müfrit bir hassasiyetle sarstığı günlerde Züleyha, kendi kendine planlar yapmış, hatta söze başlamak için bazı cümleler hazırlamıştı.

Fakat kendini toparlayıp ayağa kalkınca bu azmi yine zayıflamış buldu ve babasının hiç dilinden düşürmediği sevgili tâbiri veçhile vukuatı bekledi.

Kânunlara kadar Gölyüzü'nde kalmak kararında oldukları halde birdenbire bastıran karakış, aileyi hemen şehre inmeye mecbur etmişti.

Bu tebeddül, Züleyha'yı bir zaman oyalar gibi oldu. Aylardan beri bakımsız kalmış olan evini yeniden tanzim ile uğraşıyor, sık sık misafirleri geliyor, kendisi de ziyaretleri iade vazifesini hiç ihmal etmiyordu. Birkaç defa da Yusuf, – geçen senelerde olduğu gibi – dostlara ve kasabayı ziyaret eden hatırlı misafirlere mükellef ziyafetler vermişti.

Yusuf, Gölyüzü'ndekinden daha meşgul görünüyordu. Fazla olarak da şimdi bir av merakı çıkarmıştı. Yeni peyda ettiği birkaç avcı arkadaşı yanına alarak, bu iş için Kıbrıs'tan getirttiği zağarları önüne katarak kasabadan çıkıyor, günlerce dağlarda kayboluyordu.

Maamafih, davet ve ziyaret gecelerinde Züleyha onun – Taşucu'ndaki, daha doğrusu İzmir'in Karşıyakasında dayısını ziyarete gittikleri geceki gibi – nazik ve şen bir çehre ile ortaya çıktığını hayretle görüyordu.

Yusuf, o gecelerde karısını – yere, göğe koyamıyor denecek derecede – ağırlamakta idi. O kadar ki, Züleyha bile bir kaç defa buna aldanmak, yalnız kaldıkları vakit aynı muamelenin devamını beklemek gafletini göstermişti.

Durmadan eve gelip giden misafirler ve bu modern davetler, genç kadını oyalamak ve hatta hayatının yeknesaklığı içinde eğlendirir gibi olmaktan hali kalmıyor, fakat aynı zamanda da yoruyordu. Yorgunluğun sebebi şu idi ki, toplantılar Karşıyaka'daki evde ilk defa insan içine çıktığı gecenin devamından başka bir şey değildi.

Züleyha'da, konuştuğu insanlara karşı – şimdi çok daha hafiflemiş olmakla beraber – aynı endişe ve sıkıntı vardı. Dudaklarının nezaketine, tavırlarının ciddiyetine rağmen gözlerin kendisine nasıl baktıklarını tahmin ettiği için gururu onu daima yüksek, neşeli ve küstah görünmek ihtiyacıyla iğneli-

yor ve bu rolün istediği gayret sinirlerini harabediyordu.

Yalnız, bu arada hiç akla gelmeyen iki fakir misafir Züleyha'yı nedense çok fazla mütehassis etmiş, onu ayrı bir düşünce âlemine sürükleyerek günlerce mesut ve sakin yaşatmıştı. Bunlar Taşucu'nun tahtabacak kaptanıyla Midilli'li Halil'di.

Kaptan, ikinci defa üniformasını giymiş, başına sırma şeritli kasketini oturtmuş, eline gümüş saplı bastonunu almıştı. Havanın soğuk ve yağışlı olmasına rağmen, küçük muçonun arkasında tınl tınl bir beyaz elbise vardı. Züleyha'nın şerefine boynuna bir mavi kravat takmış, ensesini yarısına kadar ustura ile tıraş ettirerek süslenmişti. Genç kadın, aşağı sofada onların seslerini işitince kendini merdivenden atmış, elini öpmeye çalışan küçük Halil'in âdeta boynuna sarılmıştı. Kaptan, onun vapurda unuttuğu bir kitapla bir boyun atkısını küçük Halil son seferde vapur iskelelere uğradıkça Züleyha için satın aldığı Çanakkale testisi, cam bilezik gibi ufak tefek bazı hediyeleri getiriyordu.

Ayrıca Antalya'dan da bir sandık zerzevat ve taze yemiş getirerek hizmetçi ile mutfağa göndermişlerdi.

Kaptan, saygılı adamdı, Züleyha'yı ayak üstü görüp hatırını sorduktan sonra hemen kalkıp gitmek istiyordu. Fakat Züleyha, misafirleri akşama kadar zorla alıkoydu ve Taşucu'nu uzaktan bir kere daha görmek için onları otomobille iskeleye indirdi.

XXXIII

Şubat sonlarına doğru idi. Güneşte, havada, yapraklanan ağaçlarda, yazın ilk alâmetleri belirmeye başlamıştı.

Yusuf, yine birkaç günden beri ortada yoktu. Onun nereye gittiğini herhalde bilenler olacaktı. Fakat Züleyha, kendisini alâkadar etmeyen bir şeyi kimseden sormaya lüzum görmüyordu.

Evet, Yusuf'un yanında bulunup bulunmaması onca müsavi idi; hatta bulunmadığı zamanlar kendisini daha serbest ve müsterih addetmesi lazımdı. Böyle olmakla beraber evin

içinde onun sesini ve gürültüsünü işitmediği zaman kapısı açık bir yerde yatıyormuş gibi bir emniyetsizlik, hafif bir sıkıntı duyuyor, ona en dargın olduğu zamanlarda bile kapıyı çalışını, merdivenlerden çıkışını işitmek bu fena duyguyu gideriyordu.

Malmüdürünün karısı ona kocasının bir gece evvel Yusuf'u Adana'da bir lokantada gördüğünü söylemişti. Kadıncağızın, nezaket icabı lokanta dediği yer belki de meyhane idi. Yusuf'un son zamanlarda içmediği gece yok gibiydi. Kim bilir, belki bekârlığındaki haşarılıklarına da tekrar başlamıştı. Vilâyetlerde İstanbul'dan akın etmiş çeşit çeşit kadınlara, bar artistlerine tesadüf ediyordu. Demokrat Yusuf, bunlardan biriyle anlaşmış olabilirdi. Bu tahmin doğru ise pekâlâ yapıyordu. Kimin ne demeye hakkı vardı?

Yusuf'un bu seferki kayboluşu tam beş gün sürdü. Bundaki gayritabiiliği kendi de hissetmiş olacaktı ki, üçüncü gün Adana'dan işlerinin bitmediğine dair müphem bir telgraf göndermeye ihtiyaç görmüştü.

Beşinci günün akşamıydı. Züleyha, henüz yemekten kalkmış ve odasına çekilmişti. Hava, akşama doğru serinlediği için sobası yanıyordu. Şezlongunun üzerinde yeni gelmiş İstanbul gazetelerini karıştırırken oda kapısı vuruldu; Yusuf içeri girdi. Biraz yorgun görünüyordu.

Züleyha, kocasının kaçamağından alınmış görünmemek için lâkayt bir neşe ile ayağa kalktı; ona sobanın karşısındaki büyük koltuğu ikram etti; yemek yiyip yemediğini sordu.

Karşı karşıya oturmuşlardı. Züleyha, gülümseyerek, havadan, sudan sualler soruyordu.

Yusuf, bunlardan birkaçına cevap verdikten sonra sesini alçaltarak:

– Ceyhan mahkemesinden ilâmı aldık, dedi. Mahkemenin verdiği mühlet evvelsi gün hitam bulmuştu.

Bunları söylerken elindeki bir zarfı sigara iskemlesinin üzerine bırakmıştı.

Züleyha, bir an şaşalar gibi oldu. Fakat kendini toplayarak:

– Ya... dedi... Âlâ...

Muhakemelerinin geçen Şubatın tam bugünlerine tesadüf ettiğini, bir senelik mühletin bittiğini neden düşünememişti?

Ayrılığı aklından silip çıkarmış olmaktan utanıyor. "Ben de bu mesele için Ceyhan'a gitmiş olacağınızı tahmin etmiştim" yolunda bir yalanla vaziyeti kurtarmak istiyordu.

Hiçbir fevkalâdeliği olmayan bu sakin gecede, ağır ağır yanan sobanın başında pek birdenbire avlanmıştı. Ne de olsa bu, bir ev bark yıkımı idi. Haberi sükûn ile karşılamak için hazırlıklı bulunmak lazımdı. Söz söylemeye kalkarsa sesinin tıkanması, yahut titremesi tehlikesi vardı.

Evet, zahiri sükûnetine rağmen bu, hayatının sayılı bir dakikası idi. Yabancılara karşı oynadığı sükûn ve cesaret rolünü burada on misli kuvvetle kocasına karşı oynamak, ona kafa tutmak elzemdi.

Yusuf, susuyor, odanın duvarlarındaki resimlere bakıyordu.

Züleyha, kendini toplamak için vakit kazanmak, bunun için de Yusuf'unkinden daha tabii bir meşgale bulmak istedi. Aklına başka bir şey gelmediği için dolabını açarak bir süslü kutu çıkardı; içinden aldığı bir pastayı tabağa koyarak küçük bir çatalla beraber Yusuf'a getirdi.

Yusuf, bunun bir şaşkınlık hareketi olduğunu anlayamamıştı. Acı bir gülümseme ile tabağı karısının elinden aldı, yavaşça sigara iskemlesinin üzerine ilâmın yanına koydu:

– Ayrılışın tatlılığını mı anlatıyor bu ikram?

Bu saf latife Züleyha'ya kaşlarını çattırdı:

– Aklımdan böyle bir şey geçemez. Ayrılık ne de olsa uzun zaman arkadaşlık etmiş, anlaşamadıkları noktaların çokluğuna rağmen, birçok cihetlerden biribirini takdir etmiş iki insanın ayrılığıdır. Bu itibarla da tatlı değildir, acıdır, fakat zaruridir.

Yusuf, bu açık ve ciddi konuşmadan biraz şaşırmış gibi Züleyha'ya baktı:

– Evet, zaruridir, dedi.

Sonra yerinden kalkarak, Züleyha'nın biraz çarpılmış olan soba borusunu düzeltti; penceresinin kaçmış bir storunu sandalyeye çıkmaya lüzum görmeden bir maşa ucuyla çekip indirdi; balkon kapısının serbest açılıp kapanmasına mani olan komodini biraz yana çekti.

Kocasının, artık yabancı olduğu odada eski bir itiyada uyarak hayatının ufak teferruatıyla meşgul olması nedense Züleyha'ya dokunmuştu. Onu görmemek için başını çeviriyor, dişlerini sıkıyordu.

Yusuf, bu işleri bitirdikten sonra tekrar yerine döndü:

– Teferruata ait bazı meseleleri konuşmamız lazım geliyor, dedi; sonra ceplerinden serviyetinden mühürlü, pullu, kâğıtlar çıkarıp göstererek birtakım rakamlar söyleyip kurşun kalemiyle hesaplar yaparak uzun uzun bir şeyler anlattı.

Züleyha, onun bir kısmını anlamadığı kanun ve hukuk ıstılahlarıyla karışık uzun nutkundan ancak şu kadar bir mâna çıkarabildi:

Medenî Kanun karı koca arasında bir nevi mal ve para ortaklığı tanıyordu. Şikayetçinin Züleyha olması dolayısıyla mahkeme Yusuf'u ayrıca tazminata da mahkûm etmiştir. Bu itibarla Züleyha, hayat hakkında yeni bir karar verinceye kadar rahat yaşamasına kâfi bir paraya sahip oluyordu. Daha ziyade erkek işi olan bu meselelere kendisi belki bütün teferruatıyla akıl erdiremezdi. Onun için dayısı Şevket Beye de mektupla ayrıca hesap verilecekti.

Kocasının İzmir'de Şevket Beyi niçin o kadar ısrarla takip ettiğini Züleyha şimdi anlıyordu.

Ayakta arkası duvara dayalı, yüzü abajurun gölgesinde kaybolmuş, cevap verdi:

– O noktalarda size herkesten fazla emniyetim olduğunu bilmeniz lazım gelir. Dediğiniz gibi bunlar erkek işi olduğu için teferruatı ben pek iyi kavrayamadım. Yalnız pek iyi anladığım bir şey var ki, bana paraca pek cömert davranıyorsunuz. Açık söyleyeyim... İhtiyacım olmasaydı kabul etmezdim. Fakat ne çare ki, biraz paraya ihtiyacım var... Onun için kabul ediyorum ve teşekkür ediyorum.

– Değmez... Tabii bir şey...

Züleyha, artık cevap vermedi. Bu gecelik konuşulacak bir şeyleri kalmamıştı. Yusuf, yavaş yavaş yerinden kalkıyor, odadan çıkmaya hazırlanıyordu.

Züleyha, birdenbire aklına gelmiş gibi:

– Onu konuşmadık, dedi, ne vakit gitmemi istiyorsunuz?

Yusuf, ayaklarının ucuna bakarak cevap verdi:

– O, sizin keyfinize tâbi mesele... Ne vakit emrederseniz.

– O halde birkaç gün içinde...

– Pekâlâ... Gününü bana haber verirsiniz...

– Kimseye bir şey söylediniz mi?

– Yalnız annem biliyor...

– İsterseniz ben gittikten sonra duyulsun...

– Ben de bunun daha muvafık olacağı fikrindeyim... Gideceğiniz gün seyahata çıkar gibi evdekilere sadece bir "Allahaısmarladık" deyiverirsiniz.

– Bu da güzel...

Yusuf, içerde bir hasta, yahut ölü varmış gibi yavaşça kapıyı örttü, ayakarıyla gürültü etmemeye çalışarak ağır ağır sofayı geçmeye başladı.

Fakat merdiven başına varmamıştı ki, kapı arkasından tekrar açıldı; Züleyha: "Biraz zahmet eder misiniz?" diye onu çağırdı.

Genç kadında hafif bir teheyyüç vardı. Kocası tekrar odaya dönünce:

– Yarın gidebilir miyim? dedi.

– Yarın mı? Niçin bu acele?

– Öyle istiyorum... Zaten yanımda eşya da götürecek değilim... Birkaç parça öteberimi siz artık arkamdan gönderiverirsiniz.

– Evet amma... Yarın için maddi bir imkânsızlık var... Toros ekspresi bugün gitti.

– Gündelik trenle giderim.

Yusuf, gülümseyerek sordu:

– Yataksız mı? Buna imkân yok...

Züleyha "Ne olursa olsun" diyecekti. Fakat bu aceleye Yusuf'un mâna vermesinden korktu, kendini zaptetti:

– Hakkınız var... İlk ekspresi beklemeye mecburuz, dedi.

– Çok değil, pazartesi günü... Ben yarın telgrafla Halep'ten size kompartıman ayırtırım.

– Mersi... Bakın şimdi daha başka işler de hatırıma geliyor... Evet, evet, birkaç gün daha kalmak lazım gelecek... Mesela Gölyüzü'nde bazı dağınık eşyam var ki, bunları mutlaka kendimin toplaması lazım...

– Yarın, yahut öbür gün gidersiniz...

– O halde yarın için hazırlanırız...

Eşya bahane idi. Silifke'den ayrılmadan evvel Gölyüzü'nü babasının havuz başında oturduğu yeri, evlendiği odayı, son bir defa görmek için kalbinde âni bir arzu uyanmıştı.

Yusuf'un da kendisiyle beraber geleceğini umuyordu. Fakat sabahleyin kocasının onu çiftliğe götürmek üzere otomobil getirttiğini, kendisinin köpeklerini, tüfeğini alarak erkenden ava gittiğini haber verdiler.

Züleyha, çiftliğe son seyahatini Babaefendiyle beraber yaptı.

Sisli ve soğuk bir gündü. O, elinde bir külçe anahtarla tozlu ve karışık odalarda dolaşır, eşyasını toplarken Babaefendi, arkasından geliyor, durmadan yaza ait projeler yapıyordu: Havalar açınca ilk işi o mel'un kâhyanında iki para etmez çiçeklerini söküp atacak, yeniden dikeceği çiçeklerle Züleyha'ya Girit'teki bahçelere benzer bir bahçe yapacaktı.

* * *

Züleyha, Yusuf'la konuştuğu gece, uykusuzluğunu belli etmemek için ağır, sessiz hareketlerle ufak tefek eşyasını elden geçirmiş, valizlerini hazırlamıştı.

Gölyüzü'nden artan iki büyük günde pazartesiyi beklemekten başka yapacak iş kalmamış bulunuyordu.

Bugünlerde Yusuf, ortalarda görünmemişti. Züleyha evde hemen mütemadiyen kaynanasıyla yalnız kalıyordu. Yusuf'la kararlaştırmış olduğu üzere ona hiçbir şeyden bahsetmiyordu. Enise Hanım da oğlundan sıkı bir tenbih almış olacaktı ki, istemeden ağzından imalı bir söz kaçırmak korkusuyla konuşmaya cesaret edemiyordu.

Enise Hanım, hasta idi. Fakat yatmıyor, sapsarı yüzünde daha büyümüş ve kararmış gibi görünen gözleriyle evin içinde oradan oraya dolaşıyordu.

Züleyha, kendi hastalığı zamanında kaynanasının gösterdiği ihtimamları unutmamıştı. Hareketine bir gün kala odasına girdi. Onu yerdeki halının üzerinde boylu boyunca uzanmış gördü, eğilerek ellerini tuttu.

– Sizin ateşiniz var. Rahatsızsınız. Soyunup yatmalısınız, dedi.

İhtiyar kadın, birdenbire yerinden kalktı:

– Yok çocuğum, dedi, bahar zamanları hava mı çarpar ne olur? Arasıra böyle olurum. Gölyüzü'nde olsaydık biraz dolaşır açılırdım. Hadi, istersen bir araba söyleyeyim, seninle bir parçacık dolaşalım.

Züleyha, kaynanasının bu teklifine hayret etti. Şimdiye kadar bir arada sokağa çıktıklarını hiç hatırlamıyordu.

Biraz sonra kapıya bir kapalı araba geldi. Yağmurun hızlanmasına rağmen, kırlara açıldılar, sonra bahçeler arasında Züleyha'nın bilmediği birtakım yollardan geri döndüler.

Nihayet şehir kenarında ilk evler başlarken, yarı yıkılmış uzun bir duvarın kenarında duruldu. Burası bir mezarlıktı.

Enise hanım:

– Bir parça inelim kızım, dedi, yolumuz düşmüşken bey babanla annene uğrayalım. Ben geçen yıl fidanlar diktirttimdi, bakalım yetişmişler mi?

Züleyha'nın şimdi ayakları suya eriyordu. Demek kaynanası onu babasına vedaya getirmişti.

Islak topraklarda iskarpinlerini batırmamaya çalışarak

mezar taşları arasında yürürken başını önüne eğiyor, ihtiyar kadının bu temiz ve dindar duygusuna ağlamak istiyordu.

XXXIV

Nihayet pazartesi... Ayrılık günü...

Otomobil, on dakikadan beri kapıda bekliyor... Valizler daha yarım saat önce sokak kapısının dibine indirildi.

Fakat kendisi bütün hazırlıklarını bitirdiği halde bir türlü aşağı inemiyor, bir şey unutmuş olmaktan korkuyor gibi şaşkın şaşkın dolaşıyor, oda kapılarını açıp kapıyor.

Yukarıda kendisinden başka kimse yok... Ev halkı onu aşağı sofada bekliyor.

Aşağıda birçok zorlu dakika kaldı... Elbet onlar da geçecek... Sofadaki aynada son bir defa yüzüne baktıktan ve parmaklarıyla saçlarını düzelttikten sonra ağır ağır aşağı indi.

Görümceleri sobanın yanında ayakta duruyorlardı. İki hizmetçi, telaşla sofaya koştular.

Kaynanası aralık duran sokak kapısının yanında yere çömelmiş, başını elleri arasına almıştı. Onu görünce ayağa kalktı. Entarisinin eteklerini, başörtüsünü düzeltti.

Züleyha, sakin ve biraz neşeli, görümcelerini kucakladı; küçükleri yerden kaldırarak yanaklarını öptü; sonra elini öpmek isteyen hizmetçilerin çenelerini, sırtlarını okşadı.

Nihayet, kapı kanadının arkasına gizlenmiş gibi duran kaynanasına yaklaştı. İhtiyar kadın, her vakit onu yanaklarından öperdi. Bu sefer bu kadarla bırakmadı. Züleyha'nın başını göğsüne koyarak onu çocuk uyutur gibi hafifçe bir iki kere salladı.

Babaefendi, sokakta hizmetçilere bağırıyordu:

– Hani su bre? Koca evde bir kova su bulamadiniz mi? Medeniyet bilmezsiniz siz? Yolcunun arkasindan kova ile su dökmezler mi sizin köyde, su gibi selâmetle gidip gelsin için inşallah?

Seyrek sakallı, mavi pardösülü paytak bir ihtiyar sokak-

ta iki eliyle Yusuf'un yakalarına yapışmış, Mersin'den bir kutu bilmem ne tohumu ısmarlıyor, unutmaması için parmağına iplik bağlamak istiyordu.

Züleyha, Yusuf'un, iki gün evvel Gölyüzü için yaptığı gibi bu seyahatte de yanına bir yabancı katmasından korkmuştu.

Fakat onun sert bir hareketle yakasını sakallı ahbabın elinden kurtararak otomobile girdiğini görünce:

– Siz de mi zahmet ediyorsunuz. Ne hacet vardı? diye kafa tutmaktan kendini alamadı.

Yusuf, dışarıda kalanları eliyle işaret ederek:

– Öyle şey olur mu? Sizi Yeniceye kadar götüreceğim, diyordu.

Otomobil, Kızkalesi önünden geçiyordu.

Yolun başlangıcından beri yanağını pencerenin camına dayamış ve bir kelime söylemeden kırları, dağları seyretmiş olan Züleyha:

– Bu kadar senedir, Kızkalesi'ni göremedik, dedi.

Yusuf, bir uykudan uyanır gibi oldu, birdenbire vereceği cevabı bulamayarak:

– Evet, dedi, vakit olmadı...

– Halbuki burayı ilk görüşüm üzerinden altı sene geçti!

– Daha fazla... Yediye yakın... Zaman çabuk geçiyor...

– Evet, daha dün gibi...

– İhtiyarladığımız zaman da galiba böyle söyleyeceğiz.

– Dediğiniz gibi yedi seneye yakın... O vakit sizinle yabancı idik.

– Şimdi de aşağı yukarı öyle olduk.

– Orası öyle... Dedelerimizin dediği gibi, kader kısmet...

Züleyha, kendisini mânasız bir hüzüne kapılıyor gibi görerek silkindi ve gülerek ilâve etti:

– Pek ifrata kaçmayalım... Büsbütün yabancı gibi değiliz... Dostça ayrılıyoruz... Bunlar herkesin başından geçen şeyler... Sizin daima saadetinizi temenni edeceğim.

– Ben de öyle.

– Ben daha kuvvetle... Bana hemen hemen bir servet temin ettiniz.

– Rica ederim... Böyle söylemeyiniz...

– Hakikat daima hakikattir... Evet, bu cihetten saadetinizi temenni etmek benim için âdeta bir vazife oluyor.

– Bunu bir daha tekrar etmeyin, rica ederim.

– Fakat dostluğumu söylemekten de beni menetmezsiniz tabii... İnşallah mesut olursunuz... Yeniden bir aile kurarsınız... Çoluk çocuğa karışırsınız...

– Affedersiniz amma, sizin bu bahiste söz söylemeye hakkınız yok...

Bu, âdeta bir tekdirdi. Fakat Züleyha, alınmıyor, onunla eğlenir gibi bir tavırla devam ediyordu:

– Mesela o Ayvalık'ta gördüğümüz tombalak kız gibi bir kızla evlenirsiniz...

Yusuf, hafif bir asabiyetle güldü:

– Bunu da nereden çıkardınız?

– Hiç... Başkası aklıma gelmedi de... Hem o kızı tenkit ediyorum falan sanmayın... Samimi söylüyorum... Bu kudretten sürmeli gözlü küçük kızı ben tahmin edemeyeceğiniz kadar beğendim...

– Rica ederim...

– O çocuk sizi seviyordu değil mi?

Bu defa, Yusuf, kahkaha ile gülmeye başladı ve cevap vermedi.

Züleyha, bu konuşma esnasında ayıp bir şey yaptığını daima hissederek kızarmış, fakat bir türlü kendini zaptedememişti.

Günlerden beri devam eden sükût ve gerginlikten sonra konuşmak onun için bir ihtiyaç oluyordu. Yol başlarken Yusuf'la baş başa geçecek saatlerde konuşacak lakırdı bulmak külfetinden korkmuştu. Fakat şimdi ona asıl korkulacak şey bu sükûtun devamı gibi geliyordu. Dudaklarının ucunda hafif sarhoşluk ve nöbet sonlarına mahsus lirik, çocukça cümleler titremekteydi. Geçirdiği rikkat buhranını gizlemek için sözlerine, tavırlarına alaycı şekiller veriyordu.

Fakat, Yusuf'un kahkaha ile gülerek susması üzerine o da susmaya mecbur oldu ve biraz sonra bu buhran yatıştı.

* * *

Yarı yoldaki o yıkık handa yine beş, on dakikalık bir mola lazım gelmişti.

Ağaçlar, henüz yapraklanmadığı için manzara daha açık, kır kahvesi eskisinden daha çıplak ve sefildi.

Yusuf'daki durgunluk ve sükût burada da devam ediyordu. Züleyha'nın arasıra sorduğu suallere baştan savma birkaç kelime ile cevap veriyor ve dalıyordu.

Züleyha, Yusuf'un nihayet beş, altı saatlik misafiri idi. Bu müddet içinde onun da kendisine karşı daha nazik davranması lazım gelmez miydi?

XXXV

Mersin istasyonuna pek erken varmışlardı. Onları Yenice'ye götürecek olan otomotrisin kalkmasına daha iki saat vardı. Züleyha, valizleri boş vagonun filesine yerleştirdikten sonra kaşlarını çatarak saatine bakan Yusuf'a bir kere daha:

– Siz isterseniz artık dönünüz... Ben giderim, dedi.

– Hayır... Sizi eksprese elimle yerleştirmeliyim...

– İki saate yakın vakit var... Şehirde belki işleriniz vardır... Siz gidin...

– Siz ne yapacaksınız?

Züleyha, hafifçe omuzlarını kaldırdı, ıssız istasyona, bir buğu halinde çiseliyen yağmura baktı:

– Hiç... Beklerim, dedi.

Bütün bu teklifler, sözler Yusuf'un sükûtuna karşı bir sitemdi.

Fakat o, Züleyha'nın Kızkalesi'nden sonra başlayan

mukabil sükûtundaki dargınlığı nasıl anlamadıysa bunu da anlamadı.

– İsterseniz deniz kıyısındaki belediye bahçesine gidelim... Bir saat kadar otururuz... dedi.

Onun bu zoraki nezaketini kabul etmemek lazımdı. Fakat Züleyha, bir şey söylemeden yerinden kalktı. Yan yana sokaklar arasından, çarşıdan geçerek deniz kenarına indiler.

Mevsimi gelmediği için bahçe, henüz açılmamıştı. Bir garson, deniz kenarına iki sandalye ile bir masa getirdi. Belli belirsiz bir toz halindeki yağmura aldırış etmeyerek oturdular.

Züleyha, denizin kirli yosun demetleriyle yüklü sessiz ve bulanık dalgalarını uzun uzun seyretti.

Yusuf, bir türlü açılmayan çatık çehresiyle başı önünde, anahtarlarının zinciriyle oynuyordu.

Bir aralık saatine baktı:

– Elli dakikamız kalıyor, dedi.

Züleyha, bitip tükenmeyecek zannettiği bu son günün birdenbire bu kadar kısalmış olmasına hayret etti. Yol çarpıntısı ilk defa kalbine düşerek sararmaya, başladı.

– Kalkalım mı?

– İsterseniz, yarım saat daha vaktimiz var... Gelirken fazlaca oyalandık, fakat istasyon nihayet on dakikalık...

– O halde beş dakika daha oturalım. Olmaz mı?

Züleyha, birkaç dakika evvel Kızkalesi karşısında geçirdiği krize benzer bir nöbet geçiriyordu. Evet, birbirlerine söyleyecek belli başlı bir şeyleri yoktu. Fakat bu kadar da mı sessiz ayrılacaklardı?

Şimdi kuvvetle hissediyordu ki, Yusuf'un bu son günde kendisine söylemesini beklediği bazı şeyler vardı. Bu, lazımdı. Ondan beklediği sözler bu zaruri ayrılığa ne gibi bir değişiklik, bir renk getirebilirdi? Hiç... Fakat ne olursa olsun bu sözler söylenmeliydi. Pek az bir zaman sonra bu, büsbütün çaresiz bir hale gelecekti.

Züleyha'nın mantosu omuzlarından sandalyenin arkalı-

ğına kaymıştı. Yusuf, bunu alarak tekrar yerine koydu.

Bu, belki sondu. Yusuf'un elleri bir daha vücuduna dokunmayacaktı.

Arada hiçbir münasebet olmadığı halde bu jest ona Yusuf'un kendisini Anamur plajında, kucağında taşıdığı güneşli yaz gününü hatırlattı. Kriz tamamdı. Göğsünde yol korkusunun çarpıntısı, vücudunu ileriye doğru uzatarak bileklerini masaya dayadı; ağır hareketlerle parmaklarını çekiştirip çıkartarak Yusuf'a baktı:

– Taşucu günlerinde deniz ne kadar başka idi değil mi?

– Evet... tabii yaz...

– Evet yaz... Taşucu'nu hiç unutmayacağım...

– ....

– Yalnız size bir şey sormak istiyorum.

– Buyurun.

– Amma bilmem münasebeti var mı?

– Buyurun.

– ....

– Niçin söylemiyorsunuz?

– Vazgeçtim?

– ....

– Amma belki ehemmiyetli bir şey sanırsınız... Mademki başladım. Sormak lazım... Hiç ehemmiyetli değil... Küçük bir merak...

– Nasıl isterseniz?..

– Biz bir sene evvel ayrılmıştık öyle değil mi? Yenice'de ayrıldığımız günden beri hür, müstakil iki insan olmuştuk... Sonra beni hastaneden alarak buraya getirdiniz... Şimdi yine dönüyorum... Yani demek istiyorum ki, buna niçin lüzum gördünüz?

Yusuf, biraz şaşaladı, düşündü; acı bir gülümseme ile cevap verdi:

– Mutlaka cevap istiyor musunuz?

– Fena olmayacak galiba...

– Güzel, fakat... Nasıl anlatayım... Bu izahat, bizi ileri-

lere götürebilir.

– Maksadınızı anlayamadım.

– Yani belki konuşulmasını istemeyeceğiniz şeyler söylenebilir.

Yusuf'un bu sözlerine karşı yapılacak şey "Nasıl isterseniz" demek ve susmaktı. Fakat artık zaman kalmıyordu. Yusuf, bir kere evvelki sükûtuna gömülecek olursa bir daha açılamayacaktı.

Züleyha titreyerek:

– Söyleyiniz... Ziyanı yok, dedi.

Yusuf, sapsarı idi.

– Peki söyleyeyim, dedi, aramızda bir şey kalmamıştı... Fakat gazetelerde... kazayı okuyunca yine de sarsıldım. Bilirsiniz ne olsa biz dışarlık insanıyız... Maamafih, bu sarsıntı geçecekti tabii... Fakat annem beni berbat etti... Zaten geçen sene Yenice'den döndüğüm gece "Ne yaptın Ali Osmanın kızını?" diye boğazıma sarılmıştı.

Yusuf, güçlükle konuşuyor, Züleyha ile göz göze gelmemek için denize, uzaklara bakıyordu.

– Hasılı, karar verdim... Onun kızını bu vaziyette bırakmak benim için acı olurdu; nâmertlik olurdu... Size herkesin hürmetini temin etmek lazımdı. Bunun için benim hiçbir şey olmamış gibi sizi gelip almamdan, ailemin, dostlarımın içine getirmemden gayri yol var mıydı? Yalan söylemeyeyim, bu, benim için ağır oldu.. Ahalinin önünde başımı önüne eğip gezmek... Her ne ise buraları size lazım değil... Ben, onun hatırı ve hatırası için daha ağırlarına göğüs verirdim... Hadi isterseniz hem yürüyelim, hem söyliyelim...

Gazinodan çıktılar, çamurlu sokaklarda etraflarını görmeden yine yan yana yürümeye başladılar.

Biraz sonra Züleyha:

– Beni affediniz, dedi, emin olun bunu hiç düşünemedim. Bu kadar muztarip olacağınızı bilmiş olsaydım işi daha kısa kesmesini bilirdim...

– O kadar büyütmeyiniz bunu zihninizde canım...

– Sizi mesudetmek mukadder değilmiş... Fakat emin

olun sizi bu tarzda muztarib etmeyi de istemezdim...

– Siz de emin olun ki, işin bu tarafı bana zannettiğiniz kadar ağıra mal olmadı. Bakın isterseniz daha açık izah edeyim... İnsan sevdiğini kıskanır... Öyle değil mi? O gibiler için tahammül güçtür... Fakat yürekten sevmeyenler için iş bir izzetinefis meselesinden ibaret kalır... Eh, ona da nasıl olsa pek fazla muztarib olmadan katlanılıyor... Bizim aramızda aşk, alâka falan mevzuubahis değildi... Öyle değil mi?

Yusuf, bunları o kadar çocukça bir saffetle söylüyordu ki, Züleyha, büyük teessürüne rağmen acı acı gülmekten kendini alamadı.

Yusuf da güldü ve Züleyha'nın edebiyatın gülünç, romantik aşkı hakkındaki alaylarını bir mektep talebesinin pürüzsüz hafızasıyla tekrara başladı.

Cadde kalabalıklaşıyor, yanlarından arabalar geçiyor, yüklü hamallar "Destur" diye bağırarak kollarına sürünüyor, onlar etraflarını görmeden yollarına devam ediyorlardı. Züleyha, hiçbir zaman potinlerinin bu kadar çamurlandığını görmemişti.

Yusuf devam etti:

– Evet, sizin tabirinizi üzere biz normal, medenî bir karı koca kaldığımız müddetçe mesele yoktu... Fakat o hain Taşucu seyahati yok mu? Her şeyi berbat etti.

– Niçin?

– Sizin romantik edebiyatın eski hastalığı nüksetti de onun için...

Züleyha, olduğu yerde durmuştu, heyecanla:

– Ne söylüyorsunuz? dedi.

– Maalesef öyle... Marmara'da nöbetler yavaştan yavaşa başlamıştı. Nihayet Anamur'daki plajda doktorların Pronostik grav dedikleri ağır vahamet mertebesine ulaştı... Belki gülersiniz siz... Fakat ne yapalım ki, hakikat böyle... Gölyüzü'nde; Silifke'de hep bu marazla boğuştuk...

Yağmur ziyadeleşmişti. Züleyha, yüzünün iri damlalarla ıslandığının farkında olmuyor, buna mukabil bütün dikka-

tini çamurdan sapsarı olmuş iskarpinlerini kaldırım taşları arasındaki su birikintilerinden muhafazaya sarfediyordu.

Otomotrisin tek kompartımanında Urfa'daki yeni memuriyetine giden bildik bir muallim ailesine tesadüf ettiler. Muallim, Yusuf'u karısı Züleyha'yı yakaladı. Yenice'ye kadar Züleyha bu kadınla konuştu, fakat sonradan ona söylediklerinin bir kelimesini hatırlayamadı.

* * *

Yenice... Ekspres gecikmişti. Onlar, istasyonun yanındaki kahvenin büyük ağaçları altında oturuyorlardı.

Ortalık kararmıştı.

Yusuf, oralarda bulduğu bir boyacı çocuğa Züleyha'nın iskarpinlerini boyatıyor, fırça ıslak iskarpinleri kâfi derece parlatmadığı için titizlik ediyordu.

Züleyha, bir kere daha Yusuf'a rica etti:

– Ekspres galiba daha gecikecek... Mersin trenini keşke kaçırmasanız. Zaten yüküm yok ki... Valizlerimi çocuk, trene bindiriverir...

Yusuf, asabileşti:

– Niçin böyle olmayacak şeyler istersiniz?

– Amma sonra burada dağ başında yapayalnız kalmak tehlikesi var...

Yusuf, kesik kesik güldü:

– Merak etmeyin... Elbette bir tarafta bir tren, yahut otomobil bulurum...

Gidilecek tarafın ehemmiyeti olmadığını anlatmak ister gibi elini sağa, sola sallıyordu.

Biraz sonra ekspres karşıdan göründü. O zaman Züleyha, yine ellerini masaya dayıyarak başını uzattı: önlerindeki yeşil bir fenerin aydınlığında Yusuf'un gözlerini arayarak:

– Size bir şey söylemek istiyorum, dedi.

– Öyle mi? Buyrun!

Küçük bir tereddütten sonra değişik bir sesle:

– Ben sizi aldatmadım Yusuf... dedi.

İlk defa kocasının adını telâffuz ederken ayıp bir şey

yapmış gibi kızarıyor, titriyor, fakat gözlerini onun gözlerinden kaçırmıyordu.

Yusuf, bir an bu sese inandı; hayret heyecan ve sevinçle Züleyha'ya baktı. Fakat bu, çok sürmedi. Kaşları çatılmış, gözleri karanlık, tekrar başını önüne eğdi:

– Size inanmak isterim, dedi fakat bu hınzır hastalığa tutulan için şüphe dayanılmaz bir azaptır.

Lokomotif, önlerinde durmuş, istasyon karışmıştı.

Yusuf, valizleri yakaladı, Züleyha, karanlık ve telaştan bastığı yeri görmeyerek arkasından koştu.

Yusuf, vagonli memurlarına tembihlerini bitirmeden çan çalıyordu.

Şapkası elinde, alnında bir iri ter damlası, şaşkın gözlerle bir kere daha kompartımandaki eksikleri aradıktan ve Züleyha'nın yere düşmüş mantosunu acele acele silkeleyip astıktan sonra dışarı fırladı.

Züleyha, camı indirmeye çalışıyor muvaffak olamıyordu. Kapının önünden geçen vagonli memuru yardım etti. Cam indiği zaman, tren yavaş yavaş yürümeye başlamıştı.

Yusuf, hızlı hızlı birkaç adım yürüdükten sonra durdu, kollarını yanına bıraktı.

Boğazı tıkanıyor, gözleri yanıyordu. Fakat parmaklarının olmayacak bir şeye tesadüf etmesinden korkuyormuş gibi gözlerini oğuşturmaya cesaret edemeyerek, yüzünü pencerenin dışındaki karanlık ve rüzgâra uzattı.

....

Dışarıda yemek çıngırağı çalıyordu. Bu, Züleyha'ya üstünde birikip ağırlaşıyormuşa benzeyen karanlığı silkelemeye, kendisini hayatın ışıklarına doğru cesaretle yürümeye davet eden bir ses gibi geldi.

Koridorun aydınlığından iki genç kadınla bir erkek geçiyordu. Züleyha, yerinden kalkarak lambasını açtı, çantasından çıkardığı aynada gözlerinin bozulmuş rimellerini uzun uzun düzelttikten sonra vagonrestorana yürüdü.

SON